

Arbores sordidus
fons. sanctum
Substantia

Arbores sordidus
fons. sordidus
Substantia

Brereton. 1709.

527. 6. 26.

2 M 7

LOGICÆ

ARTIS

COMPENDIUM.

Editio Decima Prioribus Emendatior.

MUSEUM
BRITAN
NICH
Authore

ROBERTO SANDERSONO,
Coll. *Lincoln. Oxon.* quondam Socio :
Et in eadem *Academia Sacræ Theo-*
logiæ Professore Regio : Postea Episc.
Lincoln.

OXONIÆ,

Excudebat LEONARDUS LICHFIELD.
Anno Domini MDCCVII.

Price B^d 1 s. 6 d.

27

FOOTAGE

ARTS

COMBINED M.

3 Bc

1864

ELENCHUS CAPITUM

LIB. I.

De Simplicibus Terminis.

Cap.	Pag.
1 P <i>Ræcognita de Natura Logicæ.</i>	1
2 <i>De Prædicabilibus in genere.</i>	3
3 <i>De Genere, Specie, & Individuo.</i>	6
4 <i>De Differentia.</i>	9
5 <i>De Proprio & Accidente.</i>	11
6 <i>De tribus Definitionibus Antepredicamentalibus.</i>	13
7 <i>De Reliquis Antepredicamentis.</i>	16
8 <i>De Prædicamentis in genere.</i>	19
9 <i>De Prædicamento Substantiæ.</i>	21
10 <i>De Prædicamento Quantitatis.</i>	23
11 <i>De Prædicamento Qualitatis.</i>	25
12 <i>De Prædicamento Relationis.</i>	29
13 <i>De Prædicamentis Actionis & Passionis.</i>	32
14 <i>De Quatuor ultimis Prædicamentis.</i>	34
15 <i>De Oppositis.</i>	38
16 <i>De reliquis Post-prædicamentis.</i>	41
17 <i>De Definitione.</i>	43
18 <i>De</i>	

Elenchus Caputum.

18	<i>De Divisione.</i>	46
19	<i>De Identitate & Diversitate.</i>	48

LIB. II.

De Propositionibus.

1	<i>De Propositionis partibus.</i>	52
2	<i>De Suppositione Terminorum.</i>	57
3	<i>De Ampliatione & Restrictione.</i>	62
4	<i>De Divisionibus Propositionis.</i>	65
5	<i>De Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse.</i>	70
6	<i>De Equipollentia earundem.</i>	73
7	<i>De Conversione earundem.</i>	75
8	<i>De Modalibus.</i>	77
9	<i>De Exponibilibus.</i>	81
10	<i>De Hypotheticis.</i>	84

LIB. III.

De Discursu.

1	<i>De Argumentatione.</i>	88
2	<i>De Partibus Syllogismi.</i>	90
3	<i>De Fundamento Formæ Syllogisticæ.</i>	93
4	<i>De Tribus Syllogismorum Figuris.</i>	96
5	<i>De Reductione Syllogismorum.</i>	99
6	<i>De Inventionem Medii termini.</i>	102
7	<i>De</i>	

Elenchus Caputum.

7	<i>De Syllogismis quibusdam speciali-</i> <i>bus.</i>	106
8	<i>De Enthymemate & Sorite.</i>	107
9	<i>De Syllogismo Hypothetico.</i>	110
10	<i>De Inductione & Exemplo.</i>	112
11	<i>De Fine & Præcognitis Demon-</i> <i>strationis.</i>	114
12	<i>De Conditionibus propositionum</i> <i>Demonstrationis absolutis.</i>	116
13	<i>De Conditionibus propositionum Re-</i> <i>latis.</i>	120
14	<i>De Demonstrationis variis gradi-</i> <i>bus.</i>	122
15	<i>De Demonstratione dioti.</i>	126
16	<i>De Demonstratione potissima.</i>	128
17	<i>De Syllogismo Topico in genere.</i>	131
18	<i>De Locis Topicis in genere.</i>	134
19	<i>De Locis à Causa & Effectu.</i>	135
20	<i>De Locis à Subiecto & Acci-</i> <i>dente.</i>	138
21	<i>De Locis à Dissentaneis & Com-</i> <i>paratis.</i>	140
22	<i>De Locis à Conjugatis & Nota-</i> <i>tione.</i>	145
23	<i>De Locis à Toto & Parte.</i>	147
24	<i>De Locis à Genere & Specie.</i>	148
25	<i>De Locis à definitione & divisione.</i>	150
26	<i>De Loco à Testimonio.</i>	151
27	<i>De Fallaciis in genere.</i>	153
28	<i>De</i>	

Elenchus Capitulorum.

28	<i>De Fallaciis in Dictione.</i>	155
29	<i>De Fallacia extra Dictionem.</i>	158
30	<i>De Methodis in genere.</i>	162
31	<i>De Methodis in specie.</i>	165

APPENDIX PRIMA

De Usu Logicæ.

1	<i>De Tractatione Simplicis Thematicis.</i>	169
2	<i>De Tractatione Problematis Solitaria.</i>	181
3	<i>De Disputatione.</i>	196
4	<i>De Genesi Methodica.</i>	213
5	<i>De Analyfi Logica.</i>	219

APPENDIX POSTERIOR

Miscella.

1	<i>De Quinque Habitibus Mentis.</i>	228
2	<i>De Circulo Disciplinarum.</i>	236
3	<i>De Colligendis Locis communibus.</i>	242
4	<i>De Historia Logicæ.</i>	247

LOGI.

LOGICÆ ARTIS Compendium.

LIB. I.

De Simplicibus Terminis.

CAP. I.

Præcognita de Natura Logicæ.

LOGICA, quæ & Synecdochicè *Dialectica*, est *Ars rationis*: sive, est *Ars instrumentalis dirigens mentem nostram in cognitionem omnium intelligibilium.*

Parag. 1.
Definitio
Logicæ.

Ideoque debet esse omnium disciplinarum prima, utpote ad reliquas acquirendas necessaria; quâ ratione *Aristoteli*, velut instrumentum Philosophiæ, & reliquarum disciplinarum, *ὄργανον* appellatur.

Utilitates ejus sunt plurimæ, quas docebit *Parag. 2.*
usus: *Finis* vero unicus, *Cognitio* scil. rerum. *Finis & Officia*, quibus, velut mediis finem suum officia *Logicæ* consequitur, cum alia nonnulla, tum præfer-
tum tria hæc:

A

I. De-

Compendii Logicae Artis

1. Definitio	} quoties	} Obscuræ.		
2. Divisio			} res oc-	} Universæ.
3. Ratiocinatio				

Parag. 3. *Objectum* Logicae primario est, *Mens humana*; unde & Logicae nomen, velut *ἡ λογική*, id est, ratione: secundario etiam & Oratio, quæ & ipsa *λογία* dicta est, quæ sc. sensa mentis nostræ loquendo exprimimus.

Parag. 4. *Subjectum* Logicae. *Materia*, circa quam versatur, est omne illud, sive Ens, sive non Ens, quod vel Mente complecti, vel Oratione eloqui possumus. Ratio autem formalis considerandi est secunda intentio. Logicus enim considerat omnia themata, non secundum proprias ipsorum naturas, sed in quantum Logica instrumenta (quæ sunt secundæ notiones) sunt eis applicabilia. Hinc Logicae pro diversa ratione multiplex assignari potest *subjectum*.

Subjectum Logicae	{	Informatio- Primario, <i>Mens huma-</i> nis (sive obje- <i>na</i> , sive <i>Ratio</i> . ctum) est <i>λογία</i> . id est, <i>Ratio</i> .
		Operationis (sive <i>subjectum materiale</i>) est <i>Thema</i> , seu <i>Quæstio intelligibilis</i> , <i>πᾶν νοητὸν</i> .
		Tractatio- Totale & Adæquatum, est nis (sive <i>Secunda intentio</i> . <i>subjectum</i> } formale,) } Principale, est <i>Syllogis-</i> mus; vel etiam magis spe- cialiter, <i>Demonstratio</i> .

Parag. 5. Logicae tres sunt partes, pro numero actu-
Partitiones um mentis ab ea dirigibilium; quarum Prima
 Logica, & dirigit primum actum Mentis, sc. *Conceptum*
Organi A simplicem; id est, agit de simplicibus Terminis
Aristotelici. quo pertinent *introductio Porphyriana*, & liber
Categoriarum Aristotelis.

Secunda dirigit secundum actum Mentis, sc. Compositionem & Divisionem, & est de Propositione: quo spectat lib. de Interpretatione.

Tertia dirigit tertium & ultimum Mentis actum, sc. Discursum, & est de Argumentatione & Methodo; quo spectant *Analyticorum* Priorum libri duo, totidemque Posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum demum duo.

Quæstiones primi Capituli.

1. De nomine Logicae & Dialecticae.
2. De Genere Logicae.
3. De definitione Logicae.
4. De fine Logicae.
5. De variis Logicae utilitatibus.
6. De necessitate Logicae, ejusque ordine ad reliquas disciplinas.
7. De Objecto Logicae.
8. De Subiecto Logicae.
9. De primis & secundis Intentionibus.
10. De differentia Logicae a cognatis disciplinis, præsertim Rhetorica.
11. De variis Logicae divisionibus.
12. De Logicae docente & utente.

C A P. II.

De Prædicabilibus in genere.

Ibellus Porphyrianus Isagoge dicitur, sive Parag. 1. *Introductio*; quia est quædam quasi porticus & vestibulum Logicae Aristotelicae; ejus belli Porphyriani, præcipue partis, quæ in libro Categoriarum continetur; quo nomine & ab authore opus acceptum est in gratiam Chrysaorii discipuli. Ejus Subiectum est Prædicabile.

Parag. 2. Est autem *Prædicabile* (sive *Universale*) quod *Definitio aptum natum est prædicari de pluribus*. Ut *Ani- mal, Homo, Rationale, Risibile, Album*. Idem *Prædicabilis* sunt reipsa *Prædicabile & Universale*; sed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur quatenus de multis prædicatur. *Universale* vero quatenus inest in multis.

Parag. 3. *Prædicabilia* sunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; sc. *Genus, Species, Differentia, Accidens proprium*, quod simpliciter *Proprium*; & *Accidens Commune*, quod simpliciter *Accidens*, dici solet. Horum *Genus & Species* in *Quid*; *Differentia* in *Quale quid*; *Proprium & Accidens* in *Quale*; sed *Proprium conversim & necessario*; *Accidens contingenter & non conversim* prædicantur.

Parag. 4. *Cognitio Prædicabilium*, (& consequenter *introduc-tio Porphyrianâ*) conducit ad quatuor, sc. ad

1. *Definitionem*, quæ semper est *Speciei*: constatque, si sit propria & essentialis, ex *Genere & Differentiâ*; sin impropria & descriptiva, ex *genere & proprio*, vel cumulo *Accidentium*.

2. *Divisionem*, quæ plerumque est *Generis* in suas *Species* per oppositas *Differentias* aut *Propria*; non raro *Subjecti* in *Accidentia*, aut *contra*.

3. *Demonstrationem*, quæ est *Syllogismus necessarius*, cujus majus extremum est *Proprium*, minus extremum *Species*, *Medius* vero terminus *Definitio Speciei essentialis ex Genere constans & Differentia*.

4. *Prædicamenta*, quæ non sunt aliud quam *coordinatio Generum & Specierum in directa, Differentiarum in serie collateralis*.

Equalis; cum æquale prædicatur de æquali: ut *Ratio-nale* vel *Risibile* de homine.

Naturalis sive *directa*: ea-que vel *Inæqualis*; cum vel superius prædicatur de inferiori (*uni-voce*) vel accidens commune de suo subiecto (*denominati-ve*) ut *Animal* vel *Album* de *Homine*.

aut *Indirecta*, & *contra naturam*, cum aut inferius de superiori prædicatur; aut subiectum de accidente: ut *Homo* de ani-mali vel albo.

Non Na-turalis, e-que vel *Per accidens*, & *præter natu-ram*; cum è duobus acciden-tibus eidem communi sub-jecto inhærentibus, alterum de altero prædicatur; ut *hoc Album* de *hoc dulci*.

Ea solum prædicatio est hujus loci, & pro-prie Logica, quæ *directa* est, & *naturalis*.

Quæstiones Secundi Capitis.

1. De libello Porphyriano.
2. De definitione Prædicabilis & Universalis.
3. Sintne universalia in rerum naturâ, vel in solo intellectu?
4. Sintne corporea vel incorporea?
5. Existantne extra singularia?
6. De numero Prædicabilium.
7. De quadruplici utilitate Prædicabilium.
8. De variis prædicandi generibus.

C A P.

CAP. III.

De Genere, Specie, & Individuo.

Generis, inter alia significata, tres sunt acceptiones, quarum ut nobiliorum meminit Porphyrius: duæ civiles, tertia Logica.

Parag. 1.
Tres acceptiones Generis.

Genus in acceptione

Prima, est collectio multorum hominum, qui ad unum aliquem velut principium relati, cognatione quadam inter se sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicuntur *Heraclidarum*.

Secunda est *Generans*, ut Pater & maiores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere a Jove*.

Principium, five sit *Conservans*, ut locus & Patria: quomodo *Plato* dicitur *genere Atheniensis*.

Tertia, quæ sola est Logica (sic dictum ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secunda acceptione) id est cui subicitur *Species*; ut *Animal*, cui subicitur *Homo*.

Parag. 2.
Definitio Generis.

Genus Logicum est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ut *Animal* de homine & bove. Dicuntur autem ea differre specie, quæ habent diversas differentias constituentes; ut *homo* & *bos*; prædicari vero in quid ea, quæ apte respondent quæstioni quæ quid sit res quæritur? Ut si quærat; quid sit *homo*, aut *bos*? apte respondetur, quod sint *Animalia*.

Parag. 3.
Acceptio-

Species (civilis) inter alia sua significata accipitur pro externâ forma aut pulchritudine

cor-

corporis: unde hominem pulchrum & formosum, speciosum dicimus.

Species Logica considerata respectu Superiorum, & ut Subjicibilis, definitur esse id quod subjicitur generi; atque iterum, id cui genus attribuitur in quaestione quid est? Intellege utrobique Immediate.

Inferiorum, & ut Prædicabilis, est quod prædicatur (immediate) de pluribus differentibus numero (tantum) in quid: ut Homo, de Socrate & Platone.

Dicuntur autem ea differre numero, quæ diversum numerum efficiunt, ut Socrates, Plato, &c.

Genera generalissima, sive summa, sunt quibus non datur superius genus: vel, quæ sunt ita genera, ut nunquam possint esse species, ut Substantia. Species specialissima, sive infima, sunt, quibus non datur species inferior; vel, quæ ita sunt species, ut nunquam possint esse genera: ut Homo. Subalterna genera, sive species subalterna, sunt, quæ ad aliud & aliud relata, simul & genera sunt & species: ut Animal, Vivens, Corpus.

1. Genus omne est latius qualibet sui specie. Parag. 5.
2. Genus habet rationem partis & incompleti, species totius & completi; Genus Materia, Differentia Formæ, Species Compositi.
3. Genus & Species prædicantur æqualiter de suis inferioribus.
4. Tota natura Generis continetur in qualibet sui Specie; & Speciei in quolibet Individuo.
5. Genera summa sunt tantum decem: Species infimæ sunt in aliquo certo, sed nobis incognito numero.

Indi-

Parag. 6. *Individuum est, quod de uno solo predicatur.*
Definitio ut Socrates. Habet & hæc vox alias suas ac-
individui. ceptiones; sed hic sumitur pro Ente singulari,
 ita determinato & restricto; ut sit prorsus in-
 divisibile in inferiora.

Individuum aliud est

Parag. 7.
Individui
accepciones

Certum &
 determi-
 natum, &
 quod ex-
 primitur
 vel per

Nomen proprium, ut *Socra-
 tes, Bucephalus*: & dicitur in-
 dividuum *Signatum*, sive De-
 terminatum.

Nomen commune & Pro-
 nomen demonstrativum; ut
hic Homo, ille Equus: & dici-
 tur individuum *Demonstrati-
 vum*.

Circumlocutionem aliquam,
 quæ sit etiam multis modis; ut
Sophronisci filius pro Socrate;
Orator pro Cicerone, &c. Et di-
 citur Individuum ex *Hypothesi*,
 vel *Periphrasticum*.

Vagum & indeterminatum, quod expri-
 mitur per nomen commune, & signum
 particulare: ut, *aliquis Homo, quidam Equus*.

Individua sunt numero infinito & vario;
 ideoque nec sub scientiam cadere possunt. In-
 dividua ejusdem speciei distinguuntur inter se
 proprietatibus quibusdam accidentalibus, qua-
 rum collectio in duobus nunquam potest esse
 eadem.

Quæstiones Tertiæ Capitis.

1. De acceptionibus Generis & Speciei.
2. De prima definitione Generis.
3. De secunda definitione Generis.
4. De definitionibus Speciei subijcibilis.
5. De tertia definitione Speciei.

6. De

6. De arbore Porphyriana.
7. De conservatione Generis & Speciei in suis inferioribus.
8. De Individui definitione.
9. De Individui diversis modis.
- * 10. De principio Individuationis.
11. De numero generum, specierum, & Individuorum.
12. De Collatione generis cum reliquis Prædicabilibus.
13. De Collatione Speciei.

C A P. IV.

De Differentia.

Differentia tribus modis dicitur

Communiter ; quâ res ab aliis, Parag. 1. vel etiam à seipsis, differunt *Acceptio-* accidente aliquo *separabili*, ut *Socrates* stans à *Platone* sedente, & *rentia.* *Socrates* senex à *Socrate* puero.

Proprie ; quâ res ab aliis differunt accidente aliquo *inseparabili* ut *Socrates* à *Platone* per *nas* aduncitatem.

Maxime proprie ; quâ res inter se forma *essentia* differunt : ut *Socrates* à *Bucephalo* per *Rationis* facultatem.

Ex his differentia Communis est separabilis, reliquæ inseparabiles ; Communis facit *alteratum* ; Propria *alterum* ; maxime Propria *aliud* : Istæ sunt differentia per accidens, hæc est per se : Illæ recipiunt magis & minus, hæc non ; Illæ ad duo ultima Prædicabilia pertinent,

Parag. 2.
Definitio-
nes Diffe-
rentiae.

ment, hæc sola constituit tertium Prædicabile.
Quinque sunt apud Porphyrium Differentiae definitiones.

1. Differentia est, quæ species superat genus : ut per *Rationale* Homo superat animal.

2. *Differentia est apta nata prædicari de pluribus differentibus specie (vel numero tantum) in quale quid.* Ea autem dicuntur prædicari in *quale quid*, quæ apte respondent quæstioni, qua, *qualis* sit res secundum *essentiam*, quæritur: ut si quærat *qualis* sit homo secundum *essentiam*? apte respondetur, quod *Rationalis*.

3. Differentia est, quæ vim habet dividendi (id est *separandi & distinguendi*) ea quæ sunt sub eodem genere ; ut *Rationale* dividit hominem à bruto.

4. Differentia est, qua res inter se differunt.

5. Differentia est, qua res ita inter se differunt, ut ad constituendam rei essentiam plurimum conferat, sitque ejus pars. Quanquam hæc non tam nova definitio censenda est, quam explicatio quædam & absolutio superioris. Ex his quinque definitionibus sola secunda competit differentiae, quatenus est *Prædicabile*.

Parag. 3.
Divisiones
Differentiae.

Differentia consideratur vel ut est

Divisiva Generis, quatenus dividit genus in suas species, ut

Rationale Animal.

Constitutiva Speciei, quatenus constituit speciem in suo esse ; ut *Rationale hominem*.

Hæc divisio est ejusdem rei in diversos tantum modos : eadem enim Differentia perpetuo est & *Divisiva*, & *Constitutiva*, diverso tamen respectu.

Diffe-

Differentia constitutiva alia est { *Generica, quæ constituit speciem subalternam; ut, Sensibile Animal.*
Specifica, quæ constituit speciem infimam; ut, Rationale hominem.

Quæstiones Quarti Capitis.

1. De tribus acceptionibus Differentiæ.
2. De prima definitione Differentiæ.
3. De secunda definitione Differentiæ.
4. De reliquis definitionibus Differentiæ.
5. De divisionibus Differentiæ.
6. De collatione Differentiæ cum reliquis prædicabilibus.

C A. P. V.

De Proprio & Accidente.

Proprium dicitur quatuor modis. Proprium primo modo est, quod convenit soli, non omni: ut homini *mederi*. Parag. i. Quatuor modi proprii.

Proprium secundo modo est, quod convenit omni, non soli: ut homini *bipedem esse*. Et iste modus est omnium maximè improprius.

Proprium tertio modo, quod convenit omni, & soli, sed non semper: ut homini *canescere in senectate*. Et si accuratè loquendo, non datur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni convenit, id & semper conveniat necesse est.

Proprium quarto modo (quod solum constituit quantum *Predicabile*) est, quod convenit omni, soli, & semper: ut homini *risibilitas*. In istis

istis descriptionibus ly *Soli* refertur ad speciem ; ly *Omni* ad inferiora speciei.

Parag. 2.
Canones
Proprii
quarto
modo.

1. Proprium fluit à principiis essentialibus speciei, ut *risibilitas a rationalitate*. Hinc proprium dicitur ad rei essentiam pertinere : non ut *constituens*, sed ut *consequens* essentiam.

2. Proprium etsi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à sua specie.

3. Proprium reciprocatur cum specie : & proinde est & inseparabile à sua specie, & incommunicabile alteri.

4. Proprium aliud est

Genericum, quod fluens à principiis speciei subalternæ, cum ea reciprocatur : ut *Mobile* cum *Corpore*.

Specificum, quod fluens à principiis speciei infimæ, cum ea reciprocatur ; ut *Risibile* cum *Homine*.

Accidentis tres definitiones tradit *Porphyrus*.

Parag. 3.
Accidentis
definitiones.

1. Accidens est, quod *adest & abest sine subiecti interitu*, ut *Albedo*. Est autem Subjectum illa substantia cui inhæret Accidens, & quæ illud sustentat ; ut *Cygnus*.

2. Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.

3. Accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semperque in re aliqua subiecta inhæret : unde illud, *Accidentis esse est inesse*.

Idem accidens numero non potest esse in diversis subiectis ; sive simul, sive successive.

Parag. 4.
Divisiones
accidentis.

Accidens aliud est

Separabile, quod etiam actu potest separari à suo subiecto ; ut *frigus* ab *aqua*.

Inse-

aliud { *Inseparabile, quod non nisi intellectu separari potest; ut humor ab aqua.*

Accidentia nonnulla certum subiectum aut consignant, & Copulata dicuntur; ut *Semietas*: aut supponunt, & Propria dicuntur (primo sc. modo) ut *Grammatica*. Quorum ista Propria sunt certæ alicujus speciei, illa certæ alicujus partis.

Quæstiones Quinti Capitis.

1. De tribus primis modis Proprii.
2. De definitione Proprii quarto modo.
3. De fluxu Proprii a principiis speciei.
4. De reciprocatione proprii & speciei.
5. De formali diversitate Proprii & suæ speciei.
6. De variis acceptionibus Accidentis.
7. De Accidentis definitionibus.
8. De Inherentia accidentis.
9. De unitate Subiecti accidentis.
10. De accidente separabili & inseparabili.
11. De aliis divisionibus accidentis.
12. De Collatione proprii cum reliquis prædicabilibus.
13. De Collatione accidentis.

C A P. VI.

De tribus definitionibus Antepredicamentalibus.

Parag. 1.

Antepredicamentum est doctrina præambula immediate conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sunt autem Antepredicamenta in genere præ-

prædicamenta in genere tria, in specie septem. Tres sc. Definitiones, duæ Divisiones, duæ item Regule.

Definitiones sunt Æquivocorum, Univocorum, & Denominativorum.

Parag. 2. *Æquivoca (æquivocata) sunt quorum nomen*
 Prima de- *solum est commune, ratio autem substantiæ (id est,*
 finitio, Æ- *essentialis definitio), secundum illud nomen alia*
 quivoco- *atque alia : ut ~~Animalis~~ nomen commune est*
 rum. *homini vivo & picto, sed diversa est definitio*

utriusque. Æquivocum (æquivocans) est no-
men illud commune, quod suis significatis
secundum diversas rationes attribuitur: ut
Gallus est Æquivocum æquivocans, Gallus
homo, & gallus avis Æquivoca æquivocata.

Parag. 3.
 Divisio Æ-
 quivoco-
 rum.

A casu, de quibus nulla dari
potest ratio, cur in eodem com-
muni nomine convenient; ut
Gallus homo & avis: & hæc
sunt propriissime Æquivoca.

Æquivoca
 alia sunt

A consilio, de quibus assignari
potest aliqua ratio dependentiæ
vel similitudinis, cur conveni-
ant in nomine; ut homo vivus
& pictus. quæ æquivoca ad
unum, aut per Synecdochen
Análoga quandoque appellantur.

Parag. 4.
 Canones
 Æquivoco-
 rum.

1. Æquivoca ante factam distinctionem nec
 definiri possunt, nec sub scientiam cadere.

2. Ens respectu decem prædicamentorum
 est *Commune analogum.*

3. *Analogum* per se positum præsumitur

Parag. 5. stare pro famosiori *Analogato.*

Secunda *Univoca (univocata) sunt quorum & nomen*
 definitio, *commune est, & ratio substantiæ secundum illud*
 Univoco- *nomen eadem: ut Animalis & nomen & defi-*
 rum. *nitio*

nitio, communis est *Homini, & Equo, & Leoni.*

Univocum (uni-vocans) est nomen illud commune quod secundum eandem rationem multis attribuitur, ut *Animal Homini, Bovi, Leoni.* *Æquivocis* aliquando opponuntur *multivoca*; *Univocis Diversivoca.*

Denominativa (ut vulgo dici solent, rectius fortasse denominata dicenda) sunt, quæ solo (casu) hoc est terminatione vocis, ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem: ut à *justitia justus.*

Parag. 6.

Definitio
tertia, de
nominati-
vorum.

Forma Denominans; & est accidens abstractum inhærens Sub-
jecto: ut *Justitia.*

In omni de-
nominatione
sunt tria sc.

Subjectum denominatum; & est substantia cui forma inhæret;
ut *Socrates.*

Denominativum, & est Accidens concretum, quod de sub-
jecto prædicatur, & à forma
derivatur: ut *Justus.*

Denominans & denominativum, ut justitia & justus

Quantum ad	{	Vocem	{	Conveniunt in Principio,		
				Differunt in Fine.		
				Signifi- cationem	{	Conveniunt in re signifi- cata.
						Differunt in modo signifi- ficandi.

Usus harum definitionum est, ut discernatur triplex forma prædicationis; *Æquivoca*
sc. *Univoca & Denominativa.*

Parag. 7.

Triplex for-
ma Prædi-
cationis.

Æquivoca, est prædicari secundum nomen & non secundum definitionem: quomodo *Ens* prædicatur de decem prædicamentis.

Uni-

Univoce, est prædicari secundum utrumque; quomodo superiora prædicantur de inferioribus ejusdem Prædicamenti.

Prædicari *Denominative*, est prædicari in concreto ad modum accidentis de subjecto: quomodo *Accidentia* in novem ultimis Prædicamenti prædicantur de substantiis in primo.

Quæstiones Sexti Capitis.

1. De Antepredicamenti in genere.
2. De prima definitione, viz. *Æquivocorum*.
3. De secunda definitione, viz. *Univocorum*.
4. De tertia definitione, viz. *Denominativorum*.
5. An Ens sit Analogum ad decem prædicamenta.
6. De multivocis, & diversivocis.
7. De triplici forma Prædicationis.

C A P. VII.

De reliquis Antepredicamentis.

Parag. i. **D**UÆ sunt divisiones: Eorum quæ dicuntur, hoc est *Vocum*, una; altera eorum quæ sunt, id est *Rerum*.

Prior divisio *Vocum*.

Vocum alia sunt *Complexa*, quæ dicuntur cum conjunctione; ut *Socrates currit*, *Plato legit*.
Incomplexa, quæ dicuntur sine conjunctione; ut *Socrates*, *currit*, *legit*.

Complexio & *incomplexio*, si spectentur quoad *vocem*, vox *incomplexa* erit, quæ est unicum tantum dictio; *complexa*, quæ plures. Si

Hinc fit, ut voces sint alia

Rum
lare
ciden
Subj
oritur

Eorum
sunt
dam

quoad rem ipsam & conceptum intellectus in re fundatum, vox incomplexa erit, cui respondet in intellectu conceptus simplex; complexa cui complexus.

Simpliciter incomplexa; quando simplici dictioni simplex conceptus respondet: ut *Homo, Animal.*

Simpliciter complexa; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus complexus; ut *Homo est Animal.*

Incomplexa voce, & complexa re; quando simplici dictioni respondet in intellectu conceptus complexus: ut *Pluit.*

Complexa voce, & incomplexa re; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus simplex: ut *Corpus Animatum.*

Hinc fit, ut voces sint aliae

Res aliae sunt universales, aliae singulares, quarum universales dicuntur de Subjecto: Singulares vero non. Aliae rursus Substantiae, aliae Accidentiae: quorum Accidentia insunt in Subjecto; Substantiae vero non. Ex horum complexione oritur quadrimembris divisio rerum ista.

Dicuntur de subjecto, & non insunt in subjecto: & sunt Substantiae universales: ut *Animal.*

Insunt in, & non dicuntur de: & sunt accidentia singularia: ut *hoc Album.*

Et insunt in, & dicuntur de: & sunt accidentia Universalia: ut *Album.*

Nec insunt in, nec dicuntur de: & sunt Substantiae singulares: ut *Socrates.*

C

Mul-

Parag. 2.
Secunda
Divisio re-
rum.

Parag. 3. Multi sunt modi inessendi, de quibus ver.
 Inesse in & siculi:
 dici de sub-
 jecto.

Insunt Pars, Totum, Genus & Species, Calor igni.
 Rex in regno, Res in sine, locoque locatum.

Sed illud solum dicitur inesse in subiecto
 (quod ad praesens negotium pertinet) quod in-
 est alicui non tanquam pars, nec potest separatum
 ab eo cui inest, subsistere.

Prædicationis, sive de quo: quod
 subijcitur in prædicatione, ut So-
 crates est homo: Socrates ibi subji-
 citur homini: quale intelligitur
 in ly Dici de subiecto.

Subjectum
 est duplex;
 aliud

Inhaesionis, sive in quo: quod
 subijcitur Accidenti; sive, cui
 Accidens inheret, ut Socrati al-
 bedo: quale intelligitur in ly In-
 esse in subiecto.

Parag. 4. Quando alterum de altero tanquam de sub-
 jecto prædicatur (directa & affirmative) quic-
 quid prædicatur (per se & directe) de prædi-
 cato, prædicatur etiam de subiecto: ut quia
 Animal prædicatur de homine, etiam Corpus,
 quod de animali prædicatur, de homine prædi-
 catur. Est autem directa prædicatio, quoties
 superius prædicatur de inferiori, aut æquale
 de æquali: Prædicatio vero per se, quoties
 prædicatum est unum ex quatuor prioribus
 prædicabilibus, aut ex eis conflatum. - Usus
 Regulae est, tum ut ostendatur ordo, qui est
 inter superiora & inferiora ejusdem Prædica-
 menti: tum ut possimus quamlibet rem pro-
 positam expeditius certiusque ad proprium su-
 um prædicamentum referre.

Di-

Diversorum generum non subalternatim positorum diversæ sunt species & differentiæ: Regula secundum ut *Animalis*, & *Scientiæ*. Genera dicuntur subalternatim poni, quorum unum essentialiter continetur sub altero; ut *Animal*, & *Corpus* non subalternatim vero, quorum neutrum sub altero essentialiter continetur: ut *Animal* & *Scientia*. De his expresse datur regula, non de illis: nihil enim impedit illorum easdem esse species & differentias, ut *Animalis*, & *Corporis*. Usus Regulæ potissimum est ad vitandum confusionem Prædicamentorum, & ad distinguendum inter se res diversorum Prædicamentorum.

Quæstiones Septimi Capitis.

1. De divisione Vocum.
2. De divisione Rerum.
3. De modis Inessendi.
4. De priori Regula.
5. De posteriori Regula.

C A P. VIII.

De Prædicamentis in Genere.

Prædicamentum est generum, specierum, & individuorum, secundum sub & supra series ordinata. Suntque ea numero totidem, quot genera summa, à quibus singulis singula appellationem suam sunt sortita: scilicet *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*, *Actio*, *Passio*, *Ubi*, *Quando*, *Situs*, *Habitus*. Singulorum exempla distincto comprehenderunt,

Parag. 1.
Numerus
& definitio
Prædicamentorum.

1 2 3 4 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat Istos.

7 8 9 10
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

Parag. 2. In aliquâ istarum classium quicquid uspiam
Quæ in eis rerum est collocatur; modo sit unum quid, re-
collocentur, ale, completum, limitatæque ac finitæ naturæ.
Quæ non. Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ,*

Privationes & Ficta, quia non sunt realia; Con-
creta, Equivoca, & Complexa; quia non sunt
una; Pars, quia non est completum quid;
Deus, quia non est finitæ; Transcendens, quia
non est limitatæ naturæ. Hinc versiculi;

Complexum, Consignificans, Privatio, Fictum,
Pars, Deus, Equivocum, Transcendens, Eius ra-
tionis;

Sunt exclusa decem classibus ista novem.

Ita tamen ut istorum plurima *Analogice, vel*
reductive, vel per accidens, ad Prædicamenta
pertinere aliquando possint.

Quæstiones Octavi Capitis.

- * 1. An Prædicamenta sint Logicae Conside-
 rationis, & quomodo?
- * 2. De libro *Categoriarum Aristotelis.*
- 3. De nomine & definitione Prædicamenti.
- 4. De numero Prædicamentorum?
- 5. An omne Ens sit in Prædicamento.
- 6. De vocibus Complexis.
- 7. De vocibus Concretis.
- 8. De Privationibus.
- 9. De fictis rebus.
- 10. De partibus rerum.
- 11. De Deo Opt. Max.
- 12. De Equivocis & Analogis.
- 13. De Transcendentibus.
- 14. De Entibus Relationis.

* 15. De Individuis & Differentiis.

16. An idem possit esse in diversis Prædicamentis?

CAP. IX.

De Prædicamento Substantiæ.

Substantia est *Ens per se subsistens*: estque *Parag. 1.*
omni Accidente prior Ordine, Natura, & Definitio,
Cognitione; eique substat sustentando ipsum. & divisio
Substantia Prima est vel Secunda. Prima, sive substantiæ.
singularis & individua, est, quæ neque de sub-
jecto aliquo dicitur, neque alicui subjecto inest,
ut Socrates, hic homo. Secunda sunt primarum spe-
cies, & specierum genera, ulque ad ipsam sub-
stantiam summum Genus, ut Homo, Animal, &c.

Substantiarum Prima est *magis substantia*
(hoc est, perfectior) quam Secunda; quia plu- *Parag. 2.*
 ribus substat: secundarum vero Species; in *Comparatio substantiarum.*
 quantum vicinior Primæ quam Genus; & sim-
 pliciter omnia inferiora superioribus. Positis
 primis substantiis, ponuntur reliqua omnia,
 cum *secunda substantia*, tum etiam *accidentia*;
 unde illud vulgatum; *Nato Socrate nascuntur*
omnia Prædicamenta: & iis sublati nihil alio-
 rum potest remanere; non *secunda substantia*,
 quia illarum est dici de Primis; nec etiam *ac-*
cidentia, quia illorum est inesse in Primis.

Proprietates substantiæ Aristoteli sunt sex.

1. *Substantia non inest in subjecto.* Hoc con- *Parag. 3.*
 venit omni substantiæ: non completæ modo, *Proprie-*
 sed & differentiis etiam, ac partibus substanti- *tates sub-*
 arum; eique soli. *stantiæ.*

2. *Substantia prædicatur univoce de iis de qui-*
bus prædicatur. Hoc convenit omnibus & solis
 se-

secundis substantiis, earumque differentiis: nam à primâ substantia nulla sumitur prædicatio.

3. Omnis substantia videtur significare hoc aliquid, id est, rem singularem. Sed revera hoc soli primæ convenit; quum secundæ potius (propter differentias) quale quid significant, seu naturam universalem.

4. Substantiæ nihil contrariatur. Nec enim substantia substantiæ contraria est, (nisi gratia qualitatum) nec accidens substantiæ.

5. Substantia non suscipit magis & minus. Hoc ut superius, convenit omni, non soli.

6. Substantia (quod est ei maximè proprium) eadem numero manens est capax contrariorum, ut aqua caloris & frigoris.

Parag. 4.

Quæ res
huc perti-
neant.

In hoc Prædicamento reponuntur.

1. Omnes Spiritus incorporei: ut Angeli, Dæmones, Anima.

2. Corpora Cælestia: ut Orbes, Stellæ.

3. Quatuor Elementa: ut Ignis, Aër, Aqua, Terra.

4. Imperfecte mixta: ut Vapor, Grando, Pluvia, Fulgur.

5. Metalla: ut Aurum, Æs, Plumbum.

6. Mineralia reliqua: ut Lapides, Gemmæ, Sal, Bitumen.

7. Plantæ: Herbæ sc. Frutices, & Arbores: ut Lactuca, Rosa, Quercus.

8. Plantarum flores & fructus, ut Hyacinthus, Lillium, Glans, Pyrum.

9. Animalia: ut Homo, Leo, Aquila, Canis, Vipera.

Quæstiones Noni Capitis.

1. De ordine Substantiæ.

2. De

2. De Divisione Substantiæ in primam & secundam.
3. De comparatione Substantiarum inter se.
4. An sublatis primis Substantiis reliqua tollantur omnia.
5. De prima proprietate Substantiæ.
6. De secunda proprietate.
7. De tertia proprietate.
8. De quarta proprietate.
9. De quinta proprietate.
10. De sexta proprietate.
11. De Tabula Prædicamenti Substantiæ, & de rebus eo pertinentibus.

C A P. X.

De Prædicamento Quantitatis.

Quantitas est mensura substantiæ, secundum quam quanti dicimur. Ea continua est, aut discreta. Continua Quantitas est, cujus partes inter se communi aliquo termino copulantur. Ejus species sunt *Linea*, *Superficies*, *Corpus*; & ex veterum sententia, *Locus*, & *Tempus*. Parag. 1. Quantitatis definitio & divisio.

Linea est magnitudo longa sine latitudine & profunditate; cujus communis terminus est *Punctum*. *Superficies* est magnitudo longa & lata sine profunditate; cujus communis terminus est *Linea*. *Corpus* est ipsa trina dimensio, sive magnitudo longa, lata, & profunda; cujus communis terminus est *Superficies*. *Temporis terminus* est *Instans*, sive ipsum *Nunc*. *Loci idem*, qui & corporis, nempe *Superficies*.

Discreta Quantitas est, cujus partes nullo communi termino copulantur. Estque *Numerus*,

rus, & (secundum veteres) *Oratio*. Numerus est multitudo ex unitatibus conflata: Unitas est principium Numeri. *Oratio* est mensura syllabæ longæ & brevis.

Parag. 2. *Quantitatis divisio alia.* Quantitatum aliæ constant ex partibus habentibus positionem inter se, aliæ ex non habentibus. In illis sunt *Linea*, *Superficies*, *Corpus*, *Locus*: in istis *Numerus*, *Tempus*, & *Oratio*. Ut enim partes alicujus *Quantitatis* habeant inter se positionem, duo requiruntur; *Continuitas* sc. Partium, & earundem *permanentia*. *Continuitas* deest in partibus *Numeri*; *permanentia* in partibus *Temporis*; utraque in partibus *Orationis*.

Proprietates quantitatis sunt tres.

1. *Quantitati nihil est contrarium*: convenit omni, non soli.
2. *Quantitas non recipit magis & minus*: convenit omni, non soli.
3. *Secundum quantitatem res dicuntur æquales vel inæquales*. Et hoc est *quantitati* maxime proprium, eique soli convenit.

Huc pertinent omnes species

- Parag. 3. *Quæ res huc pertinent.*
1. <i>Linearum</i> :	} Ut }	Circulus.
2. <i>Superficierum</i> :		Triangulum.
3. <i>Corporum</i> :		Cylindrus.
4. <i>Numerorum</i> : ut par, ternarius.		
5. <i>Ponderum</i> : ut as, uncia, libra.		
6. <i>Mensurarum</i> : earumque, aut <i>linearum</i> & <i>superficierum</i> , ut cubitus, stadium, milliare, jugerum: aut <i>solidorum</i> , ut pinta, quarta, modius, dolium.		
7. <i>Nummorum</i> : ut sestertius, mina, talentum.		

Quæ-

Quæstiones Decimi Capitis.

1. De ordine Quantitatis & reliquorum novem prædicamentorum.
2. De definitione Quantitatis.
3. De duabus divisionibus Quantitatis.
4. De Linea, Superficie, & Corpore.
5. De Numero.
6. De Loco, Tempore, & Oratione.
7. De prima & secunda proprietate Quantitatis.
8. De tertia proprietate Quantitatis.
9. De rebus pertinentibus ad prædicamentum Quantitatis.

C A P. XI.

De Prædicamento Qualitatis.

Qualitas est forma accidentalis, a qua substantia denominatur qualis: ut *Albedo*. *Quale* est, quod à qualitate denominativè dicitur: ut *album*. Qualitatis Prædicamentum omnium copiosissimum est; sed omnis illa varietas ad quatuor genera reducitur ab Aristotele: sc. *Habitus* & *Dispositionem*; *Naturalem* *Potentiam*, & *Impotentiam*; *Qualitatem* *Patiibilem*, & *Passionem*; *Formam*, & *Figuram*.

Habitus est *Qualitas acquisita* (vel divinitus infusa) per quam subjectum fit habilis ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam minus est habile: ut *Grammatica*. Hæc si firmitus radicetur in subjecto, ita ut non sit facile mobilis, propriè *Habitus*; sin levius, & ita, ut sit facilè mobilis, *Dispositio* potius appellatur; quæ est quasi habitus quidam in-

Parag. 1.
Definitio
qualitatis,
& qualis.

Parag. 2.
Prima species
qualitatis.

choatus, habitumque perfectum præcedit, velut gradus ad eum.

Huc pertinent,

Parag. 3. 1. Omnes *Habitus corporis*: ut Sanitas, Robur, Morbus, morborumque *Species*: ut Febris, huc pertinent. Hydrops.

2. *Habitus infusi* mentibus *Angelicis* vel *Humanis*: ut Fides, Charitas, Donum Linguarum.

3. *Disciplinae* omnes, cæterique *habitus mentis* acquisiti: sive *Scientiæ* sint, ut *Physica*, *Geometria*; sive *Sapientiæ*, ut *Metaphysica*; sive *Intelligentiæ* *Principiorum*, *speculativorum* aut *practicorum*; sive *Prudentiæ*, ut *Ethica*, *Politica*, *Theologia*: sive *Artes* propriè dictæ, ut *Logica*, *Pictura*, *Medicina*.

4. *Habitus omnes morales*; sive *Virtutes* sint, ut *Iustitia*, *Liberalitas*; sive sint *adversa Vitia*, ut *Iniustitia*, *Prodigalitas*.

5. *Omnium prædictorum initia incompleta*.

Parag. 4. *Potentia naturalis est Qualitas à naturâ insita*, per quam *subjectum aptum est ad aliquid agendum, vel ad resistendum*: ut *Risibilitas*, *Docilitas*. *Impotentia* vero, per quam *subjectum aptum est ad aliquid patiendum*; ad agendum vero, vel resistendum *impotens & ineptum*: ut *sterilitas*, *stupiditas*. *Potentia* nomen plerumque *activam* potentiam denotat: *Impotentia passivam*.

Huc pertinent omnes,
Parag. 5. 1. *Facultates substantiarum*, ab essentialibus ipsarum, formis profluente: ut *Facultas vocalendi*, *loquendi*, *ridendi* in homine; *hinnendi*, & *currendi* in equo.

2. *Vires Herbarum*, *Metallorum*, *Lapidum*.

3. *Occultæ qualitates* corporum, & omnia ista stupenda naturæ miracula : ut sympathia, antipathia.

4. *Influentia*, (si quæ sint) corporum cœlestium.

5. *Dispositiones* temperamentorum & organorum corporis : ut nativa sanitas, valerudo, robur, &c.

6. *Vires animi*, prout sequuntur temperamentum corporis : ut ingenium, docilitas, stupiditas, &c.

Patibilis qualitas est ea quæ efficit passionem in sensibus, ut *Calor*. Quæ, si constans sit & permanens in subiecto, *Patibilis qualitas* est propria; & denominat subiectum simpliciter quale : tatis. in à subitâ aliquâ animi commotione aut passione ita repente oriatur, ut mox evanescat, *Passio* appellatur; nec denominat subiectum, nisi secundum quid, quale. Ut *Rubedo* & *Pallor* sunt patibiles qualitates, & ab his *Socrates* dicitur simpliciter *Rubicundus*, vel *Pallidus*: at *Rubor* ex *Verecundia*, & a timore *Pallor* passionem sunt, à quibus *Socrates* *Rubescere* magis, aut *Pallere* dicitur, quam *rubicundus* esse, aut *pallidus*.

Huc pertinent omnia sensuum objecta.

1. *Visus*, *Lumen* & *Colores*: ut splendor, lux, albedo, rubor.

2. *Tactus*, *qualitates tactiles*: cum prima, &c. *Calor*, *Frigus*, *Humor*, *siccitas*; tum secunda, ut *asperitas*, *mollities*, *gravitas*, *densitas*.

3. *Gustus*, *Sapores*: ut *Dulcedo*, *Amaror*, *Aciditas*.

4. *Olfactus*, *Odores*: ut *Frāgantia*, *Fœtor*.

5. *Auditus*, *Soni*: ut *Tinnitus*, *Eccho*.

‘Quod vero aliqui Passiones animi huc referunt, non id rectè fit; siquidem illæ potius ad Passionis prædicamentum pertinent.

Parag. 8. *Figura est Quantitatum Mathematicarum in corpore dispositio: ut Rotunditas.* *Forma est lineamentorum & coloris in corpore dispositio: ut Pulchritudo, Mensetas.*

Huc pertinent,

Parag. 9. 1. *Mathematica figura: ut Rectitudo, Curvitas, rotunditas.*

2. *Pulchritudo omnis & Deformatas: ut Similitas, Venustas, Gibbositas.*

3. *Formæ externæ corporum naturalium: ut Quercus, Leonis, Hominis.*

4. *Formæ apparentes causatæ ab Impressionibus Meteorologicis: ut Forma Iridis, Parelii, Draconis volantis.*

5. *Formæ artificiales introductæ in materiam subjectam ab artifice: ut Forma Gladii, Serpentis, Mensæ, Statuæ.*

Proprietates Qualitatis sunt tres.

Parag. 10. 1. *Qualitas Qualitati contrariatur: ut Calor & Frigus. Id quod maxime cernitur in tertio specie; in prima etiam aliquando; rarius in secunda & quarta.*

2. *Qualitas recipit magis & minus. Neque hoc convenit omnibus Qualitatibus. Hæc tamen duæ proprietates (primario & proprie) solis conveniunt qualitatibus.*

3. *Secundum Qualitatem res dicuntur similes vel dissimiles.* Et hoc est qualitati maxime, quarto modo proprium.

Quæstiones Undecimi Capitis.

1. De definitione Qualitatis, & Qualis.

2. De divisione Qualitatis.

3. De prima specie Qualitatis, & rebus eo pertinentibus.
4. De secunda specie.
5. De tertia specie.
6. De quarta specie.
7. De prima proprietate Qualitatis.
8. De secunda proprietate.
9. De tertia proprietate.

C A P. XII.

De Prædicamento Relationis.

Veteres Logici *Relata* definiabant esse ea, Parag. i. quæ alterius esse dicuntur, aut alio quodammodo ad aliud referuntur: ut *Scientia secundum & Scibile*. Quæ definitio non solum omnia dici. *Accidentia* complectitur, quibus respectus aliquis adhæret (etiãsi alias sint absolutæ naturæ, & ad alia *Prædicamenta* pertineant) sed ipsas etiã *substantias*, aut saltem *substantiarum partes*: & solent appellari *Relata secundum dici*. Istorum nonnulla possunt habere contrarium, & recipere magis & minus.

Relata proprie dicta, & secundum esse (quæ Parag. 2. sola sunt hujus *Prædicamenti*) sunt quorum totum esse est ad aliud: ut *Pater, Filius*. Omne *Relatum* respectivum fundatur in aliquo absoluto; sc. *esse*. vel *Quantitate* ut *Æqualitas*: vel *Qualitate* ut *Similitudo*; vel *Actione*, ut *Paternitas*: Estque propterea omne respectivum quovis absoluto, & *natura postèrius, & dignitate*. In omni relatione sunt duo termini: ut *Pater, & Filius*, quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur.

Is

In plerisque
Relationibus
est aliquid

Materiale, estque subjectum,
de quo alterutrum *Relatorum*
in concreto prædicatur: ut *Sophroniscus*, qui est *Pater*, & *Socrates*, qui est *Filius*.

Formale, estque ipse respectus,
qui est inter Subjecta Terminorum: ut *Paternitas* in *Sophronisco*,
& *Filiatio* in *Socrate*.

Parag. 3.
Proprietates
relatorum.

Relatorum tres sunt proprietates.

1. *Relata dicuntur ad convertentiam*: Ut *Pater* est *Filii Pater*, & *Filius Patris Filius*.

2. *Relata sunt simul natura*. Posito proinde alterutro, & alterum ponitur; & sublato tollitur.

3. *Relata sunt simul cognitione*. Cognito proinde alterutro, cognoscitur alterum; (idque eodem plane modo & mensura cognitionis) & ignorato ignoratur.

Parag. 4.
Divisio
Relatorum.

Relata alia
sunt

Equiparentiæ, sive æqualis comparationis, cum uterque terminorum est ejusdem nominis: ut *Æquale*, *Simile*, *Frater*, *Amicus*.

Disquiparentiæ, sive inæqualis comparationis, cum termini non sunt ejusdem nominis; ut *Dominus* & *Servus*.

Relatorum inæqualis comparationis terminus ille, qui significat rem digniorem, & per modum prælationis, dicitur *Relatum superpositionis*, sive majoris comparationis; ut *Dominus*, *Præceptor*, *Pater*: Ille vero, qui significat rem minus dignam & per modum inferioritatis, dicitur *Relatum suppositionis*, sive minoris comparationis; ut *Servus*, *Discipulus*, *Filius*.

Ad

Ad Prædicamentum Relationis (omnium Prædicamentorum copiosissimum) pertinent. Parag. 5. Quæ res

1. Omnes gradus, cum Consanguinitatis; ut Pater, Filius, Frater; tum Affinitatis; ut Genuer, Socer, Noverca.

2. Omnes modi convenientiæ & discrepantiæ: ut Identitas, Æqualitas, Similitudo, Oppositio.

3. Dispositionis & ordinis species: ut Prioritas, Superioritas, Totalitas, Locatio, Temporalitas, Causalitas, &c.

4. Nomina Officiorum & dignitatum: ut Rex, Imperator, Dominus, Episcopus, Præceptor. Et his respondentia: ut subditus, exercitus, servus, grex, discipulus.

5. Conventiones, contractus, & societas, ut conjugium, Testamentum, Fœdus, Emptio.

6. Signa omnia: sive sint naturalia; sive ex constituto, vel divino vel humano: ut Limes, Baptismus, &c.

Quæstiones Duodecimi Capitis.

1. De Relatis secundum dici.
2. De definitione Relatorum secundum esse.
3. De Fundamento Relationis.
4. De Subjectis & Terminis Relationis.
5. De variis Relationis & Relatorum divisionibus.
6. De prima proprietate Relatorum.
7. De secunda proprietate.
8. De tertia proprietate.
9. De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Relationis.

C A P. XIII.

De Prædicamentis Actionis & Passionis.

Parag. 1. **A**ctio est secundum quam agens dicitur formaliter agere in Passum; sive est fluxus virtutis agentis in patiens. Omnis Actio est Substantiæ: virtus autem in quâ substantia agit est Qualitas: unde res dicitur agere Principaliter à formâ Substantiali: Instrumentaliter à Qualitate: Formaliter ab Actione.

Parag. 2. **Actio** Immanens: quæ non causat aliquam realem mutationem in Passo: ut Intellectualis, Vitio:
Divisio **Actio** Transiens: quæ realem mutationem in Passo efficit; ut Calefactio
Actio alia est **Actio** Sectio.

Parag. 3. **Proprietates Actionis sunt tres.**
 1. Actio actioni contrariatur.
 2. Actiones recipiunt magis & minus.
 Neutrum horum per se, sed gratiâ qualitatum, in quarum virtute fit actio: proinde hæc non conveniunt omni actioni.
 3. Actio ex se infert passionem. Et hoc est maxime proprium Actioni.

Parag. 4. **Huc pertinent omnes,**
 1. Productionis species: ut Generatio, Creatio
 2. Motus, & mutationes activæ: ut Calefactio, Illuminatio, Nutritio.
 3. Operationes Metallorum, Lapidum, Plantarum: ut Purgatio, Exiccatio.
 4. Operationes omnes animæ: sive Vegetantium ut Accretio, Expulsio, Retentio: sive Sentientium

ntis, ut Visio, Tactio : sive *Rationalis*, ut Intellectio, Scriptio, Disputatio.

Et quæ sunt his similia.

Passio est, secundum quam Patiens dicitur formaliter pati ab agente : sive est effectus, & illatio, atque receptio quædam Actionis. Sequitur omnis *Passio* rationem magis patientis quam agentis : hinc vulgatum ; *Quicquid recipitur, recipitur ad modum recipientis*, ut ab eadem actione Solis, liquefcit cera, durefcit guttum.

Parag. 5.
Definitio
Passionis.

Transmutativa : quando fit realis aliqua mutatio in *Passo* ; & respondet *Actioni transeunti*. *Intentionalis*, quæ terminat actionem fine mutatione reali : & respondet *Actioni immanenti*.

Parag. 6.
Divisio
Passionis.

Proprietates *Passionis* sunt tres,

1. *Passio Passioni contrariatur.*
2. *Passio recipit magis & minus.* Hoc utrumque intelligendum, sicut in actione est dictum.
3. *Passio immediate, & per se infertur ex actione.*
4. Et hoc est maxime proprium *Passioni*.

Parag. 7.
Proprietates
Passionis.

Huc pertinent omnes,

Parag. 8.
Quæ res
huc pertinent.

1. *Species productionis, motus, vel mutationis* : ut Generatio, Calefactio, Nutritio.
  2. *Sensus omnes* ; (est enim sentire quiddam præsertim si spectetur impressio specierum) ut Visio.
  3. *Appetitus naturales* : ut Fames, Libido.
  4. *Affectus animi* : ut Timor, Spes, Verberundia.
- Defectus Passivi* : ut Eclipsis, Afflictio, Paoxysmus : & ejus generis reliqua.

E

Quæ.

Quæstiones Decim tertii Capitis.

1. De definitionibus Actionis & Passionis.
2. De variis earum distinctionibus, & divisionibus.
3. De discrimine utriusque ad invicem.
4. De subiecto utriusque.
5. De prima & secunda proprietate Actionis & Passionis.
6. De tertia proprietate utriusque.
- * 7. An Passio sequatur magis rationem patientis quam agentis?
8. De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Actionis.
9. De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Passionis.

C A P. XIV.

De quatuor ultimis Prædicamentis.

Parag. I. **I**N reliquis quatuor Prædicamentis, quæ sunt minus principalia, continentur Entia quædam Concreta, non tamen ex Ente & Entia (quemadmodum concreta reliquorum Prædicamentorum, quæ sunt proinde Entia per accidentem simpliciter :) sed ex Ente & modo existendi, sive respectu circumstantiæ alicujus extrinseci. Ea sunt quatuor; Ubi, Quando, Situs, Habitus. Communia istis omnibus sunt non habere contrarium, nec recipere magis & minus: licet habitus propter accessum ad definitum terminum, & recessum ab eo, aliquando modo, & improprie dici possit suscipere magis & minus.

Ubi est circumscriptio corporis locati a loci circumscriptione procedens. Ubi non est ipse Locus, sed esse in loco, ab eo immediate dependens: Locus enim subjectivè est in corpore locante: Ubi vero in locato. Ejus proprium est accommodare locum ad personam, rem, vel factum.

Parag. 2.
Ubi.

Huc pertinent nomina (obliquè prolata.)

Parag. 3.
Quæ res
pertineant
ad Ubi.

1. Regionum: ut *Europæus* in *Græcia*.
2. Urbium: ut *Romæ*, *Londini*.
3. Partium mundi: ut in *Cœlo*, in *Aëre*, in *Oriente*.

4. Partium terra: ut in *Agro*, in *Horto*.
5. Partium urbis aut domus: ut in *Foro*, in *Vestibulo*.

6. Quicquid in universum respondet questionibus *Ubi*, *Unde*, vel *Quo*: aut quoquo modo connotat *Circumstantiam Loci*.

Quando est, quod ex adjacentia temporis in re temporali relinquitur. Quando non est ipsum *Tempus*, sed *Esse in tempore*, ab eo immediate dependens. Ejus proprium est accommodare *tempus* ad personam, rem, vel factum.

Parag. 4.
Quando.

Major tempore, quæ est vel

Æternitas; mensura rei neque initium habentis neque finem: qualis est *Mundus* ex opinione *Philosophorum*.

Sempiternitas; mensura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis est *Mundus* secundum rei veritatem

Æviteritas; mensura Rei initium habentis in tempore, sed non habituræ finem: qualis est *Anima Humana*.

E 2

Ipsum

Tempus hic
umitur pro
mni dura-
ione; sive
lla sit

Sive

Ipsam *tempus proprie dictum* :
 quæ *mensura est rei habentis*
principium & finem.

Instans, five nunc ; quæ *men-*
sura non est alicujus rei, nisi in
solâ terminatione.

Parag. 5. Huc pertinent (præsertim obliquè prolata)
Quæ res 1. *Ætates hominum* : ut in *Infantia*, in *Se-*
pertineant *nectute.*
ad quando. 2. *Epochæ omnes* : ut *Olympias*, *Lustrum*
Seculum.

3. *Annus, & ejus partes, partiumque partes*
 ut *Autumnus*, *Mensis*, *Dies*, *Hora*.

4. *Differentiæ omnes temporum secundum prius*
 & *posterius* : ut *Heri*, *Hodiè*, *Cràs*, *Nudi-*
ustertius.

5. *Quicquid in universum respondet quæ-*
stionibus Quando, vel Quamdiu : aut quoque
modo connotat Circumstantiam temporis.

Parag. 6. *Situs seu positio est quædam partium & ge-*
Situs. *nerationis ordinatio* : sive *partium in generati-*
one collocatio. Ad *situm omnem requiritur*
triplex habitudo, quæ conjuncta constituit si-
tum, scilicet.

Habitudo { 1. *Partium alicujus totius inter se*
 2. *Partium alicujus totius ad ipsum*
totum.
 3. *Partium & totius ad locum.*

Non tamen omnis ordinatio partium Situs est
sed ea sola quam partes habent in toto per gene-
rationem. Ejus proprium est (ex omnibus acci-
dentibus quæ dicunt respectum extrinsecum
proxime assistere substantiæ.

Parag. 7. Huc pertinent omnes *Gestus*, positionesque
Quæ res *corporis, earumque species* : ut *Recubatio*, *Statio*,
pertineant *sessio*, *Ambulatio*, &c. quatenus scilicet non
ad situm. *ipsa*

omnes actiones significant, sed partium in toto
& loco positionem seu ordinem.

Habitus est adjacentia corporis & eorum quæ circa corpus sunt: per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. Parag. 8.
Habitus.
Corpus habens est substantia; *res habita* ferè est forma artificialis de quarta specie *Qualitatis*: Applicatio hujus ad illud est *Habitus* hujus *Prædicamenti*. Ejus proprium est semper *inesse in multis*; in habente sc. & *habito*: sed diversa ratione. Est enim in corpore *habente*, ut in *subiecto*; est in re *habita*, ut in *causa*.

Huc pertinent omnia

1. *Vestimentorum genera*: sive *Necessitatis* causa Parag. 9.
induantur, ut *Calcitatum esse*, *Tunicatum esse*; *Quæ res*
sive distinctionis, ut *Annulatum esse*, *Trabe-* *pertineant*
tum esse: sive solius *Ornatus*, ut *Loricatum*, *ad Habi-*
ephippiatum, *Frænatum esse*, &c. *tum.*
2. *Possessionum*; ut *divitem esse*, *Beneficia-*
rum, *Prædium*, *Nummatum*, &c. Et si qua
sunt his similia.

Quæstiones Decimiquarti Capitis.

1. *De iis quæ communia sunt quatuor ultimis Prædicamentis.*
2. *De Prædicamento Ubi, & rebus eo pertinentibus.*
3. *De Prædicamento Quando.*
4. *De Prædicamento Situs.*
5. *De Prædicamento Habitus.*

CAP. XV.

De Oppositis.

Parag. 1. **P**ostprædicamentum est doctrinale supple-
 mentum ad vocum aliquot in doctrina
 Postprædi- Prædicamentorum subinde occurrentium expli-
 camenta cationem nonnihil conducens. Sunt autem
 in genere. apud Aristotelem Postprædicamenta quinque:
Oppositio, Prioritas, Simultas, Situs, Habere.

Parag. 2. **O**ppositio est repugnantia duorum terminorum
 Definitio non se permittentium in eodem, respectu ejus-
 & Divisio dem. Horum unum uni tantum opponitur: ideoque
 Oppositio- Disparata, quorum utrumvis multis repugnat
 nis. non uni tantum, inter Opposita non nume-
 rantur.

Oppositio
 alia est En-
 tis cum

Ente

Non
 Ente

Dependente; estque Re-
 lativa, omnium mini-
 ma.

Non dependente; estque
 Contraria.

Secundum quid; estque
 Privativa.

Simpliciter; estque Con-
 tradictoria; omnium maxi-
 ma.

Parag. 3. **O**ppositio Relativa est inter terminos rela-
 Oppositio tivos, Relatum sc. & suum Correlatum. Relatum
 Relativa. enim quamvis dependent a se mutuo, quan-
 tum ad esse simpliciter, tamen pugnant inter se
 quantum ad esse in subiecto: ut Pater & Filius.
 Horum condiciones petendæ sunt ex Prædicamento Relationis.

Oppo

Oppositio Contraria est inter terminos con- Parag. 4.
trarios. Sunt autem ea Contraria quæ posita Definitio
ab eodem genere maxime inter se distant, Contrario-
vim habent expellendi se vicissim ex rum.
eodem subiecto susceptibili : ut Calor &
frigus.

Immediata, inter quæ non in-
 termediat aliquod tertium utri-
 usque particeps; sive quorum al-
 terum necesse est inesse subiecto
 capaci : ut *Par & Impar.*

Mediata, inter quæ aliquid me-
 diat; sive, quorum utrumque ab-
 esse potest à subiecto capaci : ut
Album & Nigrum.

1. *Vera Contrarietas non reperitur nisi in qua-* Parag. 5.
ritatibus : sc. per se; nam & in aliis reperitur *Canones*
ratia qualicatum. Imo nec propriissime dicta *Contrario-*
ritas in qualitatibus mutuo activis, & passivis, rum.
 tales sunt aliquæ tertiæ tantum speciei.

2. *Contraria non possunt esse simul in eodem sub-*
iecto. Intellige in gradibus excellentibus, possunt
 esse simul in remissis.

3. *Remisso altero contrariorum, intenditur reli-*
quum : & intenso remittitur. Necesse est e-
 im explicari in omni subiecto capaci totam
 possibilem latitudinem alterius è duobus con-
 trariis.

Oppositio Privativa est inter Habitum & Pri- Parag. 6.
vationem. Est autem Habitus præsentia rei Definitio
alicujus in subiecto idoneo; Privatio vero, Privati-
plentia ejusdem, ut Visus est Habitus, Cacitas vorum.
privatio.

1. *Habitus & Privatio habent fieri circa idem* Parag. 7:
subiectum. Unde *Privatio* proprie non dicitur, *Canones*
de subiecto capaci ipsius habitus : ut ho- *Privati-*
minem vorum.

minem rectè cœcum dicimus, lignum non item.

2. *Privatio non tribuitur subjecto nisi in tempore determinato. Unde catulum ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum cavum, aut edentulum.*

3. *A Privatione ad Habitum non datur regressus. Non naturaliter; non à privatione perfecta. Ea autem est quæ actum simul tollit, & principia proxima habitus, nec relinquit in subjecto nisi principia remota; ut Mors, Cæcitas.*

Parag. 8. *Definitio* **Oppositio Contradictoria est inter terminos contradictorios. Sunt autem ea Contradictoria quæ habent se expresse ut Affirmatio & Negatio; ut Ens & non Ens, Homo & non Homo.**

Parag. 9. *Canones* **Contradictoria.** 1. *Contradictio est mensura omnis oppositionis.* Nam in omni Oppositione virtualiter includitur contradictio; & eo major omnis censetur repugnantia, quo magis accedit ad Contradictionem.

2. *Inter contradictoria non datur medium.* Neque Abnegationis, sive subjecti (unde illud alterum Contradictorium verificatur de omni Ente & non Ente:) neque Participationis, sive Formæ.

Quæstiones Decimiquinti Capitis.

1. De Postprædicamentis in genere.
2. De Speciebus Oppositionis.
3. De Relative Oppositis.
4. De Contrarie Oppositis.
5. De Privative Oppositis.
6. De Contradictorie Oppositis.

C A P. XVI.

De reliquis Postprædicamentis.

Prius aliud alio dicitur quinque modis, Parag. 1.
hoc versiculo comprehensis.

Modi pri-

tempore, Natura, Prius Ordine, Causa & Honore. ris.

Tempore prius est, quod est antiquius; ut
Romulus Catone, & Pergamus Roma.

Natura prius est, quod non recipitur se-
cundum existendi consequentiam; ut duo tri-
us, animal homine; & simpliciter omne supe-
rius inferiori.

Ordine prius est, quod doctrina præcedit,
ut compositione: ut literæ syllabis, elementa
istis: & simpliciter omne imperfectum, aut
simplex, perfecto & composito.

Dignitate prius est, quod est præstantius: ut
rex subdito. Et hic est alienissimus modus.

Causalitate prius est, quod alterius causa est:
ut rationale risibili, Sol lumine.

Tot modis dicitur posterius, quot prius.

Parag. 2.

Tempore, quorum productio est in eodem instanti: ut homo & risibile.
Secundario etiam ea, quæ existunt
in aliquo eodem tempore: ut Cæsar
& Pompeius.

Modi sim.

Natura, quæ ita convertuntur se-
cundum existendi consecutionem,
ut neutrum sit causa alterius: ut
Duplum & Dimidium: & omnia
omnino relata.

Simul ea
dicuntur

Divisione; quæ idem divisum im-
mediate & æqualiter condividunt;
ut Homo & Bos, rationale & irra-
tionale.

F

Me-

Parag. 3. *Motus* reperitur in quatuor *Prædicamentis* suntque ejus sex species. In *Substantia* Generatio & corruptio: in *Quantitate* augmentatio & diminutio: in *Qualitate* alteratio: in *Ubi* Motus Localis, seu Latio.

Generatio est Motus à non esse Substantia ad esse: Corruptio è contra, ab esse ad non esse. Augmentatio à minori ad majorem quantitatem: Diminutio è contra, à majori ad minorem: Alteratio à contrariâ ad contrariam qualitatem: Latio à loco ad locum.

Opponitur Motui Privative Quies, & Speciali Motui Specialis Quies: Contrarie vero alius motus. In *Substantia* quidem Generationi Corruptio: In *Quantitate* auctiori diminutio: in *Qualitate* calefactioni frigeffectio &c. in *Ubi* ascensui descensus, &c.

Parag. 4. *Modi habendi.* Habere dicimur octo ferè modis: 1º, ut habitum & affectum: 2º, ut quantitatem: 3º, ut ea quæ sunt circa corpus: 4º, ut quæ sunt in parte: 5º, ut partem: 6º, ut in vase aut loco: 7º, ut possessionem: 8º, & omnium improprie, ut uxorem. Referuntur autem isti modi ad *Prædicamenta*: Primus Qualitatis: Secundus Quantitatis: tertius & quartus Habitus quintus Substantiæ: sextus Ubi: septimus & octavus Relationis.

Quæstiones Decimisexti Capitis.

1. De quinque modis Prioris.
2. De tribus modis Simul.
3. De sex speciebus Motus.
4. De octo modis Habendi.

C A P. XVII.

De Definitione.

EX terminis Simplicibus *Primis*, qui in Parag. 1. *Prædicabilibus & Prædicamentis* continen- *Termini*,
 ur, alii oriuntur: *Orti* proinde dicti, qui *orti a pri-*
 on nisi *mediantibus primis* concipiuntur. *mis.*
 [Explicari solent hoc in loco, & ante Termi-
 nos *Ortos*, à plerisque Neotericis scripto-
 ribus *Logicis*, alii nonnulli simplices *termini*
extrapredicamentales; quorum videtur esse
 aliqua saltem præcognitio apprime necessaria
 ad universam Definiendi, Dividendi, & Argu-
 mentandi rationem. Cujusmodi sunt *causa*,
effectus, *totum*, *pars*, *subjectum*, *objectum*, &c.
 Visum est tamen nobis consultius, præsertim
 compendium scribentibus, istis terminis ex-
 plicandis non immorari: quum neque *Aristo-*
teles ejusque interpretes in aliquo opere *Lo-*
gico de iis tractationem instituerint, neque
 ut ea tractatio propriè *Logica*, sed potius *Me-*
taphysica, & nos alibi in hoc ipso compendio,
 partim in hoc capite, eoque quod proximè
 sequitur; partim in tractatu de Demonstrati-
 one, & in Topicis, omnes istos terminos
 obiter explicamus; ne quid studiosi de-
 siderent, quod sit è re sua.] *Termini* *orti*
 ant *Definitio* & *Divisio* præcipuè; tum de-
 de, quæ iis conjunctæ sunt, *Identitas* & *Di-*
versitas, quorum *Identitas* cum *Definitione*,
diversitas cum *Divisione* conjungitur.

Definitio est *Definiti* (*sive nominis, sive rei*) Parag. 2.
applicatio. *Nominis definitio* est, quæ vocis sig- *Definitio*
 nifi- *Nominatis*.

nificationem aliquo modo aperit: id quod duobus potissimum modis.

Vel per *Diſtinctionem* aliquam notio-
rem: *Machæra* est gladius; *Guerra* est be-
lum.

Vel per *Etymologiam*, sive nominis notati-
onem: ut *Fides* est, quando fit quod
dicitur: *Solstitium* est Solis statio.

Parag. 3. *Definitio rei* (perfecta & essentialis, quæ abſo-
lute definitio dicitur,) est *oratio explicatio*
essentialis. *quid sit res*; sive est *Definitio* per terminos
essenciales explicatio: ut *homo est animal rati-*
onale. Est autem *Definitum* perpetuo *speci-*
cies: *Termini* vero essentialis *Genus* & *Diff-*
erentia; *secundario* etiam & *Proprium*, vel
immediate fluens ab essentia.

Parag. 4. *1. Definitio verbis* (quam fieri potest) *pro-*
priis, *perspicuis*, *uſtatis*, & *ab omni ambiguitate*
liberis, *exprimatur*. *Vitiosæ* proinde sunt *De-*
finitiones in quibus *diſtiones* occurrunt *Meta-*
phorica, *Obscuræ*, *Obſoletæ*, aut *Ambiguae*; si
men res aliter commodè explicari possit.

2. *Definitio nihil contineat superflui*, ut qua
imprimis brevitas commendat. Ita tamen bre-
vitati studendum, ut interea

3. *Definitioni nihil deſit* eorum, quæ sunt ne-
cessaria ad plenam *Definitio* explicationem
eiusque ab aliis omnibus rebus *diſtinctionem*. Per
E duobus enim, minus vitium est *Superfluum*
quam *Diminutum*.

4. *Definitio sit adequata definito*. *Vitiosa* e-
rgo est, siqua aut laxior conveniat aliis à *De-*
fito; aut angustior non conveniat omnibus
sub *Definito* contentis.

Parag. 5. *Genus proximum* (sive substantia definiens
Modus in- sit, sive *Accidens*) ex *Tabella* proprii *Præ-*

mentum petendum est. Substantiarum etiam vestigandi
 differentiis tabula Substantiæ sufficere; quibus si rerum de-
 ut plerumque sit) nomina desint, adhibenda finitiones.
 ut eorum loco Propria: ut equus est animal
 quadrupes, hinnibile. Accidentium, vero diffe-
 rentiæ sumendæ plerumque ex horum aliqui-
 bus aut omnibus; sc. Efficiente, Fine, Subiecto,
 Objecto. [Est autem Efficiens, quod media acti-
 one aliquid efficit. Finis, cujus gratia ali-
 quid fit: Subiectum, cui accidens inhæret:
 Objectum, circa quod aliquid versatur.] Ac-
 cidentia itaque propria definienda sunt per sub-
 iectum adæquatum & causam Efficientem: Po-
 tentiæ per subiectum, efficientem, & actum
 proprium, qui habet rationem finis: Habitus
 per finem, & objectum: Actiones per sub-
 iectum, objectum, efficientem, & finem: Re-
 sultantes per subiectum, Terminum oppositum
 (qui habet rationem objecti) Fundamentum
 (quod habet rationem efficientis) & finem. Et
 si tamen accidentia similiter.

Definitio imperfecta, (quæ & Descriptio) est Parag. 6.
 definiti per terminos non essentielles explicatio. Fit Descripti-
 o multis modis. 1. Per causam efficientem de omni modi.
 effectu in abstracto prædicatam; ut Dolor est
 solutio continui. 2. Per differentiam ad aliquod
 propinquum; ut frui est uti cum voluptate.
 3. Per analogiam aut similitudinem translatam;
 ut Sol est mundi oculus. 4. Per remotionem
 contrarii; ut frigus est absentia caloris. 5. Per
 circumlocutionem a circumstantiis sumptam; qua-
 Deus fere sunt Poeticæ Locorum, Regum aut
 personarum descriptiones. Sunt & alii modi,
 qui tamen ad horum aliquos non ineptè redu-
 ciuntur, & sicut horum fortassis aliqui ad Defini-
 tionem Nominis.

Descriptionum usus, cum alias utilis, tum etiam sæpe est necessarius: Quoties sc. aut explicandæ occurrunt, quæ non sunt capaces perfectarum definitionum; qualia sunt *Transcendentia*, *Genera generalissima*, *Entia Rationalia Singularia*, &c. aut ipsi inopiâ laboramus, aut verarum *differentiarum*, aut *verborum*, quibus eas exprimamus: quorum utrumque ex eo facillime contingit, quod & rerum *natura* atque *essentiæ* sunt nobis plerumque parum satis cognitæ: neque suppetunt usque *dictiones* exprimendis animi conceptionibus satis idoneæ, præsertim in rebus extra usum quotidianum & forensem positis.

Quæstiones Decimiseptimi Capitis.

1. De terminis extrapredicamentaliibus.
2. De terminis ortis.
3. De definitione nominis.
4. De definitione essentiali.
5. De definitione Substantiarum.
6. De definitione Accidentium.
7. De descriptione

C A P. XVIII.

De Divisione.

Parag. 1.
Distinctio
voci am-
bigue.

Divisio est latioris in angustiora deductio. Quæ si sit Nominis, *Distinctio*; si rei, *Divisio* magis propriè appellatur. *Distinctio* est ambiguae vocis in sua significata distributio: ut canis in piscem, domesticum animal, & celeste sydus. *Ambiguum* omne prius est *distinctio* *guen*

endum, quam definiendum; aut alio quovis
 odum tractandum: *Indistinctio* enim parit
 continuas lites: nec aliter constabit, quid,
 de quo agitur. Nec tamen semper excu-
 endæ sunt omnes significationum minutiae,
 quæ sunt cum subjecto negotio conjunctæ:
 in quibus error contingere potest, si non
 distinguantur.

Divisio rei Perfecta est totius alicujus Parag. 2.
 propriè dicti in partes propriè dictas distri- *Divisio*
 ctio. *perfecta*.

✓ Totius *Universalis* in partes *Sub-*
jicibiles, ut *Animalis* in hominem
 & brutum: & hæc propriissimè
 dicitur *divisio*.

que ea
 plex sc. ✓ Totius *Essentialis* in partes *Con-*
stitutivas, ut *Hominis* in corpus
 & animam: & hæc *Resolutio* non
 incommode dici potest.

✓ Totius *Integralis* in partes *Inte-*
grantes sive *Quantitativas*, ut cor-
 pus humanum in sua membra: &
 hæc *Partitio* dicitur.

Totum perpetuo dicitur *Divisum*: Partes in
 as dividitur, *Membra Dividentia*.

1. *Membra absorbeant totum divisum.*

2. *Divisum esto latius singulis suis membris;*
æquatum universis.

3. *Membra condividentia sint contradistincta &*
posita; ita ut confundi nequeant, vel coin-
 clere.

4. *Divisio fiat in membra proxima & immedi-*
a, & (quam fieri commodè potest) *paucissima*.
 proximis porro ad remotiōra & minutiora
 descendendum per *subdivisōnes*. *Dichotomiae*
 ant laudatissimæ, ubi commodè haberi possunt
 non

Parag. 3.
Canones
divisionis
perfectæ.

non tamen nimium superstitiosè & anxie ubique venandæ; quod faciunt Ramer.

Parag. 4.

Divisio imperfecta

Divisio rei imperfecta est Totius improprie in partes improprias, vel Totius per accidens in partes per accidens distributio. Illo modo dividitur species infima in individua: & compositum inartificiale in suas partes. Hoc verum Subjectum in accidentia, vel è contra: Effectus per suas causas, vel è contra: Res denique communes per objecta, aut circumstantias suas.

Quæstiones Decimioctavi Capitis.

1. De distinctione ambigui.
2. De toto & parte.
3. De divisione perfecta.
4. De divisione imperfecta.
5. De subdivisione.

C A P. XIX.

De Identitate & Diversitate

Parag. 1.
Identitas & Diversitas.

Definitioni conjuncta quodammodo est *Identitas; Divisioni Diversitas*. Est autem *Identitas* rerum convenientia, secundum quam aliqua quoquo modo dicuntur esse una & eadem. *Diversitas* vero rerum distinctio, secundum quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diversum*: utrumque sc. tribus; *Generi, Specie, & Numero*.

Eadem sunt, quæ sub aliquo eodem genere continentur: Sive proximo, & dicuntur Eadem genere proximo, ut Homo & Brutum: sive remoto, & dicuntur Eadem genere Simpliciter: ut Homo & Lapis: sive Analogo, & dicuntur Eadem proportionem: ut Pes & Columna.

Parag. 2.
Generica.

Differunt, quæ sub diversis generibus (non subalternatim positis) continentur. Sive ita, ut in nullo prorsus genere eodem conveniant, & dicuntur Toto genere diversa: ut Homo, & numerus: sive ita, ut in aliquo saltem remoto conveniant, & dicuntur simpliciter Genere diversa: ut Homo & Lapis.

Possunt ergo ea differre genere proximo, quæ sunt eadem genere remoto, sed nec quæ sunt eadem genere proximo, possunt ullo genere differre; nec ullo genere esse eadem, quæ differunt toto genere.

Eadem sunt, quæ sub eadem infima specie continentur: ut Socrates & Plato.

Parag. 3.
Specifica.

Differunt, quæ aut ipsæ sunt infima contradivisæ species, aut sub eis continentur: ut Homo & Equus, Socrates & Bucephalus.

Numero eadem sunt, quæ dicunt eandem rem singularem: Differunt, quæ diversum numerum constituunt. Quorum utrumque tribus modis contingit, scil. Realiter, Formaliter, & ratione.

Parag. 4.
Numerica.

Realiter eadem sunt, quæ cum dicant eandem rem singularem, habent tamen diversos conceptus Definitos.

Parag. 5.
Realis.

Atque
hæc sunt
duplicitia,
vel

Per se, quando unum non potest
esse sine altero absque contradic-
tione: ut *Homo & Risibilis*: & di-
cuntur simpliciter *Eadem Realiter*.
Per Accidens, quando habent se
vel ut subiectum & accidens, ut *Melleum*
& *Dulce*, vel ut *Accidentia* ejusdem
subiecti, ut *Flavum & dulce in Melle*
& dicuntur *Eadem Subiecto*.

Differunt vero *realiter*, quorum unum potest
esse sine alio absque contradictione: vel quæ
sunt in diversis subiectis, aut diversa subiecta.

Parag. 6. *Formaliter eadem sunt*, quæ habent eundem
Formalis. conceptum definitivum: Differunt, quæ di-
versos. Utrumque *adequate*, vel *inadequate*.
Inadequate ea simul & *eadem sunt & differunt*
formaliter, quorum unum includit conceptum
alterius, & aliquid amplius: ut *Homo & Animal*.
Adequate & formaliter eadem sunt, quæ habent
eundem omnino conceptum ex parte rei, ita
ut sola evolutione definitionis differant, ut
Ensis & Gladius, *Homo & Animal Rationale*: &
quæcunque in universum, aut sunt diversa no-
mina ejusdem significationis, aut se habent ut
Definitio & Definitum. *Adequate & formaliter*
differunt, quæ habent conceptus omnino di-
versos, ita ut unum nihil includat alterius in
primo modo dicendi *per se*: ut *Homo & Risibile*.

Parag. 7. *Ratione eadem sunt*, quæ habent conceptum
Rationalis omnino eundem ex parte intellectus: ut *Homo*
est idem sibi ipsi, & universum quæcunque sunt
in tertio modo dicendi *per se*. *Ratione differunt*,
quæ sola operatione intellectus distin-
guuntur: ut in hac propositione *homo est homo*
termini differunt solum ex parte nostri inte-
lectus

ectus : hac ratione sc. quod primum ly homo
 & subjectum, posterius prædicatum.

Identitati & Diversitati affines sunt *Æqualitas*, Parag. 8.
 & *Inæqualitas* : *Similitudo* etiam & *Dissimilitudo*. *Æqualitas*
Æqualia sunt quorum quantitas est eadem : ut & *simili-*
decem & decem. *Inæqualia* sunt, quæ differunt *tudo*.
 secundum maiorem & minorem Quantitatem :
 ut *quinque & decem*. *Similia* sunt, quæ con-
 veniunt vel in *Qualitate*, vel in *Actione* aut
Passione, aut *Relatione* consequente qualitatem :
 ut *Æthiops & Corvus*. *Dissimilia*, quæ in aliquo
 horum distinguuntur : ut *Cygnus & Corvus*.

Quæstiones Deciminoni Capitis.

1. De triplici Identitate & Diversitate.
2. De Identitate Reali.
3. De Identitate Formali.
4. De Identitate Rationis.
5. De *Æquali & Inæquali*.
6. De *Simili & Dissimili*.

FINIS LIBRI PRIMI.

LOGICÆ ARTIS Compendium.

LIB. II. *De Propositionibus.*

CAP. I. *De Propositionis Partibus.*

Parag. I.
Interpre-
tationis de-
finitio.

SECUNDUM *mentis Actum* dirigitur
Logicæ Pars, quæ de Propositionibus
est: quam exequitur *Aristoteles* in
bro de Interpretatione. Est autem
interpretatio, vox res ipsas & animi conceptus
de rebus significans ex *instituto*. Consequenter
enim se quatuor ista, idque hoc ordine
Res, Conceptus, Voces, Literæ. Quorum *Res*
Conceptus sunt à natura, & proinde ubique
dem. *Voces* vero & *Literæ* ex institutione
manâ: & proinde non sunt ubique eadem
sed arbitrariæ, & pro locorum & temporum
varietate aliæ atque aliæ. *Conceptus* sunt significationes
sive notæ rerum, *Voces* conceptuum, *Literæ*
vocum.

Interpretatio vel est *Simplex*, five *Pars Oratio*. Parag. 2.
onis; vel *Composita*, five *Oratio*. *Partes Oratio* *Nomen &*
onis sunt duæ, *Nomen & Verbum*. *Nomen* est *Verbum*.

Interpretatio simplex sine tempore: vel *plenius*, est *Vox significativa ad placitum sine tempore*, cujus nulla pars separata aliquid significat, finita & recta; ut *Homo*. *Verbum* est *interpretatio simplex adsignificans tempus*: vel *plenius*, est *Vox significativa ad placitum cum tempore*, cujus nulla pars separata aliquid significat, finita & recta; ut *Currit*. Est autem *significare cum tempore*, ultra principale significatum connotare etiam aliquod discriminem temporis presentis, sc. *præteriti aut futuri*. *Logicis* sola nomina recti casus, *Nomina*: & *verba* indicativi modi, *Verba* censentur; ut *Socrates*, *Currit*: reliqua *Casus Nominum & Verborum* appellantur; ut *Socratis*, *Currere*. *Finita* *Nomina & Verba* sunt, quæ certum aliquid significant: & *positive* semper exprimuntur, ut *Homo*, *Currit*. *Infinita*, quæ non: & exprimuntur *Negative*: ut *Non homo*, *Non currit*.

Interpretatio composita, five *Oratio*, est *Vox significativa ad placitum*, cujus partes separatæ aliquid significant: ut *Homo Currit*, *Multæ* sunt *Orationum species*: quarum reliquæ, quæ inserviant potius interpretandis animi affectibus, quam cognitioni, ad *Rhetoricam* magis propriè pertinent, vel *Poeticam*. Ea sola *Logica* est, quæ aliquid indicat esse, aut non esse: quam *Pronunciationem*, aut *Effatam*, aut *Enunciationem*, aut *Axioma*, aut alio aliquo nomine indigitarunt nonnulli; plerique *Propositionem* vocant. Est autem *Propositio Oratio* *indicativa*, *verum vel falsum significans sine ambiguitate*. Ejus æternum & adæquatum

Parag. 3.
Definitio
Propositionis.

veritas est, *Verum* vel *falsum* significare. Propositio cui Ambiguitas inest, (sive ea *Aequivocatio* sit, in voce aliqua simplici; sive *Ambibolia*, in tota syntaxi) ante factam distinctionem, non est una, sed plures.

Parag. 4. Ad efficiendam Propositionem complexio Nominis & Verbi & absolute est necessaria, & omnino sufficit, ita ut nec sine istis duobus confici possit ulla Propositio, nec præterea quidquam aliud requiratur. Unde ista duo solum proprie sunt partes Orationis Logice: & dicuntur *Categoremata*, sive *Termini*, aut *Partes Categorematicæ*: sive sunt *Termini* per se significativi, aptique de uno aut pluribus dici. Reperiuntur tamen in Propositionibus non raro præter *Nomen* & *Verbum* aliæ etiam voces, quæ *Syncategoremata* appellantur, aut *Termini Syncategorematici*, qui nihil per se significant, nec dicuntur de aliquo, sed tantum *Categorematicis* adjuncti nonnihil afferunt ad certum orationis sensum efficiendum. Cujusmodi sunt *signa quantitatum*, *particula negativa*, *exclusiva*, &c. His sublati, nihilominus integra constabit Propositio: quare non sunt omnino magis dicendæ partes orationis, si proprie loqui velimus, quam *claviculi* & *pix*, quæ adhibentur tantum ad lignorum & tabularum compagem, dici possunt domus aut naves partes. Etsi sint istorum *Syncategorematum* nonnulla permagni sæpenumero momenti ad veritatem aut falsitatem propositionis immutandam, & quævis in iis vel levissima immutatio (sive ipsius termini, sive loci tantum) etiam ubi videri posset parum referre, insignem pariat deceptionem.

Nomen & Verbum sunt partes propositionis verbales; signant tamen Reales: unde partes signantes dicuntur, sicut Reales (qui & termini) partes Signatae. Terminus est, quo constituitur, & in quem resolvitur propositio. Sunt autem Termini tres; Subiectum, Prædicatum, Copula: quorum Subiectum & Prædicatum à Nomine signantur; Copula à Verbo. Ita ferè institui solent tyrones in scholis de numero & natura Terminorum: Sed secundum doctrinam Aristotelis atque ipsam rei veritatem, statuendū potius essent duo tantum Termini, Subiectum & Prædicatum. Quorum Subiectum perpetuo est Nomen: Prædicatum Verbum, aut per se positum, aut Nomini conjunctum. Copula autem verbalis non est proprie pars aut terminus potius propositionis: sed Syncategoremata pertinet ad prædicatum, ut ejus pars. E.g. in ista propositione *Socrates est justus*, ly *Socrates* est Nomen, & subiectum propositionis, & totum illud *est justus* est verbum, & prædicatum propositionis. Et in ista *Ambulare est moveri*; ly *Ambulare* est Nomen & Subiectum; ly *est moveri* Verbum & Prædicatum. Cæterum quoniam interest persæpe tyronum (quorum maxime in gratiam ista meditamur) dediscenda potius discere, quam insolita: nobis sat erit tritam insistere semitam, nec veniam desperare, communem errantibus errorem.

Subiectum (quod & Thema dicitur, & Suppositum) est nomen illud præcedens copulam, cui prædicatum attribuitur; prædicatum (quod & Attributum, & Oppositum, & Adjectum dicitur) est nomen illud sequens copulam, quod subiecto attribuitur. Copula (sive vinculum verbale) est verbum substantivum prædicatum cum sub-

Parag. 5.
Termini
Propositionis.

Parag. 6.
Definitio-
nes Termini-
norum.

Subiecto connectens. Ut in hac propositione *Homo est Animal*: ly *Homo* est subiectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *est* Copula.

Parag. 7.
Canones
Terminorum.

1. *Subiectum & prædicatum æstimanda sunt e ordine Syntaxis, non loci.* Contingit enim multoties cryptica quædam partium propositionis inversio, quæ fit ut transpositis terminis prædicatum primo loco, novissimo subiectum collocetur: ut in hac Propositione *Saluberrima res est abstinencia*; ly *Abstinencia* est subiectum.

2. *Termini non semper omnes exprimuntur in propositione.* Id quod contingit, cum aliqui terminus vel subintelligitur, vel in alio implicitè includitur. Cujusmodi propositiones *Implicitæ* dicuntur: quæ ut *Explicitæ* fiant suppleendum est quod intelligitur: ut *Mediocriter firma*, supple *Copulam sunt*; & resolvendum si quid alteri includitur: ut *Socrates currit*, resolve verbum adjectivum in copulam verbi substantivi & participium, est *currens*.

3. *Prædicatum dignior est terminus in propositione.* Prædicatum enim habet rationem formæ, sicut subiectum *Materiæ*: & est fere magis universale, quam Subiectum.

4. *Termini propositionis debent esse inter se diversi*: sc. aut re ipsa, ut *Socrates currit*: aut saltem respectu nostræ cognitionis, ut *Machæus est gladius*. Identicæ enim prædicationes non promovent cognitionem. Sed *Ploce Rhetorice* non est identica prædicatio, propter diversificatam ex vi Emphasis significationem.

Quæstiones Primi Capitis.

1. De libro *negi ispuvelas* Aristotelis.
2. De Interpretationibus.
3. De Nomine & Verbo.

4. De Propositionis nomine & definitione.
 5. De terminis Categorematicis & Syncategorematicis.
 6. De terminis Propositionis.

C A P. II.

De Suppositione Terminorum.

TERMINIS Propositionis respectu significationis accidunt *Suppositio*, *Ampliatio*, & *Definitio*. *Restrictio*: quarum *Suppositio* ipsam significationem, reliquæ latitudinem potius significationis respiciunt. *Suppositio* est *acceptio termini in Propositione pro eo, quod quomodocunque significat*. Non est ipsa significatio, sed *Determinatio significationis*: & à significatione in eo differt, quod *Significatio* sit *ipsius vocis*; *Suppositio* vero *termini compositi quodammodo ex voce ut materiali, & significatione ut formali*. Parag. 1.

Unde sequitur *Suppositionem* aliam esse *Materialem*, *Formalem* aliam. *Suppositio Materialis* est, quando terminus supponit pro suo materiali, sive pro ipsa voce: *Formalis*, quando pro formali, sive pro re significata: ut in istis, *Homo est dissyllaba dictio*, *Currit est verbum*; ly *Currit* supponit materialiter, & accipitur pro ipsis *vocibus*: in ista vero *Homo est Animal*; ly *Homo* supponit formaliter, & accipitur pro re significata. Parag. 2.

Suppositio Formalis alia est *Impropria*; quando vox accipitur pro eo quod improprie significat: ut in ista, *Aquila captæ sunt*, ly *Aquila* supponit improprie pro signis Militaribus. Parag. 3.
Propria, quando vox accipitur pro eo quod proprie significat: ut ly *Homo* in ista, *Homo est Animal*. H Est

Est autem *Propria Vocis Significatio* ea, ad quam significandam vox primo est imposita. *Impropria* vero ea, ad quam significandam vox à propria significatione transfertur per tropum.

Parag. 4. *Suppositio Propria* aut *Simplex* est, aut *Personalis*. Utraque rursus aut *singularis terminus* aut *communis*. *Suppositio simplex* est acceptio termini *singularis*, vel *communis*, præcise pro suo immediato significato. *Terminus Singularis* tunc cognoscitur *supponere simpliciter*, quando non possunt inferri sua superiora: ut ly *Socrates* in ista, *Socrates est individuum*: non enim licet inferre, ergo *homo*, ergo *animal est individuum*. *Terminus vero communis* tunc quando non possunt inferri sua inferiora: ut ly *Homo* in ista, *Homo est species*: non enim licet inferre, ergo *aliquis hominum singularium est species*.

Parag. 5. *Suppositio Personalis* est acceptio termini *discretam* pro suis mediatis significatis: quæ si sit *Termini singularis*, *Discreta* dicitur; *Communis* si communis. *Terminus singularis* tunc *supponit personaliter*, cum possunt inferri sua superiora; ut ly *Socrates* in ista, *Socrates currit*: licet enim inferre, ergo *homo*, ergo *animal currit*. *Terminus vero Communis* tunc, cum possunt inferri sua inferiora; ut ly *Homo* in ista, *Homo currit*: licet enim inferre, ergo *aliquis singularium hominum currit*.

Parag. 6. *Suppositio Communis* vel *Naturalis* est, vel *Accidentalis*. *Suppositio Naturalis* (quæ & *Doctrinalis* dicitur, quod in docendis disciplinis ea fere utamur,) est acceptio *Termini communis* pro omnibus suis inferioribus, de quibus potest *predicari*, sine certi temporis respectu: ut in istis, *Homo est animal*, *Cælum est rotundum*; ly

omnis, & ly Cælum supponunt *naturaliter*. Id quod fit in omnibus propositionibus quæ sunt æternæ veritatis, in quibus vulgatum illud, *Copulam absolvi ab omni Nunc & Tunc*.

*Suppositio Accidental*is est acceptio termini *communis* pro omnibus suis inferioribus, non simpliciter, sed secundum exigentiam certi temporis importati per adjectum: ut in ista, *homo currit*, ly *homo* supponit *accidentaliter*, pro singularibus hominibus tantum qui nunc sunt, non qui fuerunt, aut erunt; & *consequenter* in istis, *homo currit*, *homo cucurrit*, mutatis mutandis. Id quod fit in omnibus propositionibus, quæ non sunt æternæ veritatis, in quibus *Copula non absolvitur a Nunc & Tunc*.

Suppositio communis rursus quadruplex est; *Parag. 8.*
Distributiva, *Copulata* sive *Collectiva*, *Determinata*, & *Confusa*: quarum *Distributiva* & *Collectiva* resolvuntur in sua inferiora mediante conjunctione copulativâ; *Determinata* vero, & *Confusa* mediante conjunctione distributivâ. *Suppositio Distributiva* est, cum terminus communis signo universali affectus supponit pro omnibus suis inferioribus *seorsim*. Quod fit duobus modis.

1. *Singula generum*; cum terminus supponit pro singulis individuis sub se contentis: ut ly *Homo* in ista, *Omnis homo est animal*; id est, omnis singularis homo.

2. *Genera singulorum*; cum terminus supponit non pro singulis individuis, sed pro singulis individuorum generibus seu ordinibus: ut ly *Vinum* in ista, *Omne Vinum venditur a Socrate*, id est, omne genus vini.

Parag. 9. *Distributi-
va resolu-
tio.* Resolvuntur supponentia distributive sub-
sumendo singula inferiora, pro quibus suppo-
nunt, cum altero termino propositionis seor-
sim, mediante conjunctione copulativâ: Ut
ista, *Omnis homo est animal*, resolvitur sic, *Iste
homo est animal, & iste homo est animal*, &c.
addendo ly *Animal* singulis seorsim: & ista
Omne vinum venditur a Socrate, resolvitur sic
Hoc genus vini venditur, & illud genus vini ven-
ditur, &c.

Parag. 10. *Suppositio Copulata, sive Collectiva,* est cum
Suppositio terminus communis signo universalis affectu
Collectiva. supponit pro omnibus suis inferioribus col-
lective: ut ly *Elementa* in ista, *Omnia Elementa*
sunt quatuor. *Collective* autem supponentia re-
solvuntur, subsumendo singula inferiora, pro
quibus supponunt, cum altero termino propo-
sitionis conjunctim, mediante conjunctione co-
pulativa: ut ista, *Omnia Elementa sunt quatuor*
resolvitur sic, *Istud Elementum, & istud, & istud*
& istud sunt quatuor, addendo ly *quatuor* uni-
versis conjunctim: nam de singulis seorsim
falsum esset.

Parag. 11. *Suppositio* *Determinata* est acceptio terminus
Determinata. communis sine signo, vel cum signo particu-
lari, pro aliquo omnium suorum inferiorum
disjunctive: ut in istis, *Homo currit*, *Aliqui*
homo currit, ly *Homo* supponit determinate pro
aliquo singularium hominum. Et resolvuntur
hoc modo supponentia subsumendo singula
inferiora pro quibus supponunt, cum altero
termino propositionis seorsim mediante con-
junctione disjunctivâ: Ut ista, *Homo currit*
resolvitur sic, *vel iste homo currit, vel iste homo*
currit, &c. addendo ly *currit* singulis seor-
sim.

Suppositio confusa est acceptio termini communis sine signo, vel cum signo particulari, pro omnibus suis inferioribus disjunctivè: ut in istis *Navis est necessaria transfretandum*, *Aliaqua Navis est*, &c. *ly Navis* supponit pro omni nave confuse. Et resolvuntur confuse suppositiones, subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis conjunctim, mediante conjunctione disjunctivâ: Ut ista, *Navis est necessario*, &c. Vel ista *Navis*, vel ista, vel ista, &c. est necessaria, addendo *ly Necessaria* universis conjunctim: nam de singulis seorsim falsum esset.

Dictiones *Synecategorematicæ*, & præcipuè *quantitatum signa*, terminorum suppositiones multis modis variant: de quibus, ut & resolutione *Suppositionum*, *Summularii* fatis operose regulas tradiderunt. Sed quas *Logicæ* studiosus per attentam terminorum in propositione considerationem ex iis quæ jam dicta sunt per se faciliè observabit.

Quæstiones Secundi Capitis.

1. De definitione, & usu suppositionis.
2. De suppositione materiali & formali.
3. De propria & impropria.
4. De simplici & personali.
5. De discreta & communi.
6. De naturali & accidentali.
7. De distributiva & collectiva.
8. De determinata & confusa.

CAP. III.

De Ampliatione & Restrictione.

Parag. 1. **A**mplitudo termini est dilatatio suppositionis
 Definitio ejus ultra suum statum respectu temporis. Restri-
 amplitio- strictio vero, ejusdem coarctatio circa suum statum.
 nis & re- Dicitur autem terminus habere statum suum cum
 strictionis. supponit pro suis significatis præcise secundum
 exigentiam temporis in principali copula; ut in ista, *Aliquis homo disputat*, *ly homo* habet statum suum, & supponit præcise pro homine qui nunc est: *Ampliari* vero, cum suppositio ejus extenditur ad plura: *Restrungi* cum contrahitur ad pauciora significata, quam pro exigentia temporis in principali copula.

Parag. 2. Sunt autem *Temporis differentie* (prout hic
 Quinque spectantur) quinque, *Temporis* sc. *Præsentis*,
 temporum *Præteriti*, *Futuri*, *Possibilis*, & *Imaginarii*. Se-
 differentie cundum harum differentiarum plures, aut omnes
 (*disjunctim*) contingit terminum ampliari: atque terminus sic Ampliatus debet resolvi in sua significata secundum eas, mediante conjunctione disjunctivâ; Est ergo *Ampliatio* quadruplex; prout secundum duas, tres, quatuor, vel omnes temporis differentias contingit terminum ampliari.

Parag. 3. *Ampliatio prima* est secundum duas temporis
 Ampliatio differentias: quod etiam fit duobus modis.
 secundum Primo, cum terminus ampliatur ad præsentia
 duo tem- & præterita: quomodo *ly sedens in ista*, *sedens*
 pora. surrexit, ampliatur, ut supponat pro eo qui sedet, aut sedebat; & *ly domum in ista*, *destruo*
domum, sc. quæ est, vel fuit. Altero, cum
 ter-

terminus ampliatur ad *præsentia & futura* : quomodo ly *Vivens* in ista, *Vivens moriatur*, ampliatur, ut supponat pro eo qui vivit, aut vivet : ly *domum* in ista *Ædifico domum*, sc. quæ est, vel erit. Verba præteriti temporis semper ampliatur subjectum ad *præsentia & præterita* ; & futuri ad *præsentia & futura* : Termini posteritatis, aut definitionis ampliatur terminum cui applicantur, ad *præsentia & præterita* ; exceptionis vero, aut prioritatis ad *præsentia & futura*.

Ampliatio secunda est secundum tres differentias temporis ; cum sc. terminus ampliatur *Ampliatio præsentia, præterita & futura* : quomodo secundum ampliatur ly *Natus* in ista, *Omnis natus morietur*, sc. qui est, fuit, vel erit natus. Verba præteriti temporis hoc modo semper ampliatur objecta præteriti.

Ampliatio tertia est secundum quatuor differentias temporis : cum sc. terminus ampliatur *Ampliatio præsentia, præterita, futura & possibilia* : quomodo secundum ampliatur ly *Flos* in ista, *Flos est corruptibilis*, sc. qui est, fuit, erit, aut potest esse. *tempora*. Verbum *Potest*, & nomina ac adverbia illud concludentia, hoc modo semper ampliatur subiecta.

Ampliatio quarta, & maxima, est secundum omnes differentias temporis : cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia, præterita, futura, possibilia & imaginaria* ; quomodo ly *Opes* sumitur in ista, *Avarus appetit opes*, sc. quæ sunt, fuerunt, erunt, possunt esse, vel imaginari. Verba appetitus, aut intellectus, & similia, hoc modo semper ampliatur terminum, cui velut objecto applicantur.

Parag. 7: *Restrictio ampliatiōis contraria est; fitque Restrictio. cum status seu ampliatio termini ad pauciores supposita per aliquod additum contrahitur: sive illud additum sit Relativum pronomē, quæ copula implicatiōis appellatur: ut in ista, Homo qui est sapiens, cognoscit se: sive adjectivum nomen: ut in ista, Homo sapiens cognoscit se: sive substantivum inferius: ut in ista, Poeta Virgilius scribit: sive casus obliquus: ut in ista, Equus Socratis currit: in quibus omnibus subiectum restringitur per illa quæ adduntur ad supponendum pro paucioribus.*

Parag. 8.
*Alienatio
& dimi-
nutio.*

*Restrictiōi
affines sunt*

Alienatio, estque cum additum facit terminum cui additur supponere improprie: ut in ista, homo pictus est in aula, ly Homo alienatur per illud additum ly Pictus.

Diminutio, estque cum additum diminuit integram significatiōem termini cui additur: ut in ista, Æthiops est albus dentibus, Albus diminuitur per additum dentibus. Terminus diminutus appellatur dictum secundum quid non diminutus dictum simpliciter

Quæstiones Tertiæ Capituli.

1. De usu ampliatiōis & restrictiōis.
2. De utriusque definitione.
3. De modis Ampliatiōis.
4. De modis Restrictiōis.
5. De Alienatione & Diminutione.

CAP. IV.

De Divisionibus Propositionis.

TRifariam dividitur Propositio (quoad Parag. 1. non restringitur ad certam materiam) *Triplex divisio Propositionis.* secundum *Substantiam, Qualitatem, & Quantitatem.* Triplici divisioni triplex aptatur *propositio.* Quæstio: *Quæ*, quæstio Substantiæ; *Qualis*, Qualitatis: *Quanta*, Quantitatis: unde vericulus,

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Un. Quanta? Par. In. Sing.

Quoad substantiam Propositio dividitur in Parag. 2. *simplicem, sive Categoricam; & Compositam, quæ Divisio.* & *Synecdochicè Hypothesica.* *Simplex sive Categorica* est, quæ constat unico subiecto, unico *propositio-* prædicato, & unica verbali copula; ut *homo substanti-* animal. Ejus materia immediata sunt *sim-* am. *simpliciter termini: Forma, unio terminorum per verbum. Composita (seu hypothesica late sumpta)* est, quæ constat ex pluribus *Categoricis* per conjunctionem unitis; ut *si homo sit Animal, tum homo est Corpus.* Ejus materia immediata sunt *Categorice Propositiones: forma, unio Categoricarum per conjunctionem.*

Propositio *Categorica Para* est, vel *Modalis;* Parag. 3. *pura (sive de inesse) est, in qua prædicatum Propositionis* pure affirmatur, vel negatur de subiecto; ut *pura & modalis.* *homo est Animal.* Pure affirmatur, aut negatur, quod simpliciter dicitur inesse, aut non inesse; hoc est, non expresso inessendi aut non inessendi modo; unde & Propositio *de inesse* appellatur.

pellatur. *Modalis* est, in qua exprimitur *modus* dispositionis prædicati cum subiecto, ut *Necesse est hominem esse Animam*.

Parag. 4. *Divisio* Quoad *Qualitatem* *Propositio* *Categorica* dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*. Atque iterum in *Veram* & *Falsam*. Quarum divisionum ista *Rei*, illa *Vocis* qualitatem respicit. *Qualitas* *Qualitatis* de *vocis* qualitate intelligenda est, non *rei*. *Affirmativa* est, in qua prædicatum de subiecto affirmatur: ut *homo est animal*. *Negativa*, in qua negatur: ut *homo non est lapis*. *Qualitas* *propositionis* æstimanda est: penes principalem copulam, quæ si non afficiatur negatione, tota propositio erit affirmativa: ut *Non animal est non homo*; negativa est, *homo non est lapis*: Notæ enim negationis *Non*, &c. nisi afficiant copulam, propositionem faciunt licet (ex altero vel utroque termino) *infinitam*, non faciunt *negativam*.

Parag. 5. *Divisio* *Propositio* *vera* est, quæ cum re convenit: sive quæ dicit id quod est esse, aut non esse quod non est; ut *Homo est animal*, *Homo non est lapis*; *Falsa*, quæ cum re dissentit: sive quæ dicit id esse quod non est, aut quod est non esse; ut *Homo est lapis*, *Homo non est Animal*.

Ut in propositione cognoscatur *Habitudo* *qualitatis* ad *qualitatem* (*qualitatis*, sc. *Rei* ad *qualitatem* *Vocis*) notanda est materia propositionis diversa. *Materiam* dico, non ex qua illa enim sunt termini; sed *Circaqueam*, quæ respicit *significationem*.

Necessaria; cum prædicatum ita convenit subiecto ex natura rei, ut non possit res aliter se habere: ut *Homo est animal*.

Impossibilis: cum prædicatum ita

Estque ea
triplex

repugnat naturæ subjecti, ut non possit res ita se habere: ut *Homo est lapis*.

Contingens: cum prædicatum ita se habet indifferenter ad subjectum, ut ei naturaliter nec conveniat, nec repugnet: ut *Homo est doctus*.

In materia *Necessaria*, propositiones affirmativæ semper sunt veræ, negativæ falsæ: ut *ly Homo est animal*, vera est; *ly Homo non est animal*, falsa.

In materia *Impossibili*, propositiones affirmativæ semper sunt falsæ, negativæ veræ: ut *ly Homo est lapis*, falsa est; *ly Homo non est lapis*, vera.

In materia *Contingenti*, nec affirmativæ, nec negativæ sunt semper veræ, aut falsæ; utraque enim vel veræ esse possunt vel falsæ: ut *Homo est doctus*, *Homo non est doctus*.

Quoad quantitatem, *Propositio Categorica* est *Universalis*, *Particularis*, *Indefinita*, vel *Singularis*. *Universalis* est cuius subjectum est terminus communis cum signo *universali*. Signa universalia sunt *omnis*, *nullus*, *uterque*, *neuter*, &c. *Omnia homo est animal*, *Nullus homo est lapis*. Signa universalia, quando faciunt subjectum apponere distributive in singula generum, faciunt propositionem perfecte & simpliciter universalem: secundario vero & imperfecte universalem, quando faciunt subjectum supponere distributive in genera singulorum, vel etiam collectivè.

Particularis *Propositio* est cuius subjectum est terminus communis cum signo *particulari*. Signa particularia sunt *Aliquis*, *Quidam*, *Aliquis* &c. ut *Aliquis homo est doctus*, *Quidam homo*

Parag. 6.
Veritas & falsitas propositionum numquam tum ad materiam.

Parag. 7.
Propositio Universalis.

Parag. 8.
Particularis.

non est doctus. Aliqua signa particularia faciunt propositiones, etsi non universales, proxima tamen universali; ut *Plerique divites sunt avari.*

Parag. 9. *Indefinita.* *Propositio Indefinita* est, cujus subjectum est terminus communis sine aliquo signo: ut *homo est animal, homo non est doctus.* Indefinita in materia contingenti, æquipollet particulari; in necessaria vero, vel impossibili, universali. Indefinitarum præcipuus usus est in propositionibus, quas vocant *de Idea*, quibus non recte apponitur universale signum, etsi æquipollean universalibus, ut *Cælum est rotundum*, indefinita dicimus, potius quam *Omne Cælum*, universaliter. Et in iis quæ *ὅς ὅτι τό πολὺ* significant, & sunt universalibus proximæ, ut *Divites sunt avari.* Et in iis etiam in quibus subjectum supponit materialiter, vel etiam simpliciter: ut *homo est nomen, animal est genus* istæ enim nec universalibus æquipollent, nec particularibus, sed potius singularibus: nam *ly homo* & *ly Animal*, id est, hæc vox *homo* hic terminus *Animal*, sunt singularia.

Parag. 10. *Singularis.* *Propositio Singularis* est, cujus subjectum vel est terminus singularis, vel terminus communis singularizatus. Ut, *Socrates currit.* *Homo non est doctus.* Subjectum quovis (determinato) modo individuum facit singularem propositionem.

Parag. 11. *Divisiones alia.* Sunt & aliæ divisiones Propositionum præter jam dictas, quibus in Republica Logica suus est locus, & usus. Quarum præcipuæ sunt istæ.

1. *Propositio* est vel *Una*, vel *Plures*. *Propositio Una* est, in qua unum uni attribuitur. *Unum* autem intellige vel terminum simplicem

unumque univoce sumptum : quomodo hæc
propositio est una, *Homo est animal* : vel sal-
tem terminum compositum ex iis quæ naturaliter
conjugi possunt, ita ut ex ipsis fiat unum
quid : quomodo hæc propositio est una, *Homo
est animal rationale mortale*. Propositiones Plu-
res sunt, 1. Ubi aut subjectum, aut prædicatum
est terminus æquivocus æquivocè sumptus ;
ut *Canis est substantia*. 2. Ubi vel subjectum,
vel prædicatum, vel utrumque est multiplex,
& non unum : ut *Socrates & Plato disputant* ;
Homo vivit & currit ; *Socrates sedet, & Plato
currit*. 3. Ubi occurrit terminus compositus
ex quibus naturaliter non sit unum per se : ut
Socrates est albus, sutor est musicus.

2. Propositio vel est *secundi adjacentis*, vel
tertii ; *secundi adjacentis* est, in qua copula non
est separata à prædicato : id quod fit, quoties
verbum vel adjacens attribuitur subjecto ; ut
Homo est, homo ambulat. Propositio *tertii ad-
jacentis* est, in qua copula verbalis est sejuncta
à prædicato : ut *Homo est animal*.

3. Propositio omnis est vel *Finita*, vel *Infi-
nita*. *Finita* est, cujus omnes termini sunt fi-
niti : ut *homo currit*. *Infinita* est, cujus aliquis
terminus est infinitus. Propositiones *tertii ad-
jacentis* possunt esse ex omni parte infinitæ :
secundi vero, non nisi ex parte subjecti tantum.
Propositionem contingit *infinitam* esse tribus
modis : sc. 1. de subjecto infinito ; ut *non
homo currit*. 2. de prædicato infinito ; ut *homo
est non justus*. 3. de utroque termino infinito :
ut *non homo est non risibilis*.

Quæ.

Questiones Quarti Capitis.

1. De triplex divisione & interrogatiōe Propositionis.
2. De Propositione Categorica & Hypoethetica.
3. De Propositione Affirmatiua & Negatiua.
4. De Propositionis Veritate & Falsitate.
5. De Materia Propositionis.
6. De Quantitate Propositionis.
7. De Propositione una, & pluribus.
8. De Propositione secundi & tertii adjacentis.
9. De Propositione Finita & Infinita.
10. De aliis divisionibus & distinctionibus Propositionis.

C A P I T U L U M IV.

De Oppositione Propositionum Categoricarum de inesse.

Parag. 1. **P**ropositionum Categoricarum de inesse (secundum quod instituitur unius cum alia ejusdem Subjecti & Prædicati collatio) tres sunt affectiones: Oppositio, Equipollentia, & Conversio: quarum Oppositio & Equipollentia sunt inter duas Categoricas ejusdem ordinationis terminorum: Conversio vero diuersa.

Parag. 2. **O**ppositio est repugnantia duarum Propositionum Categoricarum in quantitate solâ, vel qualitate solâ: vel utraque, eodem manente Subjecto & Prædicato. Ejus quatuor sunt species: sc. Contraria, Subcontraria, Contradictoria, Subalterna: quarum Contraria & Subcontraria pugna est solius Qualitatis; Subalterna

terna solius Quantitatis: Contradictoria utriusque: In quibus omnibus, quo fiat Oppositio legitima caute videndum, ne non sint in utraque opposita: idem termini, idem ordo terminorum, eadem significatio, & respectu circumstantiarum idem omnino significandi modus.

Oppositio Contraria est duarum propositionum universalium repugnantia in qualitate: *Parag. 3.*
ut, *Omnis homo currit, Nullus homo currit. Possunt contrariae ambae esse simul falsae (in materia scil. contingenti) nunquam simul verae: unde sequitur, ista est vera ergo illa falsa: non est contra.*

Oppositio Subcontraria est duarum propositionum particularium repugnantia in qualitate: *Parag. 4.*
ut, *Aliquis homo currit, Aliquis homo non currit. Possunt subcontrariae ambae esse simul verae (in materia scil. contingenti) nunquam falsae: unde sequitur, ista est falsa, ergo illa vera: non est contra.*

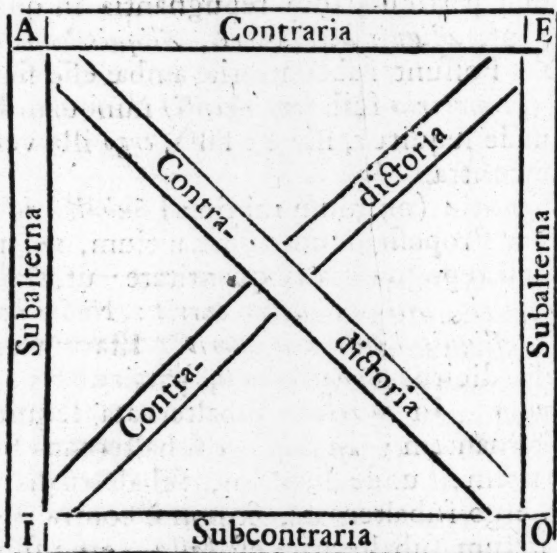
Oppositio (omnium minima) Subalternata est duarum Propositionum affirmantium, vel negantium repugnantia in quantitate: *Parag. 5.*
ut, *Omnis homo currit, Aliquis homo currit: Nullus homo non currit, Aliquis homo non currit. Istarum universalis dicitur Subalternans, particularis Subalternata. In veritate subalternans sequitur subalternantem; in falsitate subalternans subalternatam: unde sequitur, subalternans est vera, ergo subalternata, & non est contra: atque iterum subalternata est falsa, ergo subalternans, & non est contra.*

Oppositio (omnium maxima) Contradictoria est duarum propositionum in quantitate, simul & in qualitate repugnantia: *Parag. 6.*
ita ut unius universalis & alterius particularis altera necessario sit affirmativa, & altera negativa.

mativa, altera negativa : ut, *Omnis homo currit, Aliquis homo non currit. Nullus homo currit, Aliquis homo currit.* Est secundarium quoddam contradictionis genus, inter binas singulares : ut *Socrates currit, Socrates non currit* ; atque inter binas indefinitas, siue illæ sint de *Idea* : ut, *Cælum est rotundum, Cælum non est rotundum* ; siue de *subiecto* supponente materialiter, vel simpliciter : ut, *Homo est species, homo non est species.* Quarum omnium lex una communis est : *Impossibile esse contradictorias in quavis materiâ ambas esse simul vel veras, vel falsas.*

Parag. 7. Oppositionis doctrinam hujusmodi ferè Schemate oculis subijciunt.

Schema
oppositio-
num &
versiculi.

Schemati memoriæ juvandæ ergo versiculus adjicimus.

Androgii contradicunt, contraria Magnes, Fio subcontraria sunt, Capiendo subaltern.

Utro

Utrobique, & in angulis Schematis, (ubi Contraria ad summum, ad imum Subcontraria, ad utrumque latus Subalterna, Contradictoria ad oppositos angulos collocata sunt) & in vocalibus versiculorum fictitiis *Androgei*, *Magnes*, &c. Capiendo; quatuor vocales *A*, *E*, *I*, *O*, significant quatuor propositionum differentias ex variâ complexione Quantitatis & Qualitatis sortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat universalem affirmativam; *E* *nullus*, & notat universalem negativam; *I* *Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O* *Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rhythmos,

Asserit A, negat E, sed universaliter ambæ:
Asserit I, negat O, sed particulariter ambo.

Quæstiones Quinti Capitis.

1. De Oppositione Propositionum in genere.
2. De Oppositione Contraria.
3. De Oppositione Subcontraria.
4. De Oppositione Subalterna.

C A P. VI.

De Equipollentia earundem.

Æquipollentia communiter sumpta est Parag. 1.
 duarum propositionum, verbo tenus, Definitio
 quoquo modo discrepantium omnimoda in Equipol-
 sensu conspiratio. Quomodo propositio de lentia.
 Predicato tropico æquipollet propositioni de
 Predicato proprio: ut ista, *Socrates est vulpes*, huic
Socrates est versutus: etsi Tropicum quam Pro-
 prium

prium majorem fere habeant Emphasin. Sed in præfenti strictius sumitur *Æquipollentia* : estque duarum propositionum oppositarum per adventum negationis reconciliatio in quantitate, qualitate, tum vocis, tum rei.

Parag. 2.
Ejus fundamen-
tum

Fundamentum hujusmodi *equipollentia* est natura negationis : cujus apud Latinos (Græci enim alia longè ratio est Negationis & *Æquipollentia*) ea vis est, ut totum id neget, quodcunque post se reperit, quamvis sit vel altera negatio : unde illud, *Due negationes faciunt affirmativam unam*. Pro triplici ergo negationis dispositione triplex erit *Æquipollentia* ratio : cujus universa doctrina unico hoc versiculo continetur.

Præ, contradict. Post, contrar. Præ, postque Subaltern.

In quo versiculo ly *Præ* & *Post* significant Præpositionem vel Postpositionem (prout casus exigit) particulæ negativæ signo simul & subiecto.

Regulæ *Æquipollentiarum* sunt tres.

Parag. 3.
Æquipol-
lentiarum
Regulæ.

1. Alterutri *Contradictoriarum* præposita negatio facit eam æquipollere suæ *Contradictoriae*. *Æquipollent* ergo ista, *Non omnis, aliquis non* : *nonnullus, Aliquis. Non aliquis, Nullus non aliquis non, Omnis*.

2. Alterutri *Contrariarum* postposita negatio facit eam æquipollere suæ *contrariæ*. *Æquipollent* ergo ista, *Omnis non, Nullus non, Omnis* : etsi idoneorum in linguâ Latinâ authorum frequentior usus effecerit jamdiu, ut ly *Omnis non*, (perinde ac ly *non Omnis*) valeat *Aliquis non* haud infrequentius quam *Nullus*. Quod imprimis tyronibus observandum moneo : quos in Scholis sæpissimè con-

con-

contingit ad ista minus attentos facile decipi,
neque miserrime hæere in pice.

3. Alterutri *Subalternarum* præposita simul
& postposita negatio facit eam æquipollere suæ
oppositæ. *Æquipollent* ergo ista ; *Non omnis*
non, Aliquis : Non aliquis non, Omnis : Non nul-
lus non, Aliquis non. [*Subcontrariæ* reconcili-
andæ essent omnino quomodo contrariæ, post-
ponendo sc. negationem, si usus linguæ ferret :
sed cum negatio neutri commodè postponi
possit subcontrariarum (non affirmanti, quod
sic eadem esset cum sua opposita, non sensu
modo sed & verbis : nec etiam neganti ; quod
sic admitteretur immediatus concursus dua-
rum negationum) de earum conciliatione
nulla datur regula.]

Quæstiones Sexti Capitis.

1. De *Æquipollentia communiter dicta.*
2. De vi negationis.
3. De Conciliatione contradictoriarum.
4. De Conciliatione contrariarum & subcontra-
riarum.
5. De Conciliatione subalternarum.

C A P. VII.

De Conversione earundem.

Conversio est mutatio *Subjecti* in locum *Parag. i.*
Prædicati & è converso, manente eadem *Definitio*
Qualitate propositionis. In omni conversione *conversio*
legitimâ requiruntur duo : *Commutatio* sc. *nis.*
terminorum (non quoad voces, sed) quoad

ordinem ; & Illatio convertentis ex conversâ
Est autem propositio *Conversa* illa, cujus ter-
mini transponuntur ; *Convertens* vero ea, qua
ex tali transpositione terminorum inferitur. In
omni conversione cavendum , ne termini mu-
tilati pro integris inferantur: unde non sequi-
tur, *Aliquis homo videt cæcum*, ergo *aliquis cæ-
cus vidit hominem* ; sed inferendum est, ergo
aliquod videns cæcum est homo.

Parag. 2. Conversionis tres sunt species ; *Simplex*, per
Species *accidens*, per contrapositionem. Atque his tri-
conversio- bus modis omnes propositiones possunt qui-
nis. dem converti ; sed non ita, ut fiat debita illa-
tio. *Conversio* simplex & per contrapositionem
sunt *æquales* ; per accidens est *inequalis*. Sim-
plex & per accidens sunt *finitæ*. Per transpo-
sitionem est *infinita*. Doctrina legitimæ con-
versionis hoc disticho comprehenditur.

Feci simpliciter ; convertitur Eva per Acci.
Cato per contra ; sic fit conversio tota.

Parag. 3. *Conversio simplex* est mutatio *subiecti* in lo-
Conversio cum *prædicati* & è contra, manente eadem
simplex. quantitate. Hoc modo convertuntur *Univer-
salis Negativa* in universalem negativam, &
Particularis affirmativa in particularem affir-
mativam, notatæ per vocales E. I. in ly Feci u
Nullus homo est lapis, ergo *nullus lapis est homo*
Aliquis homo est tyrannus, ergo *aliquis tyrannus*
est homo.

Parag. 4. *Conversio per accidens* sive *Attenuata* est mu-
Conversio tatio *subiecti* in locum *prædicati*, & è contra
per acci- manente eadem qualitate, sed mutatâ qua-
dens. litate: unde & *inequalis conversio* dicitur. Hoc
modo convertitur, *Omnis propositio universalis*
in particularem ejusdem qualitatis ; quod no-
Veru

tatur per vocales E A. in ly Eva. Ut Omnis
homo est animal, ergo Aliquod animal est homo;
Nullus homo est lapis, ergo Aliquis lapis non est
homo.

Conversio per Contrapositionem est mutatio Parag. 5.
Subiecti in locum prædicati, & è contra, ma- Conversio
nente eadem quantitate & qualitate, sed mu- per contra-
ratis terminis finitis in infinitos. Hoc modo positionem.
convertuntur Universalis affirmativa in uni-
versalem affirmativam, & Particularis negativa
in particularem negativam, notatæ per vocales
A. O. in ly Cato. Ut, Omnis homo est Animal,
ergo, Omne non Animal est non homo; Aliquis
homo non est Tyrannus, ergo, Aliquis non Tyrannus
non est homo.

Quæstiones Septimi Capitis.

1. De Definitione Conversionis.
2. De Conversione simplici.
3. De Conversione per accidens.
4. De Conversione per Contrapositionem.

C A P. VIII.

De Modalibus.

Modus est determinatio compositionis in Parag. 1.
propositione respectu materiæ: sive Modorum
simplicius, est vox significans quomodo prædica- numerus.
tum inest subiecto. Sunt autem Modi primarii
quatuor, Necesse, Impossibile, Contingens, & Possi-
bile. Quod vero aliqui addunt Verum & Fal-
sum, per se, per accidens, id minus rectè fit:
Verum enim & falsum determinant propositi-
onis

onis qualitatem magis quam quantitatem ratione materiae : per se vero & per accidens ad illa reducuntur, per se ad Necessarium, per accidens ad Contingens.

Parag. 2. *Propositio Modalis* est, quæ aliquo istorum modorum afficitur. In omni propositione modalis duo sunt ; *Modus & Dictum*. *Dictum* est propositio *Categorica* de inesse cui modus attribuitur. *Modus* est determinatio ejus ad materiam : proinde *Dictum* habet rationem *subjecti*, *Modus* rationem *prædicati*. Ut in ista, *Neceffe est hominem esse animal*, ly *Homo est animal* *Dictum* est, & habet rationem *subjecti* ; ly *Neceffe* *Modus* & (quævis loci ordine prior) habet rationem *prædicati*.

Parag. 3. *Modus* enunciari potest vel adjective ut *Neceffe est hominem esse animal* : vel adverbialiter, ut *Homo necessario est Animal* ; vel verbaliter, ut *Contingit Socratem currere* : potestque collocari vel in principio, ut in primo : vel in medio, ut in secundo exemplo ; vel in fine, ut *Hominem esse animal neceffe est*, & potest efficere sensum vel compositum, cum partes dicti intelliguntur in eodem tempore : vel divisum, cum in diverso : ut *Possibile est sedentem stare* : quod est falsum sensu composito, verum in diviso.

Parag. 4. *Necessarium* est quod non potest aliter esse ut *Hominem esse animal* : & habet vim universalis affirmativæ. *Impossibile* est, quod non potest ita esse : ut *Hominem esse lapidem* : & habet vim universalis negativæ. *Contingens* est, quod ita est, sed potest non esse : ut *Socratem Philosophari* : & habet vim particularis affirmativæ. *Possibile* est, quod non ita est, sed potest esse ut *aquam esse calidam* : & habet vim particularis negativæ.

Quan

Quantitas Modalium, si attendatur penes *Parag. 5.*
Modum, (& est *quantitas materialis*) est omnino *Quantitas*
in Categoricalis puris; si penes *Modum* (& est *Modalium*
malis) ea *Universalis* est, quæ habet mo-
 dum universalem *Necesse*, vel *Impossibile*: *Par-*
ularis quæ particularem, *Contingens* vel *Possi-*
ble; ut ista, *Impossibile est aliquem hominem esse*
idem, particularis est ex parte *Dicti*, ex parte
di universalis.

Qualitas similiter si attendatur penes *Dictum*, *Parag. 6.*
 ut in puris: si penes *Modum*, ea affirmat quæ *Qualitas*
 habet modum affirmantem *Necesse*, vel *contin-* *Modalium.*
 us; ea negat, quæ negantem, *Impossibile*, vel
ssibile: si penes *totam modalem*: ea negativa
 est, in quâ modus formaliter negatur: affir-
 mativa, in quâ non. Ut ista, *Impossibile est ho-*
minem non esse animal, est negativa ex parte
ssi, negativa etiam ex parte *modi*: sed *secun-*
dam se totam affirmativa.

Modalis omnis *vera* est necessaria, *falsa* om- *Parag. 7.*
 nis *impossibilis*: nec datur medium. De *Ne-* *Veritas &*
cessario vera est, cujus materia necessaria est: *falsitas Mo-*
da, cujus materia est impossibilis, vel *cond-* *dalium.*
gens. De *Impossibili* vera est, cujus materia
 est impossibilis; falsa cujus materia est *Necessa-*
 ria, vel *Contingens*. De *Contingenti* vera est,
 cujus materia est contingens: falsa, cujus ma-
 teria est necessaria vel impossibilis; De *Possi-*
 bili vera est, cujus materia est necessaria vel
 contingens: falsa, cujus materia est impossi-
 bilis.

Modalium Oppositionem & Equipollentiam *Parag. 8.*
 titiis quibusdam vocabulis expressere Lo- *Oppositio*
 ci: *Purpurea*, *Iliace*, *Amabimus*, *Edentuli*. & *Equi-*
 quatuor cujusslibet vocabuli syllabæ quatuor *pollentia*
 modos ita significant; ut *possibile primæ*, *contin-* *Modalium.*
gens

gens secundæ, tertiæ *Impossibile*, *Necessarium* quartæ respondeat: Quatuor vero vocalium quæ in istis sunt dictionibus, *A* notat utrumque (dictum scil. & modum) affirmari: *U* utrumque negari: *E* affirmari modum, negari dictum: *I* negari modum, dictum affirmari: juxta versus.

Destruit U totum: sed A confirmat utrumque
Destruit E dictum: destruit I que modum.

Parag. 9. Quibus præmissis, totum negotium sine regularum ambitu ex subiecto Schemate conspici potest.

Schema
Oppositio-
nis & Æ-
quipollen-
tiae Moda-
lium.

Pur-	Non possibile non	Non possibile
pu-	Non contingens non	Non contingens
re-	Impossibile non	Impossibile
a	Necesse	Necesse non

A-	Possibile	Possibile non
ma-	Contingens	Contingens non
bi-	Non impossibile	Non impossibile non
mus	Non necesse non	Non necesse

Parag. 10. In quo Schemate æquipollent quæ unâ aliâ quâ dictione continentur: opponuntur vero ad imum, summum, latera, & oppositos angulos eodem prorsus modo, quo contingere in puris *Categoricis* oppositionem ostensum retro est suo loco. Contrariantur ergo *Purpurea*, *Iliace* Subcontrariantur *Amabimus*, *Edentuli*, atque iterum *Iliace*, *Amabimus*: subalternantur *Purpurea*, *Amabimus*, atque iterum *Iliace*, *Edentuli*. Respice (bone Lector) purarum oppositionem & æquipollentias; ne actum agatur.

De Conversione vero Modalium nihil hic præcipio: nec enim libet subtilitatibus parum necessariis, plusque habituris operæ quam fructus, creare studiosis molestiam inutilem. Constat, qui volet, Aristotelem. 1. Prior. cap. 3.

Quæstiones Octavi Capitis.

1. De Modis & Modalibus in genere.
2. De Modis & Modalibus in specie.
3. De Quantitate Modalium.
4. De Qualitate Vocis Modalium.
5. De Qualitate Rei Modalium.
6. De Oppositione Modalium.
7. De Equipollentia Modalium.
8. De Conversione Modalium.

C A P. IX.

De Exponibilibus.

SUNT præter hæc, & aliæ etiam Secunda- Parag. 1.
rio dictæ Modales: in quibus dispositio Propositiones
predicati cum subiecto suo quodammodo de- nes Expo-
terminatur syncategorematica aliqua particula, nibiles.
sed minus nobili. Summularii Exponibiles propo-
sitiones vocant, quod obscuræ cum sint, habeant
angulæ per alias plures magis perspicuas (quæ
minenter in eis continentur) exponi. In iis
 præcipuè sunt Exclusiva, Exceptiva, & Redu-
citiva: Reliquas, quod exigui sint usus, me-
iores compendium esse quod scribimus, facile
negligimus.

Parag. 2.
Propositio Exclusiva est, in qua repetitur Propositio
syncategorema Exclusivum, (qualia sunt solum, Exclusiva.
tantum, præcise, &c.) Ut solum homo est ratio-
nalis, Est.

Estque ea ex-
clusiva vel

Prædicati; cum signum Ex-
clusivum tenetur ex parte præ-
dicati, & determinat illud : ut
Elementa sunt tantum quatuor, &
dicitur *Propositio de excluso* in
mine.

Subjecti; cum signum Exclu-
sivum tenetur ex parte subjecti
& modificat totam propositionem : ut, *Tantum homo est risibilis*, & dicitur absolute *Propositio*
exclusiva.

Parag. 3.
Expositio
Exclusiva.

Propositio de excluso extremo exponitur auferendo signum, & removendo à prædicato quemcumque alium numerum, aut rem, prout casus exigat : ut ista, *Elementa sunt tantum quatuor*. Exponitur sic, *Elementa sunt quatuor*, & non plura. *Propositio exclusiva subjecti*, etsi possit aliter, simplicissimè tamen exponitur per universalem affirmativam transpositis terminis ut ista, *Solus homo est risibilis*, exponitur sic, *Omne risibile est homo*; & consimiliter de reliquis mutatis mutandis.

Parag. 4.
Propositio
Exceptiva.

Propositio Exceptiva est, in qua reperitur syncategorema Exceptivum (qualia sunt nisi, præterquam, præter, excepto, &c.) Ut *Omne animal præter hominem, est irrationale*. In omni exceptione legitimè terminus exceptus debet esse angustior termino excipiente, sive à quo fit exceptio, & sub eo contineri; ac etiam debet terminus excipiens supponere distributive.

Parag. 5.
Expositio
Exceptiva.

Exponitur Exceptiva per duas exponentes quarum prior debet esse ejusdem quantitatis & qualitatis de termino excluso in subjecto cui ipsa exceptiva; altera diversæ & quantitatis & qualitatis, in qua subjectum sit terminus excipiens.

ptus, prædicatum idem quod totius excep-
ta; ut ista, *Omne animal præter hominem, est*
rationale, exponitur per istas, *Omne animal*
quod ab homine est irrationale, & *Aliquis homo*
est irrationalis: & eodem modo reliquæ,
mutatis mutandis.

Propositio Reduplicativa est, in qua repe- Parag. 6.
tur **syncategorema Reduplicativum**: (qualia **Propositio**
sunt quæ, quatenus, in quantum, &c.) ut, *Homo, Redupli-*
quæ homo est rationalis; dicitur & **Restrictiva**, *cativa.*
& **Limitativa** **Propositio**.

Uniformis, quæ & simplex sive
specificativa dicitur; cum sit Re-
duplicatio secundum idem no-
men: ut, *Homo quæ homo est rationa-*
lis, atque ista Reduplicatio non fit
nisi in essentiali prædicatione, ubi
prædicatum convenit subiecto
quatenus ipsum.

Difformis, sive composita, cum sit
Reduplicatio per diversum nomen;
sive id sit generis, & **Generica** dici-
tur: ut, *Homo quæ animal est sen-*
sibilis; sive partis, & **Partialis** vel
Synecdochica dicitur: ut, *Homo quan-*
tum ad animam est immortalis; sive
accidentis, & **Accidentalis** dicitur;
ut, *Socrates quatenus Philosophus*
disputat.

Exponitur Reduplicatio per quatuor exponen- Parag. 7.
tes: quarum prima principale prædicatum at-
tribuit subiecto; secunda reduplicativum at-
tribuit subiecto; tertia prædicatum principale
universaliter attribuit reduplicativo; quarta est
partialis inferens principale prædicatum ex re-
duplicativo: ut ista, *Homo quæ animal est sen-*
sibilis,

sibilis, exponitur per istas, homo est sensibilis, homo est animal, & omne animal est sensibilis quia aliquid est animal, ipsum est sensibilis. Con-
 similiter de negativis, & aliis omnibus, mutatis mutandis. Ita secundum Summularum sed expeditius res tota peragetur, nec minus commode, exponendo simpliciter per unum tantum causalem, sic ista, Homo quia animal sensibilis, exponetur sic: Quia homo est animal propterea est sensibilis.

Quaestiones Noni Capitis.

1. De Exponibilibus in genere.
2. De Exclusivis.
3. De Exceptivis.
4. De Reduplicativis.
5. De aliis Exponibilibus.

C A P. X.

De Hypotheticis.

Parag. 1. **P**ropositio Composita (sive Hypoethetica) est, quae constat ex pluribus Categoriis per conjunctionem aliquam unitis. Estque ea duntaxat triplex: Conditionalis, (sive Hypoethetica striete) Copulativa, & Disiunctiva. Categoricalis enim & Rationalis ad Conditionalem Adversaria, & Comparativa, & Significativa loci aut temporis, ad Copulativam referuntur.

Parag. 2. **P**ropositio Conditionalis (sive Hypoethetica striete) est, in qua plures Categoriæ ununtur per conjunctionem Conditionalem: ut, Si homo sit rationalis, est sensibilis. Referuntur hypoethetica

Causalis; ut, *Quia homo est rationalis, est risibilis*: & Rationalis, ut *Homo est rationalis, ergo risibilis*: nisi Rationalis Argumentationibus potius annumeranda sit, utpote apertum *Enthymema*, quam propositionibus. Omnis conditionalis habet vim illativam: unde *Categoricarum* prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*, posterior, quæ illata, *consequens* dicitur.

Parag. 3.

Propositio *Copulativa* est, in qua plures *Categorice* uniuntur per conjunctionem copulativam; ut, *homo est rationalis, & brutum irrationale*. Referuntur huc *Adversitiva*; ut, *Socrates, etsi non sit Orator, est tamen Philosophus*: & *Comparativa*; ut, *Socrates tam est doctus, quam Plato*: & *significativa loci*; ut, *Ubi Socrates legit, Plato disputat*, aut *temporis*: ut, *Dum Socrates legit, Plato disputat*.

Copulativa.

[Proprie tamen loquendo, & secundum doctrinam *Aristotelis*, *Propositio copulativa* non debet censi in hac classe, nec in *Hypotheticis* numerari. *Copulativa* enim non est una propositio, sed plures *Categorice*, unitæ quidem specie tenus & quoad vocem, sed sine ulla *connexione* ipsarum inter se quoad rem ipsam. Nec valet omnino ad *Syllogismum*, sicut valent conditionalis & disjunctiva: neque enim datur *syllogismus copulativus*, sicut dantur conditionalis & disjunctivus; sed ejus usus est solum in *inductionibus* & *exemplis*, ubi ex pluribus propositionibus æqualibus colligitur conclusio.]

Parag. 4.

Disjunctiva.

Propositio *disjunctiva* est, in quâ plures *Categorice* uniuntur per conjunctionem disjunctivam: ut, *Aut dies est, aut nox est*.

Parag. 5.

Veritas

Veritas & *falsitas conditionalis* non pendet & *falsitas* ex *veritate* aut *falsitate* partium, vel unius, *conditionalis* vel *nalis*.

vel utriusque, sed ex bonitate apt. malitia con-
 sequentia. Proinde vera est, in qua conse-
 sequens sic ab antecedente dependet, ut sit ne-
 cessaria consecutio, licet alterum vel utrumque
 sit falsum: ut, *Si homo est lapis, est insensibilis*:
 falsa, in qua non est necessaria consecutio conse-
 quentis ex antecedente, licet utrumque sit ve-
 rum; ut, *Si sol lucet, Socrates currit*. Sed in
 Causali, & Rationali, præter necessitatem con-
 sequendi, requiritur veritas utriusque partis,
 atque ulterius etiam, ut veritas antecedentis
 sit causa veritatis consequentis; ut, *Quia sol
 lucet, dies est*, quod supponit utrumque, sc. &

Parag. 6. lucere solem, & diem esse, ac insuper illud
 Veritas & esse causam huius.
 falsitas co- Veritas Copulativa pendet ex veritate omni-
 pulativa um partium: proinde vera est, cuius omnes
 & disjun- partes sunt verae; ut *Socrates est homo, & ani-
 ctiva. mal, & corpus*; falsa, cuius aliqua pars falsa
 est, licet reliquæ sint vere, ut *Et dies est & nox*.

Parag. 7. Veritas Disjunctiva pendet ex veritate alicujus
 Oppositio sunt fallæ; ut, *Socrates vel est asinus, vel lapis*.
 Hypothesi- Hypotheticæ Quantitatem non habent pro-
 tarum. prie, nec Qualitatem, præter quas à suis cate-
 goricis habent; proinde nec eas habent opposi-
 tiones, nec equipollentias, quas categoricæ. Unius
 tantum sunt capaces oppositionis contradictoriae,
 quæ fit præposita particula negationis toti Hy-
 potheticæ: unde isti, *si Socrates currit, est ani-
 mal*, contradicit ista, *Non si Socrates currit, est
 animal*. Pari modo se habet & in Copulativis,
 ac Disjunctivis.

Quæstiones Decimi Capitis.

1. De Hypothesica late.
2. De Hypothesica stricta, siue conditionali.
3. De Copulativa.
4. De Disiunctiva.
5. De Oppositione Hypothesicarum.

LIB. III.

FINIS LIBRI SECUNDI.

LOGA.

LOGICÆ ARTIS Compendium.

LIB. III. De Discursu,

CAP. I. De Argumentatione.

Parag. 1.
*Discursus
duplex.*

DISCURSUS, *tertius humane menti
actus, & perfectissimus est: eum di-
rigit tertia Logicæ pars, quæ tradi-
instrumenta discursus, Argumenta-
tionem & Methodum, quarum Argumentati-
discurrit inferendo, Methodus ordinando.*

Parag. 2.
*Definitio
Argumenta-
tionis.*

Argumentatio est Oratio problemati per illa-
tionem faciens fidem. Problema est propositio
quæ sita sive quæstio, quæ probanda est; quæ
eadem postquam illativè probata est, conclusio
dicitur, & sequitur notam illativam: Totum
quod eandem præcedit, dicitur antecedens, &
infert consequens sive conclusionem. Nota illativa
est communiter Ergo: interdum dictio aliqua
ei æquivalens: ut, Igitur, Proinde, &c. & in

ea consistit *Argumentationis* nexus omnis: et si quandoque ad sermonis elegantiam non exprimat.

Materialis: quando Consequens inferitur ex Antecedente, non propter modum colligendi, sed sola vi terminorum, qui sunt *materia argumentationis*: ut *Socrates est risibilis, ergo, aliquis homo est rationalis*: non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis, ergo aliquis homo currit*. Parag. 3.
Conse-
quentia
duplex.

Consequen-
tia alia est

Formalis: quando Consequens inferitur ex Antecedente propter ipsum modum colligendi, qui est *Forma argumentationis*: ut *Omne rationale est risibile, Omnis homo est rationalis, ergo Omnis homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuscumque terminis, eodem modo dispositis, quantumlibet aliàs dissentaneis.

Principia generalia bonæ consequentiæ sunt Parag. 4.
ista duo. *Ex vero nil nisi verum sequitur*: pro- Principia
inde nec falsum nisi ex falso sequi potest. *Ex bonæ con-*
falso & falsum sequi potest, & verum: unde se- sequentia.
quitur, Consequens verum posse inferri vel à
falso, vel à vero antecedente. Hinc versus,

Ex falsis falsum, verumque aliquando sequetur.

Ex veris possunt nil nisi vera sequi.

Argumentatio potest considerari vel quoad Parag. 6.
formam & modum colligendi, quæ generalior *Argumen-*
est consideratio; vel *quatenus restringitur ad tationis*
certam materiam, ut suo loco videbitur. Argu-
species.

mentationis species solent assignari quatuor; *Syllogismus*, *Inductio*, *Enthymema*, *Exemplum*: sed ad duas omnino possunt referri, cum *Enthymema* non sit nisi *Syllogismus* quidam imperfectus, nec *Exemplum* nisi imperfecta *Inductio*. Quin & minus principales, quæ vocantur, *Argumentationes*, aut nullius sunt usus, aut ad *Syllogismum* reducuntur: ut *Sorites*, & *Dilemma*, qui sunt *Syllogismi* quidam redundantes; *Sorites* *Categoricus*; *Dilemma* *Hypotheticus*.

Quæstiones Primi Capitis.

1. De *Analyticis* *Aristotelis*.
2. De definitione *Argumentationis*.
3. De bona & mala consequentia.
4. De speciebus *Argumentationis*.

C A P. II.

De Partibus Syllogismi.

Parag. 1. *Syllogismus* est Oratio, in qua, quibusdam positis & concessis, necesse est aliud sequi præter & concessa. Estque duplex; *Categoricus*, cujus omnes propositiones sunt *Categoricae*; & *Hypotheticus*, cujus aliqua saltem est *Hypothetica* latè. Utriusque potest considerari tum materiale, tum formale: sed de *Hypotheticis* suo loco.

Parag. 2. *Materia Syllogismi duplex.* { *Remota* sunt *simplices termini*; qui in propositionibus *syllogismi* subjiciuntur, & prædicantur. *Proxima*, sunt propositiones; quæ ex ejusmodi terminis conficiuntur.

Utra-

Utraque materia remota & proxima, ternario numero ita continetur; ut cum sint tres Propositiones totidemque Termini, singulae propositiones duos terminos habeant, singuli termini bis in totius syllogismi propositionibus reperiantur.

Termini Syllogismi sunt tres, Major, Minor, & Medius. Medius terminus dicitur Aristoteli simpliciter Terminus, nonnullis Argumentum, plerisque & communiter Medium (ratione scilicet, non situs;) reliqui Extremitates sive Extrema dicuntur. Major Terminus, sive Majus Extremum est prædicatum quæstionis. Minor Terminus, sive Minus Extremum est subiectum quæstionis: Medium sive Argumentum est terminus extra quæstionem, ejus prædicatum cum subiecto uniens.

Propositiones Syllogismi sunt tres; Major, Parag. 3. Minor, & Conclusio. Conclusio, (quæ & Compositio est pars Syllogismi consequens illata ab Antecedente, (Majore scilicet & Minore propositionibus, quæ propterea præmissæ dicuntur.) Præmissarum Major Propositio, (quæ & ἡ πρώτη ἁπλοῦς Proposition dicitur) est, in qua Medium cum majori extremo conjungitur: Minor Propositio (quæ & Assumptio) in qua medium cum minori extremo conjungitur: Ut in ista, *Omne animal est sensibile, Homo est animal, ergo Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est major Terminus, ly *homo* Minor, ly *Animal* Medius: *Omne Animal est sensibile* Major Propositio, *Homo est Animal* Minor; ly *Homo est sensibilis* Conclusio.

Major Propositio ferè primum locum obtinet, Parag. 4. Minor secundum, Conclusio novissimum in Syllogismo: Iste enim est ordo maximè naturalis. Ordo Propositionum

Falluntur tamen qui in Scholis propositiones secundum hunc ordinem perpetuo metiuntur: contingit enim non raro per crypticam propositionum transpositionem ut ordo naturalis variè invertatur; quod, cum quatuor aliis modis fiat, tum frequentius transpositis *Majore & Minore* Judicandæ proinde sunt ex terminis qui nunquam fallunt, non ex ordine.

Parag. 5. *Canones partium Syllogismi* 1. In Syllogismo sunt tres tantum termini. Ubi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur significatio vel suppositio alicujus e tribus, vitiosus fit Syllogismus.

2. Medium conclusionem ne ingrediatur. Nec totum sc. nec aliqua ejus pars.

3. Conclusio semper sequitur deteriorem partem. Est autem debilior, sive deterior Universalis, Particularis, & Negativa Affirmativa.

4. Ne esto plus minusque in conclusione, quam in præmissis.

Parag. 6. *Syllogismi species.* Distribuitur Syllogismus, quoad qualitatem in Affirmativam & Negativam: quoad quantitatem, in Universalem, Particularem, Indefinitam & Singularem. Attenditur autem Quantitas & Qualitas Syllogismi omnino penes conclusionem: ita ut, quomodocunque se habeant præmissæ, ille Syllogismus haberi debeat Affirmativus, cujus conclusio est affirmativa; & Universalis, cujus conclusio est universalis.

Quæstiones Secundi Capitis.

1. De Syllogismi nomine & definitione.
2. De tribus Syllogismi terminis.
3. De tribus Syllogismi propositionibus.
4. De crypti Syllogistica.
5. De variis Syllogismorum speciebus, & divisionibus.

C A P. III.

De Fundamento Formæ Syllogisticae.

Fundamentum Formæ & dispositionis syllogistica situm est in illa veritate, naturæ lumine satis perspectâ: *Quæcunque duo in aliquo conveniunt, eadem & inter se convenire.* Parag. 1. *Regulæ propositi- onis.*
 Hinc duplex illa nobilissima Regula, quam vocant dictum de omni, & de nullo: quorum dictum de omni fundamentum est Syllogismorum Affirmativorum, dictum de nullo Negativorum.

Dictum de omni est hujusmodi: *Quicquid affirmatur universaliter de aliquo subiecto, affirmari necesse est de iis quæ sub eo continentur.* Parag. 2. *Dictum de omni & nullo.*
 Dictum de nullo hujusmodi: *Quicquid negatur universaliter de aliquo subiecto, negari necesse est de iis quæ sub eo continentur.* Necessitas illationis ab hoc dicto de omni & nullo vim suam habet omnem, æque in omnibus modis & figuris parem: evidens est illa necessitas in modis tantum primæ figuræ directis, qui propterea Perfecti dicuntur; reliquorum evidentia necesse habet ostendi per reductionem ad istos, & propterea Imperfecti habentur.

Ex hoc dicto, velut principio, sequuntur Parag. 3. *Corollaria.*
 tanquam Corollaria, duæ Syllogismorum Regulæ generales.

1. Ex utraque præmissa particulari nihil sequitur: Repugnat enim dicto de omni & nullo, quo requiritur ut altera saltem præmissarum universalis.

2. Ex

2. *Ex utraque præmissa negativa nihil sequitur*: Necessè est enim medium terminum cum altero extremorum consentire: quod nisi affirmativa propositione fieri non potest. Utramque regulam disticho complectuntur.

*Syllogizari non est ex particulari;
Neque negativis rectè concludere si vis.*

Parag. 4. Tradit Aristoteles Syllogismorum sex quædam virtutes sive Potestates, itemque vitia sive Imbecillitates totidem. Sunt autem illæ Potestates;

1. *Plura concludendi*: in qua fundantur modi Syllogismorum indirecti.

2. *Ex falsis verum colligendi*.

3. *Probandi per circulum*; cum sc. ex conclusione & altera præmissarum conversa, inferatur reliqua.

4. *Evertendi per conversionem*: cum sc. ex opposito conclusionis, & altera præmissarum evertitur reliqua.

5. *Deducendi ad impossibile*; quam explicamus infra cap. 5.

6. *Concludendi ex oppositis*; cum scil. ex præmissis (aut verbo tenus, aut re ipsa) oppositis conclusio falsa colligitur; quod fit in Modis tantum negativis secundæ & tertiæ figuræ.

Parag. 5. Illa vero sex vitia sive imbecillitates Syllogismorum, sunt

1. *Petitio quæsti*: cum id sumitur ad probationem, quod est in quæstione.

2. *Non propter hoc falsum accidere*: cum in deductione ad impossibile hypothesis sumpta ita se habet, ut vel ea dempta nihilominus videtur Impossibile ex reliquis propositionibus.

3. *Falsum*

3. *Falsa ratio*: cum ex propositionibus (Syllogismi vel Prosyllogismi) falsitas irripit in conclusionem. Nam semper prima falsitas est causa sequentium.

4. *Impedimentum Cata syllogismi*: quia nisi concedamus duas propositiones in quibus terminus reperitur, non potest contra concludi Syllogistice.

5. *Impedimentum Elenchi*: quia nisi concedamus propositionem aliquam universalem, aut affirmativam, non potest thesis nostra everti.

6. *Deceptio*: qua contingit, ut aliquid scientes, fallamur tamen; quoties scilicet eandem rem, sed diversis respectibus, & sciamus, & ignoremus.

De istis omnibus cum *Protestatibus*, tum *Imbecillitatibus syllogismorum*, consulat qui volet se differentem *Aristotelem* in secundo libro *Analysicorum*.

Quæstiones Tertii Capitis.

1. De regula propositionis.
2. De Dicto de omni & nullo.
3. An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?
4. De syllogismorum potestatibus.
5. De syllogismorum imbecillitatibus.

CAP. IV.

De Syllogismorum Figuris.

Parag. 1.
Forma syl-
logismo-
rum du-
plex.

Parag. 2.
Tres syllo-
gismorum
figuræ.

Duplici Syllogismorum materiæ duplici respondet forma; *Figura* sc. & *modus*. Horum *Figura* respicit terminos, materiam re motam; *Modus* Propositiones materiam proxi mam.

Figura est debita medii termini cum extremis dispositio quoad subjectionem & prædicationem. Estque ea triplex, pro triplici medii dispositione.

Vel enim
Medium

Prædicatur de uno extremorum & subicitur alteri; quæ est dispositio maxime naturalis, & cum necessitate parit etiam evidentiam ut in *Prima* figura; ubi medium est *Subiectum* in majori, & *Prædicatum* in minori propositione.

Prædicatur de utroque: ut in *Secunda* figura, ubi medium est *Prædicatum* in utraque præmissa.

Subicitur utrique: ut in *Tertia* figura, ubi medium est *Subiectum* in utraque præmissa juxta verbum.

Sub. Præ. prima: bis Præ. secunda; tertia, bis Sub.

Modus est apta propositionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.

Directus, in quo infertur conclusio directè & immediate sequens à *Modi divi-* Parag. 3.
præmissis, & factum cognoscitur, *sic*.
quoties in conclusione *Major ter-*
minus prædicatur de *Minori*.

Indirectus, in quo infertur conclusio, non quæ ex præmissis immediate sequitur, sed quæ vi conversionis sequitur ex illa. Id factum cognoscitur, quoties in conclusione *Minor terminus* prædicatur de *Majori*.

Modi sunt omnino distincti 16. qui multi- Parag. 4.
licati secundum triplicem figuram faciunt 48. *Modorum*
tantque majori adhuc numero si addantur in- *numerus*.
directi. Sed ex illis 16. octo sunt prorsus inu-
tiles; scil. EE. EO. IE. II. IO. OE. OI. OO.
quod adversantur *Dicto de Omni & Nullo*, &
regulis superiori cap. parag. 3. datis, nisi quod
E. indirectè concludat in *Frisismo*. Reliqui
octo utiles sunt; scil. AA. AE. AI. AO. EA.
IA. OA. habentque in figuris locum ita
quatuor in *prima*, totidemque in *secunda*, in
tertia sex modi disponantur, omnes directi:
qui cum quinque primæ figuræ indirectis his
articulis continentur.

1. *Barbara*, *Celarent*, *Darii*, *Ferio*; *Baralipon*,
elantis, *Dabitis*, *Fapesmo*, *Frisismorum*: 2. *Ge-*
re, *Camestres*, *Festino*, *Baroco*: 3. *Darapti*, *Fe-*
pton, *Disamis*, *Datisi*, *Bocardo*, *Ferison*. In
quibus vocabulis tres syllabæ totidem signant
propositiones; prima *Majorem*; secunda *Mi-*
nerem; ultima *Conclusionem*; & propria cujus-
que syllabæ vocalis quantitatem & qualita-
tem propositionis per syllabam significatæ
ostendit.

Parag. 5. Primæ figuræ quatuor sunt modi directi
Regula fi- quinque indirecti, in primis duobus versicul
gurarum comprehensi: In hac figura *Conclusio est libera*
speciales. Major Universalis, ubique Minor Affirmativa
 Secundæ figuræ sunt quatuor modi directi a
 initio tertii versus: in hac figura, Minor est li
 bera, Major ubique Universalis, Conclusio Neg
 tiva: Tertiæ figuræ sunt sex modi directi; i
 reliquo tertii, & in toto quarto versu com
 prehensi: in hac figura Major est libera, Min
 ubique Affirmativa, Conclusio particularis. Sum
 & in secunda, & tertia figura modi indirecti
 sed minoris usus; qui propterea negliguntur
 à plerisque.

Parag. 6.
 Exempla
 figurarum

Exemplum
 Syllogismi
 in figura,

1. { Bar- Omne rationale est risibile
 ba- Omnis homo est rationalis
 ergo
 ra- Omnis homo est risibilis.
2. { Ces- Nullus justus est crudelis
 a- Omnis Tyrannus est crudelis,
 ergo
 re- Nullus Tyrannus est justus
3. { Da- Omnis homo est rationalis
 rap- Omnis homo est risibilis
 ergo
 ti- Aliquod risibile est rationale.

Syllogismi & in reliquis modis ad horum
 rationem formari possunt, servata recta dispo
 sitione terminorum, & quantitate & qualitate
 propositionum.

Qua

Quæstiones Quarti Capitis.

1. De triplici Syllogismorum figura.
2. De modorum numero.
3. De prima figura & ejus modis.
4. De secunda figura & ejus modis.
5. De tertia figura & ejus modis.
6. De modis figurarum indirectis.

C A P. V.

De Reductione Syllogismorum.

Reductio est mutatio Syllogismi quoad formam, ut in imperfectis modis necessitas conclusionis fiat ex inevidenti evidens. Reducuntur Syllogismi Imperfecti ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ concluduntur: imperfecti, qui in aliquis modis, aut figuris.

Parag. 1.

Definitio
Reductio-
onis.

1. Ostensiva; fitque sola propositionum conversione, aut transpositione.

2. Ad impossibile; estque cum adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur.

Parag. 2.

Reductio
duplex.

Ad Reductionem observandæ sunt in modorum nominibus initiales quatuor literæ B. D. F. totidemque intermedia, S. P. M. C. Initiales ostendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus sit reducendus: ad eum qui eandem habet Initialem; ut Baroco Barbara, Disamis ad Darrii, &c. Intermedia ostendunt modum reductionis; ita ut S. notet

Parag. 3.

Usus lite-
rarum in
Reductione

Parag. 5. Primæ figuræ quatuor sunt modi directi
 Regula si- quinque indirecti, in primis duobus versicul
 gurarum comprehensi: In hac figura Conclusio est libera
 Speciales. Major Universalis, ubique Minor Affirmativa
 Secundæ figuræ sunt quatuor modi directi a
 initio tertii versus: in hac figura, Minor est li
 bera, Major ubique Universalis, Conclusio Neg
 tiva: Tertiæ figuræ sunt sex modi directi; i
 reliquo tertii, & in toto quarto versu com
 prehensi: in hac figura Major est libera, Min
 ubique Affirmativa, Conclusio particularis. Sum
 & in secunda, & tertia figura modi indirecti
 sed minoris usus; qui propterea negliguntur
 à plerisque.

Parag. 6.
 Exempla
 figurarum

Exemplum
 Syllogismi
 in figura,

1. { Bar- Omne rationale est risibile
 ba- Omnis homo est rationalis
 ergo
 ra- Omnis homo est risibilis.
2. { Ces- Nullus justus est crudelis
 a- Omnis Tyrannus est crudelis, ergo
 re- Nullus Tyrannus est justus
3. { Da- Omnis homo est rationalis
 rap- Omnis homo est risibilis
 ergo
 ti- Aliquod risibile est rationale.

Syllogismi & in reliquis modis ad horum
 rationem formari possunt, servata recta dispo
 sitione terminorum, & quantitate & qualitate
 propositionum.

Qua

Quæstiones Quarti Capitis.

1. De triplici Syllogismorum figura.
2. De modorum numero.
3. De prima figura & ejus modis.
4. De secunda figura & ejus modis.
5. De tertia figura & ejus modis.
6. De modis figurarum indirectis.

CAP. V.

De Reductione Syllogismorum.

Reductio est mutatio Syllogismi quoad formam, ut in imperfectis modis necessitas illius fiat ex inevidenti evidens. Reducuntur Syllogismi Imperfecti ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ concluduntur: imperfecti, qui in aliquibus modis, aut figuris.

1. Ostensiva; fitque sola propositionum conversione, aut transpositione. **Parag. 1. Definitio Reductionis.**

2. Ad impossibile; estque cum adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur. **Parag. 2. Reductio duplex.**

Ad Reductionem observandæ sunt in modum nominibus initiales quatuor literæ B. D. F. totidemque intermediae, S. P. M. C. initiales ostendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus sit reducendus: ad eum qui eandem habet Initialem; ut Baroco Barbara, Disamis ad Darii, &c. Intermediae ostendunt modum reductionis; ita ut S. notet

propositionem esse convertendam simplicitate
P. convertendam esse per Accidens ; M. pro-
positiones esse transponendas ; C. modum red-
cendum esse per deductionem ad impossibile
juxta versus.

S. vult simpliciter verti : P. vero per acci-
M. vult transponi ; C. per impossibile duci.

Illud tamen notandum, *literam intermediam*
ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere semper
per non sequentis.

Parag. 4. Exemplum ostensivæ Reductionis sit modus
Exemplum *Disamis* tertiæ figuræ : cujus initialis D. ostendit eum reducendum ad *Darii* ; M. transponendas præmissas : S. in prima & ultima syllaba simpliciter convertendas Majorem & Conclusionem, hunc in modum.

Dis- *Aliquis Tyrannus est injustus.*
am- *Omnis Tyrannus est crudelis : ergo*
is. *Aliquis crudelis est injustus.*

Da- *Omnis Tyrannus est crudelis.*
ri- *Aliquis injustus est Tyrannus : ergo*
i. *Aliquis injustus est crudelis.*

Parag. 5. Exemplum Reductionis per impossibile
Exemplum *Baroco* secundæ figuræ : cujus initialis B. ostendit reducendum ad *Barbara* ; C. reducendum per impossibile. Fit autem talis deductio, cum ex contradictoria conclusionis cum altera præmissarum infertur contradictoria altera præmissæ ; Minoris scilicet in secunda figura, Majoris in tertia ; juxta versus.

Servat majorem, mutatque secunda minorem
Tertia majorem mutat, servatque minorem.

Reducitur ergo *Baroco* hunc in modum.

Bar- Omne rationale est risibile.

roc- Aliquod animal non est risibile : ergo

o- Aliquod animal non est rationale.

Bar- Omne rationale est risibile.

ba- Omne animal est rationale : ergo

ra- Omne animal est risibile.

Usus talis reductionis est, ut qui concessis Parag. 6.
Majori & Minori negat ex illis sequi conclu- *Usus redu-*
sionem in Modis secundæ aut tertiæ figuræ, *tionis per*
aut indirectis primæ ; per absurdam conclu- *impossibile.*
sionem alteri concessarum contradictoriam, ex
contradictoriâ conclusionis illatam, cogatur
tandem agnoscere colligendi necessitatem,
quam negabat in illis modis. Atque omnis
ejusmodi Argumentatio ducens ad impossibile
ninitur duobus istis fundamentis: *Contradictio-*
narum alteram perpetuo esse veram, alteram fal-
sam : Et, Ex veris nisi vera sequi non posse.

Soli ex omnibus modis *Baroco* & *Bocardo* sig- Parag. 7.
nantur litera C : quod illæ non alio modo re- *Reductio*
duci possunt, quam per impossibile : non quod *omnium*
illæ solæ ita reducuntur : Nam & Imperfecti *imperfecto-*
omnes reducuntur per impossibile : quamvis *rum modo-*
non semper ad Modum suæ initialis. Id quod *rum per*
aliqui conati sunt istis vocibus exprimere, Ne- *impossibile.*
nesciebatis, Odiebam, Letare, Romanis, in quibus
quatuor vocales denotant quatuor perfectos
modos, pro ratione quantitatis & qualitatis
conclusionum per illas vocales signatarum : sc.
A. *Barbara*, E. *Celarent*, I. *Darii*, O. *Ferio*. De-
inde tot syllabæ tot modos designant, idque
vulgato ordine : ita ut ly *Nesciebatis* significet
quin-

quinque indirectos primæ: ly *Odiebam* quatuor secundæ: ly *Letare*, Romanis sex tertiæ figuræ modos. Ergo in ly *Romanis* prima syllaba *Ro* ostendit quartum modum tertiæ figuræ, sc. *Datiss*, reducendum esse ad *Ferio*.

¶ Parag. 8. Nec imperfecti solum ad perfectos; sed & *Reductio* ex perfectis particulares, & minus perfecti ad perfectos universales & perfectissimos, hoc est, *Darii* & *Ferio* ad *Barbara* aut *Celarent* reducuntur per impossibile: licet non immediatè. Reducuntur enim *Darii* ad *Camestres*, & *Ferio* ad *Cesare* figuræ secundæ modos per impossibile, eo pacto quo reducuntur modi secundæ figuræ ad modos primæ: & tum postea reducuntur ostensive ad *Celarent* in prima.

Quæstiones Quinti Capitis.

1. De definitione & usu *Reductionis*.
2. De *Reductione* ostensiva, & ad impossibile.
3. De *Reductione* indirectorum primæ figuræ.
4. De *Reductione* modorum secundæ figuræ.
5. De *Reductione* modorum tertiæ figuræ.
6. De *Reductione* perfectorum primæ figuræ ad perfectissimos.
7. De resolutione *Syllogismorum* unius figuræ in aliam.

C A P. VI.

De Inventione medii termini.

Parag. 1. **C**opia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet ex inventionione aptorum Mediorum: de quâ quantum ad figuras dari possunt Regulae quædam generales Figuræ.

urarum ac Modorum rationi accommodatæ :
*speciales enim Regule ex natura Thematum
 ive Terminorum Problematis ex Topicis col-
 ligendæ sunt.*

Quicquid potest esse *Medium* in aliquo syl-
 logismo, erit necessario alterius extremorum
 (quæ in problemate seu Conclusionem conti-
 nentur) aut *Antecedens*, aut *Consequens*, aut *Re-
 pugnans*. *Antecedens* alicujus termini est, quod
 potest ei universaliter subijci : *Consequens*, quod
 potest de eo universaliter prædicari : *Repug-
 nans*, sive extraneum, quod nec ei subijci po-
 test, nec de eo prædicari. Horum autem sin-
 gula considerari debent ratione habita ad u-
 trumque extremum ; *Majorem* sc. *Terminum* &
Minorem. Quorum Major *Prædicatum* est Con-
 clusionis, Minor *Subiectum*.

Parag. 2.

*Medii in-
 veniendi
 ratio ad
 extrema.*

Ad inveniendum ergo *Medium* probandæ
 cuivis conclusioni aptum, observentur *Re-
 gulæ*.

Parag. 3.

*Regulæ in-
 veniendi
 medium.*

1. Si concludenda sit *Universalis affirmativa* ;
 quærendum tale *Medium*, quod sit *Antecedens
 Majoris extremi*, & *Consequens Minoris* : & fiet
Syllogismus in Barbara.

2. Si *Particularis affirmativa* ; quærendum
Medium, quod vel sit *Antecedens Majoris*, &
Consequens Minoris, & erit *Syllogismus in Da-
 nielii* : vel *Antecedens utriusque*, & erit in *Da-
 nielii*, *Disamis*, aut *Datisti*.

3. Si *Universalis Negativa* : quærendum *Me-
 dium*, quod vel sit *Repugnans Majoris*, & *Con-
 sequens Minoris* ; & erit *Syllogismus in Celarent*,
 aut *Cesare* : vel *Consequens Majoris* & *repugnans
 Minoris*, & erit in *Camestres*.

4. Si *Particularis negativa* : quærendum *Me-
 dium*, quod vel sit *Repugnans Majoris* & *Consequens
 Minoris*.

In quibus versiculis tertia cujusque vocali *syllaba* notat *conclusionem*, ejusque syllabæ *vocalis conclusionis quantitatem & qualitatem*; *Supra*. In Prioribus syllabis duarum vocalium A & E. A notat *majus extremum*, sive prædicatum Quæstionis; E *minus extremum*, sive subjectum; literarum vero B, C, D, F, G, H, in versiculis tum in *schemate*, atque etiam præcarum ad oram *Schematis pictarum* β, γ, ζ, η, θ, B & α significant *Consequens*, C & Antecedens, D & δ *Repugnans Prædicati*; & ζ *Consequens*, G & η *Antecedens*, H & Repugnans *Subjecti*: e. g. ly *Fecana* ostendit, quod ad probandam quæstionem *universalem affirmativam*, sumendum sit tale medium, quod sit *Consequens Subjecti*, & *Antecedens Prædicati*.

Notandum 1° *Gebali* concludere indirectè *Parag. 6.* tantum, in prima figura: 2do in conclusione *Notanda* *universali* *eminenter* *contineri* *suam particularem*; & consequenter modum *particularem* *idem Medium* *requirere*, quod *modus universalis* *eiusdem figuræ* *sibi affinis*; ut *Fecana* *non tantum conclusioni* *in Barbara* *subservire*, *sed & in Darii*. 3°, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* *propterea inutiles esse*, quod in *Febas* *essent duæ affirmativæ* *in secunda figura*; in *Hedas* *ambæ remissæ essent negativæ*; in *Hecas* *esset minor negativa* *in prima, vel tertia figura*.

Quæstiones Sexti Capitis.

1. De copia Argumentorum.
2. De Habitudine Medii ad extrema.
3. De Conjugationibus inutilibus.
4. De medio respectu Problematis A.

O

5. De

5. De medio respectu Problematis E.
 6. De medio respectu Problematis I.
 7. De medio respectu Problematis O.

C A P. VII.

De Syllogismis quibusdam Specialibus.

Parag. 1.
Syllogismi
quidam
speciales.

SUNT quædam Syllogismorum formæ quæ propter aliquam à superioribus discrepantiam peculiari indigent consideratione quales sunt *Syllogismus Expositivus*, *Syllogismus ex Obliquis*, & *Syllogismus Modalis*.

Parag. 2.
Expositivus
us syllogis-
mus.

Syllogismus Expositivus est, in quo datur terminus aliquis, & propositio singularis. Ejus usus præcipuus est in *tertiâ* figura: in qua sæpe propositiones particulares exponuntur per singulares; quo illationis necessitas evidentius & penè ad sensum pateat. Non tamen peculiaris est ejusmodi expositio *tertiæ* Figure (ut nonnullis placuit;) sed habet suum usum & in reliquis. Aptissime quidem convenit *tertiæ*; quod in illa Medium ubique subjiçitur, & singularium maxime sit proprium subjiçiri; ut,

Socrates est homo,
Socrates est doctus: ergo
Aliquis homo est Doctus.

Parag. 3.
Syllogis-
mus ex ob-
liquis.

Syllogismus ex Obliquis est, cum aliquis terminus minorum, præcipuè vero medius, est obliquus: De quo breviter tres regulæ observentur.

1. Extremum in Præmissis obliquum, obliquum maneat & in conclusione.

2. Me

2. Medio existente obliquo in altera præmissa, Extremorum illud quod cum eo in illa conjungitur in conclusione rectum esto, reliquum vero obliquum: ut *Omnes homines equus currit, Socrates est homo: ergo, Socratis equus currit.*

3. Ex negativa de termino obliquo, & affirmativa de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Syllogismus Modalis est, in quo propositio, aut Parag. 4.
propositiones modificantur: Estque, si omnes *Syllogis-*
modificentur, *mere Modalis*; sin aliqua sit mo- *mus moda-*
nalis, aliqua de inesse, *Mixtus Syllogismus*. In *lis.*
his explicandis pene nimius est *Aristoteles lib. 1.*
prior. Analyt. Is consulendus: quod nunc
gitur, compendium est.

Quæstiones Septimi Capitis.

1. De Syllogismo Expositorio.
2. De Syllogismo ex Obliquis.
3. De Syllogismo mere Modali.
4. De Syllogismo mixte Modali.

C A P. VIII.

De Enthymemate & Sorite.

Syllogismi secundario dicti sunt aut Deficientes, aut Redundantes: Deficiens vocatur Enthymema. Est autem Enthymema Logicum, (nam rhetoricum aliud est rationis) Argumentatio, in qua ex una præmissa inferitur conclusio: ut, *Socrates currit, ergo est Animal.* Deficit autem Enthymema non reipsa, sed quoad

Parag. 1.
Enthymematis definitio.

enunciandi modum: nec deest altera praemissa (ut quam termini sufficiunt) sed reticetur. Utimur Enthymemate, aut brevitate gratia cum praemissa quam suppressimus est evidens aut fugae & occultationis, cum est infirma; aut ornatus, ne impediatur orationis flumen.

Parag. 2.
Reductio
Enthyme-
matis ad
syllogis-
mum.

Enthymema ad Syllogismum reducitur per additionem illius praemissae, quae deest: Major sc. vel Minoris. Utra vero harum desit cognoscitur ex terminis. Deest enim Major, si Subiectum Consequentis reperiatur in Antecedente; si vero Praedicatum Consequentis reperiatur in Antecedente, tum deest Minor: Propositio autem quae supplenda est, ex duobus illis terminis confici debet, qui semel tantum reperiuntur in Enthymemate. Consequutio Enthymematis in Scholis Argumentum dici solet quae si sit falsa & independens, negamus Argumentum sive Consequentiam.

Parag. 3.
Prosyll-
logismus.

Syllogismus Redundans virtualiter continet plures Syllogismos: eosque vel Inaequaliter vel Aequaliter. Inaequaliter plures completur, qui alicui praemissa principali Prosylllogismum adjungit, qui eam confirmet, aut illustraret: ut,

Nullus injustus est amandus.

• Omnis Tyrannus (crudelis quum sit) est injustus: ergo

Nullus Tyrannus est amandus.

Parag. 4.
Resolutio
Prosyll-
logismi.

Resolviturque in plures, si (praeter principalem syllogismum) ex Prosylllogismo; tamquam antecedente, & praemissa cui additur tamquam consequente fiat Enthymema; illudque tandem, quo dictum est modo, reducatur ad perfectum Syllogismum. Incommodè loquuntur

in Scholis, qui inter disputandum penultimum Syllogismum *Prosyllogismum* vocant; am potius posterior quisque syllogismus inter disputandum sit *Prosyllogismus* prioris, ut pote ad aliquam ejus præmissam confirmandam additus: perpetuo enim quod in *Genesi* prius est, id est posterius in *Analysi*, & è converso.

Syllogismus Redundans, qui virtualiter & æqualiter continet plures, *Sorites* dicitur. Est autem *Sorites* Argumentatio in qua plures propositiones ita coacervantur, ut prædicatum prioris propositionis perpetuo subsumatur velut subjectum sequentis, donec tandem ultimum prædicatum cum primo Subjecto comparatur: ut,

Omnis homo est Animal.

Omne Animal est vivens.

Omne vivens est corpus.

Omne corpus est substantia: ergo

Omnis homo est substantia.

Sorites vim habet in terminis duntaxat necessario subordinatis: subordinatione sc. vel prædicamentali, vel Causali. Fundatur hoc Argumentandi genus in prima Regula Antepredicamentali; & eodem modo intelligendum est, quo illa. Resolvitur *Sorites* in tot syllogismos in *Barbara*, quot sunt termini subsumpti ante conclusionem; qui singuli erunt *Media* singulorum syllogismorum: proinde in dicto exemplo sunt virtualiter tres syllogismi; quorum primi medium erit ly *Animal*, secundi ly *vivens*, tertii ly *Corpus*.

Parag. 5.

Sorites.

Parag. 6.

Soritis le-

ges & re-

solutio.

Quæ-

Quaestiones Octavi Capitis.

1. De Enthymemate.

2. De Prosyllogismo.

3. De Sorite.

C A P. IX.

De Syllogismo Hypothetico.

Parag. 1. **S**yllogismus Hypotheticus est, in quo reperitur
 Syllogis- propositio aliqua Hypothetica. Estque
 mus mere vel pure, vel ex parte solum Hypotheticus. Pure
 hypotheti- Hypotheticus est, cujus omnes propositiones sunt
 cus. Hypotheticae: ut,

Si Socrates sit homo, est Animal.

Si Socrates sit rationalis, est homo: ergo

Si Socrates sit rationalis, est Animal.

Reduciturque ad Categoricalum in Barbara
 remoto tantum subjecto Antecedentis; sic

Omnis homo est Animal.

Omne rationale est homo: ergo

Omne rationale est Animal.

Parag. 2. **S**yllogismus ex parte Hypotheticus est, cujus
 Syllogis- tantum major Propositio est Hypothetica. Est
 mus condi- que Conditionalis, & Disjunctivus: Copulati-
 tionalis. vus enim non datur, nisi negativus; qui ad
 disjunctivum pertinet. Conditionalis, sive strictus
 Hypotheticus est, qui constat ex majori Condi-
 tionali.

Ejus

Ejus du-
plex forma
est, sc.

1. A positione Antecedentis ad
positionem Consequentis : ut, *si*
est homo, est animal ; sed est homo :
ergo est animal, non è converso.

2. Ab everfione Consequentis ad
everfionem Antecedentis : ut, *si est*
homo, est animal ; sed non est animal :
ergo non est homo, non è converso.

Reducuntur Conditionales ad Categoricals :
Conditionales prioris formæ ad modos primæ fi-
uræ, in quibus minor est affirmativa : posteri-
oris vero ad modos secundæ, in quibus minor
est negativa. In utraque major conditionalis
debet fieri categorica, conjungendo Prædicata
Antecedentis & consequentis, omiffis subiectis
utriusque : ut in superioribus exemplis Major
fit Categorica, *Omni homo est animal.*

Syllogismus Disjunctivus est, qui constat ex
Majori Disjunctiva. Ejus unica tantum est
forma simpliciter necessaria, scil. à negatione
reliquarum partium ad positionem unius : ut,
aut dies, aut nox est ; dies non est : ergo nox est.
A positione vero unius ad negationem reliqua-
rum, ibi duntaxat necessitatem habet, ubi ter-
mini Disjuncti ita immediate sunt oppositi, ut
necesse sit unum inesse subiecto, reliquum non
effe. Reducitur autem Disjunctivus ad Ca-
goricum : mutando Majorem disjunctivam
primo quidem in conditionalem, tum vero
inceps in Categoricalam.

Hypotheticus Redundans dicitur Dilemma. Est
item Dilemma Argumentatio, quæ facta dis-
junctione membrorum, ita adversarium con-
tingit utrinque, ut quamlibet interrogationis
item accipiat, causa tamen cadet. Dicitur
cornutus syllogismus, quod utrinque adversa-
rium

Parag. 3.
Reductio
Conditio-
nalis ad
Categori-
cum.

Parag. 4.
Syllogif-
mus Dis-
junctivus.

Parag. 5.
Dilemma.

fariūm velut cornibus petat, & feriat: Uxorem si ducas formosam, habebis communem: deformem, penam: ergo nulla ducenda.

Parag. 6. Dilemma ita comparari debet: ut, ¹ i. di

Dilemma-junctio. *scilicet* plura; 1. utrumque pars feriat
 is leges & 3. non possit retorqueri. Resolvitur in unum
 resolutio. *logisimum* Hypotheticum, ab eversione consequens

tium ad eversionem antecedentis, & plures Cate-
goricos, ita ut ex singulis membris minorum
cum suis Prosylogismis fiant singuli Cate-
gorici.

Quæstiones Noni Capitis.

1. De Syllogismo mere Hypothetico.
2. De Syllogismo Conditionali.
3. De Syllogismo Disjunctivo.
4. De Dilemmate.

C A P. X.

De Inductione & Exemplo.

Parag. 1.
Inductio.

Inductio est argumentatio, quæ ex singularibus (sive particularibus) sufficienter enumeratis colligit Universale. Ea, *explicita* est, si omnia particularia enumerentur expresse: *implicita* si aliquibus expresse numeratis, reliqua adjecta aliqua clausula; ut, & sic de cæteris, & quamvis brevitatis studio non expressa, intelligi tamen significantur: ut, *Iste magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter se habet in reliquis; ergo omnis magnes trahit ferrum.* Estque inductio alia Affirmativa, alia Negativa.

Inductio est utilis admodum, & potens argu- Parag. 2.
mentandi genus: ut quo probentur prima *Inductio-*
principia, & Universalissima: quorum non *nis vis.*
antur cause, nec universaliora, per quæ
possint probari. Nititur autem Inductio hoc
principio velut fundamento necessario. Quod
omnibus inferioribus convenit, id toti superiori con-
venire. Evertitur Inductio, si fiat exceptio,
ut instantia in contrarium.

Exemplum est Argumentatio, in qua ex sin- Parag. 3.
gulari notiore inferitur simile ignotius. *Exemplum*
Fitque duobus modis; nam aut suadendæ quæ-
sioni universali affertur, aut singulari. Uni-
versali, ut si ostenderes exempla Marii & Syllæ
duos summos principes laceraturos Rempublicam:
singulari, ut si ostenderes eodem exemplo Cæsa-
rem & Pompeium laceraturos Rempublicam.

Exemplum potest esse vel unius singularis, vel Parag. 4.
plurium: modo omnium non fit. Est exem- *Exempli*
plum omnium Argumentationum inefficacissi- *vis.*
ma: Illustrat enim magis, quam probat: nec
tam cogit, quam suadet: ut quod fundamento
nitatur tantum probabili, Similibus scil. eadem
ut similia convenire. Evertitur Exemplum fa-
cillime, si dissimilitudinis ratio ostendatur.

Quæstiones Decimi Capitis.

1. De Inductione.
2. De Exemplo.

CAP. XI.

De Fine & Præcognitis Demonstrationis.

Parag. 1. *Argumentationis species quoad Materiam.* **A**rgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam, (nam de formali, & incontracta hactenus egimus) vel *Apodictica* est, quæ & Demonstratio: vel *Dialectica*, quæ & syllogismus Topicus: vel *Sophistica*, quæ & Elenchus, sive Fallacia dicitur.

Differunt ista ex parte

{	Medii:	{	Demonstratione, <i>Necessarium.</i>	
	quod est in		Topico Syllogismo, <i>Probabile.</i>	
{	Finis:	{	Demonstratione, <i>Scientia.</i>	
			qui est	Topico Syllogismo, <i>Opinio.</i>
			in	Elencho, <i>Deceptio.</i>

Parag. 2. *Demonstrationis definitio.* Demonstratio est Syllogismus faciens Scire. Scire autem unumquodque dicimur, cum causam cognoscimus propter quam res est, quod illius rei causa sit, nec possit res aliter se habere. Unde duplex oritur scientiæ Certitudo: Altera Obiecti, vel Scibilis, quando rei causa proxima apprehenditur: Altera Subiecti, vel Scientis, quando sciens certus est rem non posse aliter se habere. Per illam distinguitur Scientia ab Errore: per hanc & ab Opinione, quæ includitur in ratione sui formidinem oppositi.

Parag. 3. *De præcognitis & cognita.* Omnis scientia est conclusionis; oriturque ex præcedenti cognitione præmissarum. Præcognita autem cujusque Scientiæ sunt tria:

Subiectum, Passio & Dignitas sive principium. *præcogni-*
Modi autem quibus ista *præcognoscuntur*, *tionibus.*
præcognitiones appellantur : suntque duæ ;

Quod sit, & Quid sit.

Subiectum est minor extremitas, quæ in quæ- Parag. 4.
to subijcitur, & de qua passio demonstranda *Subiecti*
est : ut *Homo*. De eo utrumque *præcognos-* *Præcogni-*
endum est, & *Quod sit*, & *Quid sit*. *Quod sit*, *tio.*
quia alias frustra quæreretur scientia de eo :
non enim non est scientia : *quid sit* vero,
non *nominis* solum, sed & *Rei* ; cum *quid sit*
Subiecti, sit Medium Demonstrationis, &
Medium *præcognosci* necesse est conclusioni,
item *confuse*. *Præcognitio* *Quod sit*, dicitur
hypothesis ; *Quid sit*, *Definitio*.

Passio est accidens proprium de subiecto de- Parag. 5.
monstrabile ; estque semper Major extremitas, *Præcogni-*
quæ in conclusione prædicatur : ut *Risibile*. *tio Passio-*
tam necesse est *Præcognosci* *Quid sit* ; No- *nis.*
nis dico, non *Rei* : nam *Subiectum* ingre-
ditur ejus *quid sit* *Rei*. Non vero *præcognos-*
tur *Quod sit* ; illud enim est ipsummet *Quæ-*
rum *cujus* scientiam investigamus per De-
monstrationem.

Dignitas, sive principium est propositio per Parag. 6.
nota, in qua passio cum definitione *Subiecti* *Præcogni-*
conjungitur, estque semper Major *Propositio* *tio Digni-*
demonstrationis ; ut, *Omne animal rationale est* *tatis.*
Risibile. Ea cognita *virtualiter* cognoscitur con-
fusio, & in ea *virtualiter* continetur, quæ ta-
men non *actu* cognoscitur, donec assumatur Mi-
nor : quibus cognitis, (et si naturâ posterius,
tamen) *simul tempore* cognoscitur conclusio.
Dignitas *præcognosci* non potest *Quid sit*, cum
propositio complexa, & *Quid sit* sit tantum
complexorum : *præcognosci* tamen debet

Quod sit, hoc est, quod sit vera, alias non posset facere fidem conclusioni.

Quæstiones Undecimi Capitis.

1. De speciebus Argumentationis quatenus materiam certam restringitur.
2. Sitne Scientia, & Demonstratio?
3. An aliquid sciatur de novo?
4. De fine & usu Demonstrationis.
5. An omnis doctrina discursiva sit ex præstenti cognitione?
6. De præcognitorum numero.
7. De præcognitione Subjecti.
8. De præcognitione Passionis.
9. De præcognitione Dignitatis.
10. An cognitio Majori & Minori, simul tempore cognoscatur Conclusio?
11. De prima definitione Demonstrationis.
12. De definitione ipsius scire.
13. De scientiarum subalternatione.

C A P. XII.

De Conditionibus Propositionum Demonstrationis Absolutis.

Parag. 1. **D**emonstrationis definitio prior erat finali: alteram exhibet Aristoteles materiali, viz. Demonstratio est Syllogismus ex veris, primis, & immediatis, & notioribus, prioribus, & causis conclusionis. In qua definitione quinque ponuntur conditiones Propositionum seu præmissarum in Demonstratione quarum duæ priores Absolutæ sunt, & ipsæ respiciuntur.

respiciunt propositiones in se consideratas, Necessitas sc. & Immedietas; reliquæ Relatæ sunt, sive comparatæ, & respiciunt Propositiones in habitudine ad Conclusionem.

Prima conditio Necessitas est: oportet enim omnes Propositiones in Demonstratione esse necessarias. Sunt autem tres Necessitatis gradus, de Omni, Per se & Universale primum, sive Quædam ipsam præbent ad eum in loco prædicto.

De Omni Propositio tunc esse censetur, cum prædicatum subiecto, & omni inest, & omni tempore: ut Homo est animal. Diciturque de de Omni. Omni Posterioristicum, ad discrimen propositionis universalis quantitatis, quæ de omni Prioristicum dicitur. Differt autem hoc ab illo, quod ad Prioristicum sufficit universalitas subiecti, ad Posterioristicum præter subiecti requiritur & Temporis universalitas: in illo universalitas attenditur ex signo universali, in hoc, ex naturali habitudine prædicati ad subiectum quantumvis absit universale signum.

Per se Propositio tunc esse censetur, cum est in aliquo modorum dicendi per se, sed præferat cum est in primo vel secundo modo: Tertius enim modus est inutilis omnino ad Demonstrationem, & quartus modus ad potissimam demonstrationem, nisi in quantum est reducibilis ad primum vel secundum. Sunt ergo quatuor modi dicendi per se; quibus opponuntur tres modi dicendi per accidens.

Primus modus dicendi per se est, quando prædicatum est de definitione subiecti; ut ista, Homo est animal. Prædicatum autem est de definitione subiecti, vel actu, ut Genus proximum, scitatis. Differentia proxima, & ex eis constans integra definitio; vel implicite, ut Genus remotum, & Differentia remota.

Se-

Parag. 6. *Secundus modus dicendi per se est, quando subiectum est definitione prædicati. Id quod fit quoties propria affectio (una aut per se, aut per divisionem adæquatam) de proprio subiecto prædicatur: ut, Homo est risibilis, numerus est par aut impar. His duobus modis dicendi per se opponitur primus modus dicendi per accidens, cum neuter terminorum est de definitione alterius: quod fit quoties accidens commune prædicatur de subiecto, aut è contra, ut Corvulus est niger.*

Parag. 7. *Tertius modus dicendi per se est, quando existentia prædicatur de substantia, quod fit quoties in propositione (quam vocant secundam adjacentis) terminus substantialis subicitur, ut, Homo est. Huic opponitur secundus modus dicendi per accidens, cum existentia de accidente prædicatur: ut, Albedo est.*

Parag. 8. *Quartus modus dicendi per se est, quando causa externa (Efficiens nimirum vel finis) prædicatur de suo effectu, aut vicissim effectus de ipsa; ut, Jugulatus interiit. Ei opponitur tertius modus dicendi per accidens, cum causa fortuita de effectu prædicatur, aut contra: ut, Socrate ambulante coruscavit.*

Parag. 9. *Quatenus ipsum, sive universalis primum (qui tertius necessitatis gradus est) Propositio tunc esse censetur, quando prædicatum ita universaliter subiecto attribuitur, ut primo ei insit, & cum eo reciprocetur; ut, Homo est risibilis. Hic gradus necessitatis omnium est perfectissimus, & supponit priores duos. Omnes propositiones secundi modi dicendi per se sunt quatenus ipsum: illæ etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de specie.*

In omni demonstratione omnes propositiones Parag. 10.
debent esse *De omni* : & conclusio etiam *Per se*. Quo gra-
vundo modo. In demonstratione autem simpli- du propo-
ter Potissima requiritur, ut omnes propositio- tiones de-
es habeant singulos Necessitatis gradus, ut sint bent esse
e omni, & per se, & quatenus ipsum. necessariae.

Secunda absoluta Conditio propositionum in Parag. 11.
demonstratione est *Immedietas*. Immedie-

1. *Subiecti*, quando prædicatum inest tas duplex
subjecto, nullo mediante alio subjecto, cui
prius insit : id quod fit in omni propo-
sitione *Quatenus ipsum* ; ut, *Homo est ri-*
sibilis. 2. *Causæ* ; quando prædicatum in-
est subjecto, nulla mediante causa propter
quam insit : id quod fit in propositionibus
primo & per se notis : ut, *Totum est majus*
sua parte.

Immedietas causæ perfectior est immedietate
subjecti. Propositiones ergo dicuntur *primæ*
que *immediata* ; quarum non datur Medium,
ut inessendi prædicati in subjecto, aut demon-
strandi prædicatum de subjecto.

Conclusio in omni Demonstratione debet esse
mediata *Immedietate subjecti*, sed nunquam *Im-*
medietate causæ : quia habet semper demonstrari
per medium. Dignitas sive *major propositio*
utque immediatè talis sit : Atque etiam *Mi-*
nor Propositio in Demonstratione potissima, in
enim utraque præmissa debet esse princi-
pium per se notum, & indemonstrabile, ac pro-
inde primum & immediatum etiam *immedi-*
etate causæ.

Parag. 12.
Qualis
immedi-
etas requi-
ritur in
propositio-
nibus.

Quæstiones Duodecimi Capitis.

1. De secunda Definitione Demonstrationis.
2. De tribus gradibus Necessitatis.

3. De

3. De gradu de omni.
4. De gradu per se, & quatuor ejus modis.
5. De primo modo dicendi per se.
6. De secundo modo dicendi per se.
7. De tertio modo dicendi per se.
8. De quarto modo dicendi per se.
9. De utilitate aut inutilitate dictorum modorum ad Demonstrationem.
10. De gradu quatenus ipsum.
11. De necessitate requisita in singulis propositionibus Demonstrationis.
12. De duplici Immedietate.
13. De Indemonstrabilitate Principiorum.
14. De variis principiorum divisionibus & speciebus.

C A P. XIII.

De Conditionibus Propositionum relativarum

Parag. 1. **R**eliquæ conditiones in definitione demonstrationis conveniunt Propositionibus quatenus præmissæ sunt; hoc est cum respectu ad Conclusionem: quas proinde Relativitas seu Comparatas diximus. Sunt eæ tres Prioritas, Notioritas, Causalitas: debent enim præmissæ esse Priores, Notiores, & Causæ conclusionis.

Parag. 2. Prius dicitur, quod potest esse sine altero, seu Prioritas non illud sine ipso, ut Binarius prior est Ternario. Principia ergo sive præmissæ priores sunt conclusionem, licet non tempore, (nam conclusio vera est, quamprimum præmissæ veræ sunt natura tamen; nam conclusio vera est propter præmissas, non illæ propter hanc. Hinc præ-

præmissæ dicuntur *Principia Effendi* conclusi-
onis.

Notius dicitur, quod potest à nobis cog- Parag. 3.
osci sine altero, sed non illud sine ipso: ut, *Notioritas*
inarius notior est *Ternaria*. Præmissæ ergo *præmissa-*
unt notiores nobis conclusione: aliàs enim *rum.*
non possunt efficere in nobis cognitionem Con-
clusionis, quia propter quod unumquodque est tale,
illud ipsum necesse est sit magis tale. Licet enim
singularia & effectus, quorum est *Conclusio*, sunt
nobis notiora Universalibus & Causis, quo-
rum sunt *Præmissæ*, simpliciter & cognitione con-
fusa: *distincta* tamen & *accurata* cognitione, U-
niversalia & Causæ sunt etiam nobis notiora (&
non *natura* tantum) Singularibus & Effecti-
bus. Hinc præmissæ dicuntur *Principia cog-*
noscenti Conclusionem.

Ex duabus istis conditionibus sequitur ter- Parag. 4.
tia, quæ est *Causalitas*. Præmissæ enim, si sint *Causalitas*
& *Priores* quoad naturam, & quoad nos notiores *præmissa-*
Conclusioni, *Causæ* etiam ejus sint necesse est, *rum.*
unde & *Principia* audiunt. Neque hoc Cog-
noscenti solum, & respectu *consequentia* conclu-
sionis (tales enim sunt præmissæ in omni Syl-
logismo rectè formato;) sed, quod Demon-
strationi peculiare est, *Effendi* etiam, & re-
spectu *inherentia* prædicati in subiecto: nam
medium, quod est in præmissis, est causa *Affe-*
ctionis, quæ est in Conclusioni.

Quæstiones Decimitertii Capitis.

1. De prioritare & notioritate Præmissarum in demonstratione.
2. An Universalia in prædicando sint nobis no-
tiora particularibus?

Q

3. An

3. *An Universalia in causando sint nobis nota
ora Effectibus?*

C A P. XIV.

De Demonstrationis variis gradibus.

Parag. 1.
*Demon-
strationes
non omnes
aeque per-
fectae.*

QUAE haecenus de Demonstratione dictum sunt simpliciter, de perfectissima dumtaxat Demonstratione, quam *potissimam* vocant intelligenda sunt absolute: aliis vero Demonstrationis speciebus, (vel gradibus potius) conveniunt solum per Analogiam ad *potissimam* idque secundum magis & minus pro diverso gradu perfectionis; quod ut cognoscatur plenius considerandi sunt Demonstrationum gradus; atque ut illi, quaestionum *scibilium* numerus.

Parag. 2.
*Quaestio-
nes an sit,
& quid sit.*

Quaestiones scibiles sunt quatuor, quarum duae sunt simplices, *An sit*, & *Quid sit*: duae complexae, *Quod sit*, & *Propter quod sit*. *An sit* quaerit existentiam subiecti, vel praedicati: ut, *An sit Luna?* *An sit Eclipsis?* *Quid sit* duplex est, vel nominis, vel rei: *Quid sit Nominis* quaerit significationem vocis: ut, *Quid Luna significet?* *Quid sit Rei* quaerit definitionem rei per vocem significatae: ut, *Quid sit Luna?* Hae Quaestiones cum sint simplices, habent praecognoscendi ante demonstrationem, non scire per demonstrationem: *Quaestio demonstrationis* est quaestio Conclusionis, & proinde complexa.

Parag. 3.
*Quaestio-
nes quod
sit, & cur
sit.*

Quaestionum complexarum *Quod sit*, sive *Utrum sit*, quaerit connectionem praedicati propositionis cum subiecto: ut, *Utrum Luna sit Eclipsabilis!* *Cur sit*, sive *propter quid sit*, quaerit

it causam connexionis prædicati cum sub-
jecto : ut, *Cur Luna eclipsetur ?* Harum quatuor
quæstionum tertia se habet ad quartam, ut pri-
ma ad secundam : tunc enim quærimus *Quid*
sint in simplicibus terminis, cum novimus esse,
& tunc quærimus *Cur sint* in propositionibus,
cum novimus quod sint.

Ex duplici ergo ista quæstione, *ὅτι & διότι*, Parag. 4.
oritur duplex Demonstratio ; prior & imper- Demon-
fectior (quæ dicitur demonstratio *ὅτι*, sive stratio
Demonstratio quod sit) probat tertiam quæstio- quod &
nem, sc. *Prædicatum illud inesse illi subjecto* : Po- propter
terior & perfectior, quæ dicitur demonstra- quid.
tio *διότι*, sive Demonstratio propter quid,) pro-
bat quartam quæstionem, sc. *Prædicatum illud*
propter illam causam inesse illi subjecto. Utraque
ursus aut Universalis est, aut Particularis : At-
que iterum aut Affirmativa, aut Negativa.

Demonstratio Universalis est, in qua demon- Parag. 5.
stratur prædicatum inesse subjecto, cui primo Demon-
inest & immediate ; ut, si demonstretur Sen- stratio u-
sibilitas de Animalis. Particularis est, in qua ni-versalis
demonstratur prædicatum inesse subjecto, cui & parti-
non inest primo & immediate : ut, si demon- cularis.
stratur *sensibilitas de homine*. Unde ista con-
clusio : *omnis homo esse sensibilis* facit Syllogis-
mum universalem quidem Prioristice, sed Po-
terioristice non ; quia non est quatenus ipsum,
& universalis primum.

Demonstratio Affirmativa est, in quâ Affe- Parag. 6.
ctio demonstratur inesse suo primo subjecto, Demon-
vel alicui ejus parti : ut *Sensibilitas inesse Ani- stratio Af-*
malis, vel Homini. Negativa est, in qua affe- firmativa
ctio demonstratur non inesse ei, quod nec est & Negati-
us primum subjectum, nec subjecti pars : ut va.
sensibilitas non inesse Lapidi. De-

Parag. 7. Demonstratio Universalis nobilior est comparata- ticulari ; & Affirmativa Negativa : non tamen absoluta, & simpliciter, sed cæteris paribus. At Demonstratio Propter quid simpliciter prior & nobilior est Demonstratione quod : unde quælibet Demonstratio Propter quod, licet particularis aut negativa, nobilior tamen est quavis demonstratione quod, quantumvis Affirmativa & universalis. Est & Demonstrationis præter dictos, gradus quidem alius : Demonstratio sc. ducens ad impossibile, omnium infimæ & vix digna, quæ demonstrationibus annumeretur ; quæ tamen ingentem habet usum, & propterea à bonis autoribus recepta.

Parag. 8. Demonstratio quod duobus fit modis. Altero cum causa demonstratur inesse subjecto per effectum Proximum ; ut, Rationalitas hominis per Risibilitatem : & dicitur Demonstratio per effectum. In tali Demonstratione Medium est effectus proximus ; Prædicatum Conclusionis causa ejus : Major propositio est in primo vel secundo modo dicendi per se ; Minor in tertio modo si sit Demonstratio (ut ferè est) affirmativa, sive primæ figuræ.

Parag. 9. Altero modo fit demonstratio quod, cum effectus demonstratur inesse subjecto per causam remotam non reciprocam, vel potius demonstratur non inesse ei, quod non est ejus subjectum per talem causam : & dicitur demonstratio a causa remota. Est autem talis Demonstratio vix alia quam negativa, & consequenter secundæ figuræ in Camestres : nam ejus Medium est causa remota non reciproca, quæ in Majori propositione conjungenda est cum Effectu, in Minori removenda à non subjecto. Non enim potest conjungi cum subjecto in m-

ori nisi esset reciproca cum eo, ut si probe-
 ar *Lapidem non respirare, quia non est animal.*
 tali demonstratione Major debet esse de
 omni, & per se quarto modo: sed nulla propo-
 sitio immediata.

Ex prædictis liquet, Demonstrationem va- Parag. 10.
 rias subire posse distributiones, pro varia sui Demon-
 atione. Est enim *Demonstratio*, spectata quoad strationis
 1. *Quantitatem*, alia universalis, alia par- varia Di-
 ticularis. visiones.

2 *Qualitatem*, alia affirmativa, alia nega-
 tiva.

3. *Modum procedendi*; alia offensiva, alia de-
 ductiva ad impossibile, vel absurdum.

4. *Ordinem*; alia à priori, alia à posteriori.

5. *Medium*, alia à Causa, alia ab Effectu.

6. *Finem*; alia (demonstrans) Quod sit,
 alia Cur sit.

7. *Vim*; alia potens, alia potior, alia potis-
 sima.

Quæstiones Decimiquarti Capituli.

1. De quatuor quæstis.

2. De demonstratione Universali & Parti-
 culari.

3. De demonstratione Affirmativa & Nega-
 tiva.

4. De demonstratione Offensiva & ducente ad
 impossibile.

5. De demonstratione quod, ab effectu.

6. De demonstratione quod, a causa remota non
 reciproca.

7. De demonstrationis speciebus & divisionibus
 aliis.

C A P. XV.

De Demonstratione Arti.

Parag. 1.
Quatuor
Causarum
genera.

Demonstratio propter quid non omnis est Potissima, sed habet suos quosdam gradus : in omni tamen Medium est aliqua causa passionis. Causarum autem genera sunt quatuor.

Est omnis causa vel

Interna
eaq; vel

1. *Materialis* : ex qua res fit
ut statuæ *Æs*.

2. *Formalis* : per quam res fit
ut statuæ propria sua figura.

Externa
eaq; vel

3. *Efficiens* : à qua res fit :
statuæ *Polycletus*.

4. *Finalis* : propter quam res
fit : ut statuæ *Memoria viri al-*
cujus illustris.

Parag. 2.
Ex quibus
causis possit
demon-
strari.

Demonstrari non potest per omnia causarum genera. Sunt enim è Causis *Materialis* & *Formalis*, qua tales, simpliciter inutiles demonstrationi : quamvis enim *Materia subiecti* possit esse aliquando, & in potissima *Forma subiecti* semper sit medium, hoc tamen sit quatenus sunt *Efficientes Affectionis* præcise : nam causa effectus demonstrandi est medium ; is tamen *Affectus* est, non *Subiectum*. Relinquantur ergo extrinsecæ tantum causæ ; *Finalis* & *Efficiens*. Demonstrationes per finalem causam potissimam contingit fieri in *Artibus* & *Prudentiis* ; in quibus res aguntur, aut fiunt propter finem : in *Disciplinis vero theoreticis* parciorem habent usum Demonstrationes per *Finalem*, frequentiore multo per *efficientem* causam.

causa effici-
s vel est

Remota; quæ effectum non Parag. 3.
immediate, sed alio mediante *Causæ ef-*
fectu producit; quomodo ele- *ficientis*
vatio vaporis in nubem est causa *divisio.*
pluvia.

Intrinsæca; quæ sub-
jecto effectus inest: quo-
modo *Rationalitas* est
Proxi- causa *Risibilitatis.*
ma.

Extrinsæca; quæ sub-
jecto effectus non inest:
quomodo *interpositio ter-*
ræ est causa *Eclipsis.*

Præter has sunt & aliæ causæ Finalis &
efficientis divisiones: ex quarum varietate
oriuntur differentiæ Demonstrationum
1671.

Ut cum probatur effectus :

1. *Per finalem remotam* : ut Animal habere Parag. 4.
almones, propter conservationem vitæ. *Varii mo-*
2. *Per finalem proximam* : ut Animal habere *di Demon-*
almones, propter refrigerium cordis. *strationum*
3. *Per efficientem remotam*, sed cum effectu *1671.*
reciprocam; ut, Animal augeri propter ani-
am.
4. *Per efficientem proximam intrinsæcam*; ut
Lunam eclipsari, propter interpositionem
terræ.
5. *Per efficientem proximam intrinsæcam*, sed
subjecto essentiali; ut Lunam paulatim il-
luminari propter figuram sphericam. Habent
demonstrationum sive *modi*, sive *species*,
et usus: constantque ex propositionibus,
et mediis exigentia, aut omnibus at ali-
quibus aliquo saltem gradu necessariis. Sed
mi-

minutatim singula explicare non licet, ad
tissimam properantibus.

Quaestiones Decimiquinti Capitis.

1. De quatuor causarum generibus.
2. De inutilitate Materialis & Formalis Causae ad Demonstrationem.
3. De demonstratione per causam Finale.
4. De demonstratione per Efficientem Remotam reciprocam.
5. De demonstratione per Efficientem Proximam extrinsecam.
6. De demonstratione per Affectionem priorem.

C A P. XVI.

De Demonstratione Potissima.

Parag. 1.
Potissima
Demon-
stratioque
sit.

QUAS haecenus exposuimus Demonstrationum differentias, nulla earum Potissima illa est, quam quaerimus, Demonstrationem in qua sc. unâ omnes Necessitatis & Immediate gradus perfecte reperiantur. Ea venduntur talis est, In qua effectus demonstratus inesse Subjecto primo & immediate per causam Efficientem proximam Subjecto Essentialem: hoc est, in qua propria Affectio probatur inesse speciei per essentialem speciei definitionem ut in ista;

Omne Animal Rationale est Risibile.

Omnis homo est Animal Rationale: ergo

Omnis homo est Risibilis.

Parag. 2.
Leges potissimae demonstrationis.

1. Medium esto causa utriusque extremi: Formalis sc. Subjecti sive speciei, Efficiens Praedicati sive Passionis. Proinde illae in quibus

Me

Medium non est definitio Subiecti non sunt
potissimæ.

1. *Omnes propositiones sint de omni.* Proinde
non potest fieri Demonstratio potissima nisi in
Barbara.

3. *Omnes propositiones sint per se primo, aut se-
cundo modo.* Conclusio semper secundo; præ-
missarum major etiam secundo; Minor primo.
Proinde illæ in quibus altera præmissarum est
per se tantum quarto modo non sunt po-
tissimæ.

4. *Omnes propositiones sint quatenus ipsum.* Pro-
inde illæ, in quibus vel conclusio vel aliqua
Præmissarum non est reciproca, non sunt po-
tissimæ.

5. *Utraque præmissarum sit principium;* Ma-
ior, ut *hypotesis*; Minor, ut *definitio*: & con-
sequenter immediatum immedietate causæ, ac
indemonstrabile.

Ex his sequuntur quædam *Potentia* Demon-
strationis: quæ sunt præcipuè tres istæ; *Ana-* Parag. 3.
lysis, Regressus, Conversio in definitionem. *Analysis* De *Analys*
est Resolutio effectus in causas suas primas ad si demon-
strations.
pariendam perfectam ejus scientiam. Cum
nim sit catenâ quædam, & subordinatio *Effici-*
entium & Effectorum, quamvis effectus poste-
rior possit quidem demonstrari per effectum
priorem; non tamen in eo acquiescet mens,
sed ulterius requirit causam etiam illius effe-
ctus, atque ita deinceps, quoad perveniatur ad
primam causam, cujus non datur causa, quæ
est *Forma subiecti*, & in qua sola quietatur ani-
mus: ut si demonstretur *Augmentatio* de omni
vivente per *Nutritionem*; illa rursus per *facul-*
tatem vegetantem; atque illa demum per *A-*
nimam.

Parag. 4. Regressus est Reciprocatio causae & effectus per
 De Re- Demonstrationem : quâ effectum per causam
 gressu De- per quam ipse prius demonstrabatur, reciproco
 monstrati- demonstramus. Dicitur hæc Potentia Re-
 onis. gressus : quia intellectus noster postquam è con-
 fusâ quadam & experimentalî cognitione effe-
 ctus, tanquam sensui propinquioris progressu
 fuerit ad similem & confusam causæ cogniti-
 onem, atque per multiplicem commentatio-
 nem, & collationem causæ ad effectum, ma-
 turaverit illam cognitionem usque adeo ut
 confusâ fiat distincta : regreditur deinde à cog-
 nitione illâ causæ distinctâ, ad similem & di-
 stinctam cognitionem effectus. Progressus ergo
 fit per Demonstrationem quod & à Posteriori, re-
 spicitque confusam cognitionem causæ per effe-
 ctum : Regressus vero per Demonstrationem propter
 quid, & à priori ; respicitque distinctam cog-
 nitionem effectus per causam, differtque prop-
 terea à vitio illo Demonstrationis, quem Cir-
 culum appellant, cum quæritur talis reciproca
 Demonstratio, quæ sit utrobique Propter quid
 & à priori : quam ut impossibilem merito re-
 jicit Aristoteles.

Parag. 5. Conversio Demonstrationis in definitionem est
 De conver- cum ex terminis Demonstrationis per eorum
 sione de- transpositionem construitur definitio Acci-
 monstrati- dentis Proprii : est autem Accidentis Pro-
 onis in defi- prii
 nitionem.

Partialis; eaq̃ aut
 1. *Nominalis*; quæ genere & Sub-
 jecto constat; ut *Eclipsis est defectus*
luminis in Luna; sumendo ly *Nomi-*
nale, non ut *Realis* opponitur, sed ut
Causali.
 2. *Causalis*; quæ ex ejus causa con-
 stat: ut *Eclipsis est interpositio terræ*.
Totalis; quæ nominalem simul & cau-
 salem complexa, ex genere, subjecto, &
 causa proxima constat: ut, *Eclipsis est de-*
fectus luminis in Luna propter interpositio-
nem terræ.

Istarum definitionum *Nominalis* est *Demon-*
strationis conclusio; *Causalis* *Principium*; *To-*
alis *integra Demonstratio*, solo terminorum
 ab ea differens: *Definitum* enim est *Majus*
terminum; *subjectum* *Minus*; *causa* *Medium*.

Quæstiones Decimisexti Capitis.

1. De Medio potissimæ *Demonstrationis*.
2. De Primo necessitatis gradu in omnibus pro-
 positionibus potissimæ *Demonstrationis*.
3. De secundo gradu.
4. De tertio gradu.
5. De Immedietate principiorum.
6. De *Analysi demonstrativa*.
7. De *Regressu*, & *Circulo*.
8. De *conversione demonstrationis in definiti-*
onem.

C A P. XVII.

De *Syllogismo Topico in Genere*.

Syllogismus Topicus, (qui & *Dialecticus* Parag. 1.
strictè) est, qui ex probabilibus, vel quasi *Quid syllo-*
 probabilibus parat probabilem opinionem *gismus*
 Con- clu-

Dialecticus : & quid probabile.

clusionis. Probabile vero est, quod primo, aut omnibus videtur, aut plerisque, aut sapientibus, vel omnibus, vel plerisque, vel celeberrimis : ut, *Parentes esse honorandos ; Sola honeste esse bona* : aut secundo, quod alteri probabile simile est ; ut, *unam esse Logicam*, quia una est Grammatica : aut tertio, quod oppositum alteri cui probabili oppositè proponitur : ut, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi : aut quarto, quod in aliqua disciplina receptum

Parag. 2. est : ut, *Contraria contrariis curari*, quia docentur medici.

De Probemate.

Syllogismi Topici partes proximæ sunt Problemata, & Propositiones. Problema sive Quæstio est id de quo differitur probabiliter ; estque Syllogismi jam facti Conclusio. Ut autem Problema aliquod sit Dialecticum duæ requiruntur conditiones.

1. Utile : idque vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum ; ut, *An voluptas sit bona ?* vel ad scientiam, & dicitur Physicum ; ut, *An Mundus sit æternus ?* vel ad aliquod instrumentum serviens illis, & dicitur Logicum sc. quod sit ut, *An divisio sit Syllogismus ?*

2. Dubium : in quo sc. differunt, aut vulgus à sapientibus ut, *An divitiæ faciant felicem ?* aut vulgus inter se ; ut, *An usura sit licita ?* aut sapientes inter se : ut, *An cor sit membrum nobilissimum ?*

Parag. 3. Quatuor Prædicata Topica.

Problematis partes sunt termini Subiectum & Prædicatum. De Subiecto nihil præcipitur. Dialecticus enim nulli certo subiecto est adstrictus. Prædicata vero sunt quatuor : Genus, Definitio, Proprium, & Accidens. Horum Definitio & Præ-

um cum subiecto recipiuntur, sed ita ut finitio ostendit, quid sit res, proprium vero non: Genus, & Accidens non recipiuntur, sed Genus est essentialiter subiecto, Accidens vero non.

Propositiones sunt, ex quibus de problemate probabiliter differitur: suntque Syllogismi Topicæ præmissæ. In iis terminus unice spectandus est Medium sive Argumentum; reliqui enim problematis potius sunt, quam Propositionum. Argumentum est, quod ad aliquid arguendum est affectum. Argumenta ex Locis sunt erudenda: unde & hæc doctrina Topica appellatur; quod in Argumentis secundum locos inveniendis ac iudicandis tota versetur.

Instrumenta inventionis Dialecticæ sunt ista Parag. 5: quatuor: Acceptio propositionum; Ambigui definitionis: Discriminis rerum investigatio: & Consideratio similitudinis rerum. De quorum utilitate, & usu, copiose satis ac perspicue Aristoteles in tota posteriori parte lib. 1. Topicorum.

Parag. 4.
Argumentum quid.

Parag. 5:
Instrumenta inventionis.

Quæstiones Decimiseptimi Capitis.

1. De libris Topicorum Aristotelis.
2. De Utilitate Dialecticæ.
3. De Syllogismo dialectico & opinione.
4. De Propositione Probabili.
5. De Problemate Dialectico.
6. De quatuor Prædicatis Topicis.
7. De numero & utilitate Instrumentorum Inventionis dialecticæ.
8. De propositionum Sumptione.
9. De Distinctione ambigui.
10. De Indagatione discriminis.
11. De Similitudinis consideratione.

G A P. XVIII.

De Locis Topicis.

Parag. 1. **L**ocus est Argumenti sedes. Estque Locus duplex: Maxima, & differentia. Maxima est præceptum Logicum, in quo fundatur vis argumenti. Locus differentia maxima est notatio præcepti secundum differentiam simplicis thematis, unde ducitur Argumentum. Exempli gratia, si quis probaverit Socratem esse hominem, eo Argumento quod si Animal rationale. Argumentum talis syllogismi dicitur ductum à loco definitionis, arque etiam ejus vim omnem niti hoc loco, quod si Cuicunque definitio attribuitur, eidem & definitum: hic per locum intelligendo Maximam illic Differentiam Maximam.

Parag. 2. Cuilibet loco differentia Maxima respondeat locus Maxima: ut loco a Definitione ista, Cuicunque attribuitur definitio, eidem & definitum. Locos Differentia Maximarum simpliciter Locos, Locos Maximas simpliciter Maximas appellabimus. Loci ad Inventionem, Maxima ad Judicium pertinent magis. Maxima non sunt omnes ita perpetuo veræ, quin ut quandoque earum aliqua admittant exceptiones, quas Fallacias dicemus.

Parag. 3. Locorum ordinem variè varii instituunt. Apagæ, qui Rhetoricos hic obtrudunt. Diatribeticos Aristoteles universos ad quatuor prædicatos Topica retulit. Qui explicatius & distinctius eorum aliqui locos faciunt (qua internos, quos externos, qua medios, omnino viginti quatuor) quem

dem numerum alii ad tredecem contraxerunt,
decem alii : alique aliter.

Haud fortassis incommode facturi sumus, si Parag. 4:

septem complexiones classium sive notarum Locorum
cos omnes & Argumenta reduxerimus : & classes, &
ne istæ, 1. *Causa & Effectus*. 2. *Subiectum & ordo*.
videns. 3. *Dissentanea & Comparata*. 4. *Con-*
gata & Notatio. 5. *Totum & Pars*. 6. *Genus*
Species. 7. *Definitio & Divisio* : quibus octa-
loco addi potest Inartificialium argumen-
rum sedes Testimonium, sive *Authoritas*. Nos
unc ordinem secuturi singulis Locis suas
Maximas, & Maximis Fallentias subjiciemus.

Quæstiones Decimioctavi Capitis.

1. De Locis Maxima & Differentia Maxima.
2. De Locis Rhetoricis hinc excludendis.
3. De Locis Internis, Externis, Mediis.
4. De octo Locorum classibus.
5. De usu Locorum, & de Argumentis inde eru-
endis.

C A P. XIX.

De Locis à Causa & Effectu.

Causarum genera quatuor diximus supra.

Sunt & aliæ earum divisiones : sed
presenti negotio accommodatissimæ sunt hæ.

1. In Solitariam, sive totalem; ut, Aurum Mone-
æ, Sol Diei : & Sociam, sive partialem; ut, Lignum
Domus ; Natura eruditionis. 2. In Causam Actu,
et Edificans Domus : & Potentia, ut, Archi-
tectus Domus. 3. In Remotam, ut Morbi Con-
vivium, Calicis Sulphur, Pharmaci Sanitas :
& Proximam ; ut Cruditas Morbi, Aurum Ca-
licis,

Parag. 1.
Locis Præ-
cognitis.

licis, Pharmaci Purgatio. 4. In *Causam* per se; ut Sol Luminis, Architectus Domus: *Causam* per *Accidens*; ut Sol Cæcitatibus, Medicus Domus.

Hujus loci Maxime sunt istæ.

Parag. 2.
Maxima
prima.

I. *Posita causa, ponitur effectus, & sublata* litur: ut, si Sol lucet, dies est; si non lucet, dies non est. Fallit prior Maxime pars prima, in *causa remota*, ut qui bibit vinum, non semper inebriatur. 2. In *causa impedita*, gravia non semper descendunt, quia possunt ab aliquo intermedio impediente prohiberi. 3. In *causa per accidens*; ut ex malis moribus non semper fiunt bonæ leges: nec fodiens agrum semper reperit Thesaurum; 4. In *causa non sufficiente per se*; ut, non semper ubi industria est, doctrina est; nec semper fertilis ager, qui bene colitur: quia utrobique alia requiruntur. Fallit posterior pars 1. in *causa per accidens*: ut, potest non fodiens agrum reperire Thesaurum: 2. in *causa quæ aliquando fuit*; ut, manet ædificium mortuo architecto. 3. quoties effectus potest a variis causis aequè produci: ut potest Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex alia causa.

Parag. 3.
Secunda.

II. *Posito effectu ponitur causa, & sublato effectu* litur: ut, si Luna eclipsatur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit prior 1. in effectu per accidens: ut, potest non periri Thesaurus, etiam si ager non fodiatur. 2. in effectu permanente post causam, ut manet domus mortuo ædificatore: 3. in effectu producibili a diversis causis: ut potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1. in effectu per accidens: ut, fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2. in effectu causa quæ

aliquando fuit: ut corruiere potest ædificium,
superstire ædificatore: 3. in effectu liberi agen-
tis: ut, potest esse Medicus, etsi non sanet.

III. *Qualis causa, talis effectus, & e contra*: Parag. 4.
ut, bonæ arboris fructus bonus, & e contra. *Tertia.*
Fallit utrumque, 1. in causis & effectibus equi-
vocis: ut pictoris deformis pulchra potest esse
tabula: 2. in causa materiali propter aliquod
extrinsecum; ut, non quia aqua fluida est, ergo
& glacies.

IV. *Propter quod unumquodque est tale, illud est* Parag. 5.
magis tale: ut, Aër calidus propter ignem ar- *Quarta.*
ruit ignem calidorem. Fallit 1. ubi utrumque
non est tale: ut, vinum quod efficit hominem
ebrium non est magis ebrium, quia non ebr-
ium: 2. ubi illud tale recipit magis & minus: ut,
non est pater magis homo, quam filius, etsi sit
causa cur filius sit homo, quia humanitas non
recipit magis ac minus: 3. in causa non suffi-
ciente per se, ut, non semper præceptor, etiamsi
faciat discipulum doctum, est ipse doctior
discipulo, qui indole & industria accedente
quandoque evadit doctior præceptore.

V. *Causa natura prior est effectu*: ut, ratio ri- Parag. 6.
tibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & fina- *Quinta.*
is causa, in qua sola fallere videtur, etsi me-
diis posterior sit actu & executione, est tamen
prior in intentione agentis, qua etiam sola ra-
tione est causa. Sciendum tamen plerasque
starum Maximarum intelligi præcipue & sim-
iliciter de Causis Internis, & Essentialibus; de
Externis vero aliqua solum ex parte, secundum
quid & per analogiam: & proinde argumenta
his nixa non semper necessario & dictice con-
cludere, sed (ut plurimum) probabiliter tantum
& verisimiliter.

Quaestiones Decimnoni Capitis.

1. De variis Causarum divisionibus.
2. De prima Maxima.
3. De Secunda.
4. De Tertia.
5. De Quarta.
6. De Quinta.

C A P. XX.

De Locis à Subjecto & Accidente.

Parag. 1.
Præcogni-
tio loci.

NON hic Subjectum pro substantia cui in-
hæret Accidens, aut Accidens pro eo
quod Substantiæ inhæret, præcisè & adæquatè
sumuntur: sed Subjectum pro omni eo cui ali-
quid attribuitur quod non pertinet ad ejus
essentiam, & Accidens pro omni tali attributo
accipitur. Ut, Numerus est Subjectum paritatis
accidens sc. accidentis. Accidens multifariam
distribuitur, sicut & Subjectum. Nam est ac-
cidens, 1. Proprium & Commune: 2. Separabile
& Inseparabile: 3. Inhærens sive internum, &
Adhærens sive externum: 4. & potissimum, An-
tecedens, ut, lassitudo febris, luna pallida plu-
viæ, & omnia omnino signa Prognostica; Con-
comitans sive connexum, ut, Eclipsis plenilu-
nii; Consequens; ut Dies Auroræ, Partus
conceptionis. Signa etiam & Circumstantia hu-
jus sunt loci.

Hujus loci maximæ sunt.

Parag. 2. I. Posito Subjecto ponitur Accidens Proprium, &
Maxima sublato tollitur, & e contra; ut, si sit homo, est
prima. risibilis, & e contra; & si non sit homo, non
est risibilis, nec e contra. Nunquam fallit ista
prop-

propter Subjecti & proprii Accidentis recipro-
cationem.

II. Posito Subjecto ponitur Accidens Commune, Parag. 3.
sed non e contra; ut, si sit nix est alba; non si
sit album est nix; Fallit prior pars in *Accidente*
separabili: ut, non si sit aqua, necessario est
frigida. Fallit posterior pars, 1. in *Accidente*
Proprio primo modo; ut, si sit scientia, est homo.
2. in *Accidente Individuo*; ut, si sit hæc albedo,
est nix; quia accidens non mutat subjectum.

III. Sublato *Accidente Communi*, tollitur Sub- Parag. 4.
jectum, sed non e contra: ut, si non sit album, *Tertia.*
non est nix; potest tamen esse album, etiamsi
nix non sit. Fallit prior pars in *Accidente Se-*
parabili; posterior in *Accidente primo modo pro-*
prio, & in *Accidente ac Subjecto Individuis*, quem-
admodum in priori maxima.

IV. Posita re ponitur loci & temporis circum- Parag. 5.
stantia, & sublata circumstantia tollitur res; ut, *Quarta.*
Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & ad-
fuit: Si nec tunc vixit, nec adfuit, non inter-
fecit. Nunquam fallit in circumstantia re-
quisita necessario.

V. Posito *Antecedente*, concomitante, consequente, Parag. 6.
ponitur (pro cujusque exigentia) consequens, con- *Quinta.*
comitans, & antecedens (sc. concomitans in esse,
antecedens in esse vel præfuisse, consequens in
esse vel futuro esse) & sublato tollitur. Ut, si
est Eclipsis, est plenilunium: si parit, concepit;
si sit Aurora, sol orietur. Fallit, 1. in non ne-
cessario coherentibus: ut, potest esse non pauper
qui est Philosophus, & cometam non sequi
bellum. 2. In necessario etiam coherentibus, si non
est mutua necessitas: ut, etiamsi sit Eclipsis sit
plenilunium, non tamen si sit plenilunium
continuo erit Eclipsis. Sed & ista non necessa-

ria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, praesertim si multa conglobata in unum fuerint: Unde hunc locum plurimi faciunt *Astrologici, Physiognomici, & Oratores maxime in quaestione Facti.*

Quaestiones Vicesimi Capitis.

1. De Subiecti & Accidentis variis divisionibus.
2. De Circumstantiis & Objectis.
3. De Antecedentibus, Concomitantibus, Consequentibus, & Signis.
4. De Maxima Prima.
5. De Secunda.
6. De Tertia.
7. De Quarta.
8. De Quinta.

C A P. XXI.

De Locis & Dissentaneis & Comparatis

Parag. 1.
Præcogni-
tio loci.

Dissentanea sunt Opposita, aut Disparata, ut, Bos & Equus. Oppositorum quatuor sunt genera, de quibus part. 1. cap. 19. Comparata aut sunt ratione qualitatis, ut, Similia & Dissimilia: aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; ut, Paria & Imparia & quaecunque possunt dici Magis, Minus, vel Aequa. De quibus omnibus varia sunt Maxima.

Parag. 2.
Maxima
Relato-
rum.

De Relatis hæc. Posito altero relatorum (id est esse, vel cognosci) ponitur reliquum, & sublatum tollitur: ut, sit filius, est pater, &c. Fallit 1. in relatis secundum dici: posito scibili potest non esse scientia: 2. Si intelligatur in eodem subiecto & non simpliciter: nam qui est pater hujus, non modo potest non esse, sed omnino non potest esse filius ejusdem.

De contrariis istæ.

I. Posito uno Contrariorum, tollitur alterum : Parag. 3.
 si aqua sit calida, frigida non est. Fallit in *Maxime*
 remissis qualitatibus, nam aqua quæ calida est ad contrario-
 rum, est frigida ad duos gradus: quia remissio
 qualitatis fit semper per admissionem con-
 trarii.

II. Sublato uno Contrariorum, ponitur alterum :
 si aqua non sit sicca, erit humida: Fallit;
 in contrariis mediatis, ut mel nec album, nec
 nigrum est, sed flavum. 2. in subiecto non ca-
 pi: ut, Anima nec alba est, nec nigra, nec
 frigida, nec calida.

III. Contrariorum idem est genus & subiectum :
 si albedo est color, & nigredo color erit;
 amor sit in concupiscibili, & odium erit.
 hæc nunquam fallit.

IV. Contrariorum contraria est ratio: ut, si do-
 lor sit fugiendus, voluptas est sequenda: & si
 frigus congreget heterogenea, Calor secernit.
 fallit, 1. in prædicatione generis, aut affectionis
 genericæ: ut, quia albedo est color, aut visibilis,
 non propterea nigredo non erit. 2. in ratione
 subiecti; ut, quia sanitas convenit animatis,
 non propterea morbus inanimatis; sed potius
 contra: 3. in causis per accidens: non enim, si
 musicus ædificat, ergo destruet immusicus. 4. in
 causis quarum actio determinatur a dispositione ma-
 teriæ: non enim emollit lutum frigus: quia
 indurat calor.

V. Majoris boni contrarium est minus Malum &
 contra: ut, quia sanitas est melior divitiis,
 Egritudo peior erit Paupertate. Fallit ubi
 contrariorum alterum altero includitur, aut ab eo sup-
 eratur: ut, utilius est posse philosophari, quam
 scribere literas: & tamen è duobus utilius igno-
 re Philosophia.

De

De Privantibus istis

Parag. 4. *I. Posito habitu, tollitur Privatio, & e contra*
 Maxima ut, si videt, cæcus non est, si cæcus est, non
 Privati- videt: Et nunquam fallit.
 vorum. *II. Sublato habitu, ponitur Privatio, & e contra*

tra: ut, non videt, ergo est cæcus; non cæcus, ergo videt. Fallit i. in *subiecto non capaci*; lapis enim non videt, nec tamen cæcus est: 2. in *subiecto capaci ante tempus suæ capacitatis*; unde catulus ante novum diem etsi non videat, cæcus tamen non censetur.

Parag. 5. *De Contradictentibus unica ista eterna veritatis.*
 Maxima *Posito altero contradictoriorum, tollitur reliquum;*
 contradi- *& sublato ponitur:* ut si paries sit albus, non est non albus; si sit non albus, non est albus.

Parag. 6. *De disparatis ista. Posito uno disparatorum tolluntur reliqua,*
 Maxima *ut si Socrates sit homo, non erit bos, aut lapis.*
 disparato- *Fallit in accidentibus quando in concreto attribuantur subiectis:* idem enim la-
 rum. *est album & dulce.*

Parag. 7. *De Similibus & Dissimilibus, Proportionatis ac Improportionatis ista.*
 Maxima *Similibus & Proportionatis similia conveniunt & proportionalia*
 Similium *Dissimilibus & Improportionatis, dissimilia & impropor-*
 &c. *tionalia:* ut, si Plato sit mortalis, & Socrates erit: si oculus totum corpus, & animam rationem dirigit. Fallit, nisi intelligatur reduplicative, dissimilibus sc. qua similia, &c. omne enim simile est etiam dissimile: aliàs simile non esset, sed idem: unde non sequitur corvum rationale esse, quia Æthiops est rationalis, & similiter de reliquis. Atque hic oportet respondentem, excipiat adversus argumenta in hac Maxima fundata, ostendere in quo, quæ proponuntur ut similia, sunt dissimilia.

Magis, minus, & de rebus inter se Parag. 8.
 comparatis dignum, & de propositionum proba- Maxima
 litate. De Comparatione rerum Maxima generales
 ent, generaliter quædam, omne genus collatio- comparata
 accommodata; quædam speciales: de magis Rei.
 minus bono Generales sunt istiusmodi.

I. Quod natura est tale, magis tale est quam
 od per participationem: ut Sol luminosior

re: II. Quod per se, magis quam quod per ac-
 dens: ut, Dieta salubrior vomitu. III. Quod

modius a contrario, quam quod propinquius: ut
 igidius cælum sub polis quam sub Tropicis.

IV. Quod magis efficit, quam quod minus: ut Ig-
 s vehementius calefaciens calidior. V. Cui

magis inest causa, magis quam cui minus: ut, Ju-
 enis Sene robustior. VI. Cui magis definitio

mpetit, aut media quam cui minus: Quod ad
 nem magis conducit, utilius. Et multæ a-

te, quæ omnes, fallunt, nisi adhibita limita-
 one, Cæteris paribus, &c. Nam termini com-

parati fere excedunt invicem, & exceduntur.

Maximæ Speciales de Magis & Minus bono
 ant ejusmodi. I. In quo sunt plura bona, meli-

; ut, felicitas Peripatetica Stoica. II. Quod
 uribus bonum, melius; ut, Justitia Fortitudi-

ne. III. Quod propter se expetitur, melius; ut,
 onæ leges malis moribus. IV. Quod stabilius,

melius; ut, Virtus decore. V. Quod solitarie
 num, melius; ut, ad magnæ divitiis: VI.

quod ad meliorem finem, melius; ut, artes Li-
 erales quæstuariis. VII. Quod nobilioris objecti,

melius; ut Theologia Medicina. VIII. Quod
 perfectionem, quam quod ad necessitatem, me-

us; ut visus tactu. IX. Quod sine propius, me-
 us; ut, Messis semente. X. Quod meliori si-

lius, melius; ut, Æs Plumbo; Plurimæque
 hu-

Parag. 9.
 Maxima
 Speciales
 comparatis
 Boni.

hujus generis apud Aristotelem lib. 3. Topic. alios. Quæ sunt omnes intelligendæ cum imitatione cæteris paribus.

Parag. 10. *Maximæ comparatæ Rationis*, sive Probabilis tatis propositionum sunt istæ. I. Eorum quæ comparatæ eque sunt aut non sunt talia, si unum si tale & Rationis. liquum, si non sit nec reliquum: ut, pariter habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; si ergo honores non reddant beatitudinem nec divitiæ reddent: si oibus sit necessarium ad vitam sustinendam, & potius erit necessarium. II. Si quod magis videtur esse tale, non sit, etiam quod minus videtur esse non erit; ut, non placebit omnibus Homerus, qui placebit Mævius? III. quod minus videtur esse sit tale; etiam id quod magis. Ut, Fur si sit suspendio dignus, certè dignior Sacrilegus.

Quæstiones Vicesimiprimi Capitis.

1. De Dissentaneis, & Comparatis.
2. De Maximæ Disparatorum.
3. De Maximæ Relatorum.
4. De Maximis Contrariorum.
5. De Maximis Contradictoriorum & Privatorum.
6. De Maximis Similium, Dissimilium, Proportionatorum, Improportionatorum.
7. De Maximis generalibus comparatæ Rei.
8. De Maximis specialibus comparatæ Rei secundum magis & minus bonum.
9. De Maximis comparatæ Rationis.

C A P. XXII.

De Locis à Conjugatis & Notatione.

Conjugata sunt Proprie quæ ob significationis affinitatem, vocis quoque affinitate conjuncta sunt: ut, *Iustus, Iustitia, Iuste*. Principia eorum vis est in abstracti & concreti consecutione: secundaria & in reliquis: atque spectanda potius conjugatio est ex rerum nam nominum ordine: unde *Somnus & Dormire* sunt conjugata; *Somnus & Somnolentus* non sunt. Notatio est vocis explicatio secundum Etymologiam: ut, *Consul a consulenda Reipublica*.

Parag. 1.
Præcognitio loci.

Conjugatorum maximæ sunt.

I. Cui unum conjugatorum convenit, & alterum; cui non unum, nec alterum: ut, si *Socrates* est iustus, ergo agit iuste. Fallit, 1. in iis quæ sunt conjugata tantum quoad vocem; non enim si *Socrates* habet vinum, statim erit vinolentus; 2. quando arguitur ab una actione aut aucus ad habitum; propterea non sequitur, *Socratem*, si agit iuste, esse iustum: 3. quando arguitur a potentia ad actum: ut, *Socrates* est risibilis, quamvis non rideat.

Parag. 2.
Maxima Conjugatorum prima.

II. Quorum unum convenit alteri, eorum Conjugatum unius convenit Conjugato alterius, & negative similiter: ut, si albedo sit color, album erit coloratum: & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas erit avaritia. Fallit, 1. cum conjugata sunt talia solum quoad vocem: ut, non sequitur vinum esse malum, quod vinolentia sit mala: 2. arguendo affirmative a concretis ad

Parag. 3.
Secunda.

abstracta, ubi prædicatio non est per se: ut non propterea albedo est dulcedo, quia album (ut lac) est dulce: 3. *arguendo negative ab abstractis ad concreta*: ut, quia nulla albedo est dulcedo, non propterea nullum album erit dulce.

Notationis maximæ sunt.

Parag. 4. *Quid convenit aut non convenit Notationis Maxime*. Notatio convenire aut non convenire potest: ut Notationis Sapientie studium si sit præferendum arti Militari, certe & Philosophia præferenda erit. 2. *De quo dicitur Notatum, & Notatio*; & *quo negatur Notatio, & Notatum*: ut si solstitium sit, Sol stat: & si non sit sacre rei ablatio, Sacrilgium non est. Locus à Notatione plurimum habet amicitie quam virium: proinde ejus Maxime sapissime fallunt; ut, 10. *si Notationis sint frigida, aut nimium coacta*; ut, non sequitur Magistrum esse doctiorem discipulo, quia tamen magis scit: 20. *si vera notatio in argumentatione accipitur non vere*: unde non sequitur Socratem tueri pupillum, quia est Tutor; dicitur enim tutor à tuendo quidem, quod tueri debet, non quod actu tueatur: 30. *si mutatio contingat in Notato, non in notatione*: ut, non sequitur convivis, quia discumbunt ad cœnam propterea fusos in lectis cœnare; quia mox jam exolevit, qui tunc obtinuit, cum hæc significatio huic voci imposita fuit: multisque aliis modis, quos attentior quisque per se facillime observabit.

Quæstiones Vicesimisecondi Capitis.

1. De Conjugatis.
2. De Notatione & Notato.
3. De Maximis Conjugatorum.
4. De Maximis Notationis & Notati.

C A P. XXIII.

Loci à Toto & Parte.

Totum & Partes relata sunt. Totum est, Parag. 1.
 quod partium omnium unione absol- Præcogni-
 tur, ut Homo. Partes, quæ in toto ununtur: tio loci.
 ut, Caput, Pectus, Crura. Totius essentialis par-
 tes sunt essentielles; Materia & Forma. Totius
 integri partes sunt Integrantes, quæ situ ita
 differunt, ut possit pars à parte separari; ut
 domus partes sunt Fundamentum, Parietes, Tectum.
 integrum Homogeneum in partes Homogeneas seu
 similes distribuitur, quarum sc. quælibet ha-
 bet nomen & definitionem Totius: ut Aqua
 quælibet pars est Aqua. Integrum Heteroge-
 neum in partes Heterogeneas sive Dissimiles di-
 stribuitur: quæ sc. diversas habent à Toto &
 inter se appellationem simul & naturam: ut
 hominis partes sunt Caput, Manus, Pes, &c.
 partes spectari possunt, vel singulæ separatim,
 vel conjunctim universæ.

Totius & Partis maximæ sunt.

I. Posito toto, ponuntur partes: ut si sit domus,
 est Fundamentum.

II. Sublatis partibus, tollitur totum: ut si fun-
 damentum non sit, certe domus non erit. Fal-
 sit utraque, 1. in partibus equivocis & impro-
 prie dictis; ut non sequitur, si pili & ungues
 non sint, nec hominem esse; 2. in toto muti-
 co parte aliqua non simpliciter necessaria; ut,
 potest esse homo, quantumvis amputato digito,
 vel manu.

Parag. 2.

Maxima
 Totius &
 Partis.

T 2

III. Sub-

III. *Sublato toto, partes tolluntur* : ut si domus non sit, nec fundamentum erit.

IV. *Positis partibus, ponitur totum* : ut, si fundamentum, parietes, tectum, erit domus. Fallit utraque in *partibus divisim acceptis* : ut si parietes potest esse fundamentum, ita tamen ut domus non sit.

Quæstiones Vicesimætertii Capitis.

1. *De Toto & Partibus Essentialibus.*
2. *De Toto & Partibus Homogeneis.*
3. *De Toto & Partibus Heterogeneis.*
4. *De Maximis Totius & Partis.*

C A P. XXIV.

De Locis à Genere & Specie.

Topice Genus & Species non accipiuntur per omnia, ut, in prædicabilibus. *Præcognitio loci.* *Genus* enim hic est omne prædicatum essentiale sive sit *genus proprie dictum*, de specie aut individuo prædicatum ; ut *Animal* de homine aut *Socrate* : sive *Species* de *Individuo* ; ut, *Homine* de *Socrate* ; sive *Differentia Generica* aut *Specificæ* de inferioribus *Speciei* quam constituit, ut, *Sensibile* de *Homine* : *Rationale* de *Socrate*. *Species* pariter hic non sola illa proprie dicta quæ generi immediate subjicitur, sed & *differentia Specifica*, & ipsum etiam *individuum* ; in universum quicquid superiori subjicitur, in quantum subjicitur, *Specie* appellatione contentetur.

Generis & Speciei Maximæ sunt :

Parag. 4.

1. Sublato genere, tollitur species: ut, si non animal, nec est homo, nec brutum, nec rationale, &c. *Maxima prima & secunda.*

2. Posita specie, ponitur genus: ut, si sit homo, erit rationale, erit animal. Nunquam fallunt.

3. Quod convenit aut non convenit generi, convenit etiam aut non convenit speciei: ut, si animal sit sensibile, & homo: si non sit incorporeum, nec homo: Fallit 1. in suppositione materiali, vel simplici: neque enim homo est genus, quia Animal est: neque non est species, quia Animal non est. 2. In iis quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantum, & non universaliter: ut Homo neque est irrationalis, quia aliquod animal est: neque non est rationalis, quia aliquod animal non est.

Parag. 3.
Tertio.

4. Quod convenit aut non convenit Speciei, convenit aut non convenit Generi: Explica, si alicui speciei, Generi ex parte: unde fiunt syllogismi in tertia figura: ut, si homo sit Rationalis, aut non sit quadrupes, certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. Quod si speciebus omnibus, toti Generi: unde fiunt inductiones; ut si Homo, & Equus, &c. sint sensibiles, aut non sint immortales; certè omne Animal erit sensibile, & nullum erit immortale.

Quæstiones Vicesimiquarti Capitis.

1. De Genere & Specie.
2. De Maxima prima & secunda.
3. De Maxima tertia.
4. De Maxima quarta.

CAP. XXV.

De Locis à Definitione & Divisione.

Parag. 1.
Præcogni-
tio loci.

Definitio Topica, non essentialem tantum definitionem, sed & quamlibet perfectam rei descriptionem, adeoque & omne prædicatum convertibile, sicut differentiam constitutivam & quarto modo proprium, complectitur. Divisio vero ita sumitur, sicut in primo libro dictum est cap. 18.

Parag. 2.

Definitionis Maxima unica hæc est. *Posita Maxima aut sublata definitione, ponitur aut tollitur definitio- tum, & e contra: ut si sit animal rationale e- nis.*

homo, & è contra; si non sit homo, non è animal rationale, nec è contra. Fallit in illa quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus sunt definitio aut definitum: non enim si animal rationale sit complexa vox, & homo erit; aliter perpetuo vera est: fundatur enim in mutuationum reciprocatatione.

Parag. 3.
Maxima
divisionis.

Divisioni etiam unica est maxima hæc. *Memorabilium condidividentium uno aut altero sublato, ponitur reliquum; & posito, tollitur: ut si homo animal non sit brutum, erit homo; si sit brutum, non erit brutum. Hoc perpetuo obtinet in omni bona divisione: fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus assignatis super libro 1. cap. 18. Par. 3.*

Quæstiones Vicesimiquinti Capitis.

1. De Definitione & Divisione.
2. De Maxima Definitionis.
3. De Maxima Divisionis.

CAP. XXVI.

De Locis à Testimonio.

Nartificialia argumenta restant, quæ vel ex- Parag. 1.
 perto artis obvia sunt. Pugnant hæc au- *Præcogni-*
 ritate, non ratione: & ducuntur à testi- *tio loci.*
 monio.

Revelationem: ut Scripturæ,
 Somnia, Visiones, &c.

Divinum
 propter

Operationem: ut Dei Judi-
 cia, Miracula, Experimenta
 Divinæ Justitiæ, Potentiæ, aut
 Providentiæ, quo & naturæ
 totius vox refertur.

Proprium: & est sensuum
 testimonium.

Humanum

Commune

Publicum: ut Confu-
 etudo, tabulæ publicæ,
 Leges, Monumenta, La-
 pides, &c.

Privatum: ut Chiro-
 grapha, Confessiones, Te-
 stamentum, Jusjuran-
 dum, Pactum, Sententiæ
 Authorem, &c.

Testimonium illud alio firmitus est, de quo
 plurimæ dari possunt Maximæ; nos è multis
 præcipuas aliquot exhibemus.

I. *Testimonium non valet negative*: non enim Parag. 2.
 equitur non ita esse, propterea quod nullibi *Maxima*
 dixit *Aristoteles*. Fallit 1. in his quæ non sunt prima.
 tuenda sine certa auctoritate: ut, quia Scrip-
 tæ sacræ non dicunt, ergo non est dogma
 fidei:

fidei : nec capitale est temere jurare, quia nulla lex dicit esse capitale : 2. in his de quibus author debuit, qui promissit perfecte differere : ut, Aristoteles lib. 5. Metaphys. ubi tamen instituit enumerare singulas species Quantitatis, non meminit loci, Locus proinde quantitas non est.

Parag. 3. II. Divina Testimonia certa fides adhibenda est :
 Secunda. ut, Christus est Messias, quia Scripturae docent. Nunquam fallit.

Parag. 4. III. Sensuum Testimonio certa fides adhibenda
 Tertia. est : ut ignis calidus est, quia sensus docet. Fallit quodies reddi ratio potest, cur sensus fallatur : ut baculus non propterea curvus est, quia in aqua talis videtur.

Parag. 5. IV. Peritis credendum in sua arte : ut Partus
 Quarta. perfectus nascitur mense septimo, hoc enim asserit Hypocrites. Fallit. 1. ubi peritiores aequae periti diversum sentiunt : ut, non dantur Ideae, Platone, quamvis asserente ; quia refutatur Aristoteles, 2. ubi sensus, aut ratio contra dicit : ut, nix nigra non est, etsi dixerit Anaxagoras : nec Galaxia de natura elementari, dixerit Aristoteles : quia sensus illic, hic repugnat.

Parag. 6. V. Plurimorum Testimonium praefertur Testi-
 Quinta. monio paucorum : ut, verisimilius est dari elementum ignis, quod plerique putant, quam dari, quae paucorum est opinio. Fallit : pauciores sunt prudentiores : ut, virtus paranda est divitiis, quod sic prudentiores sentiant. 2. ubi pauciorum sententia firmior rationibus probatur : ut, Logica Ars est potius quam Scientia, etsi pauciores id censeant rationibus firmissimis constat ita esse.

VI. *Antiquorum Testimoniū præferendum est* Parag. 7.
Testimonia recentiorum. Quod intelligendum in *Sexta.*
 his præsertim quæ ad pietatem spectant & mo-
 res: nam in his quæ artis sunt aut ingenii:
 haud dubie superantur à Neotericis Brischi;
 quo facilius est inventis addere, quam nova
 invenire.

Quæstiones Vicesimiseptimi Capitis.

1. De Argumentis inartificialibus.
2. De Maxima prima.
3. De Maxima secunda & tertia.
4. De Maxima quarta.
5. De Maxima quinta.
6. De Maxima sexta.
7. De reliquis Maximis.

C A P. XXVII.

De Fallaciis in genere.

Syllogismus captiosus, qui probabilitatem Parag. 1.
 mentitur, quam habet Dialecticus, Syllo- Quid E-
 gismus Sophisticus, vel Elenchus, vel Fallacia in- lenchus si-
 differenter appellatur. Sophista veteribus dicti, veFallacia
 qui gloriam ex disputatione aucupabantur; at-
 que id quinque potissimum mediis quæ pro-
 pterea *Metæ Sophistarum* dicuntur: cogendo sc.
 respondentem ad Redargutionem, Falsum, Inopi-
 nibile, Solæcismum, aut Nugationem.

Redargutio, est præconcessi negatio, aut præ- Parag. 2.
 negati concessio; quando respondens cogitur *Quingus*
 sibi contradicere. Falsum, est propositionis *Sophista-*
 manifestè falsæ per Respondentem admissio. *In-* rum *Metæ.*
opinabile, est propositionis à communi homi-
 num

num opinione alienae admissio. Solacismus, est
viciū orationis peccantis adversus Gramma-
ticorum Regulas. Negatio, est ejusdem inu-
tilis & inanis repetitio.

Parag. 3. Fallaciae possunt disponi secundum locorum
Fallacia- Dialecticorum seriem, quorum mentiuuntur
rum nume- probabilitatem: sed non incommodè Aristoteles
rus, omnes ad generales quasdam notas retulit, nu-
mero tredecem, istis versiculis comprehensas.

*Equivocat, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fi.
Acci. Quid, Ignorans, Non causa, Con. Petit. Inter-*

Quorum prior versiculus sex Fallacias in
Dictione complectitur; posterior septem reli-
quas, quae extra Dictionem sunt.

Quaestiones Vicesimiseptimi Capitis.

1. De Elenchi definitione & nomine.
2. De necessario usu doctrinae Fallaciarum in ar-
te Logica, & de libris Elenchorum Ar-
istotelis.
3. De Sophistis veteribus.
4. De quinque Metis Sophistarum.
5. De Fallaciarum numero.
6. De dispositione sophistica, sive de arte inter-
rogandi.
7. De dispositione fallaciarum, sive de arte re-
spondendi.

CAP. XXVIII.

De Fallaciis in Dictione.

Fallacia omnis in dictione oritur ex dictionis aliqua Multiplicitate.

Parag. 1.
Multiplex
triplex.

1. *Actuale* : quando dictio invariata multa significat : ut in *Æquivocatione*, & *Amphibolia*.

2. *Potentiale* : quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat ; ut in *Compositione*, *Divisione*, & *Accentu*.

3. *Phantasticum* : quando dictio unum reipsa significans, videtur tamen multa significare ; ut in *Figura dictionis*.

Fallacia *Æquivocationis*, sive *Homonymia* est, Parag. 2: quando vox aliqua simplex aliter atque aliter accipitur in argumentatione. Contingit id *Æquivocationis* tribus modis : 1. cum dictio multa principaliter significat : ut, si probetur aliquod cœleste sidus esse animal, vel latrare, quia est canis. 2. cum dictio unum proprie significans, per *Analogiam*, aut *Metaphoram* ad alia transfertur : ut, si probetur aquam pedes habere, quia currit ; aut pratum os, quia ridet ; aut urinam valere, quia sana est. 3. quando ambiguitas attenditur *enines accidentia partium orationis secundum Grammaticam* : ut si probetur sedentem stare, quia urgebat. In hac fallacia sunt quatuor termini ; & solvitur distinguendo vocem ambiguam secundum varia ejus significata.

Parag. 3. *Fallacia Amphibolia* (sive *Amphibologia*) est *Fallacia* quando oratio aliqua ambigua est propter constructionem. Contingit id tribus modis. 1. *Amphibolia* mente eadem constructione sub diversa tamen habitudine: ut, si probetur hunc librum possidere ab *Aristotele*, quia est liber *Aristotelis*. 2. mutato constructionis ordine: ut, si probetur columnam sentire, quam *Socrates* tangit: quia quid *Socrates* tangit illud sentit: 3. cum oratio prater propriam significationem, transumptam etiam & tropicam habet: ut, si probetur, qui in littus arat: quo fere pertinent & cetera locutiones proverbiales. In hac etiam sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo orationis ambiguitatem.

Parag. 4. *Fallacia Compositionis*, est cum conjunctiones accipiuntur, quæ erant accipienda divisim. *Fallacia compositionis & divisionis.* Huic ex adverso respondet fallacia *Divisionis*. Cum seorsim & divisim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia bene divisim ad male conjuncta: ista a bene conjunctis ad male divisim. Contingit utrumque quatuor modis: 1. cum dictum in Modali potest supponere pro se toto, vel pro parte sui: ut, si probetur possibile esse ut niger sit albus, quia possibile est album esse nigrum: 2. ratione conjunctionis copulativæ vel disjunctivæ: ut, si probetur Quinquaginta esse Par & Impar, quia duo & tria sunt par & impar: 3. cum dictio aliqua diversis in oratione conjungi potest: ut, si probetur *Socratem* semper futurum, quia, Qui vivit semper erit: 4. cum voces unitæ in præmissis in conclusione dividuntur aut e contra: ut, si probetur canem esse patrem *Socratis*, quia est pater, & est *Socratis*: aut *Socratem* esse, quia est mortuus. In his sunt quatuor

er termini : & solvuntur separando sensum
er compositum à composito ; & ostendendo uter sit
I. m. erus & genuinus, uter non.

n habet Fallacia *Accentus* sive *Prosodia* est, cum pro-
ssideret aliquam in pronuntiatione similitudinem
2. m. deceptio. Contingit id quatuor modis:

Columna *Ratione quantitatis aut toni diversi* : ut, si
a quid probetur poma fugienda esse, quia mala ; aut
oratio iudicem suspendendum, quia debet pendere.
am et *Ratione diversæ scripturæ*, cum vel sine diph-
qui in *ongo aut asperatione* : ut, si probetur iudicem
quid corruptum esse, quia vendit Equum ; aut
ræ loquorcorum stabulum esse in fano, quia ibi Ara

at quod 3. *Ratione coalitionis diversarum vocum in*
ationem, aut *unius e contra in plures distractionis* :

ut, si probetur rempublicam conculcari, quia
unctio, quæ res est publica, conculeatur ; aut
ivisum natum reprehendendum, qui in curia est,
isum quia incuria reprehendenda.

4. *Ratione modi*
erati *pronunciandi* : ut, cum illa, quæ dicuntur per
Fallacia concessionem, aut Ironiam, aut per Interrogati-
ne con- nem, aut quid simile, accipiuntur ut simpli-

imque ter & categoricè dicta. In hac similiter sunt
i pos- quatuor termini : & solvitur ostendendo di-
ober- versam accentus, aut scripturæ rationem.

ile e Fallacia *Figura dictionis* est, cum propter si-

s cop- militudinem aliquam dictionum id uni com-
inque tere videtur, quod alteri. Idque vel Gram-

par- maticæ : ut, si probetur *Poetam* esse generis fœ-

ati- minini, quia *Musa* est : vel *Logice* : ut, si pro-

emp- tur videre esse agere, quia docere est ; vel alio
4. c. quocunque modo. Hæc Fallacia minutior est,
ntu- quam ut facile decipiat, & contenta negari,
atre- perosam solutionem non expectat.

ut e
c qu
tu

Parag. 5.

Fallacia

Accentus.

Parag. 6.

Fallacia

figura di-

ctionis.

Quæ-

Quæstiones Vicesimioctavi Capitis.

1. De Fallaciarum in dictione sufficientia secundum triplicem multiplex.
2. De Fallacia Equivocationis, & ejus solutione.
3. De Fallacia Amphibolia, & ejus solutione.
4. De Fallaciis Compositionis & Divisionis, earumque solutione.
5. De Fallacia Accentus.
6. De Fallacia Figurae dictionis.

C A P. XXIX.

De Fallaciis extra dictionem.

Parag. 1.
Fallacia
extra dictionem.

Fallaciæ extra dictionem sunt in quibus contingit deceptio, non tam ex multiplici aliquo latente in vocibus ipsis, quam ex ignoratione Rerum; & sunt septem, quæ sequuntur suo ordine.

Parag. 2.
Fallacia
Accidentis

Fallacia Accidentis est, cum alteri connexum attribuitur, quod alteri convenit tantum per Accidens. *Accidens* enim hic appellatur quicquid aut non est de essentia rei, cui attribuitur; aut si sit, est tamen ei alienum, quantum ea confertur cum aliqua tertia. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1. cum præceditur ab accidente ad subiectum, aut e contra, ut, si probetur Socratem crudas carnes comedis, quod illas comedèrit, quas emisset. 2. cum mutatur genus suppositionis, materialis in formalem, simplex in personalem, &c. aut e contra, ut, si probetur syllabam rodere caseum, quod mus est syllaba: aut Socratem, quia homo est.

se speciem. 3°. cum proceditur a superiori ad
 ferius: & e contra, in eis quæ conveniunt al-
 trutri secundum rationem superioris & inferi-
 ; ut, si probetur rationale converti cum
 animali, quia cum homine convertitur. Si-
 ni ab aliis assignentur modi, reduci ad hos
 ssunt; sicut & istorum fortasse nonnulli, ad
 as fallacias: nihil enim impedit, eundem
 nunquam Elenchum ad diversas fallacias
 ferri posse. Solvitur fallacia Accidentis di-
 nguendo id, quod alicui convenit per se, ab
 quod per accidens.

Fallacia a dicto secundum quid ad dictum sim- Parag. 3.
 pliciter, est cum illud, quod verum est tantum Fallacia
 cundum quid, accipitur ut simpliciter, & ab- secundum
 lute verum. Simpliciter autem dici est sine quid ad
 quo addito dici; secundum quid vero, cum simpliciter
 quo addito. Contingit hæc fallacia tribus
 odis. 1. Cum determinatio addita destruit ter-
 inum cui additur: ut, si probetur esse homi-
 em, quia est mortuus vel pictus homo: cujus-
 odi dicitur contradictio in adjecto. 2. Cum de-
 terminatio addita significat partem: ut, si pro-
 tur Æthiopem esse album, quia est albus den-
 s. 3. Cum determinatio addita significat nota-
 dem aliquam circumstantiam loci, temporis, soni,
 e. ut, si probetur arma deposita domino non
 ddenda, quia non domino furioso. Solvitur
 stinguendo id quod est simpliciter, ab eo
 quod est quadantenus, & secundum quid.

Fallacia ab ignoratione Elenchi, est cum ea Parag. 4.
 o veris contradictoriis accipiuntur, quæ non Fallacia
 nt talia. Elenchus est syllogismus probans ignoratio-
 nariam propositionem negatæ: qui ut nis Elenchi
 t legitimus, requiruntur quatuor conditiones
 æ contradictionis; ut scilicet sit 1. ejusdem
 eodem

eodem modo : 2. secundum idem : 3. ad idem
 4. eodem tempore. In hujus fallaciae con-
 sione contradictoria eidem attribuuntur ;
 quæ ob defectum alicujus requisitæ condi-
 tionis non sunt vera contradictoria. Contingit
 quæ : 1. Cum collatio non est ejusdem eodem modo
 ut, si probetur cadaver Socratis esse, & non esse
 hominem, quia est mortuus, non est vivus
 homo : 2. Cum non est ejusdem secundum idem
 ut, si probetur Æthiopem esse album & non
 album, quia est albus dentes, cutem non albam
 3. Cum non est ad idem : ut, si probetur Socratem
 esse divitem, & non divitem, quia in compa-
 ratione ad Irum dives est, non est ad Crasum
 4. Cum non est eodem tempore : ut, si probetur
 Socratem venturum & non venturum, quia ven-
 turus est cras, non venturus hodie. Ad Ig-
 norationem Elenchi omnis fallacia potest aliquo
 modo reduci ; quemadmodum ad Contradictionem
 omnis oppositio. Solvitur ostendendo de-
 fectum Contradictionis in aliqua dictarum quatuor
 conditionum.

Parag. 3. Fallacia a non causa ut causa est, cum a
 causa non vera sumitur pro causa vera, aut causa
 non talis pro causa tali : ut, insufficiens pro suffi-
 ciente ; per accidens pro per se : remota pro proxi-
 mis, &c. Istis enim duobus modis contingit

1. A causa non vera, ut causa vera : ut, si pro-
 betur bellum intestinum esse propter cometam
  2. A causa non tali, ut causa tali : ut, si pro-
 betur vini usum tollendum, quia facit ebrium
- Hæc fallacia usum habet in syllogismis duce-
 tibus ad Impossibile. Solvitur negando cau-

Parag. 6. sam falsam, & abducendo germanam.
 Fallacia Consequentis est, cum ex antecedente
 inferitur ut consequens, quod tamen non e-

consequens. Contingit id quoties contra regulas conversionum, aut syllogismorum conditionalium peccatur; quas videre est retro, Lib. 2. c. 7. Par. 4. & Lib. 3. c. 9. Par. 2. Solvitur ostendendo infirmitatem consequentiæ, vel ex regulis, vel ex aliis consequentiis ejusdem formæ, & tamen infirmis.

Fallacia petitionis principii est, cum id sumitur tanquam principium ad probationem, quod non est concessum. Contingit multis modis. *Parag. 7. Fallacia petitionis principii.* Cum supponitur id ipsum quod queritur sub iisdem terminis, quæ dicitur *Petitio statim*: ut, si probetur hominem esse, quia homo est. 2. Cum sub diversis, sed synonymis: ut, si probetur gladium acutum esse, quia ensis est. 3. Cum queritur probatur per æque ignotum: ut, si probetur hominem esse risibilem, quia equus est hinhibilis. 4. Cum propositiones mutuo & circulariter se probant: ut, si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis.

Fallacia secundum plures interrogationes ut unam, est cum plures quæstiones ita proponuntur conjunctim, ut una tantum quæstio videri possit: Contingit id duobus modis. *Parag. 8. Fallacia secundum plures interrogationes.* 1. Cum queritur idem prædicatum de diversis subjectis: ut, suntne mel & fel dulcia? 2. Cum de subjecto eodem diversa prædicationa queruntur: ut, estne homo animal & lapis? Solvitur respondendo non una responsione ad omnes interrogationis partes simul, sed distinctè ad singulas.

Quaestiones Vicesiminoni Capitis.

1. De Fallaciis extra dictionem in genere.
2. De Fallacia Accidentis.
3. De Fallacia a dicto secundum quid ad dictum simpliciter.
4. De Fallacia ignorationis Elenchi.
5. De reductione omnium fallaciarum ad ignorantiam Elenchi.
6. De Fallacia a non causa ut causa.
7. De Fallacia consequentis.
8. De Fallacia Petitionis Principii.
9. De Fallacia secundum plures interrogationes ut unam.

C A P. XXX.

De Ordine & Methodo in Genere.

Parag. 1.
Methodi
vox &
definitio.

Considerata Argumentatione, reliquum est alterum discursus Instrumentum, seu Methodus. Qui accuratius ista distinguunt *Ordinem* volunt esse integræ alicujus disciplinae, *Methodum* etiam particularium conclusionum; atque *Ordinem* disponere, *Methodum* etiam inferre: Nos utrumque habemus pro eodem. Est autem ordo, seu Methodus, ratio ita disponendi partes alicujus Discipline vel Traditionis, ut facillime a nobis integra discatur.

Parag. 2.
Methodus
inventio-
nis.

Methodus alia est *Inventionis*, alia *Doctrinae*. *Inventio* enim prorsus via ad disciplinarum precepta indaganda, & indagata docenda, indicimus. *Inventio* prior est; *Doctrina* nobilior. Utraque à notoribus nobis ad ignotiora nobis procedit, sed alio tamen & alio modo: Na

præcepta indagamus ascendendo, hoc est, progrediendo à sensibilibus & singularibus, quæ sunt notiora nobis simpliciter, ad intelligibilia & universalia, quæ sunt notiora natura: sed præcepta tradimus descendendo; hoc est progrediendo ab universalibus & intelligibilibus, quæ sunt notiora natura, & nobis etiam distincte, ad minus universalia & sensui propinquiora, velut notiora.

Methodi Inventionis quatuor sunt Media, & Parag. 3.
 ut gradus per quos ascendimus. Primus Methodi
 sensus est: cujus adminiculo colligimus aliam singularis rei notitiam: Secundus Ob-
 servatio, sive Historia: qua colligimus, & in-ventio-
 mente collocamus, quæ sensu aliquoties hau- nis Media.
 nus: Tertius Experientia: qua collectas plu-
 res observationes ad certum usum applicamus:
 quartus & ultimus Inductio; qua collectas plu-
 res Experientias ad universalem conclusionem
 instituendam adhibemus.

1. Compositiva; quæ à notione Parag. 4.
 Subjecti incipiens, principia ejus & Methodi
 affectiones & species investigat; in-ventio-
 hæc tradendis disciplinis Theoreticis nis Media.
 inservit.

2. Resolutiva; quæ à notione
 Finis incipiens, ejus subjectum &
 Media investigat: hæc disciplinis
 Practicis, hoc est, Prudentiis aut
 Artibus tradendis inservit.

Leges utrique Methodo communes sunt; Parag. 5.

1. Lex Brevitatis. Nihil in disciplina desit, aut Lex brevita-
 tatis.

Mutilatio enim est, non compen-
 sam, siqua pars necessaria desit; Redundan-
 vero & Tautologia in præceptis nauseam
 præstunt: in præceptis dico, non in exemplis,

aut commentariis; exempla enim si sint frequentiora, & commentarii si pleniores, ita non damnamus, at probemus magis.

Parag. 6. II. Lex Harmoniæ. *Doctrina singula partes inter se consentiant.* Pessimè docet, qui quod hic ponit, alibi per incogitantiam evertit.

Parag. 7. III. Lex Unitatis, siue Homogenæ. *Nihil in doctrina præcipiatur, quod non sit subiecto æquale fini homogeneum.* Dico Subiecto, propter scientias; Fini propter artes & prudentias. Damnat Aristoteles merito transitum à genere ad genus.

Parag. 8. IV. Lex Generalitatis, siue Antecessoris & Consequutionis. *Præcedat in docendo id, secundum quo alterum intelligi nequit, sed ipsum sine altero.* Lumen enim accipiant oportet, & robur, sequentia à præcedentibus; non hæc ab illis.

Parag. 9. Lex connexionis. *Singula partes doctrinae per transitionibus connectantur.* Crebris enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: apta vero colligatione & utrumque juvabitur, & methodi ratio manifesta fiet. Operaturus præcium qui docet Methodi connexionem & rationem universam tabula aliqua siue diagraphæ compendiarie discipulis representabit.

Quæstiones Trigesimi Capitis.

1. De Ordinis & Methodi distinctione.
2. De utriusque definitione.
3. De Methodo Inventionis.
4. De quatuor Mediis inventionis.
5. De Methodo Doctrinae: an sequatur rerum naturam magis, vel nostræ cognitionis facultatem.
6. De Lege Brevitatis.

7. *De Lege Harmonia.*
8. *De Lege Unitatis.*
9. *De Lege Generalitatis.*
10. *De Lege Connexionis.*

C A P. XXXI.

De Methodis in Specie.

Methodum *Syntheticam*, sive *Compositivam*, Parag. 1. Scientiarum, quæ contemplativæ sunt, *Methodi* propriam diximus. Partes ejus tres sunt: *Sub-Compositi-* *jectum*, *Subjecti Affectiones*, & *Affectionum va partes.* *Principia*, quæ sunt omnia suo modo *Præcog-* *nita*, quemadmodum ostensum supra est cap. 23. hujus libri. Nec est quod *Species* quartam partem addamus, tum quod possit esse *Sub-* *jectum* alicujus scientiæ, quod non habet *spe-* *cies*: tum quod *species* *subjecti* totalis sunt etiam *subjecta* suo modo, sc. *partialia*.

De hac Methodo sunt speciales leges.

Parag. 2.

Lex uni-

I. *Lex Unitatis. Unitas scientiæ pendet a sub-* *tatis.* *jecti unitate.* *Subjecti* sc. vel *Materialis*, vel

saltem *Formalis*. *Materiale* *subjectum* est res *considerata*: *Formale* est ratio secundum quam *consideratur*: Illud unum potest esse & idem *multarum* *disciplinarum*; ut, *Arithmetica* & *Musica* *considerant Numerum*: Hoc uniuscu- *jusque* *Proprium*; ut, *Arithmetica* *numerum* *considerat, qua numerum*; *Musica* *eundem, qua sonorum.*

II. *Lex Generalitatis. Magis universalia præ-* *cedant minus universalia.* *Prius ergo agendum* *de* *subjecto* *in genere, quam de speciebus* *ejus*: ut, in *Physica* *prius agendum est de cor-*

pore

Parag. 3.

Lex gene-

ralitatis.

pore naturali in communi, quam de Cælo aut Elementis aut Animalibus. Amplia legem & ad universalia in causando: agendum enim prius de Principiis, quam de Affectionibus Subjecti.

Parag. 4. Unde in Scientiis Methodi ratio hæc est
Methodi Primo agendum de Subjecti notione paucis tantum, ut aliquo modo præcognoscatur; secundo loco de ejus Principiis; tum de communibus ejus affectionibus; de Speciebus deinceps, descendendo à simplicioribus, ad magis compositas dum ad infimas perveniatur. Hæc Methodo accurate utitur Aristoteles in tradenda disciplina Physica.

Parag. 5. Methodi Analytica, five Resolutiva, quæ
Methodi Prudentiis & Artibus inservit, partes sunt tres, Finis, Subjectum, & Media: Finis enim
resolutivæ introducendus est in subjectum per Media
partes. quædam.

Parag. 6. Ejus speciales sunt Leges.
Lex unitatis. I. Lex Unitatis. Unitas discipline operatricis pendet ab unitate finis. Quod enim subjectum est in contemplativis, id finis est in operativis.

Parag. 7. II. Lex Generalitatis. Magis universalia præcedunt minus universalia: intellige de universalibus & causando, & in prædicando: atque in causando rursus, & respectu causæ Finalis quia præcognitio Finis præcedere debet Mediorum investigationem, & respectu Causæ efficientis, quia notitiâ principiorum debet præcedere notitiâ Mediorum.

Parag. 8. Unde in operatricibus methodi ratio hæc
Methodi est. Primo agendum de notione Finis, ut de
ratio in præcognoscendo: mox de Subjecto, in quod
disciplinis finis introducendus est; tertio loco de Principiis Mediorum: quarto de Mediis ipsis, iisque
operatrici-
bis.

primo in genere; postea specialius, dum ad in-
ima perveniatur. Ut in *Ethica* Prudentia,
primo agitur de *Felicitate*, ut de *Fine*, tum de
dominis intellectu, voluntate, affectibus, ut sub-
iecto felicitatis: inde de *Electiōe*, *Fuga*, *Con-*
ductudine, &c. quæ sunt principia virtutum;
de virtutibus demum ipsis ut mediis ad felici-
tatem in genere, & in specie.

Quæstiones Tricesimiprimi Capituli.

1. *An sit unica omnium Disciplinarum Me-*
thodus?
2. *De Methodo Compositiva.*
3. *De Lege Unitatis in illa.*
4. *De Lege Generalitatis in illa.*
5. *De Methodo Resolutiva.*
6. *De Lege Unitatis in illa.*
7. *De Lege Generalitatis in illa.*
8. *An sit præter istas alia Methodi species?*

FINIS LIBRI TERTII.

1941-1942

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in a columnar fashion. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list includes names such as "John Smith", "Mary Jones", and "Robert Brown", along with their respective addresses in various cities and states.

100-100000

100

.....

_____

APPENDIX PRIMA

DE USU LOGICÆ.

CAP. I.

*De Tractatione Simplicis Thematicis:
sive de Genesi Thematica.*

DISCIPLINARUM Instrumentalium,
in quarum numero est Logica, vis
omnis in usu sita est. Usus proinde
Logicæ reliquum est ut paucis osten-
amus. Is autem est duplex; vel enim ipsi ali-
quid secundum artis Logicæ præcepta commen-
tatur; vel ab aliis commentata artificiose re-
vivimus. Illa *genesi* dicitur, sive *Tractatio*; hæc
Resolutio, sive *Resolatio*. *Tractatio* omnis vel est
Simplicis Thematicis; quod explicandum; vel *Pro-*
blematis, quod argumentis discutiendum; vel
negæ Discipline, quæ Methodice disponenda
proponitur: *Genesi Thematicam*, *Problematicam*,
Methodicam, non incommode dixeris.

Thema simplex est quicquid concepti exprimere
neg. circa affirmationem, & negationem. *The-*
matica autem simplicia, ut non sunt omnia u-
ius rationis, ita nec uno omnino modo tra-
cta. Expandat itaque oportet animo prius
Y The-

Parag. 1.
Distributio
& ordo di-
cendorum.

Parag. 2.
Expensio
Thematicis
simplicis.

Thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne *Reale* an *Rationis*; *Universale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale*, an *Partiale*; *Abstractum*, an *Relatum*; *Abstractum*, an *Concretum*; *Unum*, an *Aggregatum*, &c. Sed non persequi ista sigillatim. Consultius fuerit tantum præcepta quædam magis communia exhibuisse quæ tractandis *Thematibus* plerisque, præsertim perfectioribus, inserviant: eorumque praxin unico exemplo ostendisse.

Parag. 3.
Explicatio
Nominis.

Thematis expensæ Tractatio in *Explicatione* consistit tum *Nominis*, tum *Rei*. Ordinandum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt *ὀνομασία*, *συνομασία* & *παρῳαμία*. *Ὀνομασία* explicatur aperiendo, siqua sit, vocis ambiguitatem, varias ejus significationes, & actiones in medium afferendo; unamque ex omnibus diligendo eam, de qua præsens instituitur tractatio. *Συνομασία* explicatur recensendo varias ejus appellationes, & in eadem & aliis linguis. *Παρῳαμία* explicatur delectando vocis notationem, & originem; atque etiam conjugata. Ad explicationem *Nominis* *Lexica* magno erunt adjumento; cum *Generalia* variarum linguarum, præsertim quæ *Etyma* vocum notant, & linguarum *Harmoniam*: tum quarundam *Disciplinarum Propriam* qualia sunt *Dictionary Theologica, Juridica, Mathematica, Philosophica*. Cæterum prædicta non sunt omnia & semper, & ubique adhibenda in *Nominibus* explicandis: Sed delectu opus est, iudicio, ut ea solum adhibeantur, quæ ipsi *Rei* explicandæ opportuna videbuntur.

Res explicantur *Attributione*, & *Distributione*; Parag. 4.
 illa fit, cum Themati subiecto alia attribuuntur; hæc, cum ipsum Thema in suas partes
 distribuitur. Attribuuntur autem Themati

quædam *Essentialia*: quædam *non Essentialia*.
Essentialia hic intellige, non solum quæ proprie constituunt Essentiam, *Genus* & *Differentiam*; Sed illa universa, quæ ad constituendam plenam & perfectam rei definitionem quoquo modo pertinere supra dictum est, lib. 1. Comp.

17. Par. 5. Qualia sunt in Substantiis *Propria Accidentia*; in Accidentibus propria *Substantia* & *Objecta*, in utrisque *Causæ Efficientes*, & *Finales*; quæque aliquibus istorum proportionem respondent: (ut *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subiecti*; *Correlatum* habet rationem *Objecti* in *Respectivis*; & *Fundamentum Causæ Efficientis* in *Potentis*; *Actus* proprius habet rationem *Finis*, &c.) Quæ præter ista sunt, omnia sunt non *Essentialia*. *Essentialia* merito primum in tractatione locum vendicant; *Non essentialibus* conveniet novissimus: præter hæc & illa *Distributio* medio loco commodissime collocabitur.

Inter *Essentialia* *Genus* quia communissimum, & *Parag. 5.*
 simplicissimum; idque assignandum est semper quam *Per Attributa*
 præteriri potest propinquum; præmissis tamen si- *Essentialia.*
 ne opus erit, & remotioribus. *Genus* sequitur *Differentia*; cuius aut defectum suppleant, aut naturam plenius declarabunt *Accidentia Propria*; & hoc maxime in substantiis, editis etiam *Causis Efficientibus* *Principalibus*, *Impulsivis*, & *Instrumentalibus*; & *Fine* tum proximo, tum etiam remoto. At quoties Thema *Accidentale* tractandum venit, *Generi*
 obnectenda erunt, præter jam dicta, *Subiectum*
 Y 2 ejus

eius proprium, & adequatum *Obiectum*, autem dico omnia vel aliqua, plura vel pauciora, prout casus exiget, & conditio ipsius *Thematis*. Ex quibus demum integra conficienda est *Definitio Rei Essentialis*, quæ claudat hanc *Tractationis* partem. Placuisse video permittis diversam omnino ab hac perlegendi rationem: quos integram definitionem primo situm loco posuisse iuvat, mox eam per singula membra resolvisse. Quibus assentior in textibus disciplinarum *Compendiis*; atque aliam etiam, quoties insigni brevitate opus est. At ubi *Thema* aliquod laxius tractandum proponitur, suaderem studiosis, præsertim minus exercitatis, ut illa potius incederent via, quam in ostendi; quod naturæ convenientius sit à primis & simplicibus terminis, ad ortos & compositos colligendo procedere; quam è contrariis resolvendo.

Parag. 6. Investigata Definitione, ac propositâ, *Thema* mox distribuendum est in suas species aut partes. *Per distributionem.* siue eas habeat proprias & per se, siue improprias aut per accidens. Sed partes vel nominasse tantum ut plurimum sufficiet; aut saltem explicuisse quam paucissimis, quantum scilicet necesse est ad plenioram ipsius *Thematis* intelligentiam; neutiquam vero sunt iusta tractatione, & fusius declaranda. A. Divisione ad *Attributa* transcendendum non *Essentialia*: quæ sunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

Parag. 7. *Effecta* plerumque late admodum patent, & copiosam suppedinant tractandi materiam: *Per effecta.* *Effecta Thematis*, siqua sint; aut minus nobilia aut nimium communia poterit quisque per suo arbitrio, vel tactus emittere, vel nominata præterire. Nobiliora vero, & magis propria

Thema conveniet ad certas velut classes, maximè
 multa sint, revocare, quo distinctius, & enu-
 clearius explicentur. Sed quia sæpius contin-
 git, ut *Effecta* cum *Propriis* *Accidentibus*, aut
Finem, aut aliis attributis, vel reipsa coincident,
 vel saltem (propter cognationem quam cum
 illis habent) coincidere videantur; dispiciat
 oportet cum iudicio Thema aliquod tractatu-
 rus, quo quæque commodissime referri possint,
 debeantve; An ad *Effecta*, an vero ad *proprieta-*
tem, aut *finem*, aut aliud aliquod *Thematis* at-
 tributum; ne cogatur idem bis aut pluries in
 unius *Thematis* tractatione repetere. Porro
 hic *Effectorum* locus est afferendis exemplis
 maximè opportunus.

Post *Effecta* sequuntur *Comparata*; quæ vel Parag. 8.
Cognata sunt, vel *Opposita*: quorum *Cognata* Per cognata
 comparantur cum *Themate*, ut cum eo con- ta.
 venientia; *Opposita*, ut pugnancia. Thema
 explicatur per comparisonem *Cognatorum*, cum
 quæ ipsi aliqua ratione sunt eadem, aut si-
 milia, afferuntur; ostenditurque in quo sita
 sit *identitatis* aut *similitudinis* inter ea ratio,
 itemque *diversitatis* & *dissimilitudinis*. Ratio
identitatis & *similitudinis* inter *Cognata* de-
 claratur, cum ostenditur in quo eodem aut
 simili conveniant; vel *Genere*, ut *Comitas*, &
Urbanitas; vel *Causa efficiente*, ut *Augmen-*
tatio & *Nutritio*: vel *Materia*, ut *Ros* & *Pru-*
na: vel *Fine*, ut *scribere* & *loqui*: vel *Sub-*
jecto, ut *Fides* & *Charitas*: vel *Effectu*, ut
Magnes & *Succinum*: vel *Proportionem*, ut
Sol & *Oculus*: vel alio quoquam *Cogna-*
tionis vinculo. Quinetiam quandoquidem est
 aliquod perpetuo inter *Cognata* discrimen,
 (alias *Cognata* non essent amplius, sed *Eadem*.)
 con-

convenientiâ explicata aperienda est consequenter eorum discrepantia & dissimilitudo : five *Genere* differant ; ut *Sol*, & *Oculus* : five *Causa efficiente*, ut *Ros* & *Pruina* : five *Materia*, ut *Os* & *Cartilago* : five *Finè*, ut *Physica* & *Medicina* : five *Subiecto*, ut *Lux* & *Lumen* : five *Objecto*, ut *Comitâs*, & *Urbanitas* : five *Circumstantia* aliqua *Loci*, *Ordinis*, aut *Temporis* ; ut *Crepusculum*, & *Aurora* : five *Mole*, ut *Collis*, & *Mons* : five *Gradu*, ut *Liberalitas*, & *Magnificencia* : five alio quocunque demum modo.

Parag. 9. Adhibenda sunt ultimo loco *Opposita* ; ubi *Thema* explicandum est per collationem ad ea quæ cum ipso pugnant : *Opposita* enim juxta se posita magis elucescunt. *Oppositorum* autem quatuor sunt genera : de quibus *lib. i. Comp. cap. 15. Relata*, *Contraria*, *Privativa*, & *Contradictoria*. Sed *Contradictorium* *Thematis* notabilem lucem ei præstare non potest, propterea quod vagum sit nimis, & infinitum : *Correlatum* vero *Thematis*, quod ad ejus definitionem pertineat, inter *Attributa Essentialia* potius censeretur. Sola ergo *Privative*, & *Contrarie* *opposita* hic locum & usum habent ; ut quæ sola apta sunt hoc modo declarare, atque illustrare sua *opposita*. quibus expositis, & cum *Themate* collatis, non est quod ulterius desideretur in simplicis *Thematis* tractatione. Totius negotii praxin unico exemplo aliquantulum exhibeo. Esto ergo *Thema* tractandum.

Parag. 10. Expensa imprimis in animo *Thematis* conditione, invenio ipsum esse *Accidens Universale*. *Tractatio Absolutum*, & *Abstractum*. Mox tractationem *ordior*. Ubi considero *Invidia* . . .

sica.

NOMEN, ejusque

Primo *Ὀμωυμία*. Sumitur enim *Passive* & *Active*, notante *Cicerone lib. 4. Tusc. quest.* *Passive* rursus vel in bonam partem, pro *honestâ emulatione*: vel in malam partem, pro *vitiosa tristitia* de bono alterius: qua ultima significatione *impræsentiarum* accipitur.

2. *Σωωυμία*. Appellatur enim hoc vitium Latinis, 1. *Invidia*, quam appellationem pleræque linguæ vulgares securæ sunt. 2. *Livor*: Græcis vero, 1. *φῶν*, 2. *βασανία*, 3. *ζῆλος*, &c.

3. *Παρωυμία*, ibique

1. *Etyma* vocum in variis linguis; ut 1. *Invidia* ab *In* particula intensiva, & *video*, quod invidus oculos continuo fixos habeat in alienam felicitatem. 2. *Livor* à colore livido, qui plerumque in invidis cernitur. 3. *φῶν*, velut *ὁ τὸ τῷ φῶν*, quod invidus, vel semetipsum animi ægritudine quodammodo interficiat: vel necem optet ejus, cui invidet.

2. *Conjugata*: qualia sunt, 1. *Adjectiva*; *Invidiosus*, *Invidus*: sed *Invidus* active solum significat; *Invidiosus* & active & passive, frequentius tamen *passive*. 2. *Substantivum*: *Invidentia*: qua voce *Cicero* potius utendum iudicat, quam *Invidia*, quod liberior sit ab ambiguitate; cum *Invidia* utroque modo dicatur, *invidentia* non nisi *Active*. 3. *Verba*, *Adverbia*, &c. Sed ista fortasse plus satis.

ATTRIBUTA ESSENTIALIA: ubi.

1. *Genus*. 1. *Remotiora* nonnulla: sc. *Passio*, *Passio animi*. *Dolor* sive *Ægritudo*. 2. *Proximum*: *Dolor vitiosus*.

1. Di-

II.

quæ sunt omnia permagni momenti ad Invidiam concitandam.

4. *Integra Definitio*, eaque 1. *Brevior*: *Invidia* est tristitia mala de bono alieno. 2. *Ple-
nior*: *Invidia* est vitiosa animi ægritudo, qua
quis præ nimio sui amore contristatur de bo-
no, quo alterum frui videt, aut prævidet frui-
turum, in quantum æstimatur diminuere pro-
prium excellentiam.

DISTRIBUTIONEM. Ubi breviter ex-
pono tres *Invidia* species; postremam quam-
que pessimam: quarum prima est, cum quis
egregè fert alium frui, aut fruiturum bono (in
specie, vel gradu) quo ipse potiri non potest pa-
ter. Secunda est, cum quis ægre fert alium
frui, aut fruiturum bono, quo ipse fruitur,
sed cupit frui solus. Utramque hanc *Invidia*
speciem Lucanus brevi sesquiversu & expressit
elegantè, & egregiis exemplis illustravit Cæ-
sar, & Pompeii, lib. 1. Phars. *Nec quenquam
ferre potest Cæsarve priorem, Pompeiusve pa-
rem.* 3. est cum quis proprium bonum cor-
rumpit; aut ejus usum sibi etiam negat, ne
are alteri bono esse possit, quo sensu Plinius;
alique per translationem similitudinis, Cer-
berum, Stellionem, & alia quædam animalia in-
vidia notarunt. Laborare hanc pessima ærugine
non paucos eruditorum, nimio notius est,
ut hic ostendatur.

EFFECTA, quæ sunt partim *Interna*, re-
spectu ejus qui invidet: partim *Externa*, re-
spectu ejus cui invidetur. *Invidia* enim 1.
mentem perpetuo cruciat, & omnem vitam
addit inquietam. 2. Corpus etiam vultumque
deformat modo, sed etiam velut tabe qua-
dam consumit. Justissimum malum, quæ &

III.

IV.

culpa est eadem, & poena : nec minus flagellum quam vitium. 3. reddit hominem bonis malisque pariter invisum : odiosum universis. 4. impellet ad quævis flagitia perpetranda. Obrectationes, doli, calumniæ, jurgia, seditiones, homicidia : quæ non mala denique ex radice pullulant Invidiæ? Eum vero, cui invidetur, Invidia plurimis periculis exponit. Declinabit itaque vir sapiens quantum in ipso est Invidiam : id quod facit primum, si gaudeat in sinu suo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quam ea vane prædicando limos oculos & animos irritare : Inde, si curet ita se gerere, ut felicitate, quam occultare non potest, non omnino indignus videri possit.

V.

COGNATA : quæ sunt inter alia.

1. Odium : quo quis aliquem animo averfatur, eique male vult. Convenit cum Invidia.

1. *Subiecto*, etsi non reciproce : semper enim qui invidet alteri, ipsum odit, etsi non è contra. 2. *Causa Efficiente interna* : quæ est utrobique elati animi superbia, & cæcus amor sui.

2. *Envyousness*, cum quis gaudet de malo alieno. Convenit cum Invidia, 1. *Subiecto proprio* & reciproce : nam qui de bono alterius contristatur, lætatur de malo : & contra. 2. *Causa Efficiente*, ut supra.

Differunt tamen ab Invidia.

1. Odium. 1. *Subiecto* : potest enim esse Odium in quo non est Invidia. 2. *Objecto* : Quod quod in Invidia non nisi Bonum est : at in Odio potest esse Malum. 3. *Objecto Cui* : quod latius est Odium, quam Invidia. Invidemus enim hominibus tantum, non Deo, nec nobis ipsis, sed aliis : ast Odisse possumus & alios homines, & nos ipsos, & alias creaturas,

ipsum Deum. Invidemus iis tantum qui sunt nobis aliqua saltem proportionē æquales: ast odisse quis potest, & diu defunctos, & longe distitos & immenso intervallo superiores aut inferiores.

2. *Invidia* 1. Genere: nam Invidiæ Genus Dolor est: *invidia* Lætitia. 2. Obiecto Quod: *invidia* enim de Malo est: Invidia de Bono.

OPPOSITA, quæ sunt potissimum ista, 1. VI.

Sympathia, sive *Benevolus affectus*, cum quis sic comparatus est, ut alteri bene velit, bonumque eius serio, & ex animo gratum habeat: atque iste affectus Invidiæ ex diametro adversatur. 2. *Honestæ Emulatio*, cum quis dolet se ab alijs bono aliquo superasse: non quod ægrè ferat profectum alienum, sed quod desiderat suum. *Invidia* hominum malorum est: *Emulatio* bonorum: Proficiscitur hæc ab animi Magnitudine; illa *Elatione*. Illâ incenditur animus, ne bene sit alteri: hæc, ut sit sibi.

Hanc tractandi rationem si in alijs Thematis imitari velit studiosus juvenis, faciet cum fructu suo. Sed non erit nimium *superstitiosus*, nec curabit ista omnia singula præcise ubique exhibere, nec enim res feret: sed istis addat, rematve licet, aut etiam immutet nonnulla, quavis pro suo judicio, & subjecti Thematis exigentia. Utile etiam fuerit (etsi Logicus non talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum *sententias* bonorum authorum, velut gemmas opus idoneis inseruisse. Sed 1. si sint *brevēs*: si instituto *accommodæ*. 3. si quid habeant *humoris*, aut *elegantiae* non vulgaris: nam *longæ* aut *prolixæ* sunt, aut studiosius quæsitæ, aut *languidæ*, & è trivio, perpetuo sunt in-

Parag. 11.
Imitatio-
nis ratio,
& ornatus.

gratæ. Ornabis etiam tractationem, si apti
Formulis utare, ubi opus est: quarum copiam
sub suis titulis libello seorsim descriptam in
promptu habere perutile erit. Quales sunt
formulæ explicandi vocum *Ambiguitates* & *E*
tyma; *Rerum causas Efficientes, Impulsivas, Instru-*
mentales; *Finem, Materiam, Subjectum, Objectum*
Integras Definitiones, Distributionem, Effecta, Cog-
natorum convenientiam, & Differentiam, Oppo-
sitionem Privativam, & Contrariam, &c.

Parag. 12. Quo autem suppetat juventuti ad manum
Materia uberior copia omnis generis *Thematum*, quibus
præctican- tractandis semet exerceat; experiaturque
di. quid præstare valeat, & quantum in re Logice
profecerit, visum est coronidis loco sylvularum
materiæ tractandæ subjicere. Esto ergo exem-
plum *Thematis*.

1. *Substantialis*, 1. *Universalis*: *Canis, Met-*
tallum. 2. *Singularis*: *Cicero, Bucephalus*. 3. *Par-*
tialis: *Manus, Oculus, Cerebrum*. 4. *Aggregati-*
Oceanus, Galaxia.

2. *Accidentalis*, 1. *Absoluti*: *Lumen, Nutritio,*
Metus. 2. *Relati*: *Conjugium, Locus*. 3. *Singu-*
laris: *Conjuratio Catilinæ, Acumen Aristotelis*.
4. *Concreti*: *Philosophia*.

3. *Non-Realis*. 1. *Secundæ Notionis*: *Meta-*
phora, Syllogismus, Æquator. 2. *Privativi*: *Ca-*
citas, Mors. 3. *Figmenti*: *Sisyphus, Chimæra,*
Rhenix.

Subtituli Primi Capitis.

1. *De Genesi & Analysis.*
2. *De Genesi Triplici.*
3. *De Notatione, & expensione Thematibus sim-*
plicis.
4. *De Explicatione Nominis.*

5. De Explicatione Rei per Atributa Essentia-
alia.
  6. De Distributione.
  7. De consideratione Effectuum.
  8. De consideratione Cognatorum.
  9. De consideratione Oppositorum.
De tractatione	Accidentis	Substantia	10. Universalis.
			11. Singularis.
			12. Partialis.
			13. Aggregata.
			14. Absoluti.
			15. Relati.
			16. Singularis.
			17. Concreti.
			18. Aggregati.
			19. Secunda Notionis.
20. Entis privativi.			
21. Entis ficti.			

CAP. II.

De Tractatione Problematis solitaria.

Genesis Problematis est Tractatio Problema- Parag. 1.
tis per argumentorum collationem, ut Notio &
veritas elucescat. Est autem Problema propo- expansio
tio in discrepationem vocata, cujus conditi- Problema-
ones vide fufius, lib. 3. Compend. cap. 17. pa- tis.

Fig. 2. Ejus partes eadem sunt, quæ & Pro-
positionis: sc. Subjectum & Predicatum, licet
non semper expresse proponatur per modum
propositionis. Proponitur enim Problema,
vel Integre, vel Diminute. Integre proponitur,
quoties certo constat de utroque termino, &
ambigitur tantum utra pars contradictionis sit
vera :

vera : exprimiturque vel *positive*, cum altera pars definite statuitur ; ut, *Logica est Ars* ; vel *negative*, ut, *Forma non est Principium Individuationis* ; & *Thesis* dicitur : vel *interrogative* cum utraque pars ex æquo dubia relinquitur ut, *An Logica sit Ars ? An forma sit Principium Individuationis ?* & *Quæstio* dicitur. Diminutim proponitur quoties expresso tantum altero terminorum ambigitur de reliquo : exprimiturque varie, sed fere ad modum *Thematis*, aut *Quæstionis simplicis* ; ut, *De Genere Logica, De Principio Individuationis* ; aliquando tamen plenius & per disjunctionem ; ut, *Sitne Logica Genus Ars, vel Scientia, vel Habitus instrumentalis ab utraque diversus ? An materia sit principium Individuationis, vel potius Forma, aut Accidens aut quid aliud ?* Nos distinctionis ergo, *Problema integrum, Categoricum* dicemus ; *Diminutum, Disjunctivum*.

Parag. 2. *Traçtatio* utriusque generis *Problematum* aut *Solitaria* est, aut *Socia*. Solitarie tractatur problema, cum quis sine adversarii instantia quæstionem aliquam per se examinat. Cujusmodi *Traçtationis* tres sunt præcipue partes. *Παράορισον*, *Καταορισον*, *Ἀναορισον*, *Παρεπαινετικὴ* *Quæstionis*, *Probatio veritatis*, & *Dilutio objectorum*, Quibus etiam ex abundanti & præmitti potest, quasi *Premii* vice, *Προπαραορισον*, de gravitate controversiæ, atque dubii occasione, & subnecti, quasi *Epilogi* loco, *ἐπιόρισον*, repetitionem complectens summariam totius dispositionis, cum corollariis inde emergentibus.

Parag. 3. In *Præfatione* imprimis ostenditur gravitas *Quæstionis* prout tres ipsa postulabit. Quod scilicet problema tractandum non sit nullius vel levis momenti : sed vel de rebus aperte gravissimis

issimis; vel de iis quæ etsi prima specie leviores videri possint, sunt tamen eæ, sine quibus graviores nequeunt dextre intelligi aut explicari. Mox, si fieri potest, occasio dubii detegatur, & origo erroris: quæ nimirum res infam huius disputationi primæ præbuerint; errorique & initium dederint, & incrementum. Illud *attentionem* pariet; Hoc *benevolentiam* sententiæ nostræ: sed videndum, ut ista *Logice* sentiant; hoc est, nude & aperte secundum rei veritatem, non invidiose & hyperbolice, ut oratores solent. Quin & omitti potest omnis Præfatio, ubi aut minus necessaria est, aut problema brevius tractandum.

Habita brevi præfatione, Problema non Parag. 4.
statim probandum est, (nisi ubi termini satis *Evolutio*
perspicui sunt, & res ipsa parum controversa :) *tituli*.
sed præparandum prius, *Evolutione tituli*, &
conjectione Questionis. *Evolutio Tituli* est explicatio Terminorum Questionis; tum Subiecti, tum etiam Prædicati: cujus utriusque prævis aliqua præcognitio habenda est, ut felicius sit progressus in reliqua tractatione. Utile erit quidem, animo, aut etiam in scriptis seorsim, plenam tractationem utriusque Terminum secundum rationem in superiori capite traditam prius instituere, quàm ad tractandum integrum problema accedatur: sed ex istis paucula tantum sunt aperte ponenda in Tractatione ipsius Problematis: quæ scilicet videri possint magis necessaria ad intelligendum sensum questionis: qualia plerumque sunt, 1. *Vocum variae Acceptiones*, præcipue quæ nobiliores, & presenti instituto accommodatiores. 2. *Reverentia Definitiones*. 3. *Earum distinctiones & cognationes*. Ponenda autem sunt ista præcognita, primæ

mo ex parte *Subjecti*. 2. Ex parte *Predicati*, atque ex parte quidem prædicati tanto diligentius, quanto prædicatum est terminus principalior in propositione.

Parag. 5.
Conjectio
quæstionis.

Conjectio Quæstionis, sive *Explicatio* status *Controversiæ*, est ostensio quid sit ultro citroque concessum, & quid proprie controversum. Est enim in omni controversia aliquid commune id quo partes consentiunt: & aliquid dubium in quo non: illud *ἡδὲ αὐτὸν* dicitur, hoc *ἄρα αὐτὸν*, sive *ἀντιπαρὸν*: Illius expositio nobis *Acceptio dati*, hujus *Constitutio quæsi*, satis idonea dicitur. *Accipimus datum*, cum quædam fundamentalia sumimus, vel supponimus, de quibus inter nos convenit & adversarios; ad juncta, (si opus sit) brevi eorundem declaratione aut probatione per unum aut alterum principale argumentum. *Constituimus quæsitum*, cum ostendimus perspicue in quo *summa litis*, sive (ut loquuntur) ipsum *Punctum Controversiæ* situm est, id si dextrè fiat, totum pene negotium confectum est: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur Probationi, & refutationi. Si controversiarum in omni genere Scriptores hoc rite & accurate ubique præstarent, mille controversiæ in Philosophicis, atque aliis, jacerent dudum consopitæ, de quibus hodie acerrimis animis disputatur. Huc pertinet *variarum Opinionum recensio*, quæ debet esse *Candida*, ne cujusquam sententiam sinistra interpretatone pervertamus; *Succincta*, ne prolixitas sit tædio: & tamen *Plena*, ne dum brevitati studemus, videamur parum sincere alterius sententiam explicuisse.

Parag. 6. Factâ hujusmodi præparatione, *Κατὰ τοὺς* sequitur, quæ in sententia, quam defendendam

sufcepimus, declaranda, & astruenda cerni- & proba-
tur. In *Problemate Categorico* præstiterit unica *tio verita-*
Thesi affirmante vel negante sententiam no-
tis.

stram breviter proponere: eamque aliquot ra-
tionibus confirmare: nisi sit acrius contro-
versum, & multis limitationibus indiget. Tunc
enim plures *Theses* utilius proponentur, cum
suis quæque *probationibus*. In *Problemate* vero
Disjunctivo, ubi fere opinionum major est va-
rietas, & plures difficultates, necessarium erit
defensionem nostram pluribus propositionibus
complecti, quas *Theses*, *Conclusiones*, vel *Asser-*
tiones vocant: incipiendo more *Aristotelico* ab
illis, in quibus remouentur aliorum senten-
tiæ; & pergendo ad illas, in quibus propria
exponitur. Porro post singulas conclusiones
Argumenta quibus eæ confirmantur ponenda
sunt, petita partim à *ratione*, partim ab *autho-*
ritate. Rationum autem copiam, & delectum
habebimus, si *Subjecti* Conclusionis primo, de-
inde *Prædicati* naturam & attributa mente per-
curramus: vel secundum rationem tractandi
simplex Thema, *cap. 1.* hujus Appendicis, vel
per ordinem locorum *Topicorum*, *lib. 3. Comp.*
cap. 19. & deinceps. Non sufficiet tamen Ar-
gumenta sic nude proposuisse: fortiter pre-
tenda sunt, & defendenda, adversariorumque
evasiones, subterfugia, & cavillationes quibus
eorum vim & ictum declinare aut eludere fata-
gunt, examinandæ atque evertendæ.

Parag. 7.

Confirmationem sequitur *Axiomatum* Confutatio, *Objectiones*
ive *Dilutio Objectionum*. Nec multum intere-
rit, quo loco *Objectiones* disponantur; sive ab
ipso statim initio omnes ante Tituli *Evolutio-*
nem, & *Constitutionem* Status *Quæstionis*, quod
fecere *Thomas*, *Scotus*, & *Scholasticorum* turba;

sive omnes ultimo loco, & post Confirmationem nostræ sententiæ; sive, quod suaderem magis post singulas Opiniones, aut certe post singulas Conclusiones certæ objectionum classes quæ pro tali opinione aut contra eadem Conclusionem militare videntur. Solutiones pariter, aut singulis Objectionibus subjici possunt singulis aut universis universæ, pro cujusque arbitrio. Nec enim morari debent quemquam istæ curæ illa potior est, quâ demum ratione argumenta objecta dextre & artificiose solvantur.

Parag. 8. Id quo fiat apposite, & cum judicio; consideranda sunt in objectione tria hæc, atque hoc ordine: *Conclusio, Forma, Materia*. Si enim afferatur Objectio, in cuius nec *Forma* nec *Materia* vitium sit, rejicienda tamen est tota, non directe contradicat alicui Conclusioni defensionis nostræ: sæpe enim contingit vitium *imperfectum*, ut ea multis & operose confutentur, quæ sunt extra quæstionem; negatur & contra id, quod maxime probandum erat. Caterum ejusmodi objectiones operose non indigent solutione: satis erat eas, ut alienas à quæstione, rejecisse; atque ostendisse paucis, quæ ex iis colliguntur non pugnantem cum Thesi nostra. Hoc spectant illæ Formule *imperfectæ* hoc, & ad rem nihil. Describitur quæstio. Concedatur totum, nec video quid incommensurabile sequatur. Hoc non impugnat Thesin meam: & Quandoque Objectio allata contra Thesin meam, quam, tam non evertit eam, ut confirmet meam: quod quoties fit, non rejicienda est totum, ut impertinens: sed etiam retorquenda. Quo spectant formulæ, Hoc facit pro me. hoc Adversarius meas partes agit. Prævaricatio hoc est, non objicere. Dum hoc urget, miror ipsi

dere oportet ; ut ex iis eruatur responsio. Termini autem sunt, aut *Extremi* aut *Medius* ; expendendi autem primum *Extremi* : in quorum altero si lateat ambiguitas, (ut plerumque fit) distinguendus est *Terminus* sic ambiguus : & respondendum ad *Præmissam*, in qua ille terminus reperitur, ostendendo *Terminum* illum aliter accipi in dicta *præmissa* aliter in *Conclusione*. Si non sit ambiguitas in *Extremis*, tunc *Medius Terminus* est expendendus : & *secundum se* ; & *ratione habita ad locum ex quo ducitur*. Secundum se consideratum *Medium* si sit *ambiguum* : respondendum est (ut prius) per distinctionem ostendendo *Medium* non eodem modo sumi in *Majori* & *Minori* ; & in uno sensu veram esse *Majorem* & *Minorem* falsam ; in altero *Majorem* falsam, & *Minorem* veram. Sin ambiguitas non appareat in *Medio* recurrendum ad *Locum Topicum*, unde *Medium* videtur ductum : ut ex *Maximis* & *Minimis* corum, & *Maximarum Fallentiarum* judicari possit rectene ductum sit argumentum ex illo loco, vel non ? Hic permagno erit adjumento (boni Lector) *Locorum Topicorum Maximas*, & *earum Fallentias*, usu tibi familiares reddidisse, atque Exemplis, quæ singulis subjecta reperies, l. 3. *Compend. c. 19. & deinceps*, alia plura addidisse : ut sic tibi copia Exemplorum ad numerum suppetat, quæ velut paria ei objicias, quæ tibi afferat argumentum ex loco aliquo Topicum perperam ductum. Si constabit Objectionem niti aliqua *Maxima*, non recte intellecta : respondebitur ostendendo cancellos & limites illius *Maximæ*, quo sensu intelligenda sit, quibus in casibus fallat ; adeoque præsentem Objectionem ad aliquem dictorum casuum pertinere.

inere : quod etiam allatis aliis exemplis in
pari casu illustrabitur.

Expedita hætenus *Confirmatione nostræ* sen- Parag. 11.
sententiæ, & *Dilutione Objectionum*, poterimus cum *Collectio*
brevis aliqua repetitione *Thesis*, aut *Thesium*, *Corollariorum*
quas defendimus, totam *Problematis tractationem*.
onem finire. Nisi quod alicubi *improvisum* prope-
modum necessaria est : cum sc. ex constitui-
one *sententiæ* nostræ quædam *Observationes* e-
mergunt, quæ aut ad praxin, aut ad illustran-
dam aliam aliquam veritatem, aut ad everten-
das alias adversarii assertiones videri possint
non infimi momenti : *Prolegomena* vocant &
Consecutaria, & *Corollaria* : quæ per subsumpti-
onem, aut ex nostra conclusione inferuntur
immediate, aut ad sic illatam consequuntur.
Corollaria autem ista non necesse est novis ad-
ductis rationibus ulterius confirmare : (satis
enim jam ante confirmata præsumuntur in
probatione Principalium Conclusionum :) sed
sufficiet ea posuisse tamen breviter, & adno-
tas, ut ex principalibus Conclusionibus per
necessariam, & evidentem consecutionem de-
ducta.

Exemplo rem declarare oportuit in studi- Parag. 12.
osorum gratiam : sed præ studio brevitatis *Exemplum*
non tam justum exemplum, quam exempli *tractatio-*
tudinem aliquam Ideam, & velut *skeleton ex-nis proble-*
mæ ; idque in tractatione *Problematis Dis-*
unctivi. Quod sit

DE GENERE LOGICÆ.

Partes hujus tractationis erunt

Prolegomena, ubi ostenditur

1 *Gravitas Questionis* ob diversam Methodi
rationem in disciplinis Theoreticis & in Pra-
cticis.

2 Oc.

I. 2 *Occasio discrepantium Opinionum.* 1. Pro-
miscuus usus terminorum *Ἐπιστήμη* & *Τέχνη*,
Scientiæ & Artis apud bonos Authores. 2. In-
felix barbaries sæculi Scholastici, & ignoratio
usus Logicæ.

II. *Παρακινῶν*, ubi

1 *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota est Di-
sciplina, sed *Docens*, non *Utens*: Ejus Genus
quæritur non *Remotum* sed *Proximum*.

2 *Conjectio Quæstionis*, ibique

1 *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur om-
nes, Logicam 1. esse habitum intellectualem
de prima specie Qualitatis. 2. nec Sapientiam
esse, nec Prudentiam, nec intellectum Princi-
piorum. 3. & Scientiam dici posse, & Artem,
in larga vocum acceptione. 4. esse instru-
mentum Philosophiæ, & omnium Discipli-
narum.

2 *Constitutio Quæsti.* Sed illud ambigitur,
quodnam sit ejus Genus Proprium, & Proxi-
mum: sitne illud Ars; an Scientia; an vero
Habitus ab utraque diversus? Ubi occurrunt
tres opiniones.

1 *Avicennæ*, & *Latinorum Scoti*, *Thomæ*, *Al-*
berti, &c. quod sit Scientia propriè dicta.

2. *Quorundum* è veteribus, & omnium fere
Neotericorum: quod sit Ars propriè dicta.

3 *Græcorum*, quos sequitur *Zabarella*: quod
nec Scientia sit, nec Ars, sed habitus instru-
mentalibus ab utraque diversus.

Κατακινῶν, Ubi pro veritate declaranda pono
quasdam *Conclusiones*: & sunt istæ.

1 *Logicæ Genus non est habitus Instrumentalis*,
& *Scientiæ*, & *Arte specificè distinctus*. Pro-
batur.

1 A sufficientia quinque habituum Mentis apud Arist. lib. 6. Ethic. cap. 3. & alibi.

Respondet Zabarella lib. 1. de Nat. Log. cap. 11. Aristotelem ibi non intendisse nominare nisi tantum principales Habitus, sub quibus tamen inclusive intelligit Logicam, & Grammaticam, ut eorum instrumenta: & ponit exemplum de discedente Patavio Romam, ut videre est plenius apud ipsum loco citato.

Sed contra. 1. patet ex Textu Aristotelem ibi voluisse enumerare omnes species habitus in quibus est veritas, quare Habitus, quos Zabarella instrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut sub aliqua dictarum specierum continentur: 2. Grammatica est aperte una ex iis quinque: scil. Ars. 3. Exemplum quod ponit non est ad rem; quia non est simile.

2 Ab insufficientia fundamenti illius opinionis, quod non est aliud, quam quod Logica habeat rationem Instrumenti, sed ratio Instrumenti, cum sit relativa non habet diversificare species: ergo

2 Genus Logicae non est Scientia propria dicta.

Probatur

1 A Subiecto, Quod in Scientiis debet esse Ens Reale, & Necessarium: cum Logica versatur circa secundas Intentiones, quæ non sunt ante operationem nostri intellectus; & eâ cessante, cessant: ergo

2 A Fine. Qui in Scientiis est contemplatio proprii subiecti: Logica vero in illa non acquiescit, sed ordinatur ad cognitionem subiectorum in aliis Disciplinis: cum sit earum instrumentum ex 4. supposito: ergo

3 *A Testimonio Arist. lib. 1. Topic. cap. 9.* ubi distinguit de Problemate Ethico, Physico & Logico; & consequenter separat Logicam a Prudentiis & Scientiis, vide *lib. 3. Comp. no. stri cap. 17. Sect. 2.*

3 *Genus Logicæ est Ars proprie dicta.* Probatur

1 *Per inductionem.* Logica est habitus mentis ex 1. supposito: sed non est aliquis trium, ex 2. supposito; nec scientia, ex 3. Conclusionem relinquitur ergo quod sit Ars.

2 *A Subjecto.* Quod in Artibus est aliqui effectibile a nobis propter finem: sed hoc competit secundis Intentionibus in Logica ergo

3 *A Fine.* Logica docet effectiorem Instrumentorum Logicorum: ergo

4 *A Testimonio tum Aristotelis, qui Logicam $\nu\epsilon\lambda\omega$ vocat lib. 2. Elench. cap. ult. & alibi tum aliorum, qui citantur a Kecher. tract. Præog. Log. cap. 2. sect. 3.*

Avaxun Ubi solvenda sunt objectiones.

1 *Obj. contra. 1. conclusionem.* Logica est Instrumentum: ergo & Habitus Instrumentalis.

Sol. Hoc non probat quæsitum. Instrumentum enim prædicatur de Logica, ut Relatum concreto de suo subiecto; non ut Genus Specie.

Obj. contra. 2. Conclu. Logica est habitus per demonstrationem acquisitus, ergo est Scientia. Consequentia patet ex definitione Scientiæ.

Sol. Scientiæ vox ambigua est. Sumitur enim vel *large*, pro omni habitu certo conclusionum, quo modo omnes Artes & Prudentiæ possunt

possunt dici Scientiæ: & sic intelligitur in definitione allata, per quam distinguitur ab Opinione & Intellectu principiorum: vel stricte, prout est una ex quinque speciëbus habitus contradiuisa Arti & Prudentiæ: & sic requiruntur aliæ conditiones ad Scientiam, sc. quod sit de Subiecto Necessario, & quod acquiescat in contemplatione ejus.

3. *Obj.* Logicus est sciens: ergo Logica est scientia. Sequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non sequitur arguendo à concretis ad abstracta, ubi prædicatio non est per se. vide *Lib. 3. Compend. cap. 22. sect. 3.* & sic est in hoc casu.

4. *Obj.* In Logica est Subiectum proprium, sunt Passiones, sunt Principia; & ista sunt omnia quæ requiruntur ad scientiam: ergo, &c.

Sol. Negatur minor, Nam ad Scientiam proprie dictam requiruntur alia, ut dictum est modo in responsione ad tertiam.

5. *Obj. Contra. 3. Conclus.* Logica non videtur contineri sub eodem Genere cum arte Fabrili, & Architectura; sed illæ sunt Artes: ergo, &c.

Sol. Non continetur sub eodem genere primo (nam illæ sunt Artes manuales, hæc mentalis;) sed bene sub eodem remoto.

6. *Obj.* Ars versatur circa materiam externam & crassam; non sic Logica: ergo, &c.

Sol. Major, si sit universalis, non est vera: Sciam Effectio quæ est propria Artis operatio, non minus est in Materia interna, quam externa.

Ἐπισχῶν, ubi

1 Brevis Repetitio. Ex dictis ergo constat Logicam nec Scientiam esse, nec Habitus nescio quem instrumentalem; sed proprie, γυνώσκω Artem.

2 Collectio *πρὸς μὲν τὸν*. Quod cum ita sit, hinc intelligitur;

1 Logicam non alia Methodo tradendam quam *Analytica*: id quod fecisse constat *Aristotelem* ex solo titulo Priorum, & Posteriorum Analyticorum.

2 Inutiliter eos operam dare Logicæ, qui nudâ cognitione contenti, usum ejus negligunt: secundum tertium illud: *Merus Logicus Merus est Asinus*.

Parag. 13.
Imitatio-
nis ratio
& Orna-
tus.

Hanc fere rationem in aliis Problematibus sequi proderit; sed plenius: præsertim ubi varix sunt & multum dissidentes inter se sententix. At in *Problemate Categorico* sæpè sufficiet angustiori yia incedere, ubi quæstio facilius conjici, & totum negotium una Thesi concludi poterit. Illud etiam admonendum, rationem tractandi problema aliquantum variari, pro natura ipsorum problematum: ut si sint *Theoretica* vel *Practica*, *Universalia* vel *Particularia*; de *præterito*, *præsenti*, vel *futuro*; atque multifariam alias. Sed isti respectus non faciunt varietatem ita notabilem, ut necesse sit de singulorum ratione aliquid seorsim præcipere: ratio jam exhibita suo modo, & mutatis mutandis, conveniet universis; quod cujusque judicio relinquendum censui. Ornatui inservient *Formule* debitis locis adhibitæ: quales sunt *Formulæ* de rei gravitate, de origine erroris, explicandi *subjectum* & *Predicatum*, accipiendi *Datum*, constituendi *quæsitum*, proponendi *Opinio-*

nes,

us, ponendi Conclusiones, afferendi Objectiones, rejiciendi eas, respondendi ad Formam, retorquendi, varia referendi, negandi, reddendi rationem negationis, distinguendi, &c.

Est & alia tractandi Problematis ratio adhuc angustior multo, quæ potest duobus modis institui; Uno, si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Nostra Thesis sine ambitu verborum Categorice ponatur, & uno aut altero Principali argumento probetur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis breviter solvantur. Altero, si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum, ut supra. 2. Argumenta utriusque partis seorsim proponantur. 3. Sequatur decisio quæstionis per admissionem rationum unius partis, & solutionem rationum alterius. Quinetiam omitti potest utrobique præcognitio terminorum, ubi sensus quæstionis aut obvius est, aut non multum obscurus.

Sylvam materiæ tractandæ non opus est hic, ut in superiore capite, subnectere: abunde satis problematum quævis Disciplina suppeditabit, in quibus studiosi se exercent.

Subtituli Secundi Capitis.

1. De Genesi Problematica.
2. De Notione & Expensione Problematis tractandi.
3. De Præfatione.
4. De Evolutione Tituli.
5. De Acceptione Dati.
6. De Constitutione Quæsitæ.
7. De Recentione Opinionum.
8. De Declaratione & Probatione nostræ sententiæ.
9. De Objectionibus, & earum solutione in genere.

10. De Solutione ad Conclusionem.
11. De Solutione ad Formam.
12. De Solutione ad Materiam.
13. De Collectione Corollariorum.

C A P. III.

De Tractatione Problematis sociali, seu
de Disputatione.

Parag. I. **O**Mnis Tractatio Problematis per Argumentorum collationem, etiam *solitaria* *Disputatio* est; sed ea vox de sola *Sociali*, qua fit instante, & premente adversario, (per *Synecdochen*) plerunque intelligitur. Quam exercitatione nescio an sit alia æque utilis juvenibus: tum ad perspicientiam veri, & illam de qua Aristoteles *lib. I. Poster. cap. ult.* animi *εὐθυμίας*, tum etiam ad vim *ἐπιθυμίας* & sensa animi apte, & expedite proferenda. *Disputatio* omnis instar pugnae est, estque ad minimum duorum; *Opponentis* & *Respondentis*. Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut arbiter pugnae, *Moderator*. *Disputaturis* & cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprime necessariae: *Ingenuitas*, *Modestia*, *Candor*. *Ingenuitas* in eo consistit, ut quis animo accedat ad disputandum puro & libero a omni præjudicio: præjudicium enim tollit iudicium, & frustra disputatur cum eis, qui non convincuntur, etiam cum convincuntur. *Modestia* in eo, ut sit aliquis voce & gestu sedatus non clamores cieat & strepitus; permittat adversario verborum vices. *Candor* in eo, ut quis pudori & famæ adversarii prudentur con-

fulat

culat; labeculas ejus & lapsus prætereat sapius, quam notet; de forma & verbis non moveat litem, ubi de ipsis rebus constat: nisi forte adversarii juncta ignorationi impudentia debeat auditoribus ludibrium.

Non sunt omnia Problemata indifferenter Parag. 2.
in discrepationem vocanda. Vitentur itaque *Materia*
inter disputandum quæstiones I. quæ fidei offi- *disputan-*
dant, aut bonis moribus; Ut *An Deus sit colen-*
da.

da? *An Parentes sint amandi?* De istiusmodi
enim Principiis qui dubitare velle videntur,
guaste, non ratione sunt refutandi. II. quæ sen-
suum judicio sunt plane manifestæ: ut, *An*
ignis sit calidus? *An detur motus?* III. quæ ra-
tionem superant, & captum humanæ mentis:
ut, *de loco animæ separata;* *De materia & mole*
ali Empyreii. IV. quæ vanæ, ineptæ, & nugato-
riæ sunt: ut, *An nihil & Chimæra sint fratres?*
An Musca saltans in vacuo excitet pulverem.

Disputatio est similis prælio: sed in præliis a- Parag. 3.
ctus disponi prius solent utrinque, quam manus *Propositio*
conferantur; & in disputationibus ipsum con- *materia*
dictum præcedat oportet *Apparatus.* *disputan-*
da. Apparatus autem pro more locorum varius est. In trans-
marinis Academiis, præsertim *Germania,* ma-
teria disputanda fere proponitur Thematische
sub ratione *Loci Communis,* aut *Simplicis Thema-*
tis; ut *de Syllogismo;* *de Elementis;* *de Principe:*
quæ artificiosè, & per theses quasdam expli-
cata à Respondente secundum formam tra-
ctandi Thema simplex supra traditam, cap. 1.
ejus *Appendicis* in opponentis arbitrio est,
quamlibet Respondentis Thesin argumentis
appugnare. Ast in celeberrimis *Angliæ* Acade-
miis proponitur materia discutienda semper
problematicæ, sub ratione sc. vel *Thesis;* ut, *Me-*
talla

talla sunt invicem transmutabilia; vel quæstionum
ut, *An Metalla sunt invicem transmutabilia*.
Quâ proposita quandoque ab Opponente, quan-
doque à Moderatore, postulatur respondentis e-
de re sententia: quam ille mox explicat in sua
Suppositione. Nostrum hunc morem jure præ-
ferendum censeo: tum quia disputatio apud
nos strictior est, quæ illis vaga nimis; tum
quia Problema certi subjecti & prædicati juxta
aliquo temporis spatio potest aliquo modo plene
discuti, cum vix possit expectari, ut Thema plene
nisi examinetur tantillo tempore per omnia
sua Attributa. Utilius fortassis facturi & nos
& illi, si & nos quandoque ad illorum morem
disputationes institueremus, & illi frequentius
ad nostrum.

Parag. 4.
Suppositio.

Proposita quæstione, Respondentis est sen-
tentiam suam declarare: cujus declarationem
in nostris scholis *Suppositionem* dicimus: Vocabu-
lo sane perquam idoneo (etsi aliqui illud
suggillarint immerito tali scommate, Quid opus
est *Sub*?) Non enim tam penitus Responden-
tis sententia ut indubie vera, quia sic non recte
caderet sub disputationem, quam supponitur
Respondente pro vera, donec Opponens evi-
derit contrarium. *Suppositio* autem *Rigida* & *Perem-
ptoria* est; aut *Rationalis* & *Satisfactoria*.
Suppositio Rigida sive *Peremptoria* est, cum Re-
spondens nec terminos Quæstionis aperit, nec
rationes affert defensionis suæ; sed proposita
quæstione, nude & simpliciter id indicat so-
lum, utram partem Contradictionis defenderit
velit, Affirmativam, vel Negativam: qui mo-
do *Oxonie* in publicis scholis in ordinariis dispu-
tationibus Scholarium, & Baccalaureorum
Suppositio Rationalis sive *Satisfactoria* est, in
qua

qua Respondens animi sui sententiam, quo
solennius intelligatur ab Opponente, & Termi-
norum distinctione, limitationeque Propositio-
nem aperit, & rationum momentis statuminat:
qui mos est Oxoniae in privatis Collegiis, & e-
am publice in Scholis in disputationibus so-
lennioribus. Illa praeceptis non indiget: de
ac observentur ista.

1. *Suppositio formetur stilo & methodo Scho-
lasticis*: hoc est Logicis, non Rhetoricis. Apage
Rhetorum cincinnos, & calamiistros. *Ve-*
tas enim quaeritur, non *Elegantia*: nec ex-
ectatur *Declamatio*, sed *Suppositio*. Odiosa
verborum phaleræ, & ambitus aurium:
bi instruendæ sunt mentes auditorum, non
effectus movendi.

2. *Suppositio formetur verbis* (quam fieri po-
est) *propriis, perspicuis, & ab omni ambiguitate*
liberis. Alias Respondens auditores confundet
magis quam instruet; & quaestioni tenebras
potius offundet, quam afferet lucem.

3. *Objectionum solutio ne fiat in Suppositione.*
reliquis, Suppositio formanda est ad ratio-
nem Tractationis problematis solitariae in supe-
riori capite expositam: sed *ἀνακινῶ* omittenda,
servandaque in ipsum congressum disputatio-
nem. Alias & OppONENTI injuria fiet, cujus
Rejectiones praeipientur à Respondente;
ne Auditoribus, quibus opponetur recocta
rambe.

Habita suppositione; Opponens praesertim
solennibus disputationibus, solet aliquando,
iusquam disputare occæperit, paucula velut
orando praefari. Oratiunculam illam *Op-*
positionem dicimus. Interdum est oppositio
epemodum necessaria; quoties sc. Respon-
dens

Parag. 5.
Oppositio.

dens aliquod falsum aut inopinabile tueri videtur: tunc enim Opponens gravi aliqua oratione ejus pertinaciam castigabit, & solidis rationibus refutabit sententiam; idque magis *Logice*, quam *Rhetorice*: Ast alias si adhibeatur non id fit aliqua rei necessitate; sed *ex pte* ut auditorum expectationi aut loci consuetudini satisfiat. In qua non curabit Opponens rationes solidas adhibuisse, sed magis rationum umbras, & quæ plus habeant facetiarum quam virium, ingenii quam acuminis *Rhetorice* magis, quam *Logice*. Poterit tamen si voluerit argumenta quæ mox objecturus est disponere, & futuræ disputationis fundamentum jacere in oppositione. Sed difficile est hic aliquid præcipere, ubi liberum est Opponenti quâ videbitur viâ insistere. Caveat tamen de hæc: 1. ne Respondentis, alteriusve cujusquam personam aut famam petulanter habeat. 2. ne in re seria jocos nimium ineptiat. Si quis omni omiſſa hujusmodi oppositione (nam ubi solennitas exercitii eam quodammodo flugitare videatur) disputationi se protinus accingere voluerit; faciet cum laude fortassis, certe cum venia plurimorum.

Parag. 6.
Officia Opponentis.

In ipso conflictu, quo quisque quod sui est muneris, id rite præstet, videndum quæ sunt Opponentis partes; quæ Respondentis; quæ etiam Moderatoris. Opponentis est *Objicere*; *Urgeri*; *Replicare*. *Objicit*, cum argumento, ejusque prosyllogismis thesin Respondentis impugnare *Urget*, cum requirit à Respondente ut argumento legitime satisficiat. *Replicat*, cum Responsioni allatæ non acquiescit, sed porro contra. In Objicienda tria hæc spectare debet Opponens; 1. *Conclusionem* probandam; 2. *Assumptum*;

dium probandi ; 3. *Formam* probationis.

Officium Opponentis circa conclusionem est Parag. 7.
 probe perspectam habere tum Respondentis *Inferre ne-*
 Thesin, tum propositionem ab eo quodocun- *gatum.*
 que negatam : ut illam evertere, hanc confir-
 mare possit. Primi syllogismi Conclusio nisi
 directe contradicat Thesi Respondentis, tota
 disputatio erit aliena propter *Ignorantiam Elen-*
chi ; quo non est aliud vitium inter disputan-
 dum turpius. Pariter aliena erit, si in pro-
 gressu disputationis inferri unquam contigerit,
 propositionem aliam ab ea, quam Respondens
 novissime negaverat. Sciat ergo Opponens
propositionem negatam ei semper incumbere pro-
 bandam, quam oportet integram inferre in
 conclusione proximi syllogismi, sine ulla mu-
 tatione, praesertim in sensu : quin & ipsissima
 etiam verba retinenda sunt, quoties commode
 fieri potest, quo clarior fiat progressus. Quod
 si alicubi propter ambiguitatem, obscuritatem,
 prolixitatem, aliamve causam mutatio verbo-
 rum sit facienda, neutiquam tamen id tentan-
 dum est absque consensu Respondentis.

Postquam constiterit de conclusione pro- Parag. 8.
 banda, proxima Opponentis cura erit, *Argu-*
menta quibus ea probeatur adducere. Suade- *Invenire*
 rem studioso, donec assidua exercitatione ali- *Medium,*
 quam disputandi facultatem sibi comparaverit,
 non accedere ad disputandum, imparatum à
 copia argumentorum, etiam in scriptis. Hau-
 ire poteris argumenta ex libris eorum, qui de
 illa materia scholastice scripserunt, & destinato.
 Si non occurrunt argumenta in libris, tecum in-
 mente tacitus percurrere *Attributa* terminorum
 propositionis probandæ, *Subiecti* primo, de-
 inde *Predicati* : ex quibus tuopte ingenio ar-

gumenta facile extundes, si tibi saltem illa non exciderint, quæ de *Medii Termini Inventione* generaliter præcipiuntur *lib. 3. Compend. cap. 6.* Distinctiones insuper & limitationes, quæ solent adhiberi pro declaratione status Quæstionis, Argumenta suppeditabunt: quandoquidem enim vana est omnis *Distinctio*, & *Limitatio* in aliqua quæstione, quæ non propterea adhibetur, ut occurratur tacitæ alicui objectioni contra illam Quæstionem; ex ejusmodi distinctionibus & limitationibus Objectiones sic elicies, si applicare velis illam partem earum, quæ non congruit cum sensu Respondentis, alicui termino cui congruet. E. g. Si obijciendum esset contra *Porphyrianam* speciei infimæ definitionem, hanc sc. *Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid* in explicatione illius definitionis, *lib. 1. Compend. nostri cap. 3. Par. 3.* invenio duos ejus terminos limitari: ly *Quæ prædicatur* cum hæc limitatione *Immediate*; & ly *Differentibus numero* cum hac limitatione *Tantum*. Prior limitatio suggerit mihi dari aliquid, quod non est species, quod tamen prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in quid, sed *mediate*, ut *Animal de Socrate & Platone*: Posterior datur aliquid, quod non est species, quod tamen prædicatur, idque *immediate* de pluribus differentibus numero in quid, sed non numero tantum; ut, *Animal De Homine & Equo*. Hinc colligo duas Objectiones contra dictam definitionem; priorem, quod *Animal* prædicatur quid de *Socrate & Platone*, qui differunt numero: posteriorem, quod *Animal* prædicatur in quid etiam *immediate* de *Homine & Equo*, quos differre certum est numero, cum & sp

cie differunt. Et tamen Animal non est infima species, ergo videtur dicta definitio convenire aliis à definito; & proinde esse vitiosa. Fusius ista fortassis exposui quam par erat: sed quod factum est in Tyronum gratiam æquus lector facile condonabit. Argumentorum copiam ubi paraveris, delige ex iis unum aut alterum, sed quæ plus videntur habere difficultatum & virium, atque illis fortiter preme Respondentem, prætermittis levioribus: nisi volueris præmissâ Fallaciâ aut tenui aliquo argumento peritiam Respondentis, quasi tenendo explorare; ut solent in exercitu levi aliqua velitatione, velut præludio, hostem prius tentare, quam res justo prælio cernatur.

Sed frustra Conclusio probanda præscitur, Parag. 9. & Argumenta conquiruntur, nisi ex Argumenti conclusio debite inferatur. In eam rem consularem Tyronibus, donec assuetudine promptiores evaserint, Syllogismos suos in chartula describere iisdem forma, & verbis, quibus urgere debent; annotatis ad oram singulorum Syllogismorum nominibus modorum, ad quorum normam efformati sunt: e. g. si tibi disputandum esset adversus dictam infimæ speciei definitionem, ex priori duorum illorum argumentorum, quæ par. 8. afferuntur, sic formandus esset progressus disputationis, & in charta describendus.

Da- Quæ definitio convenit alteri à definito; ea est vitiosa:

ri- Sed dicta definitio infimæ speciei convenit alteri à definito.

ergo est vitiosa.

Major est manifesta ex legibus definitionis:

Minor probatur Syllogismo Hypothetico sic

a pos. } Si Dicta definitio conveniat Generi
Ant. ad } tum convenit alteri a definito;
pos. conf. } Sed convenit Generi: ergo
Convenit alteri a definito.

Minor probatur Syllogismo de termino obliquo ita

Da- Animal est Genus:

ri- Dicta definitio convenit Animalibus:

ii- ergo convenit Generi.

Minor probatur

Bar- Quod predicatur de pluribus differentiibus

non numero tantum in Quid, ei dicta definitio

convenit.

ba- Sed animal predicatur de pluribus, &c. ergo

ma- Dicta definitio convenit Animalibus.

Minor probatur Syllogismo expositivo, & de termino obliquo sic

Bar- Socrates & Plato sunt plura differentia

ni non numero tantum: sed

ba- Sed Animal predicatur de Socrate & Plato

non numero tantum in Quid ergo

ma- Animal predicatur de pluribus differentiibus

non numero tantum in Quid.

Tædet ista puerilia tanto conatu: sed qui in

minutoribus hisce aliquandiu semet exercet

stet, sentiet brevi cum suo magno fructu

quas vires habeat ad promptitudinem exercitatio.

Parag. 10. Postquam eo perducta res est argumentando

Urgere ad ut nihil ultra negari posse videatur; Opponen-

responsio- tis proximum officium est, urgere adversarium

nem. ad Responsionem; Si fugiat, ut reputatur argu-

gumentum: si hæreat; ut vel negetur aliquid

vel respondeatur: si Fallaciam clamet; ut

ostendatur quæ sit fallacia, & ubi lateat: omnia

Da

si *diverticala quærat*; ut punctim respondeatur
 illi cui propositioni, aut termino: si minus ap-
 posite distinguat; ut distinctionis membra utri-
 que propositioni applicentur, in qua terminus
 ille reperitur quem distinguit: si *absurde negat*;
 ut rationem aliquam ostendat negationis; si
pergiversari pergat impudenter; ut astantium
 iudicio stetur, quem illi victum pronunciant.

Si Respondens occurrat argumento responsi-
 one non prorsus aliena; Opponens alio se ver-
 bat oportet. *Repetat* primo Responsionem, ut
 eam pensiculatus dijudicet; tum vero id agat
 maxime, ut ex ea, si fieri possit, Respondens
 cogatur in aliquod *absurdum*, aut *inconueniens*;
 id negando sc. quod prius posuerat; vel con-
 cedendo id quod prius negaverat. Si id ne-
 queat efficere; saltem si quid habeat quod re-
 plicare possit, *replicet*: sed non sufficiet utrisvis
 parti distinctionis contravenire replicando (quod
 ioculi faciunt nonnunquam & Sophistæ, ut
 respondentem longius à quæstione abducant:)
 sed adversus illam tantum distinctionis partem
 replicandum est, quæ magis conjuncta est cum
 statu quæstionis, propriusque ad rem pertinet.
 Quod si nec habeat, quod directe replicet;
 nec sciat argumentis argumenta sic artificiose
 texere, ut replicationes videri possint magis
 ad responsionem, quam novæ objectiones ad-
 versus principalem Thesin: Opponenti con-
 ciliatius multo fuerit datæ responsioni palam ac-
 cedere, & novo argumento uti, quam ubi
 ponde satisfactum est, usque contendere, &
 victus videatur pertinaciter instare, quasi
 nullarum nihili essent, quæ Respondens dixisset,
 omnia.

Parag. II
 Replicare

Parag. 12. *Respondentis officia sunt etiam tria : Repetere, Officia Re-* *Negare, Solvere.* Repetat primo quæ obijciuntur *spondentis.* ab opponente iisdem terminis, si sint commodi *Repetere.* & rite dispositi : quod si Opponens per *impe-* *ritiam* aut *oscitantiam*, aut *disputationis æstum* vel terminos adhibuerit minus commodos, vel formâ minus accurata usus fuerit ; poterit Respondens pro suo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec inutiliter consumitur tempus ejusmodi Repetitione, quæ necessaria est in omnium gratiam Opponentis imprimis, ut agnoscat ille suam Objectionem, & si quid in forma peccari aut materiâ animadverterit, id corrigat priusquam fiat progressus ulterior ; tum ipsius etiam Respondentis, ut vim rationis altius figatur animo, & moram aliquam lucretur ; *Auditorum* denique, ut ipsis exploratior sit totius disputationis progressus, & quid ab utroque disputantium sit præstitum judicium certius.

Parag. 13. *Negare.* Postquam repetierit objectionem Respondens aut negare aliquid debet, aut rationem solvere. *Negari* autem possunt tria : *Conclusio, Forma, Propositio* : Conclusio, si sit *aliena* ; Forma, si sit *vitiosa* ; Propositio, si sit *Falsa*. Si opponens aut in primo syllogismo non contradicat Thesi Respondentis, aut in reliquis non inferat propositionem ab eo proxime negatam, Respondens debet negare *Conclusionem*, rejiciendo ipsam ut *improportionalem*, vel (quod idem est) admittendo totum argumentum, ut dictum est in superiori cap. Par. 8. Si Opponens peccat in aliquam legem Syllogisticam, Respondens negabit *Syllogisimum* ? Vel *Formam* argumentationis. Si Opponens proponat aliquod falsum

in altera præmissarum : Respondens illam *Propositionem* simpliciter negabit; sive ea Major sit, sive Minor: sed *Major* quia fere nititur axiomate aliquo generali, rarius neganda venit; Minor frequentius. Quod si utraque præmissarum sit falsa, poterit quidem Respondens obiter admonere Opponentem geminæ falsitatis, & utramque negare: sed non optime fecerit, si ei det optionem probandi utram voluerit; ipse potius unam è duabus ei imponat probandam, quæ scilicet est quæstioni conjunctior: *Major* enim quandoque multo sæpius tamen *Minorem*. Solent enim sæpenumero Sophistæ data opera ejusmodi argumenta proponere, in quibus utraque præmissa sit falsa; ut concessa ipsis probandi optione, incautum Respondentem à proposita quæstione ad insolitas speculationes, in quibus proclive est incommode loqui, abripiant.

Sed Respondenti, ubi aliquid negandum deprehenderit, satis erit simpliciter negasse. Nec enim ab eo exigenda est *ordinate ratio* negationis, cujus est *defendere*, non *probare*; & rationes alterius *solvere*, non *suas assignare*. Sed quia ut dici solet, *stultus qui vis unus plus negare potest, quam decem sapientes probare*; nec finis ultimus esset disputationis, si liceret Respondenti pro libitu suo negare sine fine; propterea Respondens in aliquibus casibus tenetur assignare rationem suæ negationis, si ab OppONENTE requiratur, ut

1. *Quando negat propositionem aliquam quæ videtur manifesta.* Non enim sunt temere rejicienda quæ sunt admodum verisimilia, sine gravi aliqua ratione: & Auditores mirari solent quoties audiunt talia negari quorum mentibus iste scrupulus est eximendus assignata ratione negandi.

Parag. 14.
Quandoque;
rationem
reddere negationis.

2. Quan-

2. Quando pertinaciter negat formam argumentationis. Oportet enim ut particulare illud vitium detegat, quo putat laborare Rationem ab Opponente adductam.

3. Quando negat multiplicatam Hypotheticam. Solent nonnulli, quo molestiam creent Opponenti, Hypotheticas semper negare, ineptissimo sane compendio, non quod negandæ sint (parum id illis curæ est) sed quod Hypotheticæ sint: &, si denuo ostendatur eas ex Antecedente manifestissimo necessario sequi, negare tamen iterum Consequentiam, & sic deinceps in infinitum. Si quando res forte postulet negari sic multiplicatam Hypotheticam Respondens suspicione pessimæ consuetudinis se liberabit non aliter, quam si assignata ratione palam faciat omnibus, id ab eo factum iudicio, non protervia.

4. Quando negat inductionem sine instantia. Quæ est Aristoteli aperta tergiversatio lib. 8. Top. cap. 8. Sed potest fieri, ubi multæ instantiæ adduci possent in contrarium; nullæ tamen subito occurrat Respondenti; in eo casu, ne videatur tergiversari non instando, debet rationem aliquam reddere negatæ Inductionis; ex quâ probabile reddatur, non omnia particularia esse ejusdem rationis cum illis quæ aperte afferuntur ab Opponente in illa Inductione.

Sunt fortassis & alii casus in quibus Respondens tenetur assignare rationem Negationis: sed fecerit cum aliqua candoris laude, si assignare velit rogatus ab Opponente, etiam ubi non ex necessitate tenetur id præstare.

Parag. 15. De Solutione non ante cogitabit Respondens quam Opponens vim Objectionis suæ in medium adduxerit.

um adduxerit. *Præmatura Solutiones*, præterquam quod respondentem arguant formidinis, ingratae sunt semper auditoribus : proinde Respondens negabit quamdiu viderit aliquid quod negari commode possit ; ubi vero nihil amplius negari potest, tum demum Solutionem adhibeat, qualem ipsa obiectio requireret.

Si ex *Loco Topico* disputetur, limitanda est Maxima illius loci, qua niti videtur Obiectio ; si *Terminus* aliquis sit *ambiguus* ut fere fit ; is est distinguendus, & distinctio applicanda eo modo, quo dictum est superiori *cap. parag. 10.*

Si *Authoritate* pugnetur ; locus auctoris inspicendus ; scopus expendendus ex præcedentibus & sequentibus ; genuinus verborum sensus inde afferendus, & cum nostra defensione conciliandus. Potest autem rejici auctoritas nonnunquam, præsertim si ostendi possit, quid authorem in id erroris impulerit ; cæterum non est hoc temere faciendum, sed parcius, & modeste, & appositâ vel gravi aliqua ratione in contrarium, vel testimonio alterius cuiusquam non contemnendi auctoris. *Directæ solutioni* potest ex abundanti addi & *Indirecta* ; retorquendo sc. Objectionem in ipsum adversarium ; sed indirecta sine directa non sufficiet, ut quæ sit responsio *ad hominem*, non *ad rem*.

Sed quoniam solvuntur pleraque argumenta non aliter, quam distinctionibus, intererit vel plurimum cujusvis disputaturi, præcipuas aliquot *Distinctionis* leges cognovisse.

Distinctio non sit nimium generalis. Multi tum notum solvere non possunt Objectionis, tamen videantur respondisse, distinguunt de aliquo ejus termino ; dicuntque aliquid in genere, quod quidem verum est, & fortassis

illi termino congruum; sed non appositum ipsi (ut loquuntur) puncto præsentis argumenti. Tunc autem cognoscitur quod distinctio sit nimis generalis, cum applicari possit ipsi termino separatim, sed non accommodari utriusque propositioni Objectionis, ubi ille terminus reperitur.

2. *Distinctio- nis membra sint opposita.* Vitiata proinde illa est, cujus una pars cum reliqua coincidit, aut in ipsa concluditur.

3. *Distinctio terminis propriis & Scholasticis concipiatur.* Videre est plurimos etiam ex Eruditorum numero qui vim Objectionis penitus perspectam habent, sciuntque omnino quid sit respondendum, (quantum ad substantiam rerum ipsarum), infeliciter tamen versari in hac disputandi palæstrâ: dum ob insuetudinem Scholasticorum terminorum, coguntur animi sui sensa longis verborum ambagibus vix ægrè indicare, quæ aliquis mediocriter in istis studiis versatus duabus facillime dictionibus, & multo plenius expedivisset. Rideant elegantuli licet Barbariem Scholasticorum; unus tamen Scotus, aut Thomas, objectas difficultates brevi ejusmodi Barbarismo facilius dissolveret atque etiam felicius; quam centum Cicerones aut Lipsii, aliquot pagellis.

Parag. 17. *Ad distinctiones comparandas, quæ nobis inter respondendum quoties opus est infer-
Sylva Di- vium, utilissimum fuerit, Terminorum cele-
stinio- briorum distinctiones in libro aliquo huic de-
num Com- stinatio seorsim atque ordine Alphabetico ad-
muniorum. notasse, cum brevi earum explicatione. Ter-
minatio- minatio aliquid in hoc genere utiliter non ita præ-
stare. Henr. Ludov. Castaneus in sua synopsi disti-
nitionum: cujus exemplo potest quivis studium*

usus Alphabetum de suo texere, quod sit in proprios usus multo commodius. Sunt tamen quædam distinctiones communiores, quæ sunt longè amplissimi usus: quarum sylvulam in juvenum gratiam hoc loco subjicere visum est.

I. *Large & Strictæ.* Usum habet potissimum in vocum & phrasium ambiguitate aperienda, quas sæpe contingit nunc laxius significare, nunc angustius.

II. *Proprie & Impropræ.* Usum habet, ubi voces & Phrases cum Propriam significationem habent, tum Tropicam.

III. *Mediate & Immediate.* Usum habet in Actionibus, Passionibus, & quæ sunt instar Actionum & Passionum: universim in iis inter quæ aliena reperitur subordinatio sive *Causalitatis*, sive *Prædicationis*. Huic cognata est *ly Proxime & Remote.*

IV. *Absolute & Respectivæ.* Usum habet in terminis Relativis, aut iis quibus respectus aliquis attribuitur, aut adhæret.

V. *Primario & Secundario.* Usum habet in iis inter quæ est ordo, aut in iis quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI. *Materialiter & Formaliter.* Usum habet in Substantiis ex Materia & Forma constantibus; & in Accidentibus Concretis, præsertim *Respectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quarta specie Qualitatis, aliisque nonnullis; & in Objectis rerum: & in Terminis *primæ & secundæ Intentionis*. Est hæc distinctio etiam aliàs latissimi usus propter variam Analogationem *ly Materia & Formæ.*

VII. *Simpliciter & Secundum quid.* Usum habet in iis, quæ alteri qualitercunque attribuantur, cum, vel sine limitatione.

VIII. *Per se & per Accidens.* Usus habet in Causis & Effectibus; in Actionibus & Passionibus; in eis denique quæ alteri qualitercunque convenire dicuntur, aut attribui.

IX. *Actu & Potentia.* Usus habet in rebus materialibus & corruptibilibus, inque eis, quibus potentia aliqua competere potest, sive *Activa*, sive *Passiva*.

X. *Perfekte & Imperfekte.* Usus habet in eis quæ variantur secundum gradus, & incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare possunt atque istarum fortassis alios usus: sed istas probe qui calluerit, & quoties opus est, expedite noverit adhibere; poterit earum ope plurimis illarum objectionum, quibus veritas ordinarie impugnatur, recta ire obviam.

Parag. 18. *Officia Moderatoris*, sive *Præsidis*, sunt ista
Officium I. *Formam tueri legitimæ disputationis* inter Opponentem, & Respondentem: hoc est, rixas & tumultus compescere, curare ut utraque pars semet intra debitas metas contineat, ut in quaestione permaneat, ne termini mutantur, ne diverticula quærantur; aliaque id generis. II. *Adjuvare Disputantes* ubi opus fuerit; *Opponentem* quandoque formando ejus Argumentum, aut confirmando, si ille aut frigide urgeat, aut indebite concludat: Sed *Respondentem* præcipue adjuvare debet, *Corrigendo* eum si aliter neget quam oporteat; *Explicando* ejus responsionem, si sit obscurior; *Addendo* ei aliquid, si non sit satis plena; *Illustrando* eam, ut firma & apposita appareat auditoribus; *Aliam afferendo*, si data à Respondente non satisfaciat objectioni. III. *Disputationem concludere*: idque si tempus patiat, cum brevi aliqua decisione quæ

quæstionis, & repetitione summaria totius disputationis.

Subtituli Tertii Capitis.

1. *De Disputatione Sociali in genere, ejusque fructu.*
2. *De Modestia, Ingenuitate, & Candore disputantium.*
3. *De Conditione Materiae disputandæ.*
4. *De Propositione Materiae disputandæ.*
5. *De Suppositione.*
6. *De Oppositione.*
7. *De Officiis Opponentis, & Respondentis in genere.*
8. *De Officio Opponentis circa conclusionem.*
9. *De Inveniendis Objectionibus.*
10. *De Objectionibus rite formandis.*
11. *De Officio Opponentis in Urgendo.*
12. *De Reduplicatione.*
13. *De Officio Respondentis in Repetendo.*
14. *De Negatione.*
15. *De Reddenda ratione negationis.*
16. *De Responsione ad Authoritatem.*
17. *De Solutione Argumentorum.*
18. *De Legibus Distinctionis.*
19. *De Distinctionibus quibusdam generalibus, & earum usu.*
20. *De Officio Moderatoris.*

C A P. • IV.

De Genesi Methodica: sive de Constitutione integræ Disciplinæ.

Genesis Methodica est Tractatio integræ alicujus Disciplinæ (aut notabilis partis ejus) secundum leges Methodicæ dispositionis

Parag. I.
*Methodi
Discipli-
narum.*

tionis. Multis præceptionibus hac in re opus non est: quæ sunt necessaria, eorum pleraque ex retro dictis *Lib. 3. Comp. cap. 30, 31.* satis perspicue haberi possunt. Illud præcipue repetendum, quod habetur *cap. 30. par. 8.* Disciplinas *Contemplativas*, quæ Scientiæ dicuntur, quales sunt *Physica*, *Geometria* & earum partes: quales sunt tractatus de *Cælo*, de *Anima*, *Cyclometria*, *Trigonometria*, disponi debere *methodo Compositiva*. *Operatrices* vero, quæ sunt *Artes*: ut *Logica*, *Medicina*: & *Prudentiæ*: ut *Politica*, *Theologia* earumque partes, quales sunt tractatus de *Prædicamentis*, de *Symptomatis Morborum*, de *Principibus de Ecclesia*; *Methodo Resolutiva*. Quæ tractanda sunt in quavis Disciplina, aut *Præcognita* ejus sunt, aut *Systematis partes*; & in *Instrumentalibus* etiam *Usus*: tractantur autem ista per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæstiones*.

Parag. 2. *Præcognita* in omni Disciplina præmittenda sunt. De ipsius Disciplina Nomine: De ejus Genere, & propria sede *ὅτι τῆς φύσεως τῆς παιδείας* in universo illo Orbe & Circulo Disciplinarum: De ejus *Differentia* à cognatis Disciplinis, sumptâ ut plurimum à *Subjecto* ejus proprio tum *Materiali*, tum etiam *Formali*; De *Notione* illius *Subjecti* saltem quoad *quid nominis*. Atque ista sunt communia omnium Disciplinarum, sive *Theoreticarum*, sive *Practicarum*: ast in *Practicis*, præter *Subjecti* notionem haberi debet etiam tum *Objecti* aliqua, tum maxime *proprii Finis*, multo uberior *Præcognitio*.

Parag. 3. *Habitis Præcognitis*, *Partitio* disciplinae mox instituenda est, & per *Subpartitiones* continuanda: quæ ut commode fiat, aut secus

per

perinde recta fere erit, aut vitiosa tota Methodus in reliqua tractatione. In plerisque Disciplinis prima Partitio debet esse in partem *Generalem*, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principiis, & Affectionibus *Subiecti*, aut *quasi-Subiecti*, in genere: ut in *Physica*, de Corporis Naturalis Principiis communibus; *Materia*, *Forma*, *Privatione*; & Communibus Affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: In *Ethica* de Virtutum Principiis Communibus, *Consultatione*, *Electione*, *Fuga*, *Assuesfactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*, *Discretionis*, *Stabilitate*, &c. Pars Specialis agit de Speciebus *Subiecti*, vel *quasi-Subiecti*, & Specierum speciebus; atque sic deinceps, dum ad infimas perveniatur: considerando in Singulis Principia & Affectiones secundum rationes suas communes aut speciales, ut ipsarum specierum conditio postulabit. Quæ omnia ut legitime fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico *Brevitatis*, *Harmonie*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Disciplinæ per legitimas partitiones, & subpartitiones, Neoterici *Systema* appellant, non novo vocabulo. Cui subtexendum docent (sed in disciplinis Instrumentalibus tantum) *Gymnasium*: ea appellatione complexi sunt ejusmodi Tractatum in quo ostendatur *Usus* & *Applicatio* illorum Instrumentorum, quorum *Natura*, & *Explicatio* in ipso Systemate tradita est. Exempla Methodicæ dispositionis & in Scientiis, ut *Physica*: & in Artibus Instrumentalibus, ut *Logica*; facile esset hic subjecisse, per Tabulas Methodicas, *discutere*: sed quod est à tam multis ante præstitum.

stitum, nolo molem addat huic libello.

Parag. 4. Porro tractanda sunt tum *Præcognita*, tum *Præcepta*. *Systematis Partes & Usus per Præcepta, Commentarios, & Quæstiones*; quorum *Præcepta* sunt simpliciter necessaria; *Commentarii* vero, & *Quæstiones*, non nisi ad bene esse tantum. *Præceptorum* nomine continentur *Definitiones, Divisiones, & Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Divisiones* rem tractandam, si sit generalis, in *Species*; si integra, in *Partes* tribuunt: *Axiomata* vero proprietates rei tractandæ aperiunt. *Axiomata* si ea tantum sine tradantur, ut cognoscantur, sicut in *Disciplinis Contemplatricibus, Theoremata* potius dicuntur: sed ubi præcipiuntur, ut sint nobis rerum agendarum aut faciendarum norma, sicut in *Disciplinis Operatricibus* rectius *Canones* seu *Regulæ* appellantur. *Præcepta* sunt 1. *Vera*, ne pariant errorem in iudicio, vel praxi. 2. *Neccessaria*, & quam fieri potest, *Pauca*: minutiora enim, & quæ utilitatis vel nullius sunt vel modicæ, aut rescanda erunt, aut certe *Commentariis* potius inferenda. 3. *Methodice disposita*: alias turbati reddentur omnia, & confusa. 4. *Brevia*: quid enim, fusius explicandum sit, *Commentariis* reservetur, aut *Quæstionibus*.

Parag. 5. *Commentarios* dicimus, quæcunque *Præceptis* subiiciuntur, ut illis lucem aut auctoritatem præstent: Suntque inter alia præcipua ista.

I. *Declaratio & Defensio Methodi nostræ*. Quæ ut utilis est alias; ita est omnino neccessaria, ubi nova methodo insistimus, diversaque ab aliis, qui ante nos tractarunt re easdem.

II. *De*

II. *Explicatio Præceptorum*; si propter termini alicujus ambiguitatem aut obscuritatem, vel ipsius præcepti brevitatem, fusiori explicatione indigeant, quod sæpissime contingit.

III. *Allegatio Testimoniorum*. Firmiter enim valde assensum nostrum, si Præcepta quæ adducuntur viderimus clarissimorum virorum vel niti authoritate, vel suffragiis & calculis comprobari. Juvabit hic etiam & illa notare, sicubi fortassis occurrunt nobis inter legendum, eadem præcepta sub aliis terminis; præsertim si dextre, noveque, & subtiliter concipiantur. E. g. Theorema hoc est nobile Physicum; *Natura semper agit ad ultimum sui posse*. Hoc alii varie sic expressere, *Natura est indocta*. *Natura nunquam agit prævaricatorem*. *Natura non est dissimulatrix virium suarum*. *Natura sic agit propter finem, ut non deliberet de mediis, &c.* Ista & similia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius præcepti.

IV. *Illustratio per Exempla*. In præceptis paucitatem laudes, & Brevitatem: ast in Exemplis difficile est esse nimium. Hæc enim & usum Præceptorum ostendunt, & memoriam firmant. Suaderem singulis Præceptis tria quatuorve ad minimum Exempla subdi: eaque ex illustrioribus, quæ aut multiplex Lectio aliorum, aut propria seriatimque meditatio suppeditare poterit. Id si nos in istoc opusculo non præstitimus, sciat velim bonus Lector non hoc incuria factum, aut penuria exemplorum, sed consulto: tum quod compendium meditatur; tum potissimum ut parcitas nostra excitaret industriam studiosorum ad conquiendam undique uberiores exemplorum segetem, quæ locis idoneis disponant in libris

fuis sub titulis Quæstionum, quas propterea singulis capitibus subjicienda, curavimus.

V. *Exceptiones a regulis.* Quæ necessariae sunt, potissimum in disciplinis Operatricibus in quibus Regulæ & Propositiones rarius sunt *κατὰ πᾶν*, frequentius *ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν*, Communitè veræ, non Universaliter. Cum exceptiones dico, intelligo etiam & quascunque propositionum necessarias Limitationes: quamvis *Exceptiones & Limitationes* ipsi præceptis fortassis conjungi poterint, ut eorum pars non in Commentarios rejici, secundum illud nescio cujus; *Excepta addita Præceptis faciunt Regulam universalem.*

VI. *Solutio dubiorum.* Leviorum sc. & de quibus non est gravis aliqua inter eruditos controversia. Majora enim illa digna sunt de quibus peculiare instituantur Quæstiones. Siquis tamen etiam omnia ista, quæ Commentariis esse diximus, velit ad Quæstiones referri aut quæ Quæstionum sunt ad Commentarios non pugnabo multus: concinnius tamen fecerit, qui illa distinxerit:

Parag. 6.
Quæstiones

Materia nobilior controversa, Quæstionibus pertractanda servabitur; Ratio autem tractandæ quæstiones declarata supra est *cap. 2.* ubi de Tractatione Problematis solitaria, satis multa. Ratio vero colligendi Quæstiones opportunius in altera appendice ostendetur *cap. 3.* quo Lectorem mitto. Atque hætenus de eo usu Logicæ, qui in *Genesi* consistit.

Subtituli Quarti Capitis.

1. De *Genesi* Methodica in genere.
2. De *Præcognitis Disciplinarum.*

3. De Systemate Disciplinarum.
4. De Systemate Disciplinæ Contemplatricis.
5. De Systemate Disciplinæ Operatricis.
6. De Gymnasio.
7. De Præceptis Disciplinarum.
8. De Commentariis Præceptorum.
9. De Quæstionibus.

C A P. V.

De Analyfi Logicæ.

A Nalyfis est Operatio Logica (Grammatica Parag. 1. & Rhetorica alius sunt rationis) quâ artificiali tractata secundum præcepta Logica, Resolutio-
 pari artificio recognoscuntur, & resolvuntur. nis Defi-
 nitio &
 pendet *Analysis*, atque intelligitur ex *Genesi*: usus.
 Nam ut eadem itur Thebis Athenas, & Athe-
 nis Thebas; ita ejusdem artificii est res compo-
 nendo tractare, & resolvendo recognoscere.
 Quod resolvendum est supponitur esse Com-
 positum: itaque erit *Analysis* perpetuo alicujus
textus; qui quasi retexendus est. Ejus usus
 est in omni vita cum frequentissimus, tum
 etiam maximus: quoties quicquam vel legi-
 mus, vel audimus, quod est aliquo artificio
 compositum; è re nostra fuerit, illud vel ex-
 plicare in chartis, vel saltem tacite in mente re-
 olvere: mirum dictu est quantum inde & Ju-
 rificium firmetur, & juvetur Memoria.

Plerumque ante ipsam Resolutionem Tex- Parag. 2.
 tus propositi, quædam veniunt præmittenda; Præcogni-
 tionibus ratio & fructus futuræ operationis osten- ta de Tex-
 tatur. Eorum explicationem, partem Resolu- tu.
 tionis externam aliqui dixerunt; rectius for-
 tass

tassis *Præcognita* voces : quæ non tam pars est Resolutionis, quam preparatio ad ipsam. *Præcognita* illa versantur circa *Textum* resolvendum, suntque præcipue tria : *Argumentum*, *Causa*, *Adjuncta*.

I. *Argumentum*, sive *Materia Textus* ante omnia eruenda est ; cujus considerandum primum est *Genus* : sitne *Thema Simplex*, vel *Propositio* vel *Syllogismus*, vel integræ disciplinæ *Systema*, aut *Systematis Methodica* pars ? secundo *Conditio* ; si *Thema simplex*, utrum sit substantiale, an accidentale ; singulare, vel universale, &c ? Si *Propositio*, utrum sit *Categorica* vel *Hypothetica* : pura, vel modalis : universalis, vel particularis : una, vel plures, &c ? Si *Syllogismus*, utrum sit *medii necessarii*, vel probabilis, & ex quo loco ducatur, &c ? Si *Systema*, aut *Systematis pars*, utrum sit *Contentatrix*, vel *Operatrix*, &c ? Tertio, *Sedes* : ad quamnam scil. Disciplinam pertineat ?

II. *Causæ Textus* præcognoscendæ sunt potissimum duæ. 1. *Efficiens principalis*, qui est *Author* ejus. 2. *Impulsiva*, quæ est *Occasio* scribendi. Utrumque enim explicari debet, sed paucis ; & quis fuerit *Author* illius *Textus* quem resolvendum suscepimus, & quid *author* impulerit ad delectum istius *Argumenti*.

III. *Adjuncta*, sive *Effecta Textus* : ubi ostendatur tractationis resolvendæ aut *Necessitas* (qua fuerit) aut *Utilitas*, aut *Dignitas*, aut *honestas* ; ne videamur in re tenui, & parum necessaria, quæque nec fructum habitura nec voluptatem, inanem operam sumere.

Analysis ipsa aut *Simplex* est, aut *Methodica*. Parag. 3.
Simplex Analysis est, quâ propositio aliqua, aut *Analysis*
 Syllogismus in suas partes resolvitur. Ratio *Simplex*.
 Analysis Simplicis satis aperta est; præsertim
 si Propositio aut Syllogismus resolvendus plene
 & aperte disponatur; ubi vero dispositio non
 est aperta & manifesta, (quod fit vel propter
Defectum aliquem, vel propter *Redundantiam*,
 vel propter *Cryptum* debiti ordinis in partibus;) *Resolvens* debet istis occurrere *Supplendo* quod
 necessario subintelligitur; *amputando* quicquid
 partibus essentialibus amplificationis aut il-
 lustrationis ergo superadditur: atque inversa
 seu transposita in ordinem debitum redigendo.
 Quorum nulla difficultatem parient studioso,
 in Propositionum & Syllogismorum doctrina
 vel leviter versato.

Analysis *Methodica* late est, qua longior ali-
 qua tractatio resolvitur; estque triplex; *Thematica*, *Problematica*, & *Methodica* strictè. Ana-
 lysis *Thematica* est, quâ recognoscitur Logi-
 cum artificium in textu Thematico adhibitum.
Analysis Thematica sic instituenda.

I. *Thema Principale* investigetur, & constitu-
 atur. Ipsum enim, sicut est scopus universæ
 Tractationis, sic fundamentum etiam est to-
 tius Resolutionis. Hoc tamen si factum fu-
 erit prius in Præcognitis, non est hic agendum
 denuo. Si sint in textu proposito plura The-
 mata, ut in capite aliquo sacræ Bibliæ; par-
 titio Textus imprimis est facienda, juxta nu-
 merum Thematum Principalium in eo con-
 tentorum.

II. *Termini omnes*, per quos *Thema* illud in
 Textu explicatur, eruantur. Tractaturus *Thema*
 aliquod Logice ex instituto, adhibere curabit
 om-

Parag. 4.
Analysis
Thematica

omnes terminos per quos ipsum explicari potest, salvâ conditione suâ: ast Resoluturus astringitur ad illos Terminos præcise, quos Author in textu exhibuit; omissis, quos ille omiserit. Certe Authores in scriptis Exotericis & popularibus rarissime explicant Thema simplex per omnia Instrumenta Logica.

III. *Terminis explicantibus Thema Logica Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipsas ponere, puta Thematis Genus, Causam Efficientem, Objectum, Effecta, &c. nec tamen dicere, quod hæc sint talia: sed Resolventis erit hoc præstare, revocando terminos Authoris ad secundas Notiones, quæ iis competunt respectu subiecti Thematis. Quin istuc qui præstabit dextre, nisi cognitâ habuerit notas, phrasas, & formulas, quæ peculiâres sunt terminis certarum intentionum; v. g. Causæ Finalis, Objecti, Instrumenti, & similium? Ejusmodi ergo formularum farraginem sub titulis Capitum & Questionum, ad quas rite pertinebunt, in libris suis Logicis adnotabunt juvenes; vel propria observatione, vel aliunde descripta. Utilis est hoc saltem nomine liber decimus Systematis Logici Joh. Henr. Alstedii: quo in libro videmus usum declarationis doctrinæ de causa finali, cap. 5. Eum virum hac una in re, si velis imitari, facile illud exorabis, ne in reliquis imitere.

IV. *Amplificantiæ accurate secernantur ab Explicantibus.* Explicatio enim sola Logica est: quæ explicationi accedunt ornatus gratiâ, aut Amplificationis, heterogenea sunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores fere conjuncta sunt ista: sed qui Logice Textum resolvit, ejusmodi heterogenea aut rescabit penitus, aut certe diligenter separabit ab iis quæ proprie Logica sunt.

Ana-

Analysis Problematica est, qua recognoscitur Parag. 5.
 Logicum artificium in Textu Problematico *Analysis*
 adhibitum. Textum autem Problematicum *Problematica*
 dico, non in quo merae Propositiones ponun-
 tur tantum, aut explicantur sine ullis Proba-
 tionibus, (resolutio enim ejusmodi Textus
 pertinet ad *Analysis simplicem* de quâ paulo
 ante diximus par. 3.) sed eum, in quo pro-
 blema aliquod seu Quæstio tractatur per argu-
 menta & probationes: unde & nonnullis *Tex-*
tus syllogisticus dicitur. *Analysis Problematica*
 sic instituatur.

I. *Problema principale ex Textu eruatur*. Si
 plura problemata in uno Textu æque principa-
 liter tractentur, fiat partitio: & de singulis
 ordine dicatur.

II. *Explicationes terminorum afferantur*. Id-
 que ex textu, si author eas expresse adhibuerit:
 si non; saltem resolvens ipse addat, quæ sunt
 necessariae.

III. *Conclusio vel Conclusiones, quibus Author*
sententiam suam complexus est, proponantur. Cum
 suis quæque limitationibus necessariis.

IV. *Argumenta, quibus probantur Conclusio-*
nes, per certas classes distribuantur. Rejectis om-
 nino, vel saltem sejunctis, amplificationibus,
 & ornatu. Classes vero argumentorum sic di-
 stinguendæ sunt, ut Argumenta ejusdem, vel
 cognati medii in eadem classe collocentur:
Testimonia ab Argumentis Artificialibus; Nomi-
nalia à Realibus; Medii Necessarii à Medii pro-
porabilis; Externi ab Internis &c. separentur
 classibus.

V. *Loci indicentur argumentorum, & Sylla-*
ismi inde formentur. v.g. dicatur quod tale ar-
 gumentum sit ductum a Genere, a Causa Finali,
 ab

ab Effecto, & Minori vel alio loco. Formatio autem argumentorum in Syllogismos fiet per Additionem propositionis, non expressæ in Textu, sed latentis in terminis; & per debitam ordinationem Terminorum & Propositionum, quæ in textu cryptice disponuntur.

VI. *Objectionum solutiones ostendantur.* Sive Objectiones expresse in Textu ponantur, sive tacite; & *καὶ ἀποκρίσεις* ex solutionibus subintelligi cognoscantur: quibus formatis responsio in Textu data Logice adhibeatur alicui termino, aut propositioni; vel ex Textu ostendatur peculiare cujusque Syllogismi in Objectione vitium in Forma, aut Materia.

VII. *Corollaria proponantur;* Siqua Author in textu alicubi ex Thesi aut Thesisibus collegerit: indicatâ simul ratione deducendi ex illis.

Parag. 6.
Analysis mixta.

Analysis mixta, est artificiosa Resolutio Textus mixti. *Textum* autem *mixtum* intelligo, in quo conjunctim tractantur & Themata simplicia, & Problemata: quæ tamen non sunt confundenda; quod constat fecisse plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem ediderunt. Quoties Textus istiusmodi venit resolvendus, paratio oportet fiat, quâ separentur Simplicia Themata à Problematicis: utriusque vero partis Resolutio seorsim instituantur, secundum rationem jam ante proxime exhibitam.

Parag. 7.
Analysis Methodica.

Analysis Methodica stricte (quæ & *Systematica* dici potest) est, quâ recognoscitur Logicum artificium in tractatione integræ alicujus disciplinæ, aut ejus integræ partis adhibitum. Et sic instituenda est.

I. *Præcognita Disciplina indicentur.* Sitne Contemplatrix Disciplina, an Operatrix; aut hujus, illiusve pars?

II. *Partitio textus fiat methodice.* In Contemplatricibus, quoad *Subjectum* in genere, & Species ejus; *principia* communia, & specialia; *affectiones* etiam generales, & speciales. In Operatricibus, quoad finem & ejus *subjectum*; Media ad finem conducentia, eorumque principia & adjuncta necessaria in genere & in specie. Si Textus in *libros & capita* distinguatur; sic instituetur Partitio (idque in tabulis Analyticis) ut libris & capitibus sit accommodata.

III. *Præcepta a Commentariis & Questionibus accurate distinguantur.* Quod Amplificationes sunt Explicationibus & Probationibus, id sunt Commentarii Præceptis: proinde, ut illæ in *Analyfi Thematica, & Problematica*, sic isti in *Methodica*, aut amputentur prorsus, aut caute separentur ab ipsis Præceptis.

IV. *Connectiones partium notentur.* In iis enim potissimum vis Methodi posita est: nec aliter constabit, quomodo partes Tractationis inter se cohæreant.

Exempla singularum specierum Resolutionis nimis longum esset hic subijcere. Eorum loco *Sylulam Textuum* exhibeo, quibus resolvendis exercere se poterint, qui volent. Sunt ergo exempla.

Parag. 8.
Materia
practican-
di.

I. *Textus Thematici.*

1. *Acroamatici.* Libri quarti Ethicorum *Aristotelis* tria prima capita; ubi Thema simplex tractatur, *Liberalitas*.

2. *Exoterici.* Dialogus *Ciceronis* de Amicitia; ubi tractatur Thema simplex, *Amicitia*.

II. *Textus Problematici.*

F f

I. Acro-

1. *Acroamatici*. 1. Caput octavum libri *Physicorum*; ubi tractatur problema, *An natura agat propter finem?* 2. Liber Zabarellæ de quarta Figura; in quo agitur Quæstio, *An detur quarta Syllogismorum figura?*

2. *Exoterici*. 1. Dialogus Ciceronis de senectute; ubi disputatur, *An Senectus sit misera?* 2. Liber Senecæ de constantia sapientis: ubi disputatur, *An in sapientem cadat injuria?* textus brevioris exempla possunt esse singula Paradoxa Ciceronis.

III. Textus Mixti.

1. *Acroamatici*. Tractatus Aristotelis de loco lib. 4. *Phys.* in quo & Loci natura *Thematicè* explicatur, & Quæstiones nonnullæ de eodem discutiuntur *Problematicè*.

2. *Exoterici*. Senecæ liber primus de Ira: in quo Ira *Thematicè* explicatur per *subjectum*, *causam efficientem*, *objectum*, *effecta*; aliquot etiam Quæstionum circa illam materiam agitatione interfecta. Concionum sacrarum, quæ in Templis habentur pleræque sunt mixti Tractatus ex *Thematicis* & *Problematicis*. Explicationes enim singularum vocum, aut partium in Textu aliquo *Biblico Tractationes Thematicæ*: Propositiones vero *Doctrinales*, quas ex partibus firman, cum *Corollariorum* (quos *Ufus* vocant) deductione, *Tractationes Problematicæ*. Utinam in istiusmodi Concionum *Logicâ analysi* juvenes se assidue exercerent! ingens inde breviter sensuri incrementum cum pietatis, tum artis.

IV. Textus Systematici:

1. *Discipline contemplatricis*. 1. *Integræ*, Aristotelis universa opera *Physica*: 2. *Partialis*; Libri Aristotelis de Cælo: ejusdem de Anima.

2. *Dis-*

2. *Disciplina Operatricis.* 1. *Integra*, Ethica Aristotelis. 2. *Partialis*, Pars aliqua hujus Compendii, puta secundus ejus liber; vel Tractatus de Demonstratione in tertio libro à cap. 11. ad cap. 16. inclusive.

Subtituli Capitis quinti.

1. *De Analyfi in Genere.*
2. *De Præcognitis circa Textum.*
3. *De Simplici Analyfi Propositionum.*
4. *De Simplici Analyfi Syllogismorum.*
5. *De Analyfi Thematica.*
6. *De Analyfi Problematica.*
7. *De Analyfi Mixta.*
8. *De Analyfi Methodica.*

Finis Appendicis primæ.

APPENDIX POSTERIOR

MISCELLA.

C A P. I.

De Quinque Habitibus Mentis.

Parag. 1.
*Summa
hujus ap-
pendicis.*

APPendicem hanc Miscella quædam generalia complectentem (illa quidem pleraque non proprie *Logica*, sed quæ tamen juvenibus studiosis speremus fore nec inutilia profusus, nec ingrata) visum fuit præsentî opusculo comitem adjungere velut supernumerarium quoddam *inimicor*, & reliqui operis *Collarium*. In qua quatuor ista totidem capitibus adumbranda suscepi, sed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituum Mentis.* 2. *Disciplinarum Universum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Consilium.* 4. *Historiam Logicæ.*

Parag. 2.
*Communia de Habitibus
Mentis.*

Nulla potest tractatio rite institui, nisi ad propriam suam Disciplinam revocetur; nec *Disciplina* dextre distingui ab invicem, nisi prius constet ad quem *Habitu* mentis quæque sit referenda. Est autem *Habitus* mentis, qualitas multis actionibus acquisita, per quam intellectus proxime disponitur ad assentiendum alicui

verum.

veritati infallibiliter. Excluduntur ergo per istam definitionem, 1. *Habitus infusi*; ut Fides Divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2. *Habitus morales*: ut Virtutes & Vitia: quia eorum *subjectum* est facultas Volitiva, non intellectiva; *objectum formale*, Bonum & Malum; non Verum & Falsum; *Propria operatio*, Electio aut Fuga, non Assensus & Dissensus. 3. *Habitus vitiosi*: ut error: quia per eum mens assentit falsitati, non veritati. 4. *Habitus indifferentes ad verum & falsum*; ut Opinio, Suspicio, Fides Humana: quia assensus, quem isti patiunt in mente, non est infallibilis; ut cui potest subesse falsum. *Habitus distinguuntur invicem per suos Actus: Actus vero per Objecta.*

Isti exclusis, numerus Habituum mentis est Parag. 3. præcise quinaris, prout eorum species enumerantur ab Aristotele, lib. 6. *Ethic. cap. 3. sc. Numerus. Intellectus principiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia & Ars. Quorum Intellectus est circa Principia; reliquæ circa Conclusiones: sed Scientia & Sapientia circa conclusiones in Materia Speculabili; Prudentia vero & Ars in materia Operabili. De singularum natura, & proprietatibus dicendum ordine.*

Intellectus est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter & immediate principiis immediatis.* Parag. 4. *Intellectus.* Actus intellectus proprius est *Assensus Immediatus*: & Objectum proprium, *Principium Immediatum*. Sicut enim id in quod tendit intellectus est veritas immediata immediate sc. causæ; (de qua vide l. 3. *Comp. c. 12. par. 11.*) sic actus per quem tendit in ipsum, est assensus immediatus propter evidentiam in ipsa sine aliquo discursu. Hinc fit ut ex om-

omnibus habitibus mentis iste facillime eliciat suum actum: dictus propterea (nomine ipsius facultatis translato in habitum ejus) *Aristotelis*: Latinis vel simpliciter *Intellectus*, vel adjecto (distinctionis ergo) proprio ejus Objecto *Intellectus Principiorum*. Cum autem tria sint quæ promiscuè passim *Intellectus* nomen fortuntur; ipsa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & *Præsens Habitus*; poterint tria hæc commodissimis appellationibus sic distingui; si *Potentia Intellectus* vocetur *Actus Intellectio*, *Habitus Intelligentia*.

Parag. 5. Principia immediata alia sunt *propter*, quæ *Species ejus* *Cognoscitiva*, alia *πρακτικά*, quæ *Activa*, alia *ποιητικά* quæ *Factiva* Latine verti possunt. Ex qua Principiorum diversitate totidem oriuntur species *Intelligentiæ*. *Intelligentia Theoretica* quæ & κατ' ἐξοχήν simpliciter *Intellectus Principiorum* dicitur, versatur circa Principia sciendi, quale est illud Metaphysicum, *Impossibile est idem esse & non esse*. *Intelligentia Practica* quæ & *Synteresis* dicitur, quasi conservatrix legis naturæ, versatur circa principia Agendi, quale est illud Ethicum, *Quod tibi fieri non vis alteri ne feceris*. *Intelligentia Poetica* (quam Alstedius, quod novo sed nimis affectato vocabulo *Intellectum Organico-Mechanicum* primo nominaverit, non est quod gloriatur) versatur circa Principia *Efficiendi*; quale est illud Logicum, *Ex veris nil nisi verum sequitur*. Sed istæ omnes species conveniunt in uni commun ratione univoca, secundum quam formaliter distinguuntur à reliquis quatuor speciebus habitus, ut una tantum species ejus.

Parag. 6. *Scientia est Habitus, quo mens inclinatur ad Scientia. assentiendum firmiter veritati necessaria propter*

evidentiam quam habet in suis causis proximis. Objectum Scientiæ est Veritas Necessaria, necessitate scilicet non solum prædicationis in se tota, sed etiam existentie ex parte subjecti, unde nec singularia, nec Entia per accidens, nec Continuentia possunt cadere sub Scientiam: & per hoc distinguitur Scientia ab Artibus & Prudentiis; quarum subjecta non habent esse per se, sed solum per operationem nostram. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ proximæ; & per hoc distinguitur à Sapientia, ut mox videbitur. De duplici certitudine talis assensus vide lib. 3.

Comp. c. 11. par. 2. Sapientia est Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter conclusioni necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis, primis & supremis. Objectum Sapientiæ idem quod Scientiæ: nisi quod restrictius sit propter quasdam requisitas conditiones mox declarandas. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ universalissimæ & primæ. Arist. 1. 1. Metaph. cap. 2. ponit sex proprietates Sapientiæ; quæ omnes Metaphysica Scientiæ conveniunt.

1. Versari circa omnia. Non secundum proprias rationes, sed secundum rationes communes omnibus, in quantum sunt Entia.

2. Versari circa difficillima. Universalissima scilicet & à vulgi cognitione remotissima; qui vix ultra sensum sapiunt.

3. Versari circa certissima & evidentissima. Non contridicit hoc superiori: imo vero nititur eodem fundamento; nam certiora sunt & evidentiora naturâ, quæ sunt propinquiora primis principiis, qualia sunt universaliora.

4. *Aptissimam esse ad docendum.* Non quod tradat modum docendi, sed quod causas maxime cognoscat ex quibus maxime docetur.

5. *Maxime esse expetendam.* & per se. Per quidem, quia Habitus est Theoreticus; Maxime vero quia inter Theoreticos dignissimus.

6. *Præesse reliquis disciplinis, ex qua scilicet reliquæ habent probare sua Principia.*

Ex istis proprietatibus patet Sapientiam esse habitum non aggregatum ex Intellectu & Scientia; quod nonnulli docuerunt; sed ab utraque per propriam suam rationem formaliter & specificè distinctum.

Parag. 7. *Prudentia* est habitus recta cum ratione Affectivus; sive est *Habitus*, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati practica ex principiis practicis. Diciturque Prudentia Intellectualis, ad differentiam Prudentiæ Moralis: quæ Moralis est in voluntate & appetitu, Intellectualis vero in intellectu Practico; et si utraque praxin respiciat & circa res agibiles versetur. A reliquis vero intellectualibus distinguitur Prudentia per Objectum suum proprium quod est *Veritas circa agibilia*.

Parag. 8. *Ars* est habitus recta cum ratione Effectivus; sive est *Habitus*, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati poetica ex principiis poeticis. Objectum ejus proprium est Veritas Poetica, h. e. *Conclusio circa effectibilia*. Ars interna est, vel externa: *Interna*, qua Intellectus dirigit semet ipsum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipso conceptas: *Externa*, qua Intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiendum circa materiam ad extrinsecum. Hanc aliqui discriminis ergo *Mechanicam* dicunt: & priorem illam *Organicam*.

Est quidem præter dictas, & alia etiam species *Habitus*, quæ *Fides Divina* dicitur. Sed ea est toto genere diversa ab illis quinque. Nam illæ sunt *Acquisitæ*, & suo quodam modo *Naturales*, in quantum sunt ab homine comparabiles per solum exercitium virium naturalium: *Fides* vero *Divina* non habetur nisi per *Infusionem Supernaturalem* & *Divinam*; unde & *Habitus Infusus* dicitur, & *Supernaturalis*. Estque *Habitus*, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter *veritati inevidenti* propter *authoritatem revelantis Dei*. *Objectum* ejus est *Veritas Inevidens*; *inevidentiâ* scilicet vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei credita; vel *formali* saltem, quæ est *Subjecti*, & ex parte hominis credentis. *Actus* vero proprius est assensus firma tali *objecto* propter *authoritatem Dei revelantis*. Nam & *Conclusiones* de *Fide* assentiens credens proximè fortissimè & *immediate* per *discursum* ex *principiis*, ultimatè tamen propter *solan revelationem Divinam*; in quam unam omnes tam *Conclusiones*, quam *Principia*, quæ sunt de *Fide*, finaliter resolvuntur.

In prædictis habitibus universis & *Veritas* est, & *Infallibilitas*: sed dantur alii etiam *Habitus* *imperfecti*, quos tamen propter defectum alterius ex istis *Aristoteles* non curavit enumerare; suntque *Error*, *Opinio*, *Fides humana* & *suspicio*. *Errori* deest *Veritas*: reliquis *Infallibilitas*. *Error* semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse *falsum*.

I. *Error* est *Habitus*, quo mens inclinatur ad assentiendum sine *formidine falsitatis*. *Objectum* *Erroris* semper est *falsum*. *Actus* vero est assensus tali *falso* sine *formidine*; per illud di-

stinguitur ab habitibus dictis, per hunc a dicendis. Error errorem continuo parit; nec datur status: unde illud ex Aristotele desumptum, *Uno absurdo dato mille sequuntur*: & illud aliunde satis tritum, *Erranti nullus terminus*.

II. *Opinio est Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter probabilitatem, quam videtur habere.* Obiectum Opinionis est *Propositio probabilis* (saltem ad hominem) sive sit in se vera, sive non. *Propositio* autem redditur *Probabilis* alicui, vel ratione *Medii* cum sc. infertur ex medio probabili: & hoc facit *Opinionem Mediatam*: vel ratione *Terminorum*, cum scilicet mens prona est ad assentiendum ei etiam sine medio auditis tantum terminis: ut *Quod omnes parentes diligant liberos*: & hoc facit *Opinionem Immediatam*. *Actus* proprius est assensus tali propositioni cum formidine *Oppositi*. *Opinio* & *Scientia* ejusdem non possunt simul esse in eodem; possunt tamen in diversis.

III. *Fides humana est Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter authoritatem humanam.* Obiectum Fidei humanæ est *Propositio* seu vera, seu falsa, proposita ab homine fide digno. *Actus* ejus est assensus tali propositioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppositi.

IV. *Suspicio (sive Dubitatio) est Habitus, quo mens inclinatur ad assensum indeterminatum circa aliquam propositionem.* In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinate, cum vel sine formidine alterius: at in *Dubitazione*, sive *Suspensione*, (ista enim non distinguo specificè, quæ vix differunt omnino, nisi forte secundum gradum, aut

falt
se
in
aliqu
P

bus
duo
Sup
præ
prin
cific
cific
min
fic e

Con
ratio
bus
Hab

sing
prox
soph
cipli
est e
habit
ita a
nirro
falrer

1. De
2. De
3. De
4. De
5. De
6. De
7. De
8. De

saltem *Objecto partiali*;) mens indeterminate se habet ad utramque, quandoque propensior in alteram, sed valde leviter, & sine notabili aliqua inclinatione.

Prædicti habitus omnes *Simplices* sunt : qui- Parag. 11.
bus accenset *Mistos* ex Theoreticis & Practicis *Habitus*
duos, Naturalem unum, *Philosophiam*; alterum *Mixtus.*
Supernaturalem, *Theologiam*, Alstedius lib. 2.
præcog. Philosoph. cap. 18. perperam. Nam
primo non potest ex pluribus simplicibus spe-
cifice distinctis resultare aliquod mixtum spe-
cifice ab illis distinctum. Secundo, multo
minus mixtus habitus ex *Theoretico & Practico*;
sic enim idem habitus, qui ordinatur ad solam
Contemplationem, ordinaretur etiam ad ope-
rationem, quod implicat. Tertio, Simplici-
bus Habitibus contradistinguuntur quidem
Habitus, non *Mixti*, sed *Aggregati* : quales sunt
singulæ Disciplinæ (de quibus mox in capite
proximo) inque his sacra *Theologia* : Philo-
sophia vero ipsa est aggregata ex pluribus dis-
ciplinis; sicut quælibet Disciplina aggregata
est ex pluribus Habitibus. Sed ista satis de
habitibus; de quorum numero & distinctione
ita accurate disputavit Aristoteles, ut sit om-
nino defendendus, non tantum excusandus,
saltem non exagitandus.

Subtituli Primi Capitis.

1. De definitione *Habitus mentis*.
2. De distinctione habituum per *Actus & Objecta*.
3. De Numero habituum mentis.
4. De *Intelligentia Principiorum in genere*.
5. De *Intelligentia Theoretica*.
6. De *Synteresi*.
7. De *Intelligentia Poetica*.
8. De *Scientia*.

9. De *Sapientia*.
10. De *Prudentia*.
11. De *Arte*.
12. De *Fide Divina*.

13. De Errore.
 14. De Opinione.
 15. De Fide Humana.
 16. De Dubitatione & Suspicionem.
 17. De Habitibus Mixtis & Aggregatis.

C A P. II.

De Circulo Disciplinarum.

Parag. 1.
 Encyclopæ-
 dia.

EX multis Simplicibus habitibus circa va-
 rias conclusiones, quæ quidem ad unum
 aliquod Subjectum vel Finem principalem perti-
 nent, oritur Habitus aggregatus, quæ Disci-
 plina dicitur. Disciplina singulæ nomen in-
 duunt eorum habituum, ex quorum comple-
 xione oriuntur: ut Disciplina quæ est de Cor-
 pore Naturali Scientiæ dicitur, quia complectitur
 particulares Scientias multarum conclusionum,
 quæ sunt de corpore naturali ut de principali
 subjecto, aut ad ipsum referuntur. (Discipli-
 narum communissima divisio est in Theoreticas
 five Contemplatrices; quarum finis est Con-
 templatio sui subjecti: & Practicas late, five
 Operatrices; quarum finis est aliqua Operatio
 nostra, Actio sc. vel Effectio. Universitatem
 Disciplinarum *παιδείαν* vocant, five *παιδείαν*
παιδείαν, quasi circulum quendam & Or-
 bem omnia scitu digna intra suum ambitum
 continentem; Encyclopædiam.

Parag. 2.
 Disciplinæ
 Instrumenta-
 les.

Disciplinas Mechanicas, & Sellularias, quas
 docuit Magister artis Venter; ut animo liberali
 indignas ad eos relegamus, qui lucrum ex arte
 quarunt, non animi fructum. Liberales Disci-
 plinæ aut Instrumentales sunt, aut Architecto-
 nica. Keckermannus Directrices, & Objectivas
 vocat: Veteres *παιδείαν*, & *παιδείαν*: pote-

ris,

ris, si voles, *Serviles*, & *Regias*. *Serviles*, sive *Instrumentales* sunt *Grammatica*, *Logica*, *Rhetorica*: quas Scholastici partem *Philosophiæ Sermocinalem*, vel *Rationalem* faciunt, quod in sermone aut ratione recte instituendis versentur. Barbari *Trivium* vocant, nimirum, quod sint tres ex septem illis quas vocant artes *liberales*: sicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium*. Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectum, efficiendum: *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum sermonem: *Rhetorica* utramque suo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. Istitis aliqui addunt *Mnemonicam*, quæ sc. Memoriam haud aliter juvet, quam *Logica* Mentem: sed vereor, ut sit illa *Mnemonicæ* *Impositura* magis, quam *Ars*; siquidem tradatur aliqua, quæ sit ab ea *Methodo* distincta, quæ in *Logica* docetur. *Instrumentales* istæ sunt omnes *Operatrices* per *Effectiorem*; & proinde sunt in genere *Artium*.

Disciplina Regia sive *Architectonica*, quibus *Instrumentales* inserviunt, sunt partim *Philosophia*; partim *Profectio*, *Philosophiâ* superior. *Philosophia* est *Disciplina* ex *Scientiis* & *Prudentiis* aggregata. *Scientiæ Philosophicæ* sunt tres, *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Quarum *Physica* est de rebus immersis in materia sensibili: *Mathematica* de rebus abstractis ratione tantum, non autem re; *Metaphysica* de abstractis partim re, partim per indifferentiam. *Physica* est una tantum scientia, cujus *Subiectum* est *Corpus Naturale*. *Metaphysica* est una tantum *Scientia*, vel potius *Sapientia*, cujus *Subiectum* est *Ens quæ Ens*.

Parag. 3.
Physica &
Metaphysica.

Parag. 4. *Mathematicarum* appellatione variæ Disciplinæ veniunt intelligendæ, sed quæ sunt omnes de Quantitate secundum rationem abstracta à Materia sensibili. Abstractio autem talis vel est *pura*, sine omni concretionem cum Materia; vel *impura*, quæ patitur aliqualem cum ipsa concretionem: unde Mathematicæ aliæ sunt *Puræ*, aliæ *Mixtæ*. *Puræ* sunt, quæ considerant quantitatem purè abstractam à Materia; *Mixtæ*, quæ considerant Quantitatem abstractam quidem plurima ex parte à Materia, cum aliquali tamen concretionem: unde nonnulli Mathematicas puras, *Abstractas* dixerunt; *Mixtas*, *Concretas*. *Puræ*, sive *Abstractæ*, sunt duæ; *Arithmetica*, & *Geometria*: quarum *Arithmetica* considerat *Quantitatem Discretam*, habetque pro subiecto *Numerum* sive *Multitudinem*; *Geometria* vero considerat *Quantitatem Continuum*, habetque pro subiecto *Mensuram*, sive *Magnitudinem*.

Parag. 5. Mathematicæ *Mixtæ* sive *Concretæ*, quodam medio modo se habent inter Scientias Naturales & purè Mathematicas; ~~pura~~ propterea dictæ Peripateticis, quasi Scientiæ Mediæ, nec sc. pure Naturales, nec pure Mathematicæ: Mathematicis tamen potius accensendæ, quam Naturalibus; quia Abstractio in ipsis prævalet Concretioni. Sunt autem Mathematicæ Mediæ *Cosmographia*, *Optica*, & *Musica*: quarum *Cosmographia* & *Optica* considerant *Magnitudinem*, & subordinantur *Geometriæ*; *Musica* vero *Numerum* considerat, & subordinatur *Arithmeticæ*. *Cosmographia* considerat Quantitatem aliqualem concretam Materiali corpore. *Optica* & *Musica* Materiali Qualitate; *Optica* sc. *Visibili*, *Musica* *Audibili*. *Cosmographia* con-

considerat mensuram in toto Mundo & partibus ejus; cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe Terræ. *Optica* (seu *Perspectiva*) considerat Mensuram ut est in Luce & Colore. *Musica* denique Numerum considerat ut in Sono est; h. e. *Numerum sonorum*.

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirecte *Praxis*; non ut *Finis* per se, sed ut *Utilitas* emergens. Hinc aliquæ artes vere *Mechanicæ*, propter tamen principia *Mathematica* in quibus fundantur, & utilitatem insignem, quam eorum *praxis* (à posteriori) præstat studio & profectui *Mathematicarum disciplinarum*; & ipse etiam *Mathematicarum* appellatione frequenter censentur, nec indignæ æstimantur in quarum studio liberalia ingenia operam nonnullam collocent. Quales sunt præ cæteris. 1. *Geodætica*, de mensurandis quibuscunque corporum dimensionibus. 2. *Statica*, de ratione ponderum. 3. *Nautica*, de arte navigandi. 4. *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Regionum, &c. 5. *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificii.

Prudentiæ Philosophicæ, aut sunt *xivius* & primario sic dictæ; & sunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut secundario, & sunt *Historica* & *Poetica*. Illæ *Prudentiæ Methodicæ* dici possunt, istæ *Exemplares*. *Ethica* est *Prudentia* de moribus, & officiis in vita communi. *Oeconomica* est *Prudentia* de moribus, & officiis in Familia. *Politica* est *prudentia* de moribus, & officiis in Civitate vel Republica. Nec est quod quis addat *Prudentiam Ecclesiasticam*, *Scholasticam*, &c. istæ enim sunt species *Politicæ*; sicut

Parag. 6.
Mathematica Praxis.

Parag. 7.
Discipline Morales.

Eccle-

Parag. 8. *Ecclesiā, Academia, &c.* sunt species Reipublicae. *Historica* & *Prudentia Exemplares*, sunt *Historica* & *Poetica*: quarum *Historica* tradit Methodum Exemplorum, Gestorum & Realium; *Poetica* *Fictorum* & *Idealium*. Ut enim *Historia* narrat res gestas & veris personis: sic *Poesis* narrat res geri solitas in vita communi sub Fictis personis: ita ut *Poesis* nihil aliud esse videatur, quam *Historia* *Idem*. *Historica* inserviunt prae reliquis *Chronologia* & *Chorographia*: sc. ut famule, non ut partes, nam *Chronologia* *Astronomiae* pars est, & *Chorographia* *Geographiae*. *Poetica* vero potissimum inservit *Lyrici versificationi*, quae pars est artis *Grammaticae*. Professiones, seu Faculeates *Philosophia* superiores, quibus (ratione usus) *Disciplina Philosophica* velut ancillantur, sunt tres illae supremae, *Medicina*, *Jurisprudencia*, *Theologia*. *Medicina* & *Jurisprudencia* facile *Theologia* dant primas: sed neutra alteri concesserit lubens. *Emula* facultates utraque, quia utraque summa: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani *Naturalis*; *Jurisprudencia* in bonum corporis *Politici*. Et *Medicina* quidem artes fore omnes manuales aliquo modo subserviunt, ut quarum pleraque ad curam humani corporis (quā propinquius, quā remotius) pertineant; ratione sc. *usus* aut *visus*: *Jurisprudencia* vero reliquae *Prudentiae* subjiunguntur, *Politica* Praefertim, ejus in gratiam *Magistratus* & *Curia* & *Officia* publica constituta sunt. Ad *Medicinam* spectant *Botanica*; de simplicium Medicamentorum natura, viribus & usu: *Anatomica*, de corporis humani fabrica & partibus: *Pharmaceutica*; de compositione Medicamentorum: *Chirurgica*, de

cru-

curatione partium externa; aliæque artes nonnullæ, ut partes vel species ejus. Ad Jurisprudentiam spectat *Art Notaria*, aliæque. Sed de istis satis.

Sacra *Theologia* omnium *Disciplinarum* merito suprema habetur & dignissima; ut ad quam cum pertineat immortalis *Anima*: estque methodica aggregatio plurium principiorum & conclusionum, quæ sunt de fide divina. Quæ cum ex *Sapientia*, *Scientia*, & *Prudentia* velint esse mixtum habitum incommode sentiunt: uti enim *Sapientia* nomen propter dignitatem *Theologiæ* tribuntur aliquando non tamen ad sit univoce; sed ut per hoc *Theologia* distinguatur à reliquis *Prudentiis*, quæ sunt *Morales* seu *Naturales*, cum ipsa sit *Prudentia* *Supernaturalis* & *Religiosa*. Est ergo *Theologia* una tantum disciplina, atque in genere *Prudentia*, cum habeat pro fine suo *Actum*, sc. *Formationem Dei*, quo pervenitur per media activa ad *Fidem*, *Pœnitentiam*, *Vitæ* & *Simoniæ*.

Parag. 9.
Theologia.

Subtituli Capitis Secundi.

1. De *Disciplinis* in genere.
2. De *Encyclopædia*.
3. De *Disciplinarum* partitione in *Mechanicas* & *Liberales*.
4. De *Instrumentalibus* *Disciplinis*.
5. De *Philosophia*.
6. De *Philosophia* *Contemplativa*.
7. De *Mathematicis* *Puris*.
8. De *Mathematicis* *Mixtis*.
9. De *Mathematicis* *Præctis*.
10. De *Philosophia* *Morali*.
11. De *Historica* & *Pœtica*.
12. De tribus *Professionibus* *Supremis*.

H h

13. De

neg. a De Ordine Dispositionum inter scrip-
turae ratione studii recte instituenda. in cellu-
re supradictae, ubi etiam in hunc modum

omnium in hunc modum CAP. III.
De Colligendis Locis Communibus

Parag. 1.
Locorum
communi-
um utili-
tas.

Loci Communes sunt Tituli ad quos omnia
librorum loca referuntur, ut medicinae, historiae
etc. quosdam classes reobstantur,
inde quoties factus est usus deprehendenda. Locis Com-
munes sunt memoranda necessaria Tituli, &
frequentissimum subsidium: habentque in his
sum ingentem, quoniam deperire facilius, quam
eloquere.

Parag. 2.
Adversa-
riae collecti-
onis Modus
primus.

Locorum Communium Collectio vel
versaria est; ubi Adversaria Col-
lectio est, qua ut quaque prius posteriusve
occurrunt, ita in libris notantur, neglecto
tamen ordine, nempe, ipsarum. Eiusmodi Ad-
versariae collectionis triplicem fore rationem
est observare.

I. Cum diversae materiae à principio libri
continuo sibi subnectuntur, nullo relicto spa-
cio chartae purae inter ipsas, nec servato or-
dine vel saltem Alphabetico; sed annotati-
vum in margine ad oram singularum mate-
riarum titulis, ad quos ipsae pertinent, & insti-
tuto tandem seorsim Indice Alphabetico, qui
ostendat qua in pagina quidque reperitur, est
que modus omnium confusissimus.

Parag. 3.
Modus se-
cundus.

II. Cum singulis Alphabeti literis certus pa-
ginarum numerus destinatur; sed res ipsae
confuse scribuntur, nisi quod quaeque refe-
ratur ad litteram initialem sui Tituli; ut

ad 5. annotato in margine
peculiaris ejus Titulo, una cum notis nume-
rorum ordinem Tituli indicantibus. Non ne-
cessario eundem Titulum margini sepius in-
scribere, si sepius occurrat. v. g. si in Al-
phabeto litera A. sexies locis aliquali occurrat
de *Voluptate*, necesse foret aliquid de *Avaritia*,
&c. hic ipse ubi descripsit, scribere in margine
Titulos cum numeris sic: *Avaritia* 20. *A-*
storia Inde si quid de nouo occurrat de *Avar-*
itia, habet *Astoria*, notandum, percurrere titulos
in margine, & reperiesque *Avaritiam* sub nu-
mero 6. *Astorian* sub numero 20. collocari.
Nolo ergo Margini de nouo *Astorian* aut *Ast-*
oria inscribere, sed numerorum tantum no-
ta 6. aut 20. Sed & hic modus est admodum
confusus.

III. Cum singulis Titulis singulae paginae
destinantur, vel secundum Alphabeti ordinem
(qui mos est plurimorum) vel (quod est al-
quanto consuetius) eo ordine, quo quisque
occurrerint, facto seorsim Indice Alphabetico
titulorum, ut in 1. modo, adscriptisque mar-
gini subtituli cum notis numerorum ea ratio-
ne, qua de Titulis dictum est in 2. modo.
v. g. si inter legendum quod primum notatu
dignum occurrerit sit de *Voluptate*, proximum
de *Anima*, &c. Esto *Voluptas* Titulus prime
paginae, *Anima* secundae, &c. Est hic modus
longe optimus omnium eorum qui sunt Col-
lectionis adversariae.

Collectio Adversaria, esse Methodo careat &
ante, habet tamen suum usum pene necessari-
um: Inservit enim parti *Preparationis* par-
tim *Compendio*. *Preparationis* quidem: ut se-
ruenones non interea patiantur lectionem suam

Parag. 4.
Modus ter-
tius.

Parag. 5.
Usus ad-
versariae.

perire, plurimique notata digna tibi à notantibus,
dum sunt adhuc imparati à Methodo notrati-
ori, quâ lecta auditaque commodius digerant.
Compendio vero, ne qui peculiari cuiusquam
Professione studia sua dicantur cogantur pluri-
mum temporis in rebus suis studiis multum
alienis collocare. Si erant in singulis discipli-
nis esse accurate Methodici. Logica quidem,
quia est ea Ars omnium Disciplinarum instru-
mentum, è re fuerat studioforum omnium Me-
thodice collegisse, ut etiam cuiusvis studii
Locos communes in ea facultate, cui nomen
suum dedit, Illisque Disciplinis quæ cum ea
sunt conjunctiores, in reliquis vero potius
adversaria locorum collectione contentis esse.
Quorsum enim aut *Medicina* *Moralis*, aut *Ju-
risconsultus* *Mathematica* nimis anxie secta
retur?

Parag. 6. *Collectio Methodica.* Locorum Communium
Collectio. est, in qua relictæ aliquæ Methodicæ disposi-
Methodica tionis ratio. Estque ea rursus vel *Popularis* vel
Popularis. *Accurata.* *Popularem* dico, in qua servatur
Methodi ratio minus accurata: hujus vari-
sunt modi. Alii enim secundum *Totulæ* de-
cem *Prædicamentorum* locos dispenunt, alii om-
nia ad *Præcepta Decalogi* referunt: alii quæ ali-
ter pro suo quisque ingenio & judicio. *Sed*
Angustiores sunt omnes isti modi, quam ut uni-
versa complectantur: & *tribulationes*, quam ut
facis distinctæ.

Parag. 7. *Collectio Methodica Accurata.* est in qua Titul
Collectio. Locorum dispositio accurata secundum pro-
Methodica priam Methodum uniuscujusque Discipline
Accurata. In quem finem suadent nonnulli auctoris alii
cujus opus Methodicum, quale sc. ipsi maxi-
me comprobamus, nobis ob oculos ponere
ejus

ejusque vestigia sequi; singulorum capitulum
titulos in libro nostro ordine describentes,
sigillatimque aliquam multis singulis titulis re-
linquentes. Aut & Subtitulis pariter suo ordine
ut in majora vel minora, pro ratione ipsarum
materiarum dividuntur.

Bene quidem illi nec reprehendo. Cate-
goriam quandoquidem Collectio Librorum com-
munium non est ipsa rerum tractatio, sed ap-
paratus ad ipsam, sive congestio rerum tra-
ctandarum; & Methodus accurata in dispo-
nendis quidem necessaria est, in colligendo non
tam: quid ipse sentiam hac in re utilissimum,
si non ingratum fuerit, bene Lector, paucis ac-
cipere.

I. Initio libri Tabula Methodica, quæ Gene-
rales tantum Titulos complectatur, una aut
altera pagina describatur. Illa enim totius Di-
scipline fabricam & methodum una quasi Sy-
nopsis semper representabit.

II. Titulis singulis eo ordine quo describen-
tur in Tabula, Subtituli sui subiciantur. Sed
Tituli vel rubricæ vel majusculæ characterum
formæ, vel alia aliqua insigni nota à Subtitulis
distinguantur.

III. Subtitulis singulis numerorum notæ
præficiantur; relinquaturque spaciolum ad fi-
nem lineæ, in quo annotari possit peculiaris pa-
gina libri nostri, in qua aliquid pertinens ad
talem vel talem Subtitulum disponitur. Re-
linqui debet etiam spaciolum 6 aut 7 linearum
post subtitulos singulorum Titulorum: in
quibus describantur, si forte alii aliqui subti-
tuli inter legendum nobis occurrant, præter
eos, quos hæcenus descripsimus.

IV. Sin-

Parag. 8.
Consilium
Authoris.

Parag.
Præfatio
Præfatio

Parag.
Præfatio
Præfatio

IV. Singulis Subtitulis pagina una relin-
quatur, prout res notanda occurrerint. Ma-
chodus, si sit in Tabula Generali, occurramus
in speciali indice Subtitorum; Mediocris, non
est exigenda in ipso libro; Sed ut materia ali-
qua prima occurrerit, ita subtitulo ad quem
illa materia pertinet, prima pagina detur. Te-
cunda secundo, &c. Unde, numerus tantum
paginae assignabitur suo loco in Indica subtitu-
lorum.

Parag. 9.
Praxis
huius con-
sistit.

Exemplum pene exhibuimus in hoc Compen-
dio Logicae, cuius singula Capita possunt esse
singuli Tituli Locorum Communium in hac
disciplina: Quaestiones vero capitibus subiectae
singuli Subtituli. Spacium relinquimus post
singula capita, cui inserantur & aliae Quaesti-
ones sive Subtituli, si qui alibi occurrant ad
materiam illius capitis spectantia. Spaciolum
etiam relinquimus in fine lineae post singulas
quaestiones, una cum litera p, quae paginam
significat; eo consilio ut iuvenes appositis ad
literam numerorum figuris peculiares paginas
indicerent subrum librorum, in quibus reperi-
untur Materiae ad dictos subtitulos sive Qua-
estiones pertinentes. Si quis velit colligere Lo-
cos communes Logicos, Index Capitulorum & Sub-
indices Quaestionum praesentis compendii possunt
esse ei pro Indice. In reliquis etiam Disci-
plinis, Indices istiusmodi in suum usum con-
cinnabit, quos praefiget libris suis Locorum
Communium pro illis Disciplinis.

Parag. 10.
Locorum
adornatio.

Loci Communes sic instituti adornandi sunt
diligenter. Si quid Lectio, Auditio, Medita-
tio, suggererit, quod memoria dignum cen-
seatur, illud in locis communibus, ut mella
apes in favis, studiose collocabis: diemque de-

deperditum dices, in quo non est aliquid in
locos communes relatum. *Sententias* autho-
rum breves, illustres & nervosae: *Præcepta* disciplina-
rum: *vocum distinctiones*: aliaque similia, ip-
sius authoris verbis & *signis* consignabis,
adjecto ad finem aut in margine libro, capite,
sectione, pagina, ubi illa reperiuntur. Cetera
his verbis notabis. Si quid propria meditati-
one consecutus fueris quod sit illustre, pecu-
nari aliqua nota id ab alienis distingues: si
materiam aliquam tituli aut Subtituli reperies
obivis ab aliquo fuisse tractari, non erit ne-
cesse ex autore quicquam transcribere: satis
erit locum ipsum, ut prius, indicasse.

Subtituli Capitis Tertii.

1. De Utilitate *Locorum Communium*.
2. De *Locis Analogis*.
3. De *Locis Methodicis*.
4. De *Locis Communibus comminutione insitu-
endis*.
5. De *Locis Admonendis*.

C A P. IV.

De Historia Logica.

Logica Naturalis usum ante *Aristotelem* Parag. 1.
plurimi exercuerunt; nec enim aliter *Logici an-*
quicquam potuerunt in aliis facultatibus cum *te Aristo-*
laude commentari. In ipsa etiam arte aliquid *telem.*
visi sunt: et veteribus *Pythagoras*, *Parmenides*,
Archinas Tarrentinus, *Zeno*, *Socrates*, *Plato*, *Xeno-*
crates,

exster, *Chrysostomus*; aliique ex Stoicis & Academicis. Sed Stoicorum Logica non aliud quicquam fuit, quam consilium quoddam Chac preceptum, sive potius exemplorum de Cap tionibus Sophisticis, aliisque ad ostentationem magis comparatis quam ad usum: unde illi monstra argumentationum profluxere. *Aristophanes*, *Crocodylitas*, *Uris*, &c. Academicorum vero Logica, in quibus *Plato* familiam ducit, multo illa utilior fuit quidem, & magis seria, sed tamen nihil Ordinate docet, aut Acroam tica; precepta tantum obiter immiscet Exoterice, & in forma Dialogorum. Primus mortalium, *Aristoteles*, & Logica finem certum constituit, & precepta in ordinem redegit, singulari artificio integre artis methodum contextuit, reiectis heterogeneis, & exotericis & inanibus subtilitatibus, ita ut Logica Inventor optimo iure dici mereatur.

Parag. 2. Post *Aristotelem* deferbuit nonnihil Peripatetica doctrinae studium. Succedentibus epin seculis Quattoris magis quam Philosophicis Logica à fine suo proprio & genuino, quae contemplatio est & cognitio rerum, inflexa et propemodum omnis ad usum Forensem, à docendo ad movendum; ab instruendo intel lectum, ad mulcendum affectus. Sic *Ciceron* & Ecclesiae doctores Graeci Latinique, *Augustinus*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, aliique. Non defuerit tamen, qui & illis seculis libros *Aristoteles* Logicos commentariis illustrarent, aut ipsa aliquid in re Logica tentarent; Graeci praefortim, *Porphyrus*, *Aphrodisius*, *Simplicius*, *Demetrius*, *Themistius*, *Philoponus*, & duo summi Arabes *Avicenna*, & *Averroes*, sub quibus pretissimum Logica Peripatetica neglecta jamdiu

vire

de viros pristinas colligere, & resplendere coepit
denuo.

Insequitur est brevi Seculum *Scholasticum*,
in quo Logica & Philosophia Peripatetica à
plurimis fuit illustrata; stylo quidem inele-
ganti nec elaborato, sed quem abunde com-
pensavit admirabilis judicii profunditas, & in
rebus perscrutandis omnino felix subtilitas.
Post *Alexandrum ab Ales* Anghum (qui Pater
Scholasticorum habetur) Logicalia scripse-
runt *Albertus Magnus*, *Scotus*, *Burlant*, *Oscum*, &c.
Qui hos secuti in variis postea sectas sunt di-
visi: dum alii *Scotista*, alii *Thomista*; *Nomi-
nales* alii, alii *Reales* dici voluerunt. Sed Schola-
sticis istis praesertim vetustioribus (degeneres
enim illi, qui in *Summulis* & *Sophistria* omne
evum ineptierunt, indigni sunt qui locum in-
ter Logicos sortiantur) tantum debet Logica,
quantum fore aliis hominibus nullis. Sane il-
lud optandum fuisset, ut non heterogenea se-
ctis infansissent, & *Questiones Theologicas*,
Physicas, *Metaphysicas*, in Logica determinan-
das proposuissent.

Scholasticorum plerisque, qui reconditoris
subtilitatis aut judicii habebantur, cognomina
quidam indita sunt à discipulis suis; quae
noniam celebria sunt in Scholis, facturi vi-
debantur rem non ingratam si hic attenderimus:
si non sunt omnes *Logici*.

<i>Alexander ab Ales.</i>	1	Irrefragabilis.
<i>S. Tho. Aquinas.</i>	2	Angelicus.
<i>Joh. Duns Scotus.</i>	3	Subtilis.
<i>S. Bonaventura.</i>	4	Scrapihus.
<i>Henr. de Gandavo.</i>	5	Solemnis.
<i>Guilverus Burlant.</i>	6	Plenus.
<i>Wilhelmus Oscum.</i>	7	Invincibilis.

Parag. 3.
Quorun-
dam Scho-
lasticorum
cognomen-
ta.

8. <i>Egidius Romanus.</i>	D o c t o r	8. <i>Fundatissimus.</i>
9. <i>Tho. Bradwardinus.</i>		9. <i>Profundus.</i>
10. <i>Joh. de Baccano.</i>		10. <i>Resolutus.</i>
11. <i>Franciscus Maritanus.</i>		11. <i>Illuminatus.</i>
12. <i>Adamus de Marisco.</i>		12. <i>Illustris.</i>
13. <i>Petrus Andreoli.</i>		13. <i>Facundus.</i>
14. <i>Johannes Bassolis.</i>		14. <i>Ordinatissimus.</i>
15. <i>Alexander Saxo.</i>	M a g i s t e r	15. <i>Illibatus.</i>
16. <i>Gerardus Odensis.</i>		16. <i>Moralis.</i>
17. <i>Antonius Sireus.</i>		17. <i>Formaliter.</i>
18. <i>Petrus Lombardus.</i>		18. <i>Sententiarum.</i>
19. <i>Petrus Comestor.</i>		19. <i>Historiarum.</i>
20. <i>Petrus Hispanus.</i>		20. <i>Summularum.</i>
21. <i>Auerroes.</i>		21. <i>Commentator.</i>
22. <i>Petrus de Abano.</i>	C a l c u l a t o r	22. <i>Consiliator.</i>
23. <i>Suicetus.</i>		23. <i>Calulator.</i>

Parag. 4. *Prodiit e media Barbarie vir magna pro-*
Lullista. *fessus Raymundus Lullius, qui opus Logicum,*
quod specioso titulo insignivit Artem Magnam,
commentus est: cujus ope pollicetur in bre-
spacio hominem quemvis vel ipsa literarum
Elementa nescientem, totam Encyclopediam
perdocere: idque per circulos & triangulos
& literas Alphabeti sursum vorsum revolutas.
Habuit & iste tamen suos assertores, & sequa-
ces, Bernhardum, Laviniatam, Cornelium Agrip-
pam, Paulum Schallenbergum, Petrum Gregorium
Tholesanum, Johannem Brunum, & paucos alios.
Sed insignem vanitatem artis Lullianae satis
luculenter ostendit Reckermannus, tract. 2. pra-
log. c. 3. Parag. 39.

Parag. 5. *Pulsa tandem Barbarie, Petrus Ramus poli-*
Ramei. *tioris literaturae vir, ausus est (post Ludovicum*
Vivem) Aristotelem acrius ubique & liberius

in

incessere, universamque Peripateticam Philosophiam exagitare. Ejus *Dialectica* exiguo tempore fuit apud plurimos summo in pretio, maxime Eloquentiae studiosos, idque odlo Scholasticorum, quorum dictio & *Stylus* ingrata fuerant auribus *Ciceronianis*. Certe illud attulit Reipublicae Logicae emolumenti industria *Rami*, quod excitavit bona ingenia ad Methodi rationem diligentius excolendam. Sed tamen multa sunt quae in Logica *Ramea* eruditius merito displicent: ut 1. *innuatio terminorum artis*, & *resectio* vocum jamdiu receptarum in Scholis Logicorum; 2. *Mutilatio Logica* multiplex, quam *Ramei* limitibus nimium angustis definierunt, & partibus quibusdam integris spoliarunt; 3. *explicatio usus Logicae* ex Poetarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logice non tractarunt, sed Exoterice; 4. *praescriptio unica Methodi* ubique adhibendae, ejusque nimium exilis & morosa, qua disciplinas omnes tradi volunt, per definitiones tantum & dichotomias. Sunt & alia plurima, quae vitia, quae defectus in *Rameis* iusta reprehensione dignissima: quae accurate & graviter persecutus est *Keckermannus*, tract. 2. *Præog. Log. cap. 4.* per totum.

Produxit novissimum seculum nonnullos Logicos, qui media quadam via Peripateticos inter & *Rameos* incedere gestierunt. Invehuntur ipsi palam in *Rameos*, laudant Peripateticos: sed tamen in Systematibus suis Logicis *Ramei* magis sunt quam Peripatetici. Nam & luxuriant nimis in Methodo, dum sic omnia minutatim in frustra dividendo & subdividendo concident, ut succum rerum & substantiam interea mittant. *Philippo-Ramei* hi dici possunt, vel

Parag. 6.
Systema-
tici.

vel systematici; quorum principium est *Methodus*
magna: quem insequuti (non passim) *quique*
Temperatus, assiduus, & alii nonnulli. Habent illi
 usum suum sine magnum, & peritellum; sed
 iis qui iudicio sunt maturo, & probe sub
 acto in Schola Peripatetica. Qui enim illius
 viri scripta cum Scholasticis, delectu facto, &
 minorum & Methodi, dextre conjungere poterit
 is mea sententia in omni Philosophia utilissim
 versabitur. Optarim tamen ne minus veterot
Reckermannus in manibus juvenentis: qui
 effusculendi potius terminis Peripateticis,
 Methodo simpliciori instituendi: nec tantum
 pollent iudicio, ut norant inutilia ab utilis
 discernere.

Subterali Quæsti Capicis.

1. De Logica veterum ante Aristotelem.
2. De Organæ Aristotelis.
3. De Logica post Aristotelem usque ad Scholasticos.
4. De Scholasticis.
5. De Logica Lullii.
6. De Logica Ramæ.
7. De Systematicis.

8. De Præsumptis Logica Peripatetica supra Ramæ & Lullii.

